

BETEKINTŐ

2009/3. szám

TARTALOMJEGYZÉK

Varga Krisztián: Politikai rendőrség és az illegális mozgalmak a két világháború között

Reflexiók egy könyv kapcsán

Sümegei György: Az Esterházy-kincsek és a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága, 1949

Lupkovics György: A Nemzetközi Vöröskereszt aktivistái a magyar forradalomban és a KGB fogságában

Argejó Éva: Budapesttől Bernig

Révész László útja a forradalomból az emigrációba állambiztonsági források tükrében

Müller Rolf - Takács Tibor: 1989 – vidék – állambiztonság III.

Varga Krisztián

Politikai rendőrség és az illegális mozgalmak a két világháború között

Reflexiók egy könyv kapcsán

Egy néhány hete levetített tévéfilm¹ egyik jelenetében dr. Szapáry Imre miniszterelnök a német birodalmi követtel folytatott négyszemközti beszélgetése alkalmával vonakodva bár, de beleegyezett a magyarországi zsidóság jogainak törvényi korlátozásába, cserébe viszont a „hungarista csürhe” alig leplezett birodalmi támogatásának beszüntetését kérte. A német követ – látszólag készségesen – ígéretet tett a nyilas mozgalom ejtésére és együttműködéséről biztosította a magyar miniszterelnököt. Nehezményezte azonban azt a bánásmódot, amit a miniszterelnök „kis kedvence” dr. Sterbinszky rendőr főtanácsos okozott neki és szóvá tette a rendőrség nyomozási módszereit. A film következő jelenetében Szapáry Imre dolgozószobájában hivatalosan fogadja Sterbinszky rendőr főtanácsost jelentéstételre, aki pontosan, az eseményeket sorrendbe állítva számol be a hazai nemzetiszocialista pártoknak, a náci Németország követségével folytatott kapcsolatairól. Sterbinszky a rendőrség nevében kijelenti, hogy tisztában vannak a német követség és a hazai szélsőjobboldali mozgalmak együttműködéséről, majd hozzáteszi: a megfigyelésekről, telefonlehallgatásokról „folyamatosan feljegyzéseket készítünk”.

A filmet megtekintve nem kell alaposabb történelmi tudás ahhoz, hogy megállapítsuk: az alkotás cselekményének egy része a II. világháborút közvetlenül megelőző időszak magyarországi politikai eseményeit villantja fel a néző előtt. (A film egyébként a háború utáni népbírói tárgyalás révén bemutatott politikusi, ügyészi és bírói felelősségvállalás morális szempontjait járja körül.) Ahhoz azonban már kell némi „tudásanyag”, hogy egyértelműen beazonosítsuk a művészi álnéven szerepeltetett valódi történelmi szereplőket. Szapáry Imre szikár, küldetésstudattal áthatott jellemvonásai mögött Imrédy Béla miniszterelnököt vélhetjük felfedezni, míg a dr. Sterbinszky által megformált hivatalnok-figura nem más, mint Sombor-Schweinitzer József rendőr főkapitány-helyettes a korabeli magyar politikai rendőrség első számú irányítója.

A művészi fikció és a történelmi valóság keveredése hihető módon ábrázolja az eseményeket, jóllehet az egyes szereplők közötti párbeszéd nem úgy és nem akkor zajlottak le, mint ahogyan az a filmen történt.

Egy másfajta alkotás, Kovács Tamás történész kötete (*Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról 1932–1943.* Budapest, Gondolat Kiadó, 2009.) révén viszont hiteles és valóságos bepillantást nyerhetünk a korabeli magyar politikai közélet eseményeibe. A feljegyzések, melyeket a magyar politikai rendőrség szürke eminenciásaként is emlegetett Sombor-Schweinitzer József készített, az 1930-as és 40-es évek szélsőjobboldali, elsősorban nemzetiszocialista irányultságú politikai szerveződéseinek elemzésével foglalkozik

Kovács Tamás bevezetőjében pontos képet ad a feljegyzések keletkezésének körülményéről, a magyar nyilas és nemzetiszocialista mozgalmak rendőrségi dokumentációjáról. Kifejti, hogy a Sombor-Schweinitzer által összeállított, mintegy 11 év anyagát felölelő, rendőrségi jelentések kivonatát tartalmazó tanulmány, nem a korabeli magyar közjogi méltóságoknak, a főkapitány-helyettes hivatali feletteseinek, vagy a miniszterelnöknek készült, hanem az 1942–43-as béketapogatózásokkal kapcsolatban született. A háttértanulmány ezért elsősorban egy meghatározott cél érdekében készített és gondosan, a politikai szándéknak megfelelően kiválogatott eseménytörténetet mond el. A dokumentum jellege, tény- és adatközlése mindenben megfelelt a kívánt céloknak, ami egy jól kitapintható politikai koncepciót rejtett magában. E szerint – amint azt a szerkesztő kiemeli – az elemzés a II. világháborúba belesodort ország éppen regnáló politikai elitjét igyekezett kedvező színben feltüntetni, amikor a hazai németbarát szélsőjobboldali erőket (azon belül is a Nyilaskeresztes Pártot) próbálta úgy beállítani,

hogy egyedül ők voltak a náci Németország megbízható szövetségesei. Mindezt – a feljegyzést összeállítójának szándéka szerint – később a kormány használhatta volna fel az angolszász hatalmakkal folytatott fegyverszüneti tárgyalásai során.

Az események későbbi ismeretében mindazonáltal elgondolkodtató, hogy mennyiben lehetett volna foganatja az egykori főkapitány-helyettes elemzésének a háború későbbi szakaszában lefolytatott fegyverszüneti tárgyalásokon? Vajon realitás volt-e az összeállítást végző főrendőr és „megrendelőinek” szándéka, miszerint a tanulmány jelentősen befolyásolhatta volna a szövetségesek Magyarországgal kapcsolatos fegyverszüneti megállapodását, majd a béketervét? A korabeli magyar vezető politikusok számára az is kérdéses volt, hogy a szövetségesek mennyire veszik figyelembe a rendőrség azon erőfeszítéseit, mellyel a németbarát szélsőjobboldali és nyilas pártokat próbálta kordában tartani, annál is inkább, mivel az ország német megszállásáig hivatalban lévő konzervatív-jobboldali kormányok jelentős részben felelősek voltak a német szövetség kialakításában és a magyar erőforrások háborús célokra történő kihasználásában. Ma már tudjuk, hogy nemcsak a feljegyzéseknek – amennyiben felhasználásukra sor került –, de a magyar diplomácia erőfeszítésének sem volt semmilyen realitása a kedvezőbb békefeltételek kiharcolásában.²

E kérdések részbeni megválaszolója mellett a bevezetőben korrekt képet kaphatunk a forrás írójáról, személyiségjegyeiről, szándékáról. Az elemzést összeállító Sombor-Schweinitzer József életrajzi adataiból egy nagy munkabírási, tehetséges hivatalnok képe rajzolódik ki, aki fokozatosan kapaszkodott fel a rendőrségi struktúra hivatali ranglétráján és lett a II. világháború alatti rendőrség politikai ügyeinek első számú vezetője. Bár képességei, szorgalma és tehetsége mellett a politikai ügyekben való elemzőképessége is arra predesztinálta, hogy akár a Magyar Királyi Államrendőrség egyszemélyi irányítását is megkapja, valójában soha nem lett belőle főkapitány, sőt – felesége zsidó származása miatt – formálisan a politikai osztály vezetését sem vállalhatta el. Mégis, a kezében futottak össze a politikai nyomozások összesítői, a korabeli „polgári” hírszerzés minden releváns információja. Felemelkedését és bukását ugyanannak a precíz, lelkiismeretes munkavégzésének köszönhetette, amivel a Horthy-rendszer legtöbb ellenfeléről/ellenségéről képes volt adatokat gyűjteni, legyen akár az az uralmon lévő kormánypárt, az illegális kommunista munkásmozgalom, vagy a náci Németország támogatta hazai szélsőjobboldali szervezkedések. Nem véletlen, hogy szaktudására a háborút követően az amerikai katonai elhárítás is igényt formált. Sombor-Schweinitzer segítségével több háborús bűnös is fennakadt az amerikaiak szűrőjén, akiket 1945 végén, 1946 elején Magyarországra szállítottak. Később, viszont pont ő az, aki néhány volt háborús bűnösrel együtt az Egyesült Államok hírszerzésének dolgozott. Az egykori főrendőrt a háború alatti nyomozásokban, majd a háborús bűnösök felkutatásában játszott szerepe miatt a nyilas és szélsőjobboldali emigráns sajtó 1945 után is kétes erkölcsű, korrumpálható „nemzetárulónak” tartotta, kinek „hitvány működése örök szégyenfoltja marad a magyar rendőrségnek”.³

A gazdagon dokumentált bevezetőben Kovács Tamás több szempontból is megvizsgálta az ellenforradalmi rendszer rendvédelmének strukturális alapjait. Részletes elemzése hozzásegíti az olvasót a korszakban működő fegyveres testületek, mindenekelőtt az államrendőrség szervezeti felépítésének megismeréséhez. Rövid, de annál szükségsebb összefoglalójában („A politikai hírszerzés struktúrái”) kitér a fegyveres rendvédelmi szervek irányítását és felügyeletét ellátó Belügyminisztérium tagolódásának ismertetésére is. Erre nemcsak a laikus olvasónak, de a téma iránt behatóbban érdeklődőnek is szüksége lehet, mivel az ellenforradalmi rendszer politikai nyomozásait lefolytató szervei – a törvényi szabályozás ellenére – nagyfokú hatásköri és illetékességi anomáliákban szenvedtek. A politikai felderítő szolgálatban nemcsak a rendőrség, de a csendőrség is részt vett, sőt a II. világháború évei alatt a honvéd vezérkar főnökéhez tartozó katonai elhárítás (Vkf 2. osztály defenzív alosztály) ügynökei és a tábori csendőrségként aposztrofált, Tábori Biztonsági Szolgálat is bekapcsolódott az egyes bizalmas és nyílt eljárásokba.

Mindezt a bevezető is említi, azonban az már kevésbé látszik kézenfekvőnek, hogy a témánk szempontjából fontos szélsőjobboldali irányultságú pártok és mozgalmak ellen fellépő nyomozóapparátus nagyobb részét miért pont a rendőrség, illetve Sombor-

Schweinitzer József politikai osztálya adta. Felmerül a kérdés, hogy a többi országos hatáskörrel bíró nyomozó szerv végzett-e hasonló politikai hírszerzést a szélsőjobboldalon, vagy ez csak a politikai vezetés privilegizálta budapesti főkapitányságot illette meg? Vajon mi volt az oka annak, hogy az 1930-as évek végétől a nyomozások során egyre nagyobb jelentőségre szert tevő csendőri nyomozó szervek, valamint a defenzív alosztály beosztottjai, elsősorban a „baloldali elhárítással” foglalkoztak?

A kérdések megválaszolásához tudnunk kell, hogy a Csendőrség Központi Nyomozóparancsnokság törzsalosztályának volt jobboldali ügyekkel foglalkozó alcsoportja is, de ezek működéséről, a Sombor-Schweinitzer által irányított rendőrségi munkához hasonló felderítésekről ez idáig nem sokat tudunk. Ugyanez vonatkozik a vezérkarhoz beosztott katonai elhárítók munkájára: az idevágó források elsősorban a baloldallelles kémkedési és hűtlenségi ügyeket említik meg.⁴

A bevezető némileg nyitva hagyja azt a kérdést, hogy a többi nyomozószerv a rendszerre nézve miért nem kezelte súlyának megfelelően a nyilas és nemzetiszocialista veszélyt. Annak ellenére, hogy a forrásközlésnek nem volt, nem lehetett témája az ellenforradalmi rendszer (szélső)jobboldal-ellenes politikai hírszerzésének komplex, a többi fegyveres testület tevékenységének vizsgálatára kiterjedő elemzése, érdemes ezt a problémakört megemlíteni.

Az 1942-ben felállított Államvédelmi Központ (ÁVK) működésében, mint azt Ujszászy István tábornok feljegyzéseiből tudjuk, volt egyfajta munkamegosztás a rendőrségi, csendőrségi, valamint a katonai kémelhárító szervek között.⁵ Mindez azt is jelentette, hogy nyomozások irányításáért felelős rendőrségi, csendőrségi vagy kémelhárító parancsnokok az egyes ügyek kimenetelét a politikai vezetés kívánalmainak megfelelően befolyásol(hat)ták. A döntéshozó politikusok, minisztériumi főtisztviselők garanciaképpen nem elsősorban nyomozó szerveket, hanem személyeket bíztak meg a nyomozások lefolytatásával. Az egyes eljárásokban résztvevő beosztottakat több nyomozószervtől is vezényelték, de általános gyakorlatként elmondható, hogy a kiemelt ügyek jelentékeny részében a baloldallelles munkát a csendőrségi és kémelhárítói, míg a jobboldallelles nyomozásokat részint rendőrségi, részint kémelhárítói vezetők irányították.

Mint ismeretes, Sombor-Schweinitzer nemcsak a jobb- és baloldali illegális mozgalmak ellen végzett politikai felderítő szolgálatot, de – az uralkodó politikai elit megbízása alapján – a fegyveres testületek és rendvédelmi szervek tagjai által elkövetett politikai jellegű bűncselekmények nyomozásából is aktívan kivette a részét.⁶

A regnáló politikusok – mindenekelőtt Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter – elsősorban Sombor-Schweinitzer Józseftől várták a politikailag kényes természetűnek mutató ügyek felderítését. Kállay Miklós miniszterelnök, Keresztes-Fischer Ferenc, de maga a kormányzó Horthy Miklós is egyre kevésbé bízott a korábban jól bevált (a baloldali mozgalmakkal szemben kíméletlenül bevethető), de időközben erőteljesen szélsőjobboldali és németbarát nézeteket hangoztató csendőrségi és honvéd vezérkari nyomozószervek vezetésében. Ez a tendencia a II. világháború alatt az államapparátus más területén is megfigyelhető volt, amikor a szélsőjobboldali, nyilas és a kifejezetten németbarát hivatalnokok, csendőr és katonatisztek növekvő befolyásra tettek szert.⁷ A jelenséget érzékelve a kormány konzervatív tagjai okkal tarthattak attól, hogy a rendszerre első számú veszélyt jelentő nemzetiszocialista szervezetek ellen a közigazgatás már nem képes (nem akar) egységesen fellépni. E mellett számos olyan esetről is tudunk, hogy a felelős beosztásban dolgozó hivatalnokok mind a németeknek, mind a velük kapcsolatban álló szélsőjobboldali köröknek információkat szivárogtattak ki. Ehhez az esetek többségében még a német biztonsági szervek formális beszerzése sem kellett, elég volt az illető politikai meggyőződéséből fakadó „elvszerű” cselekvése. Információk a rendszer állambiztonsági szerveinek működéséről, vezetőinek politikai beállítottságáról is áramlottak a németekhez, akik így pontos képet tudtak alkotni ezen szervezetek megbízhatatlan, vagy hasznosítható tagjairól. Jelzésértékű az is, hogy a német bevonulást követően a budapesti főkapitányság épületét elfoglaló SD (Sicherheitsdienst – Biztonsági Szolgálat) emberei Sombor főkapitány-helyettest és

néhány beosztottját őrizetbe vették, miközben a csendőrnnyomozó központban semmiféle retorzió nem történt, sőt annak megszállására sem került sor.⁸

Sombor főkapitány-helyettes rendíthetetlen lojalitása, következetes konzervatív-liberális felfogása, valamint a politikai nyomozó munka terén végzett több évtizedes tapasztalata – a rendőrség politikai ügyekben illetékes osztálya mellett – ezért is volt különösen fontos a kormányhatalom számára.⁹ Arra is találunk adatokat, hogy kifejezetten a honvéd vezérkar, vagy a Tábori Biztonsági Szolgálat hatáskörébe tartozó nyomozásokat Sombor, illetve megbízható detektívjei végezték el.¹⁰

A feljegyzések tanúsága szerint a Sombor-Schweinitzer József vezette budapesti főkapitányság politikai osztálya – nemcsak a rendőrség hatáskörébe tartozó ügyekben – a szélsőjobboldali mozgalmak és szervezetek ellen mélyreható titkos információszerzést és felderítőmunkát végzett. Ehhez a bizalmas, olykor nyílt büntetőeljárásba torkolló akciósorozatban a hálózati úton szerzett adatok jelentették az egyik információbázist, melyet egyrészt a bizalmi személyek (korabeli elnevezéssel: konfidens, ügynök) révén tudtak beszerezni, másrészt különböző operatív technikai úton (levéllenőrzés, telefonlehallgatás, rádió-elhárítás, stb.) jutottak hozzá. A bevezetőben jól kiemelt és a téma szempontjából kellő mélységben tárgyalt bizalmi hálózaton keresztül megszerzett információ a korszakban még sokkal fontosabbnak és megbízhatóbbnak bizonyult, mint a technikai eszközök által biztosított adatforrások. Azonban annyi feltétlenül említést érdemel, hogy ez a fajta információszerzés az esetek többségében „háttéranyagnak”, kiindulási pontnak számított, mivel a korabeli bizalmas nyomozások hatékonyabbnak tartott módszere a nyomozószervek által előszeretettel alkalmazott „puhatolózás” volt. Ezt a módszert, azaz a célszemély megfigyelését, kapcsolatrendszerének feltárását, „lefigyelését”, a már meglévő hálózati és operatív technikai adatok ellenőrzéseként használták fel és közvetlenül ezután – rövid feldolgozó munka során, amennyiben az információszerzés konkrét, bizonyítható eredményre vezetett – már a nyílt nyomozást is elrendelték.¹¹

Sombor-Schweinitzer József tanulmánya olyan rendőrségi dokumentáció alapján íródott, mely egyaránt tartalmazta a felderítő-figyelő munka közben kapott információkat; bizalmi személyek, operatív technikai eszközök, illetve a megfigyelés eredményeképpen beszerezett adatokat. A titkos információszerzés során „letisztázott” jelentések kivonatai mellett, azonban megtalálhatóak a rendőrségi jegyzőkönyvekből, ügyészégi és bírósági periratokból leszárt megállapítások is.

Ami konkrétan a feljegyzéseket illeti, Sombor-Schweinitzer minden igyekezte, a dokumentumok „tudományos” igényű összeállítása arra irányult, hogy kimutassa és leleplezze a nemzeti szocialista német birodalom és a hazai szélsőjobboldali/nyilas-hungarista mozgalmak kapcsolódási pontjait. Ez a vezérelv követhető nyomon az „Előszó” általános politikai helyzetelemzésén és „A magyarországi nemzeti szocialista mozgalmak története időrendi sorrendben” c. fejezet kronologikus vonalvezetésén is. Ahogy Kovács Tamás is megjegyzi, ezzel az elemzéssel nemcsak a feljegyzéseket készítő főkapitány-helyettes szemléletmódja, hanem a korabeli angolszász orientációjú hazai németellenes konzervatív politikai körök felfogása is visszatükröződött. Ezt a felfogást nyomon követhetjük „A magyarországi nemzeti szocializmus a német birodalom szolgálatában” és „A hogyan támogatta Németország a nyilasokat?” c. II. és III. fejezetekben is. Az alfejezetekre tagolt hosszabb gondolatsor részletesen, események, évszámok, nevek felvonultatásával taglalja a kormány (már-már heroikusnak tűnő) erőfeszítését, a nyilas pártok és mozgalmak elleni küzdelemét, miközben mindig a nemzeti szocialista Nagy Testvér, Németország machinációit látatja az említett mozgalmak politikai sikerei mögött.

Sombor-Schweinitzer József kétségkívül alapos és mélyreható vizsgálódása a szélsőjobboldali politikai pártok körében elsősorban a Szálasi Ferenc névvel fémjelzett Nyilaskeresztes Párt vonatkozásában állja meg a helyét. Ez a párt a kezdetektől kiváltotta a vezető politikai és kormányzati elit ellenérzését, miközben a többi – mellesleg hasonló ideológiájú – „úri” fasiszta politikai szerveződés nem mindig lépte túl az uralkodó politikai körök tűréshatárát. A nyilasokat végig megvető konzervatív elit e mozgalomban elsősorban valamiféle szélsőjobboldali forradalmiságot, „zöld bolsevizmust” látott, tömegtámogatottsága miatt tagjait egyszerűen „leprolizta” és nem sokban különböztette

meg a kommunista munkásmozgalomtól. Ezzel szemben az „úri” fasiszta pártok (pl. az Imrédy-féle Magyar Megújulás Pártja vagy a Bakyt és Endrét is soraiban tudó Magyar Nemzetiszocialista Párt, stb.) képviselői már – amennyiben éppen nem működtek együtt a nyilasokkal – jóval enyhébb megítélés alá tartoztak mind politikai, mind rendvédelmi téren. Ez a feljegyzések tartalmából csak részben állapítható meg, holott elsősorban ezeket a pártokat támogatta Németország a hatalom megragadásában, illetve ezeknek a pártoknak a képviselői voltak kormányképesek (közigazgatásban elfoglalt pozíciójuk, hatalmi háttérük miatt) a német politikai osztály előtt.

Mindamellet Sombor-Schweinitzer József 1943-ban papírra vetett elemzése a (közel)jövőt illetően nem tévedett. 1944 végén – a „szalonképes” szélsőjobboldal kormányzati szerepvállalását követően – valóban a németek által támogatott Nyilaskeresztes Párt-Hungarista Mozgalom került hatalomra, így a főkapitány-helyettes „látnoki” képességei – ami a nyilasokban jelölte meg a fennálló rendszer legveszélyesebb ellenségét – utólag sokszorososan beigazolódott.

A „Mit tettünk a zsidókérdésben?” és a „Mennyire adtunk szabad mozgást a szociáldemokratáknak és a baloldalnak?” c. rész véleményem szerint rávilágít a Horthy-rendszer vezetőinek politikai nézetrendszerére, a zsidósággal és a baloldali mozgalmakkal kapcsolatos önmagában is ellentmondásos attitűdjére. Sombor-Schweinitzer József vélelmezhetően osztotta azt a zsidósággal kapcsolatos hazai konzervatív-liberális felfogást, amely a szelektív vagy tradicionális antiszemitizmusként jellemezhető leginkább. E percepció teljesen egyenrangú félnek tekintette azokat a zsidó, vagy zsidó származású személyeket, akik világnézetükben is lojálisak voltak a kormány- és államhatalomhoz, asszimilálódtak a társadalom középrétegeinek felső csoportjaiba és viselkedésüket, egzisztenciális helyzetüket tekintve beilleszkedtek a keresztény úri középosztálytól felfelé lévő társadalmi régióba. Ellenben azok a zsidó származású társadalmi rétegek, akik különböző okokból erre nem voltak képesek, illetve a politikai nézetrendszerük, világnézetük alapján elvetették a „Szent-István-i Magyarország ezeréves gondolatát” már nem tartoztak a „beilleszthető” kategóriába. Az utóbbiak, e felfogás szerint, ha nem is üldözendő, de megvetendő részét képezték a társadalomnak, akik ellen megengedett volt bizonyos adminisztratív rendszabályok életbe léptetése is. Különösen igaz volt ez azokra, akik zsidó származásuk mellett – hitehagyottan – baloldaliak, vagy egyenesen kommunisták voltak. (Az első zsidótörvény a szabadfoglalkozású és városi értelmiség, jelentékeny mértékben liberális-baloldali irányultságú rétegeit sújtotta, akik azonban a növekvő szélsőjobboldali veszélyt érzékelve próbáltak közeledni a „keresztény-nemzeti kurzus” toleránsnak vélt politikai rendszeréhez. Míg a társadalom „érinthesetlenjeként” számon tartott „galiciáner” zsidók életét – mely népcsoportot mint hontalan tömeget a kormányzat 1941-ben kitelepített és sorsára hagyott a német birodalom által megszállt kelet-lengyelországi területeken – úgy látszik, nem illette meg a korabeli jobboldali-konzervatív állam- és jogfelfogás legalapvetőbb alkotmányos alapjoga sem.)

Ugyanezen jobboldali averzió és szelektív politikai magatartás vonatkozott a két világháború közötti baloldali mozgalmakra is. A Horthy-rendszer baloldali ellenzékeként fellépő különböző pártoknak (liberális és polgári demokrata irányzatok, kispártok, szociáldemokraták, stb.) és képviselőiknek szabad mozgásteret biztosított a kormányzat, sajtójuk terjesztése, „civil” szervezeteik megalakítása többnyire nem tartozott rendvédelmi-rendészeti hatáskörbe. Parlamenti képviselőik a rendszer végéig (1944. március) fennmaradhattak. Ezzel szemben a leghalványabb kommunista politikai fellépés is tiltott volt, az ilyen cselekmények elkövetőit a kormány a hatályos törvények értelmében „tűzzel-vassal” üldözte. Amit Sombor a baloldal védelmében végzett rendőrségi munkáról leírt, az csak részben fedte a valóságot. A kormányzat, az angolszász „kiskapu” nyitva hagyása mellett, jól felfogott politikai érdekből és a parlamentarizmus látszatának fenntartása alapján „védte” meg a baloldali pártokat a növekvő fasiszálódo politikai közhangulattól. E rendszer-védelmi munka során Sombor elsősorban a csökkenő befolyású szociáldemokrata pártot említette meg, ami azonban az egész rendszer ideje alatt a túrt kategóriába tartozott. Ha nem is Sombor, illetve főnöke, Keresztes-Fischer Ferenc – akik meggyőződésből is védték a korlátozott képviselői rendszert –, de több vezető kormánypárti képviselő és befolyásos szervezetek tagjai

(köztük a csendőrségi és kémelhárító parancsnokok) is a párt, mint a „bolsevizmus melegágyának” betiltását követelték, illetve engedtek a szélsőjobb ez irányú nyomásának. Adott esetben a rendszerhez lojális szociáldemokrata politikai magatartás és a rendszerellenes baloldali, kommunista agitáció jól elkülöníthető volt az uralkodó politikai elit és a rendőrség számára, de a háború eszkalálódásával, valamint az ország fasizálódó politikai közhangulatának kiteljesedésével ezek a határok elmosódtak. Mindezt Sombornak is érzékelnie kellett, amikor nemcsak a szélsőjobboldalról, de a baloldali pártok politikai aktivitásáról is megkapta a rendőrségi beszámolókat.

Ami a rendőrségi akciókat illeti, Sombornak tudni kellett arról is, hogy a szociáldemokrata párt „holdudvarában”, szakszervezeti vonalon, ifjúsági szervezeteiben az illegális kommunista párt aktivistái élénk tevékenységet folytattak az antifasiszta összefogásért. Ez a tény fontos annak megállapítása végett is, hogy tudjuk: a kommunista megnyilvánulások az egész rendszer fennállása idején az üldözendő kategóriát képezték, függetlenül attól, hogy e törekvések mit is takartak valójában.

Amikor az antifasiszta és németellenes mozgalmak támogatására a rendszernek a legnagyobb szüksége lett volna (gyakorlatilag a II. világháború alatt 1944 végéig), akkor a kormányzat – többek közt a rendőrség hathatós közreműködése révén – már csírájában elfojtotta a „kommunistagyanús” szervezeteket és tagjait kegyetlenül üldözte. Nem vette figyelembe azt a tényt, hogy időközben a nagypolitikában is változás állt be (Hitler-ellenes antifasiszta koalíció) és azt, hogy ezzel nemcsak a kommunista pártra, de a szociáldemokrata mozgalomra, sőt a széles antifasiszta összefogást megteremtő politikai irányzatokra is komoly, a későbbi nemzeti ellenállás szempontjából végzetes csapást mért.

Sombor-Schweinitzer József – mivel maga is több évtizeden keresztül részt vett az illegális baloldali mozgalmak felszámolásában – ezért csak azokat a tényeket sorakoztatta föl, melyeket a szociáldemokrata mozgalom betiltását követelő szélsőjobboldali akciók ellen fellépő kormányzati védelmet jelentettek, holott e kormány maga is felelős volt a baloldali (és nemcsak kommunista) szervezetek elnyomásáért. Az 1940-1944 között lefolytatott majdnem fél tucat, ún. kommunista-ellenes nyílt nyomozás során a rendőrségi, csendőrségi és katonai kémelhárító szervek több ezer baloldali gondolkodású embert vettek őrizetbe, állítottak bíróság elé, internáltak, vagy hurcolták munkaszázadokba. A nyomozások lezajlására jellemző, hogy az illegális kommunista szervezkedések tagjai mellett, a legális (szociáldemokrata, kisgazda, kereszténydemokrata, stb.) pártok és mozgalmak aktivistáira is lecsaptak a rendvédelmi szolgálatok.¹²

E monstre-büntetőeljárásokban, a kormány szándékától nem függetlenül, de egyre nagyobb önállósággal végezték felderítő és represszív munkájukat a csendőri és rendőri nyomozó szervek. Sombor-Schweinitzer József e nyomozásokról mindig tiszta információkkal rendelkezett és próbálta az eseményeket rendőri vonalra terelni.¹³ Azonban a nyomozások irányításában egyre inkább a vezérkar főnökének az akaratára érvényesült, mellyel szemben nemcsak ő, de a belügyminiszter is tehetetlenek látszottak.¹⁴

Ha másnak nem is, de neki feltétlenül tudnia kellett arról, hogy az összefogást hirdető baloldali és polgári szervezetek képviselőinek (kisgazdáknak, szocdemeknek, sőt a kommunistáknak is) milyen szerepe, esetlegesen milyen szándéka volt¹⁵ a szövetségesekkel folytatott béketapogatózásokban és egy a háború után felállítandó kormány létrehozásában. Vélelmezhetően a főkapitány-helyettes is úgy gondolkodhatott – mint a hatalom lévők általában –, hogy a kormányzat és a rendőrség elég erővel rendelkezik ahhoz, hogy letörje a nyilas-hungarista mozgalmakat, miközben – a rendszer antikommunizmusával összhangban – felszámolja a szélsőbaloldalról jövő „támadásokat” is. Ez azonban az események későbbi ismeretében éppolyan hiú ábrándnak bizonyult, mint az a fajta csökönység, ami az autoritárius rendszer fenntartása érdekében a konzervatív-horthysta vezetést jellemezte, s amely mindenféle baloldalról jövő antifasiszta kezdeményezést igyekezett elhárítani.

Az efféle konzervatív-jobboldali antifasizmus, melyet Sombor e feljegyzések során sugallt, ezért hagy némi kívánnivalót maga után. Az elemzés nézőpontja önmagában is megkérdőjelezte azt a feltételezést, hogy vajon sikeres lett volna-e egy széles körű hazai németellenes összefogás, mely esetleg alapját képezhette bármilyen kiugrási kísérletnek

és végső soron hathatósan hozzájárul a szövetségesekkel folytatott fegyverszüneti tárgyalásokhoz. Ez a törekvés még akkor is kétséges, ha tudjuk, hogy Sombor 1943-ban egyértelműen a konzervatív (korábban élesen antikommunista, de időközben elsősorban antináci) angolszász politikai elitől várta a fegyverszüneti tárgyalások megkezdésének kedvező visszajelzését, és nem gondolkodott semmilyen hazai antifasiszta koalícióban. Bármilyen nyilasellenes nyomozási munka, akármilyen antináci rendőrségi összefoglaló készítése önmagában nem ellensúlyozhatta azt, hogy a Sombor-Schweinitzer József által részben irányított baloldallelles elnyomó intézkedések (nyomozások, tömeges internálások, bírósági ítéletek, stb.) végső soron a kormányzat lehetséges társadalmi és politikai bázisát gyengítették, és hozzájárultak a szélsőjobboldal pozícióinak megerősödéséhez. Bár a hatalmon lévő konzervatív elit – sőt a nagy befolyású Bethlen-Rassay féle ellenzéki-liberális irányzat – paranoiás antikommunizmusa nem tette lehetővé, hogy a kormányzat együttműködjön a kommunistákat is soraiban tudó függetlenségi mozgalommal, mégis, a rendszer egyes prominensei¹⁶ – igaz nem a hatalmon lévők közül – eljutottak a széles antifasiszta összefogás igenléséig. Nincs arra vonatkozólag forrás, hogy Sombor – antikommunista meggyőződését legalább ideiglenesen félretéve – felismerte volna az összefogás szükségességét és egy esetleges antifasiszta szövetség irányába, befolyásolni igyekezett a nyomozások kimenetelét. Mindezt a Horthy-rendszer hatalmon lévő politikusaitól és főtisztviselőitől irreális lett volna elvárni.

Összegzésként elmondható, hogy Sombor-Schweinitzer József feljegyzései felbecsülhetetlen értéket jelentenek az utókor történészei számára. Nemcsak a közlésének eredetisége, ami jelentékennyé teszi e forrást, hanem az írójának és az ellenforradalmi politikai hatalomnak az elképzelése, szemléletmódja is visszacseng az oldalakról. Mindazok számára, akik kutatják Magyarország II. világháborús politikai szerepvállalását, a Horthy-rendszer negyed százados uralmát, nélkülözhetetlen e kiadvány. Kovács Tamás kitűnő szerkesztésű, tanulmányértékű bevezetőjével ellátott munkája fontos olvasmány lehet azok számára is, akik a történelem iránt érdeklődők szélesebb táborát alkotják

* * *

Az utókor morális igazságkeresésének reprezentációja jeléül az említett film végén a halálos ítéletet kihirdető népbíró Szapáry Imre (Imrédy Béla) sírjánál lerótta kegyeletét. Jelképesen ugyanezt a gesztust tette meg Kovács Tamás történész Sombor-Schweinitzer Józseffel kapcsolatban, amikor egy hiánypótló, tudományos igényű dokumentum kötetet szerkesztett.

Betekintő 2009/3.

- ¹ *Egy államférfi nehézségei*. Magyar tévéjáték 1989. Rendezte: Babiczky László. M2 2009. július 11. 22:50
- ² A kérdéssel foglalkozó irodalomhoz lásd: Juhász Gyula: *Magyarország külpolitikája. 1919–1945*. Budapest, Kossuth, 1988., Pritz Pál: *Magyar diplomácia a két világháború között*. Budapest, Magyar Történelmi Társulat, 1995.
- ³ Fiala Ferenc – Marschalkó Lajos: *Vádló Bitófák I-II.*
<http://www.freepress-freespeech.com/holhom/tormay/m19452.htm>
- ⁴ A korabeli nyomozások iratanyagai a II. világháború alatt jórészt megsemmisültek, ezért ma már nehéz pontos képet kapni arra vonatkozóan, hogy a csendőrségi nyomozások milyen mértékben és főleg milyen mélységben terjedtek ki a szélsőjobb oldali mozgalmak felderítésére. A volt csendőrnemzet és kémelhárító beosztottak háború utáni népbírói vallomásai – az új politikai rendőrség érdeklődésének megfelelően – nem említik érdemben a Horthy-rendszer jobboldalelleses nyomozásainak csendőrségi vonatkozásait. Vö: ÁBTL 3.1.9. 146147, V-130792, V-98270. Lásd még: *Vallomások a holtak házából Újszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. Osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései Szerk. Haraszti György* Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára – Corvina Kiadó. 2007. 579–581. valamint Hollós Ervin: *Rendőrség, Csendőrség, Vkf. 2.* Kossuth Könyvkiadó Budapest, 1971. 134–135. Ez utóbbi tanulmány a belügyi és népbírói források alapján kifejezetten csak a baloldali és kommunista-ellenes nyomozások történetét elemzi.
- ⁵ *Vallomások a holtak házából* i.m. 201–202., 391–394., 504–505., 572–581.
- ⁶ Uo. 305., 367., 572–581.
- ⁷ Vö: Varga Krisztián: *Az 1945 előtti politikai rendőrség Wayand Tibor detektívfelügyelő önvallomásában* In. *Betekintő* 2009/1. <http://www.betekinto.hu/Default.aspx?cikkId=107>
- ⁸ *Wayand Tibor feljegyzései horthysta politikai rendőrségi munkájáról* ÁBTL 4.1. A-795 57-58.
- ⁹ Hollós i.m. 43–45.
- ¹⁰ *Wayand Tibor feljegyzése...i.m.* 56–57.
- ¹¹ *A volt magyar királyi államrendőrség történetéről rövid áttekintés* BM Rendőrtiszti Akadémia Politikai Nyomozó Tanszékének kiadványa Budapest, 1960. 29–31. ÁBTL 4. 1. A-840. A nyílt nyomozás elrendelése általában a házkutatások, előállítások, őrizetbe vételek és a kihallgatások megkezdését jelentették.
- ¹² Hollós i.m. 343-346.
- ¹³ *Wayand Tibor feljegyzései...i.m.* 52.
- ¹⁴ Varga Krisztián i.m. forrásközlés
- ¹⁵ *Wayand Tibor feljegyzései...i.m.* 45., 53.
- ¹⁶ Pl. Bajcsy-Zsilinszky Endre, Szekfű Gyula, de megemlíthetjük a németellenes magyar legitimista arisztokráciát is, akik már a német megszállás előtt kapcsolatot akartak teremteni a rendszer baloldali ellenzékével, majd 1944 tavaszán vállalták a kommunistákkal (Béke Párt) való együttműködést is.

Sümegei György

Az Esterházy-kincsek és a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága, 1949

Az Esterházy-kincstár mozgalmas, fordulatokban gazdag 20. századi történetéből¹ egy fontos, ám kevésbé közismert fejezet a második világháború és az azt követő évekbeli története. Mindez természetesen nem független az előzményektől sem, mivel az Esterházy-kincstár történetében az első világháború elvesztése, az Osztrák Magyar Monarchia fölbomlása s mindezek várható következményeinek a számbavétele, megfontolt mérlegelése során, 1918 őszén határozott úgy Esterházy Miklós herceg (1869–1920), hogy a gyűjtemény nagy részét Fraknóról Budapestre, a Tárnok utcai Esterházy-palotába szállítsák. Nem sokkal később, 1919 tavaszán a Tanácsköztársaság, a proletárdiktatúra idején a kulturális népbiztos rendelete értelmében, amely nagy értékű, magánszemélyek tulajdonában lévő műtárgyak köztulajdonba vételét mondta ki, lefoglalták az Esterházy-kincseket és az Iparművészeti Múzeumba szállították.² A kommün bukása és a műtárgyak köztulajdonba vételét előíró rendelet hatályvesztése után is maradtak a kincsek a múzeumban, amellyel az Esterházy-hitbizomány³ tulajdonosa letéti szerződést kötött 1920 februárjában. A hitbizomány következő tulajdonosa Esterházy V. Pál (1901–1989)⁴ 1923-ban megújította a szerződést s ezzel lehetővé vált a kincstár fontos részének a bemutatása is.⁵

A második világháború alatt, különösen 1944 márciusától a szövetséges hatalmak Budapesten rendszeressé vált bombatámadásai, majd az év őszétől a Vörös Hadsereg előrenyomulása, a keleti országrész hadszíntérré változása és a háború pusztításaitól való félelem arra ösztönözte Esterházy Pál herceget, hogy a kincsek biztonságosabb elhelyezését szorgalmazza: felfüggesztették a letéti szerződést és 1944. november 29–december 4. között a múzeumi ládákból a herceg ládáiba átcsomagolt anyagot elszállították a Tárnok utca 7–13. szám alatti Esterházy-palota pincéjébe.

Az itt közölt dokumentumokban megnyilatkozók közül többen utalnak arra a bizonytalanságra, hogy mintha Esterházy és emberei a biztonságosabb külföldre menekítést hajtották volna végre, vagy legalábbis ennek a látszatát próbálták kelteni. A bombatalálat érte Tárnok utcai Esterházy-palota és az odamenekített kincs a budai vár romeltakarítási munkálatai előrehaladtával került újra előtérbe. A súlyosan rongálódott kincsek romok alóli kimentése és biztonságos helyre költöztetésének szándéka motiválta Esterházy Pálnak a Nemzeti Múzeumban tett szóbeli bejelentését.

Nehéz, szinte a lehetetlennel határos hatvan év múltán a háborús sérülések bekövetkezésének, illetve a kincsek állapotromlásának felelőseit megállapítani. Vagyis nem tudunk az objektívnek vélhető utókor pózában még csak pillanatokra sem tetszelegni. Annál is kevésbé, mert az Esterházy-kincsek ügye, a szinte villámgyors kihallgatások, Esterházy Pálnak a Mindszenty-perben⁶ való korábbi letartóztatása mind együtt erősíti azt a föltételezést, hogy a koncepció Mindszenty-per mellé konstruált bolygó-per lett az Esterházy-kincsekre sebbel-lobbal elrendelt vizsgálat. A koncepció perek logikájából következően föltehetően azért, hogy a Mindszenty-per negyedrendű vádlottjaként⁷ szereplő Esterházy Pál a kincsek ügyével nyomatékosítva legyen még inkább elmarasztalható.

Ha összevetjük a Mindszenty-per kronológiáját az Esterházy-kinccsel kapcsolatos állambiztonsági eljárás időrendjével, valamint megvizsgáljuk az azonos szereplőket – meglepő, ám a rendszer működéséből következő evidenciákhoz

juthatunk. Kádár János belügyminiszternek Tolnai Gábor kultuszminisztériumi osztályfőnök és Kardos László ügyosztályvezető által írt feljegyzés (azonnali vizsgálat elrendelésének a kérése) javaslati részében maguk utaltak a kreált összefüggésre: „az Esterházy-kincsek eltűnése és megkerülése szoros kapcsolatba lehet az Esterházyak egyéb politikai tevékenységével, valószínűleg a most folyó Mindszenty üggyel is” (1. dokumentum). A Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága három nappal később, január 15-én megkezdte a gyanúsított és a tanúk kihallgatását, amelyek 19-ig tartottak (2–12. dokumentumok). Január 19-én Tolnai Gábor – a Magyar Nemzeti Múzeum Igazgató Tanácsa felterjesztésére – „fegyelmi eljárást” rendelt el, vizsgálóbiztosként Kardos László miniszteri ügyosztályvezetőt bízta meg (13. dokumentum). Kardos még aznap elkezdte a vizsgálatot, amit 21-ig folytatott (14–22. dokumentumok).

Ákos Miklós r. őrnagy január 19-én tett jelentést az Esterházy-kincsekről folytatott nyomozásáról főnökének, Décsi Gyula r. alezredesnek, aki a Mindszenty-perben is „dolgozott” (pl. ő vezette a bíboros-érsek 1948. dec. 26-i esztergomi letartóztatásának az ÁVH-ás különítményét). A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban lefolytatott fegyelmi eljárás eredményéről Ortutay Gyula miniszter 1949. január 31-én tájékoztatta Kádár János belügyminisztert (23. dokumentum). Ő Hárich János volt levéltári tisztviselő őrizetbe vételét javasolta, ám Décsi február 10-én Jánossy Dénest, az Országos Levéltár volt főigazgatóját is őrizetbe vette (26. dokumentum) és mindkettőjüket még aznap átadta a Budapesti Államügyészség vezetőjének (27. dokumentum).

A Mindszenty-per 1949. február 3–8. között zajlott, ezen jelen volt többek között Ortutay Gyula kultuszminiszter és Tolnai Gábor kultuszminisztériumi osztályfőnök, akik első kézből informálódhattak. Esterházy Pált, a Mindszenty-per IV. rendű vádlottját (1948. november 28-tól rendőrhatalósági őrizetben, december 29-től előzetes letartóztatásban volt)⁸ elítélték, többek között a teljes vagyonelkobzás is szerepelt az ítéletben. Vagyonát képező műkincseinek egy részét az Államvédelmi Hatóság átadta a Magyar Nemzeti Múzeumnak, s a további muzeális értékek (levéltár, könyvtár, bútorok stb.) átadását „múzeumi elhelyezés céljából” szorgalmazta 1949. augusztus 18-án a Veszélyeztetett magángyűjtemények miniszteri biztosa, Fügedi Erik (28. dokumentum).⁹

Az Esterházy-kincsek ügyében lefolytatott vizsgálat nemcsak a két levéltárost (Hárich, Jánossy)¹⁰ tette felelőssé, hanem az Iparművészeti Múzeumot vezető Voit Pált és Csernyánszky Máriát is. Mindkettőjüket eltávolították a múzeumból. Zádor Anna így idézi meg a történeteket: „valami buzgó ember följelentette őket és megindult egy súlyos fegyelmi vizsgálat. A Voit egy pár hétig előzetes letartóztatásban volt. Soha nem volt ítélet ellene, ettől ő egy életen át mártír maradt, soha meg nem bocsátotta, majd elvesztették mindketten az állásukat. A Csernyánszky Mária mind a mai napig nem kapott rehabilitációt, se nyugdíjkiegészítést, semmit.”¹¹ Voit Krisztina édesapja élet-történetének ezen részét így idézi meg: „1948 karácsonyán ásta ki az Esterházyak Tárnok utcai palotájának romjai alól az egykor odamenekített páratlan gyűjtemény siralmas állapotban levő anyagát. [...] A múzeum frissen átadott textil, illetve kerámia restaurátor műhelyei számára így hamar akadt feladat. Az 1949-es esztendő a múzeumügyben is fordulatot hozott. Megszüntették a Nemzeti Múzeum Tanácsát, az addigi főigazgatókat leváltották. Apámat fegyelmissel, és megtiltották neki a gyűjteményekben való szabad mozgást. A múzeum két fiatal munkatársnője lázas igyekezettel túrta fel az irattárat vádpontok után kutatva. Az »eredmény« nem maradt el, 1949. június 23-án letartóztatták a szokásos indokkal. Négy hónapi vizsgálati fogság után felmentették, és november elsején szabadult. Sajátos módon szabadulását Ék Sándornak¹² köszönhette, akiről tudott, hogy a Vörös Hadsereg tisztjeként jött 1945-ben haza és akit sietve az Iparművészeti Múzeum igazgatói székébe ültettek. Ék Sándor a népbírói

tárgyaláson kijelentette, hogy őt félrevezették és a korábbi vallomást visszavonta. Természetesen állást nem kapott és 1954-ig különböző alkalmi munkákból élt.”¹³

Az Esterházy-kincsek ügyének kezdeményezője a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium volt. Ortutay Gyula miniszter fönmaradt naplójában keveset írt minisztersége éveiről, ám azt – nem kevés cinizmussal – rögzítette, hogy az iskolákat ő államosította, miközben veretes nevű elődjét tesze-tosza alaknak állította be: „Egy és háromnegyed éve múlt, hogy miniszter vagyok, államosítottam (no, nem egyedül) az iskolákat, ami Eötvös Józsefnek sem sikerült.”¹⁴ A Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságának az Esterházy-kincssel összefüggő kihallgatásai mellett a vallás- és közoktatásügyi miniszter elrendelte vizsgálat¹⁵ is párhuzamosan történt a Mindszenty-perrel. A Hatóság saját kihallgatásait és a kultuszminisztériumi fegyelmi vizsgálat „eredményeit” egybeolvastva jutott el letartóztatási javaslatának megfogalmazásához.

Dokumentumok

1. Feljegyzés Kádár János belügyminiszterhez az Esterházy-kincsekről, 1949. január 12.

Az Esterházy-kincsek a magyarság legnagyobb iparművészeti értékeit jelentik. Viszonylag olyan becsű kincsek ezek, mint az osztrákok számára a Habsburg kincsek. Rendkívüli értékű textíliák foglaltatnak benne (Mátyás király kabátja, Oláh Miklós köpenye, XVI., XVII. századi szőnyegritkaságok, stb. stb.), színarany ötvösművek (óriási serlegek, kelyhek, tálak, díszkardok, stb. stb.), ékszerek, aranypénzek, röviden minden fajta, pénzben szinte ki sem fejezhető értékek, amelyeket a XVI. század elején hatalomra jutott legnagyobb vagyonú magyarországi feudális család elő tudott állíttatni és külföldön meg tudott vásárolni. Az Esterházy-kincsek az Esterházy hitbizomány tulajdonát képezik.

Tekintettel az anyagnak nemcsak pénzben kifejezhető értékére, hanem történeti és tudományos becsére való tekintettel már igen régóta történészeinknek és művészettörténészeinknek fontos studiuma volt. Az egész anyagnak lajstromozó leírását elkészítette Csányi Károly¹⁶, jelenleg is élő 80 éven felüli öreg tudós, nyugalmazott egyetemi tanár, az Iparművészeti Múzeum egykori vezetője. Ezek a lajstromok jelenleg is megvannak. Ezen kívül a kincsek minden egyes darabjáról fényképfelvételek állnak rendelkezésre.

Az Esterházy-kincsek a Magyar Nemzeti Múzeum Iparművészeti Múzeumában voltak letétbe helyezve olyan jogi kikötéssel, hogy az Esterházy-család amikor akarja visszaviheti a múzeumból. (Erre vonatkozó akták nyilvánvalóan megtalálhatók a Nemzeti Múzeum iratai között.) 1944. december 10-e és 20-a között jelent meg az Esterházyék jogi képviselője (?) a Nemzeti Múzeum akkori vezetőségénél a kincset visszakérni. A kincsek akkor már régen a Nemzeti Múzeum egyéb értékeivel együtt légmentesen zárt fémládákban voltak elhelyezve a Nemzeti Múzeum bombabiztos óvóhelyén. Esterházyék nyilván abból a megfontolásból kiindulva kérték vissza a letétbe helyezett kincseket, hogy ílymódon a főlzabadulás után családi céljaikra használhassák fel. (Nem kétséges, hogy a Nemzeti Múzeum akkori vezetőségét felelősség terheli, hogy a kincseket Budapest körülvárosa előtt pár nappal könnyelműen kiadta az Esterházyaknak, még ha jogilag kiadni köteles is volt.) A Nemzeti Múzeum akkori vezetőségéből kihallgatandó: Dr. Fettich Nándor,¹⁷ a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Múzeumának Hóman Bálint¹⁸ megbízásából akkor ideiglenes vezetője (gróf Zichy István,¹⁹ a történeti múzeum kinevezett főigazgatója Csehszlovákiában tartózkodott). Pontosság kedvéért megjegyezzük, hogy az Iparművészeti Múzeum ekkor még a Történeti Múzeumhoz tartozott, az ottlévő anyag

fölött a Történeti Múzeum vezetője intézkedett, a felszabadulás után lett az Iparművészeti Múzeum önálló intézmény. Kihallgatandó továbbá: Dr. Tasnádi Kubacska András,²⁰ a Magyar Nemzeti Múzeum elnöki hivatalának akkori vezetője, valamint Dr. Huszár Lajos,²¹ a Történeti Múzeum jelenlegi főigazgatója, aki annak idején az éremtár vezetője volt és mint legényember az ostrom alatt, sőt tudomásom szerint már előtte hetekkel a Nemzeti Múzeum óvóhelyén tartózkodott.

A felszabadulás után a kincsek nagy értékére való tekintettel úgy tudományos köreinket, mint a Nemzeti Múzeum vezetőségét kellett, hogy érdekelje, mi lett az Esterházy-kincs sorsa, megmaradt-e és ha megmaradt hol van? Hogy a kincsek felkutatása iránt történtek-e és ha történtek, milyen intézkedések történtek, kihallgatandók: Dr. Supka Géza,²² a felszabadulás után a Magyar Nemzeti Múzeumnak első elnöke, Dr. Jánossy Dénes,²³ a Magyar Nemzeti Múzeumnak Supka lemondása utáni elnöke, Dr. Gerevich Tibor²⁴ egyetemi tanár és Csányi Károly nyugalmazott egyetemi tanár, a Magyar Nemzeti Múzeum Tanácsának művészettörténész tagjai, valamint a fent felsorolt személyek, akik annak idején a kincsek kiadása körül tájékozottak. Feltehető, hogy ezen a téren nem jártak el kötelező gondossággal!

Talán egy héttel Mindszenty letartóztatása előtt az Iparművészeti Múzeum jelenlegi vezetőjénél megjelent Esterházy Pál jogi képviselőjével és írásban és szóban bejelentette, hogy nem tudja, de feltételezhető, hogy a kincsek az Esterházyak Tárnok utca 7-9-11. számú bombatalálat érte házaiknak pincéjében van. (Ezt az önmagát naivul leplező bejelentést a felszabadulás negyedik esztendejében nyilván azért tartotta szükségesnek Esterházy megtenni, mert a vár romeltakarító munkálatai fenyegetően közeledtek házaikhoz.) A bejelentés után a VKM²⁵ utasítására a Tárnok utca 7-9-11. számú telken azonnal megkezdődtek a kiásási munkálatok, amelyek folyó hó 11-én délelőtt jutottak eredményhez. A kiásási munkálatokat Dr. Gerevich László²⁶ egyetemi magántanár, fővárosi múzeumi igazgató és Dr. Voit Pál²⁷ az Iparművészeti Múzeum vezetője irányítják. A mai napig négy láda került felszínre megrohadt állapotban, a nagyértékű textíliák a több mint négy évi eltemetetésben szétfoszlott, rohadt állapotban, a kincsek pedig összeroncsolódva. A valószínűség szerint még további két láda fog felszínre kerülni. A munkálatok a holnapi (január 13) estig minden valószínűség szerint befejeződnek.

Magától értetődik, hogy az Esterházy-család maga rejtette el a kincset, a bejelentési kötelezettség elmulasztásával elsősorban őt illeti a felelősség. A Szt. Korona után legnagyobb kincseink elpusztulása, vagy nagymérvű megrongálódása, még ha azok egyúttal családi kincsek is, nem csekély felelősség. Valószínű azonban, hogy Esterházy Pálon kívül a kincs hollétéről másoknak is volt tudomása. Bizonyos, hogy Esterházy nem sajátkezűleg rejtette el háza pincéjében a ládákat. Kihallgatandó még feltétlenül az Esterházyak volt főlevéltárnoka Hárich János²⁸, aki jelenleg az Országos Levéltárban teljesít szolgálatot.

Javaslatunk: Tekintettel arra, hogy az Esterházy-kincsek eltűnése és megkerülése szoros kapcsolatba lehet az Esterházyak egyéb politikai tevékenységével, valószínűleg a most folyó Mindszenty ügygel is,²⁹ szükséges, hogy a Belügyminiszter Úr azonnal rendelje el a vizsgálatot.

Szükséges a megtalált és feltárt kincsek további hathatós őrzése. Zöld³⁰ államtitkár úr ebben az ügyben már jelentős támogatást nyújtott.

Az a véleményünk, hogy politikai szempontból kiaknázható lenne a kincsek mostani feltárásáról és jelenlegi állapotáról a helyszínen elkészítendő filmhíradó, továbbá a kincseknek jelenlegi állapotában való kiállítása a Nemzeti Múzeumban. Lássza meg a nagyközönség is, hogyan gazdálkodtak az Esterházyak legnagyobb nemzeti kincseinkkel!

Most szereztünk róla tudomást, hogy Fettich Nándor Esterházy Pál bejelentése után néhány nappal jelentkezett Oltványi Imrénél³¹, a Nemzeti Múzeum elnökénél és bejelentette, hogy az Esterházy-kincsekről a Nemzeti Múzeumban őrzött fényképek,

amelyek az ostrom alatt, illetőleg a felszabadulás után állítólag (?) eltűntek, most megkerültek.

Ortutay Gyula³² miniszternek az a véleménye, hogy Fettich Nándor, aki leginkább gyanúsítható a múzeum részéről az Esterházyakkal való összejátszással és akiről épp ebben az ügyben feltehető, hogy szökni készül, – letartóztatandó.

Budapest, 1949. évi január hó 12. napján.

(Tolnai Gábor)
miniszteri osztályfőnök³³
ügyosztályvezető³⁴

(Kardos László)

U.i.:

Jelen feljegyzésünket közvetett információinkra alapoztuk, a nyomozás során felmerülő adatok fognak majd teljes képet adhatni.

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Tolnai Gábor és Kardos László aláírásával.]

2. Horváth Gábor gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyve, 1949. január 15.

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága

Gyanúsított kihallgatásáról
jegyzőkönyv

Készült Budapest, 1949. évi január hónap 15. napján [...]

Dr. Horváth Gábor [...] kegydíjas tisztviselő [...]

Az Esterházy-család tulajdonát képezték hitbizományi jószágként az ún. fraknói kincsek. Ez alatt kb. hat ládára való ékszert, muzeális ritkaságot, arany tálakat, serlegeket, kelyheket kell érteni. Az elnevezés onnan származik, hogy ezen értékeket hosszú időn keresztül az Esterházy-család tulajdonát képező Fraknó várában (Burgerland) őrizték. E kincseket a Magyar Nemzeti Múzeum Iparművészeti múzeuma őrizte évtizedeken keresztül, egészen Budapest ostromáig. Ezt indokoltá tette a kincsek hallatlan muzeális értéke, továbbá az a körülmény, hogy egy részük szakszerű kezelést kívánt. A kincsek között volt pl. Mátyás király kabátja, Oláh Miklós esztergomi érsek díszruhája, Kapisztrán János olvasója, Szobyeszki János [sic!] olvasója, Tököly Éva [sic!] menyasszonyi ruhája. A múzeum és az Esterházy-család között olyan értelmű megállapodás keletkezett, hogy a hitbizományos (Esterházy Pál) a kincseket a múzeumból elszállíttathatja és azt neki kívánságára kiszolgáltatják. 1944. év decemberében tekintve, hogy küszöbön állt Budapest ostroma én javasoltam Esterházy Pálnak, szállíttassa ezeket az értékeket Budapest, Tárnok utca 9. szám alatti palotájába, mert ilyen módon a kincsek fölött való közvetlen rendelkezés jogát inkább tudja magának biztosítani. Esterházy Pál helyt adott javaslatomnak. Megbízásából Hárich János levéltárosa tárgyalt a Nemzeti Múzeum akkori vezetésével. Nem tudom, hogy név szerint kivel beszélte meg a dolgot, azonban úgy emlékszem az elszállítási engedély megadása Zichy főigazgatótól függött.

1944 decemberében a fraknói féle kincseket a múzeumból a Tárnok utca 9. szám alá szállíttattuk, és a ládák a Tárnok utca 13. szám alatti épületrész pincéjében nyertek elhelyezést. A múzeumból való elszállítást és a pincében való elraktározást Dr. Hárich irányította. Arról a körülményről, hogy a kincseket a múzeumból a budai Esterházy palotába szállíttattuk tudomással bírtam. Zichy főigazgatón kívül Dr. Fettich

Nándor, Dr. Jánossy Dénes, továbbá Dr. Voit Pál tudtak arról, hogy a fraknoi-féle kincsek a budai Esterházy palotába kerültek.

Budapest ostroma idején a Tárnok utca 13. szám alatti ház tetőszerkezete beomlott és a 13. szám alatt húzódó pince megközelíthetlenné vált. Az ostrom után én magam megállapítottam, hogy a pincéhez csak ásatás útján lehet hozzáférni. Erről Esterházy Pálnak is tudomása volt. Tudtuk azt is, hogy a kincsek szükségképpen a pincében vannak, mert a Tárnok utcai palotában az ostrom alatt a svájci és a svéd követségek működtek. Az épület beomlása, vagyis a pince eltorlaszolódása előtt az épületben fosztogatás nem történt.

Beismerem, hogy Esterházy Pál és magam is tudtuk, a fraknoi féle kincsekről mivel a nemesfémből készült tárgyak annak jelentékeny részét tették ki, bejelentést kellett volna tenni. Esterházy Pállal mégis úgy döntöttünk, hogy ezt mellőzzük. Nem akarta Esterházy Pál a kincsek hollétét az illetékes hatóság tudomására hozni addig, amíg a fennálló politikai rendszer következtében várni lehetett, hogy az állami hatóságok a kincsek fölött megszüntetik az Esterházy-család rendelkezési jogát. Ez a vélemény Esterházy Pál és köztem lefolyt megbeszélés során kialakult és azt alátámasztotta Dr. Nagyfejeő József jogi véleménye. Nagyfejeő úgy vélekedett, hogy amíg nem tisztázódott ott vannak-e a kincsek a pincében, a bejelentési kötelezettség nem áll fenn.

Beismerem, hogy valójában sem Esterházy Pálnak, sem nekem nem lehetett kétségem afelől, hogy a kincsek a pincében vannak. Legfeljebb arra lehetett gondolni, hogy egy részük a beomlás következtében megsérült. Nyilvánvaló volt azonban, hogy a kincshez tartozó aranyértékek nem semmisülhettek meg.

Előadom, hogy 1948 decemberében az illetékes hatóságok romeltakarítási munkát kezdtek a Tárnok utca 13. szám alatti ház épületénél. Ekkor nyilvánvalóvá vált Esterházy Pál és előttem, hogy a pincéhez jutva a hatóságok felfedik a kincsek hollétét. Így azután 1948 decemberében többször is megbeszélést folytattunk Esterházy Pál, jó magam, Dr. Nagyfejeő József jogtanácsos és Rabár Ferenc, Esterházy gazdasági intézője. A megbeszélések eredményeképpen elhatároztuk, hogy bejelentést teszünk az Iparművészeti Múzeum igazgatóságánál. A Nemzeti Banknál még azonban ekkor nem tettünk bejelentést, bár Nagyfejeő már jóval régebben felvetette a gondolatot, hogy ez szükséges lenne. Az Iparművészeti Múzeumnál megjelent Esterházy Pál, Nagyfejeő József és én jelentünk meg, és Dr. Voit főigazgatóval tárgyalunk. Tekintettel arra, hogy az egész bejelentés arra szolgált, hogy leplezzük a kincsekre vonatkozó bejelentési kötelezettség elmulasztását, kérésünkre Voit Pál a megbeszélésről jegyzőkönyvet vétetett fel. A jegyzőkönyvben Esterházy Pál kijelentette, hogy nem tudja mi van a pincében a kincsekből, de amit feltárnak, azt továbbra is az Iparművészeti Múzeumban kívánja őriztetni.

Beismerem, hogy Esterházy Pál eljárása, melyet az én tanácsomra követett, nagyértékű aranytárgyakat a bejelentési kötelezettség alól elvont. Sem, hogy bejelentésre legyen kényszerítve, Esterházy Pál inkább belenyugodott abba, hogy felbecsülhetetlen értékű történelmi ereklyék a Tárnok utcai palota beomlott pincéjében a nedvesség, szakszerű kezelés hiánya miatt megsemmisüljenek.

Más előadnivalóm nincs, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és az elolvasása után írtam alá.

Felvette:
[...] Gábor
r. fhdgy.

Gyanúsított:
Dr. Horváth Gábor

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat olvashatatlan vezetéknévű rendőr főhadnagy és Horváth Gábor aláírásával.]

3. Huszár Lajos tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1949. január 17.

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága

Jegyzőkönyv

Tanú kihallgatása. Készült 1949. év jan. hó 17. napján [...]

Dr. Huszár Lajos [...] Magyar Történeti Múzeum főigazgatója [...]

1944 decemberében a Nemzeti Múzeum épületében laktam. Tudok arról, hogy az Esterházy-család ún. fraknói kincseit a vonatkozó megállapodás alapján Fettich Nándor Dr. kiadta. A gyűjteményben volt néhány érme, amit én fényképeztettem le a kiadás előtt. Azt tudtam, hogy a hercegi család megbízásából Dr. Hárich veszi át az értékeket, de arról nem volt tudomásom, hogy azokat hol helyezik biztonságba.

A felszabadulás után a Nemzeti Múzeum tanácsulésein több alkalommal is szóba kerültek 1945-ben az Esterházy-kincsek. Arról, hogy a kincsek megszerzésére történt-e valami lépés, nincsen tudomásom. Én a magam részéről semmiféle ilyen irányú lépést nem tettem és a visszaszerzésre vonatkozó indítványt sem terjesztettem elő. Más előadnivalóm nincs, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és elolvasása után írtam alá.

Felvette:
Ákos Miklós³⁵
r. őrgy.

Huszár Lajos

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Ákos Miklós és Huszár Lajos aláírásával]

4. Tasnádi Kubacska András tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1949. január 17.

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága

Jegyzőkönyv

Tanú kihallgatása. Készült 1949. év január hó 17. napján [...]

Dr. Tasnádi Kubacska András [...] Természettudományi Múzeum főigazgatója [...]

Megfelel a valóságnak, hogy 1944 december közepe körül Dr. Hárich, mint az Esterházy-család levéltárosa, jelentkezett nálam és hivatkozva a Nemzeti Múzeummal kötött megállapodásra, amely szerint az ún. fraknói kincsek csak kiállítási letétként vannak a múzeum birtokában és azokat bármikor vissza kell szolgáltatnunk, a kincsek kiadását kérte. A kincseket kénytelen voltam több napig tartó huzavona után kiadni, mert fennállott az a veszély, hogy a nyilasok megtudják, hogy az Esterházy-kincsek a múzeumban vannak, holott én már előbb olyan információt adtam nekik, hogy a kincseket nyugatra menekítettük. Dr. Hárich a kincseket – fényképezés után – megkapta, elszállította, és azt mondta, hogy a Várban, a svájci követség bunkerében fogják elrejteni.

A felszabadulás után néhány hónapig még én voltam a Nemzeti Múzeum elnöki tanácsosa. Amikor a kormány bejött Budapestre és a rendes tanácsulések megkezdődtek, a Dr. Jánossy Dénes elnöklete alatt tartott egyik tanácsulésen napirendre került az elszállított Esterházy-kincsek kérdése. Elnök volt: Dr. Jánossy Dénes, rajta kívül biztosan jelen voltak: az akkori elnöki tanácsos – vagy az azóta elhalálozott Dr. Györke József, vagy már Tolnai Gábor, Dr. Gerevich Tibor, a Műemlékek Bizottságának elnöke, Dr. Huszár Lajos, a Történeti Múzeum főigazgatója,

aki alá az Iparművészeti Múzeum tartozott és volt rajtam kívül Dr. Genthon István³⁶, a Szépművészeti Múzeum főigazgatója. Az Esterházy-kincsekkel kapcsolatosan kialakult beszélgetés folyamán azt a határozatot hoztuk, hogy a kincseket fel kell kutattatni, ebből a célból kapcsolatot kell teremteni a kormánnyal és a hatóságokkal, azért, hogy a kincset felkutassák és esetleges kicsempészését az országból megakadályozzák. Nem tudok ma már pontosan visszaemlékezni arra, hogy ki kapott a Tanácstól megbízást, hogy az ügyben lépéseket tegyen, de biztosan valamelyik idős tanácsstag volt. (Talán Gerevich vagy Jánossy?)

Megfelel a valóságnak, hogy az 1945-ben tartott tanácsülésen, de lehet, hogy még egy tanácsülésen átbeszélte Esterházy-ügy kapcsán és azóta sehol [sic!], senkinek hivatalosan jelentést vagy előterjesztést nem tettem arra vonatkozólag, hogy ezeket a kulturális vonatkozásban nagy értéket jelentő kincseket meg kellene keresni, hogy azokat ismét kiállíthassuk.

Más előadnivalóm nincs, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem, és elolvasás után írtam alá.

Felvette:
Ákos Miklós
r. őrgy.

Dr. Tasnádi Kubacska András

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Ákos Miklós és Tasnádi Kubacska András aláírásával.]

5. Fettich Nándor tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1949. január 17.

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága

Jegyzőkönyv

Tanú kihallgatása. Készült 1949. év jan. hó 17. napján [...] Dr. Fettich Nándor [...] múzeumi igazg[ató]. űr. [...]

Megfelel a valóságnak, hogy 1944 év december közepe után a Nemzeti Múzeumban jelentkezett Dr. Hárich, mint az Esterházy-család levéltárnoka és követelte, hogy az ún. fraknói kincseket, amelyeket az Esterházy-család visszakérésig bocsájtott a Nemzeti Múzeum rendelkezésére, adjuk vissza, mert a herceg nem látja nálunk biztosítva. Tasnádi Kubacska Andrással, aki akkor elnöki tanácsos volt, áttanulmányoztuk az erre vonatkozó aktát és megállapítottuk, hogy a fraknói kincseket ki kell adnunk. A kincseket – ismerve azok ritkaságát és kulturális értékét, – azonnal lefényképeztettem és azután, annak ellenére, hogy azt eredetileg fémmel bélelt ládákban igen jól elrejtettem, az Esterházy-családnak kiadtam. A fraknói kincsekért Dr. Hárich jelentkezett és ő vette át.

Megfelel a valóságnak, hogy a felszabadulás után, amikor is 1945. évi május elejéig a Magyar Nemzeti Múzeum tisztviselője voltam és az összes Nemzeti Múzeumi épületek, kincsek és gyűjtemények védelme énrám tartozott, senkinek hivatalosan jelentést, illetőleg indítványt arra vonatkozólag nem tettem, hogy a véleményem szerint magántulajdonba visszakerült fraknói kincseknek a köz számára történő felkutatására lépések történjenek.

Ragaszkodnom kell annak lerögzítéséhez, hogy 1945 májusáig a múzeum épületei és kincsei a legnagyobb veszélyben forogtak, részben tűz miatt is.

Abban az időben, mivel oroszul beszéltem, állandóan az orosz hatóságok rendelkezésére kellett állanom, azóta pedig állandóan betegeskedem, az akkori izgalmak következtében.

1945 májusában bélistáztak, illetve nyugdíjaztak. 1945 májusában elköltöztem a Nemzeti Múzeum épületéből. Emlékezetem szerint 1947-ben felállították a Nemzeti Múzeum fémrestaurátori és ötvös műhelyét. Ugyanabban az időpontban Dr. Halász György igazoló bizottsági ügyész levelet írt nekem, amelyben tárgyalásra hívott visszahozásom ügyében. Új igazolási tárgyalást tartottak és engem igazoltak. Ez 1945 szeptemberében történt, ugyanakkor mint beosztottat alkalmaztak régi helyemen.

Megfelel a valóságnak, hogy én azóta sem tettem sehohol, senkinek hivatalosan indítványt arra, hogy az ostrom előtt kiadott fraknói kincseket fel kellene kutatni, illetőleg a köz számára visszahozni a múzeumba.

Határozottan állítom, hogy a kincseknek 1944 decemberében történt elszállítása alkalmával nem tettem fel kérdést Dr. Hárichnak arra vonatkozólag, hogy az Esterházy-kincseket hová szállíttatja, illetőleg hol fogják azokat biztonságosan elrejtteni. Helyesbítem: Dr. Hárich emlékezetem szerint említést tett arról, hogy a kincseket a Várba viszik.

Körülbelül 10 nap előtt Dr. Párducz Mihály³⁷, a régészet igazgatója felkeresett azzal, hogy megtalálta az Esterházy-féle kincsekről készült fényképfelvételeket. Én ezeket a fényképeket azonnal átvittem Dr. Voit Pálnak, az Iparművészeti Múzeum igazgatójának.

Más előadnivalóm nincs, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és elolvasása után írtam alá.

Felvette:
Ákos Miklós
r. őrgy.

Dr. Fettich Nándor

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Ákos Miklós és Fettich Nándor aláírásával.]

6. Supka Géza tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1949. január 17.

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága

Jegyzőkönyv

Tanú kihallgatása. Készült 1949. év jan. hó 17. napján [...]
Supka Géza [...] képviselő, főszerkesztő [...]

1945 év februárjában foglaltam el a Nemzeti Múzeum elnöki székét és ugyanezen év júniusáig töltöttem be. A Nemzeti Múzeum Régiségtárától, amelynek igazgatója voltam, illetve őre voltam, 1920-ban távolítottak el.

Arról, hogy az Esterházyak fraknói gyűjteményének kincseit a család mikor kérte vissza a Magyar Nemzeti Múzeumtól, hogy azt ki mikor és hol adta át, hogy azt hol ásták el vagy tárolták, arról semmi tudomásom nincsen, miután a kincsről egyáltalában senki semmiféle jelentést nem tett.

Megfelel a valóságnak, hogy a Nemzeti Múzeum tisztviselői közül elnöki működésem idején az alább felsorolt személyekkel voltam hivatali érintkezésben: Dr. Tasnádi Kubacska András, akkori elnöki tanácsos, Dr. Huszár Lajos, a történelmi oszt. igazgatója, Dr. Fettich Nándor, a régiségtár igazgatója, Dr. Jánossy Dénes, az Orsz. Levéltár igazgatója, Dr. Voit Pál, a történelmi arcképcsarnok vezetője.

Más előadnivalóm nincs, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és elolvasása után írtam alá.

Felvette:
Ákos Miklós

Supka Géza

r. őrgy.

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Ákos Miklós és Supka Géza aláírásával.]

7. Voit Pál tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1949. január 17.

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága

Jegyzőkönyv

Tanú kihallgatása. Készült 1949. év január hó 17. napján [...]

Dr. Voit Pál [...] az Iparművészeti Múzeum igazgatója [...]

1946 ősze óta vezetem az Iparművészeti Múzeumot. Tudomásom volt arról, hogy az Esterházy-féle, ún. fraknói kincseket, amelyeket a Nemzeti Múzeum pincéjében őriztek, a család a megállapodás értelmében 1944 decemberében elvitette. Tudok arról, hogy a kincseket Dr. Hárich vette át az Esterházy-család megbízásából.

A felszabadulás után én is jelen voltam olyan tanácsülésen, amelyen szó esett az Esterházy-kincsekről és arról, hogy ezeket vissza kellene szerezni a Múzeum számára. Meg kell jegyezmem, én nem tudtam arról, hogy a kincseket Budán, a Tárnok utca 13. sz. ház pincéjében őrzik, illetőleg őrizték és abban a feltevésben éltem, hogy azokat nyugatra menekítették.

1948. december közepén megjelent nálam Esterházy Pál és Horváth Dr. valamint Nagyfejeő nevű jogtanácsosai és arról kezdtek beszélni, hogy miután most a Várat, illetőleg a Tárnok u. 13. sz. házat romtalanítják, lehetséges, hogy onnan a fraknói kincsek egy része előkerül, bár lehetséges, hogy a németek elvitték. Az egész előadásuk gyanús volt és ezért arról jegyzőkönyvet vettem fel. Az ő kérésük az volt, adjon a múzeum szakembert a romtalanításhoz, illetve kísérik figyelemmel, hogy előkerül-e valami, mert ebben az esetben hajlandók ismét a tárgyakat kiállítási letétként a múzeumnak átengedni. Ebbe a herceg és két jogtanácsosa beleegyezett és ezt alá is írták.

Ezt követően történt, hogy Dr. Fettich Nándor nálam előbb telefonon, majd személyesen jelentkezett azzal, hogy végre megtalálta az Esterházy-kincsekről készült fényképfelvételeket. Azt is hozzá tette, hogy ennek a dolognak most aktualitása van. Csodálkozó kérdésemre azután elárulta, hogy valakitől, „legilletékesebb helyről”, ami alatt nyilván a családhoz közelálló személyt értett, tudta meg, hogy a Tárnok u. 13. romtalanítása megkezdődött. Megjegyzem, hogy a fényképek, illetve színes filmek mindhárom példánya Fettichnél volt, holott annak idején ő úgy nyilatkozott, hogy a filmek egy-egy példánya a hercegnél, illetőleg a Nemzeti Múzeum Történeti Tárát vezető és azóta disszidált Dr. Bárányné Oberschall Magdánál³⁸ volt és eltűnt.

Megfelel a valóságnak, hogy én azon a néhány 1945-ben tartott tanácsülésen kívül, amikor a fraknói kincsekről szó volt, ebben a kérdésben semmiféle előterjesztést, indítványt nem tettem. Állítom, hogy azért nem, mert abban a hitben éltem, hogy a kincsek külföldre kerültek.

Más előadnivalóm nincs, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és elolvasása után írtam alá.

Felvette:
Ákos Miklós
r. őrgy.

Dr. Voit Pál

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Ákos Miklós és Voit Pál aláírásával.]

8. Csányi Károly tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1949. január 18.

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága

Jegyzőkönyv

Tanú kihallgatása. Készült 1949. év I. hó 18. napján [...]

Csányi Károly [...] ny. műegyetemi tanár [...]

Annak idején, kb. az első világháború után, az Iparművészeti Múzeumban én leltároztam az Esterházy vagyon ún. frankói kincseit. A szóbanforgó kincseket tehát jól ismerem, ennek alapján kaptam most megbízást a Kultuszminisztériumtól, hogy a Tárnok utca 13. szám alól előkerülő kincseket leltározzam, és a sérüléseiket megállapítsam.

Előadom, hogy 1945-ben a Dr. Jánossy Dénes elnöklete alatt tartott múzeumi tanácsuléseken több ízben is szó esett arról, hogy a szóban forgó kincseket nem kellett volna kiadni, és természetesen felmerült az a kérdés, hogy a kincsek hollétét meg kell állapítania abból a célból, hogy azok visszakerüljenek a Nemzeti Múzeumba, ill. az Iparművészeti Múzeumba. Jánossy Dénes Dr. ekkor ígéretet tett arra, hogy nyomozni fog a kincsek holléte után, a későbbiek során a tanácsuléseken különféle verziók keltek szárnyra, egyesek szerint a kincset Svájcba vitték, vagy Ausztriába. Nem tudok arra visszaemlékezni, hogy Jánossy Dr. valaha is azt mondotta volna, hogy attól a személytől beszerezett információ alapján, aki a kincseket a múzeumból elvitte, biztos tudomása van a kincsek hollétéről. A későbbiek folyamán ez a kérdés elaludt, bár néha-néha még felvetődött a kérdés, hol lehetnek az Esterházy-kincsek.

Más előadnivalóm nincs, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és elolvasása után írtam alá.

Felvette:
Ákos Miklós
r. őrgy.

Csányi Károly
tanú

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Ákos Miklós és Csányi Károly aláírásával.]

9. Gerevich Tibor tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1949. január 18.

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága

Jegyzőkönyv

Tanú kihallgatása. Készült 1949. év I. hó 18. napján [...]

Gerevich Tibor, egy. tanár [...]

Előadom, hogy 1945-ben a Jánossy Dénes Dr. elnöklete alatt tartott nemzeti múzeumi elnöki tanácson felvettem a kérdést, ki, mikor, hogyan, kinek a rendeletére és kinek adta ki az Esterházy-kincseket. Természetszerűleg azt is megkérdeztem, hogy hol vannak jelenleg ezek a kulturális szempontból a nemzet számára felbecsülhetetlen értéket jelentő kincsek. Arra emlékszem, hogy Dr. Jánossy Dénes helyeselte a kérdés felvetését és megígérte, hogy lépéseket tesz majd az ügy felderítésére, abból a célból, hogy a kincsek visszakerüljenek a Múzeumba.

Ez a kérdés a későbbiek folyamán is ismételten felvetődött, de nem tudok arról, hogy valami történt volna, amivel közelebb jutottunk a kincs hollétének megállapításához, vagy visszaszerzéséhez. Később azután az egész kérdés elaludt.

Más előadnivalóm nincs, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és elolvasása után írtam alá.

Felvette:
Ákos Miklós
r. őrgy.

Tanú:
Gerevich Tibor

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Ákos Miklós és Gerevich Tibor aláírásával.]

10. Hárich János gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyve, 1949. január 18.

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága
524/1949. szám

Gyanúsított kihallgatásról
Jegyzőkönyv

Készült Budapest, 1949. évi január hónap 18. napján [...]
Dr. Hárich János [...] Országos levéltáros [...]

1944-ben én voltam az Esterházy-család levéltárosa. A hitbizomány ura, valószínűleg jogtanácsosai befolyására, úgy határozott, hogy a Nemzeti Múzeumban lévő és kiállítási letétként kezelendő ún. fraknói kincseket a veszélyeztetett időkben nem hagyja a múzeumban, hanem maga helyezi biztonságba.

A család megbízásából én tárgyaltam Dr. Fettich Nándorral és Dr. Tasnádi Kubacska Andrással, akik abban az időben a nyugatra menekült Hóman Bálint megbízásából a múzeumot vezették. Miután a múzeumnak a családdal kötött megállapodása az Esterházy-kincsek elvitelét bármely időpontban lehetővé tette, én azokat meg is kaptam. 1944 decemberében, pontosan már nem tudom, hogy melyik napon, miután ezeket a kulturális szempontból rendkívüli értéket képviselő kincseket lefényképezték és lefilmezték, én azokat a hercegi család megbízásából nyugta ellenében átvettem és Budára, a Tárnok utca 13. szám alá szállítottam. Megfelel a valóságnak, hogy bár én magam nem segédkeztem a kincseknek a Tárnok utca 13. számú ház pincéjében történt elraktározásában, de tudomásom van arról, hogy azokat ott rejtették el.

Megfelel a valóságnak, hogy 1947-ig senki énhozzám kérdést arra nézve nem intézett, hogy az általam elszállított Esterházy-kincsek hol vannak. Annak ellenére így van ez, hogy Dr. Tasnádi Kubacska András, Fettich Nándor Dr., Dr. Huszár Lajos, Dr. Jánossy Béla, Dr. Gerevich Tibor, Csányi Károly, Dr. Voit Pál, valamennyien tudomással bírtak arról, hogy a szóbanforgó kincseket 1944 decemberében én vittem el a múzeumból, és hogy az ostrom során nem történt semmi bajom, sőt a felszabadulás után azon igyekszem, hogy az Országos Levéltárba kerülhessek. Megfelel a valóságnak, hogy 1947 során kb. egy és egy negyedévvvel ezelőtt, beszélgetés közben Dr. Jánossy Dénes[nek], aki egy ideig a Nemzeti Múzeum elnöke is volt, majd később az Országos Levéltár főigazgatója lett, megmondottam, hogy hol rejtettük el az Esterházy-kincseket.

Elismerem, hogy Dr. Horváth Gáborral, az Esterházy-család jogtanácsosával 1948 karácsonya előtt a kincsekről beszélgetve kifejtettem álláspontomat arra nézve, hogy véleményem szerint a Tárnok utca 13. számú ház pincéjének mely részén fekszenek a fraknói kincsek.

Más előadnivalóm nincs, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és az elolvasás után írtam alá.

Felvette:
Ákos Miklós
r. őrgy.

Gyanúsított:
Dr. Hárich János

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Ákos Miklós és Hárich János aláírásával)

11. Jánossy Dénes gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyve, 1949. január 18.

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága
524/1949. szám

Gyanúsított kihallgatásról
Jegyzőkönyv

Készült Budapest, 1949. évi január hónap 18. napján [...] Dr. Jánossy Dénes [...] Országos Levéltár főigazgatója [...]

1944 decemberében én az Országos Levéltárban tartózkodtam, és csak Dr. Tasnádi Kubacska András telefonértesítéséből tudtam meg, hogy Dr. Hárich János az Esterházy-család megbízásából elvitte a múzeumban őrzött ún. fraknói kincseket. 1945 decemberétől én voltam a Nemzeti Múzeum elnöke. Elismerem, hogy az én elnökségem alatt lefolytatott ún. múzeumi tanácson, ill. tanácsokon több ízben is szó esett arról, hogy az 1944 decemberében elvitt Esterházy-féle fraknói kincseket fel kellene kutatni és ismét megszerezni a múzeum számára. A kérdés körül kialakult megbeszélésben belefolyt Dr. Gerevich Tibor is, és most már nem tudom pontosan megmondani, hogy ki indítványozta foglalkozni kell azzal, hol van az Esterházy-kincs, hogy azt a múzeum számára visszaszerezzük.

Arról, hogy a fraknói kincseket 1944 decemberében ki, mikor és hogyan szállította el a múzeumból, és hogy azok előkerítésére nyomozás vagy pedig más lépések megtétele szükséges, a kultuszkormánynak semmiféle értesítést nem adtam.

Emlékezetem szerint kérdést intéztem Dr. Hárich Jánoshoz arra vonatkozólag, hogy a szóbanforgó kincsek hol vannak, mire ő azt válaszolta, hogy jó helyen, Magyarország területén. Dr. Hárichnak erről a kijelentéséről, tehát arról, hogy van egy ember, aki tudja, hol vannak biztonságba helyezve az Esterházy-kincsek, a kultuszkormánynak nem tettem jelentést.

Kérem az imént mondottak helyesbítését: nem tudok visszaemlékezni arra, hogy tettem, vagy nem tettem jelentést.

Nem tudok visszaemlékezni arra, hogy nekem Dr. Hárich János 1947-ben megmondotta volna, hol van az Esterházy-család fraknói kincse.

Más előadnivalóm nincs, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és elolvasása után írtam alá.

Felvette:
Ákos Miklós
r. őrgy.

Gyanúsított:
Jánossy Dénes

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Ákos Miklós és Jánossy Dénes aláírásával.]

12. Nagyfejeő József gyanúsított kihallgatási jegyzőkönyve, 1949. január 19.

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága

Gyanúsított kihallgatási
jegyzőkönyv

Készült Budapest, 1949. évi január hónap 19. napján [...]

Dr. Nagyfejeő József [...] ügyvéd [...]

1923-tól kezdve én voltam az Esterházy-hitbizomány ügyésze. Arról, hogy az Esterházy-család a tulajdonát képező ún. fraknói kincseket a felszabadulás előtt hol őrizte és a harcok alatt hová vitette, a felszabadulás után nem volt tudomásom. Az Esterházy-kincsekről, helyesebben az indokolt fraknói kincsekről első ízben 1946-ban értesültem, amikor a forintot bevezették. A forint bevezetésével egyidejűleg megjelent az arany bejelentéséről szóló rendelkezés és ekkor fordult hozzám Esterházy Pál a fraknói kincsek ügyében. Megmondotta, hogy az ostrom alatt, helyesebben közvetlenül előtte, ezeket az értékeket a Magyar Nemzeti Múzeumból a Tárnok utca 13. szám alatt lévő palota pincéjébe szállíttatta. Sem ő, sem Dr. Horváth Gábor nem tudták biztosan megmondani, hogy meg vannak-e a szóbanforgó kincsek. Határozottan állítom, hogy a bejelentési kötelezettség kérdésével kapcsolatban én azt mondtam, hogy amennyiben a kincsek megvannak, ez a bejelentési kötelezettség fennáll.

Tagadom, hogy azt mondtam volna, hogy ameddig nem tudják biztosan, hogy a tárgyak megvannak-e, a bejelentési kötelezettség nem áll fenn. Sőt, azt mondtam, hogy ezzel utólag nem is lehet védekezni. Esterházy nem közölte velem, hogy ebben az ügyben mit határozott.

Másodszor az ún. fraknói kincsek kérdése 1948 decemberében vetődött fel, amikor is Esterházy Pál értesítést kapott arra vonatkozólag, hogy a Tárnok utca 13. szám alatt lévő palotája romtalanítási munkáit a sz[ékes]f[ő]v[áros] rövidesen megkezdí. Ekkor tárgyaltam ismét Esterházyval és Dr. Horváth Gáborral, akik úgy vélték, hogy most Esterházyt kár érheti azáltal, hogy az épületben dolgozó idegen munkások valamit találnak a pince körül és azt elviszik. Határozottan állítom tehát, nem azzal jöttek, hogy most kellemetlen helyzetbe kerülnek, mert a bejelentési kötelezettséget elmulasztották, hanem azért fordultak hozzám, mert az esetleg ott lévő kincsekből az ásatás során valami elveszhet. Ekkor indítványoztam azt, hogy menjünk el az Iparművészeti Múzeumba, hívjuk fel a figyelmet arra, hogy a Tárnok utca 13. szám alatt esetleg ott találhatóak a fraknói kincsek.

Más előadnivalóm nincs, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és az elolvasás után írtam alá.

Felvette:
Ákos Miklós
r. őrgy.

Gyanúsított:
Dr. Nagyfejeő József

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Ákos Miklós és Nagyfejeő József aláírásával.]

13. Tolnai Gábor levele Ákos Miklós rendőr őrnagynak, 1949. január 19.

Vallás és Közoktatásügyi
Minisztérium
Budapest, V. Hold u. 16.
Telefon: 129-430

Tárgy: Kardos László Dr. miniszteri
ügyszályvezető megbízása.

211.068/1949.VI/2. szám.

Hiv. szám: -

Melléklet: -

A Magyar Nemzeti Múzeum Igazgató Tanácsa felterjesztésére fegyelmi eljárást rendeltem el az úgynevezett Esterházy-kincsek ügyének kivizsgálására, s vizsgálóbiztosul Kardos László Dr. miniszteri ügyosztályvezetőt bíztam meg.

Felkérem Őrnagy Urat, hogy Kardos László doktornak az ez ügyben rendelkezésére álló jelentések, jegyzőkönyvek és feljegyzésekbe való betekintés jogát biztosítani szíveskedjék.

Budapest, 1949. január hó 19.

Ákos Miklós
Rendőr őrnagy Úrnak
Budapest

A miniszter rendeletéből:
(Tolnai Gábor)
miniszteri osztályfőnök

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium szárazpecsétetes fejlécével, Tolnai Gábor aláírásával.]

14. Jegyzőkönyv Jánossy Dénes nyilatkozatáról, 1949. január 19.

Jegyzőkönyv

Az Esterházy-kincsek ügyében Dr. Jánossy Dénes az Országos Levéltár főigazgatója nyilatkozata: 1949. év január hó 19. napján.

Az Esterházy-kincseket 1944. december közepe előtt nem ismertem. Tizedike és huszadika között telefonon értesítettek arról, hogy az Esterházy-család kincseit el akarja szállíttatni, hivatkozva arra a szerződésre, amelyet a család és a múzeum annak előtte megkötött és amely szerint a Nemzeti Múzeum, illetőleg a Történeti Múzeum felszólításra bármikor visszaszolgáltatni köteles. Én az eredeti szerződést nem láttam, nem ismertem, de bízva a telefonáló Kubacska András tárgyi ismeretében s részint támaszkodva az eddigi gyakorlatra, beleegyezésemet adtam a kincsek visszaszolgáltatására azzal a közléssel, hogy azok előbb fényképeztessenek le. A kiadatás körülményeire, hova szállítására vonatkozólag semmiféle tudomásom nem volt. A telefonálások abbamaradásának időpontjától kezdve semmi gondom nem volt a kincsekre. Az Esterházy-kincsek ügye legközelebb csak 1947. májusában merült fel újra előttem, amikor is egy tanácsülés alkalmával Gerevich professzor a kincs felkutatásának aktualitására hívta fel a figyelmet. 1947 májusáig emlékezetem szerint ebben a tárgyban jelenlétemben tanácsuléseken és azon kívül semmiféle felszólalás, vagy intervenció nem történt. Ez azért történhetett így, mert felfogásom, amely véleményem szerint egyezett az akkori tanács közfelfogásával, azt diktálta, hogy minden intézmény hatáskörébe tartozik a saját ügyeinek a gondozása. 1947 májusi idézett tanácsulésen a tanácsstagok felkértek arra, hogy Hárichal vegyem fel az érintkezést az Esterházy-kincsek hollétének megállapítása végett. A felkérés egyenes intenciója az volt, hogy óvatosan, magánviszonylatban történjék, nehogy az Esterházyak tudomást szerezve a múzeum szándékáról, az esetleg Magyarországon levő kincseket eltüntessék.

Ezidőtájtban hozott a tanács végleges döntést Hárichnak szerződéses tisztviselőként történő alkalmazására. Tudomásom szerint itt hangzott el az a vélemény is, hogy Hárich alkalmazása azért is szükséges, mert így mód nyílik közvetlenebbül a kincsek hollétének felderítésére. Az előbbi és erre a szempontra támaszkodva júniusban három ízben is magamhoz hívtam Hárichot és kérdést intéztem hozzá az Esterházy-kincsnek holléte felől. A válaszok tagadók voltak, az

egyetlen eredmény az az általánosság, amely körülbelül így hangzott: a kincsek Magyarországon vannak, biztonságban vannak. Említést tett arról is, hogy ezt az információt a család közvetlen környezetétől nyerte. Hárich ilyen válaszával lezártak is tekintetem az ügyet, miután erről a tanácsnak a következő ülések egyikén jelentést tettem. Ettől a tanácskozási időponttól egészen a kincs felmerüléséig ismételtelen nem foglalkoztatott sem engem és tudomásom szerint a tanácsot sem az Esterházy-kincsek hollétének az ügye. Visszaemlékezésem szerint ez azért történhetett meg, mert a tanácsban velem együtt az a vélemény alakult ki, hogy az Esterházy-kincs ügye holtpontra jutott. Magam részéről az ügyet lezártak tekintetem.

Legújabbban csak a kincsek megtalálásakor kerültem kapcsolatba az üggyel. Ez alkalommal az államvédelmi szerv kihallgatott.³⁹ Ekkor jutott tudomásomra, hogy Hárich János azt állította, hogy velem annakidején 1947 nyarán közölte a kincs lelőhelyét és így alakulhatott ki velem szemben az a vád, hogy bűnrészes lehetek a kincsek lelőhelyének elhallgatásában. 1949. január 18-án magamhoz hívtam Hárich Jánost e kérdés tisztázására, mert Hárich állítását valótlannak tartottam és tartom. Hárich velem szemben fenntartotta álláspontját azzal az enyhítéssel, hogy lehetséges, hogy annakidején 1947 nyarán ő, már mint Hárich János nem fejezte ki magát világosan a kincsek pontos rejtekhelyének kérdésében. Véleményének ezt az enyhítését annak hatására tette, hogy elébe tártam ellenbizonyítékaimat. Az egyik volt az, hogy én többször hívtam magamhoz Hárichot azon az emlékezetes nyáron. Erre nem lett volna szükség, ha a beszélgetések egyikén is valóban megvolta⁴⁰ a rejtekhelyet. Másik ellenérvem az volt, hogy a vele való beszélgetést közvetlen a beszélgetés után nyilvánosságra hoztam a tanács előtt.

Az az álláspontom, hogy sem én, sem pedig a tanács tagjai nem tudtak és nem tudhattak a kincsek hollétéről, és a véleményem, hogy jogilag és a Nemzeti Múzeum tanácsában kialakult gyakorlat szerint nem terhel bennünket jogi felelősség, mert a múzeumi jogszabályok szerint a múzeum nem felügyeleti hatóság a magánkézen lévő kulturjavaknak. Véleményem továbbá az, hogy a jogi felelősség ténye elsősorban jön tekintetbe ez ügy megbírálásánál a szakmai, a morális és a nemzeti felelősség kérdését megelőzően.

A rendőrségnél tett vallomásomat pongyolának tekintem, a jelen vallomást az igazsághoz közelállóbbnak tekintem.

Más megjegyezni valóm nincsen, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és elolvasása után írtam alá.

Tanúk:

Kmf

Dr. Jánossy Dénes

Kardos László

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Jánossy Dénes, Kardos László és a két tanú olvashatatlan aláírásával.]

15. Jegyzőkönyv Dobrovits Aladár nyilatkozatáról, 1949. január 19.

Jegyzőkönyv

Az Esterházy-kincsek ügyében Dr. Dobrovits Aladár⁴¹ elnöki tanácsos úr nyilatkozata: 1949. évi január hó 19. napján.

Nem volt tudomásom a kincseknek 1944 év telén való elszállításáról és hova szállításáról. Erről az üggyről 1946. december 17-ig nem is hallottam, tekintve, hogy nem tartózkodtam a fővárosban.

1946. december 17-én mint a Magyar Nemzeti Múzeum elnöki tanácsának tanácsjegyzője vezettem a tanácsülés jegyzőkönyvét és ez alkalomkor szereztem először részletes tudomást az egész Esterházy-kincs problémáról. (Mellékelem jegyzőkönyvemhez az ekkori ülésnek saját kézírásom másolatában elkészült egyidejű jegyzőkönyvet.)⁴²

Ezen a tanácsülésen két vonatkozásban esett szó az Esterházy-kincsről. Beterjesztettem hivatalos úton Hárich János szerződéses alkalmaztatás iránti kérését. Hárich az Esterházyak főlevéltárosa volt. Alkalmaztatása körül vita alakult ki. A vitának egyik főmomentuma az Esterházy-kincs előkerítésének lehetősége volt, tudniillik az egyik tanácsstagnak, Alföldy⁴³ professzornak az volt a véleménye, hogy Hárich alkalmaztatása csak az esetben lehetséges, ha Hárich nyomravezeti a tanácsot a kincseket illetően. Jánossy elnöknek az volt a véleménye, hogy ez csak Hárich alkalmaztatása után történhet meg. Jánossy javaslatát fogadták el. Véleményem szerint Jánossy ez esetben olyannak mutatkozott, mint aki lehetségesnek tartja, hogy Hárich tud a kincs hollétéről. Alföldy magatartása pedig arra engedett következtetni, hogy ez valóban így is van. Tolnai Gábor határozott benyomása volt, hogy Hárich tud a kincsekről. Ezen a tanácsülésen Huszár megbízott főigazgató azt a kijelentést tette, hogy ő beszélt Hárichhal a kincs ügyében, de az tagadó választ adott.

Ugyanezen a tanácsülésen Gerevich professzor általánosságban felvetette ismételten az Esterházy-kincsek ügyét, ezúttal egy magánjavaslattal toldva meg eddigi fölshóllalásait azzal, hogy „a tanácsnak nincsenek eszközei arra, hogy” a kincsek ügyében eljárjon, ezt műemléki vonalon lehetne, [mármint] a Herceget felelősségre vonni és felszóllítani, hogy a kincseket adja letétbe a múzeumnak. Gerevich további eljárásáról nincs tudomásom. Arról, hogy a kincs hollétéről a tanácsban hivatalosan tárgyaltak volna a későbbiek folyamán, nincs tudomásom. Benyomásaim szerint az a véleményem, hogy a tanács tagjai a kincsek hollétéről nem tudtak.

Véleményem szerint a Tanácsot egyetemleges felelősség terheli abban, hogy a kincsek felkutatását nem szorgalmazta, amennyiben a felelősség kérdése felvethető.

Az Esterházy-kincs felderítésére vonatkozólag a következő mozzanatokat emelem ki: 1948. évi december 17-én Voit Pál jelentette nekem, majd Oltványi elnöknek, hogy Esterházy Pál és jogtanácsosa jelentkeztek nála és bejelentették, hogy amennyiben bontás közben a kincs megkerülne, úgy ezt az Iparművészeti Múzeumnak adják át letétbe. Voit ezt a körülményt gyanúsak találta és az elnök segítségével rendőri készenléletet kért. Ez volt a kiindulása a kincs felderítésének. Kiemelem azt a körülményt, hogy a bejelentés után következő napok egyikén Voit ismét jelentette, hogy előkerültek azok a felvételek, amelyeket a kincsek elszállítása előtt a múzeum hivatalosan készíttetett. A felvételeket Fettich Nándor találta meg, ezt a tényt Párducz közölte Voival, aki hivatalos úton jelentette az elnökségnek. Ezt a körülményt Voit gyanúsak találta.

Más megjegyezni valóm nincsen, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és elolvasása után írtam alá.

Tanúk:

Kmf
Dr. Dobrovits Aladár

Kardos László

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Dobrovits Aladár, Kardos László és a két tanú olvashatatlan aláírásával.]

16. Jegyzőkönyv Voit Pál nyilatkozatáról, 1949. január 19.

Jegyzőkönyv

Az Esterházy-kincsek ügyében Dr. Voit Pál az Iparművészeti Múzeum mb. igazgatója nyilatkozata: 1949. évi január hó 19. napján.

Az Esterházy-kincseknek a Magyar Nemzeti Múzeumból való elszállításával 1944. december 10. és 20-a között kerültem kapcsolatba, amikor az Iparművészeti Múzeum részéről engem küldtek ki az anyagnak leltárszerű átadására. Két napot és két éjszakát töltöttem együtt az anyaggal akkor foglalatostkodó és az átadást intéző múzeumi tisztviselőkkel és Esterházy embereivel. Emlékezetem szerint jelen voltak Fettich, Hárich, Tasnádi Kubacska, a két fényképész, Huszár Lajos és a herceg két szolgálója, valamint velem együtt Csernyánszky Mária.⁴⁴ Az anyag elszállítását elleneztem Fettich Nándor előtt. Hogy hová szállítják, arról nem volt tudomásom. A szóbeszédből csak annyit vettem ki, hogy a Lovas útra. Tudtam, hogy a kincsekről jelenlétemben három sorozat fényképfelvétel készült körülbelül. A fényképek, illetve színes filmek a fényképészeknél maradtak, utána tudomásom szerint egyik sorozat színes film Fettich Nándorhoz, a másik Bárány Istvánnéhoz, a harmadik Kalotay Lajos mérnökhöz [került]. A fényképek egyik sorozatát Dr. Csernyánszky Mária még 1944 decemberében látta Bárány Istvánnénál. A fényképek után 1945 tavaszától kezdve többször eredménytelenül érdeklődtem. Azt a választ adták az illetékesek, hogy elvesztek, nem találják. A fényképek, illetve színes filmek vegyes sorozatával közvetlen a kincs felmerülése utáni napokban jelentkezett nálam Fettich Nándor, aki ezúttal azt állította, hogy Párducz adta át neki. (Én ezt a körülményt gyanúsnak találtam és jelentettem is.) A színes filmek megvizsgálása után kiderült, hogy mind a három sorozat Fettich Nándornál volt.

1946 őszéig a kincsek felől ugyan érdeklődtem, de felkutatásukra lépéseket nem tettem és nem tehettem. Elképzelésem az volt, hogy a kincseket az Esterházy-család nyugatra szállította el. Abban a hitben voltam, hogy az illetékesek mind a nyugatra elhurcolt javak visszaszerzésére alakított miniszteri biztossága, mind pedig a veszélyeztetett magángyűjtemények vezetőségének jelentést tettek. Tudomásom volt arról, hogy a Nemzeti Múzeum tanácsában ezt a kérdést fölvetették és tárgyalták. 1946 végétől kezdve a tanácsuléseken résztvettem, ahol mint meghívott szakértő voltam jelen, amikor is az Esterházy-kincsek ügyét többször tárgyalták. Abban a hitben voltam, hogy a Kultusztárcához felterjesztett jegyzőkönyvek alapján az illetékesek tudomást szereztek a tanácsnak arról a szándékáról, hogy az Esterházy-kincsek sorsára fényt kívánnak deríteni. Az a véleményem, hogy a tanács tagjai a kincsek hollétéről nem tudtak. Emlékezetem szerint az egyik tanácsulésen Jánossy vállalta a kincsek hollétének felkutatását. Ez tanácsmegbízás volt. A legutóbbi időig nem volt tudomásom arról, hogy Jánossy milyen eredményt ért el. 1946-nak őszétől sem hivatalos felterjesztést, beadványt vagy javaslatot nem tettem a Tanácshoz, sem más illetékes tényezőhöz a kincsek felderítésének ügyében, mert az volt a meggyőződésem, hogy e tekintetben már a tanács korábban megtette az intézkedéseket.

1948. december 14-én Esterházy Pál és megbízottai megkerestek és jelentést tettek a kincs hollétéről. A jelentésről jegyzőkönyvet vettem fel és azonnal továbbítottam feletteseimhez. (A kincs fölbukkanásának összes körülményeire fénytvető jegyzőkönyvet, felterjesztést, pro domót és a színes filmek átvételét igazoló elismervényt mellékelem, számszerint négy darabot.⁴⁵ Ezeket az okmányokat a vizsgálat lezajlása után az Iparművészeti Múzeum irattára részére visszakerem.)

Tájékozódásom szerint az elmúlt esztendőknél a során a tanács tagjai tőlük telhetően minden lehetőt megtettek az Esterházy-kincsek felderítésére és a múzeumhoz való visszajuttatására.

Jelen jegyzőkönyvhöz mellékelem 1949. január 19-én kelt feljegyzésemet,⁴⁶ amelyben arra akarok világosságot vetni, hogy újabb vizsgálataim szerint az előkerült

Esterházy-kincseket korántsem érte akkora kár, különösen a textíliákat, mint arról első időben az illetékeseket tájékoztattam.

A rendőrség előtt tett vallomásomat fenntartom.

Más előadnivalóm nincsen, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és elolvasása után írtam alá.

Tanúk:

Kmf
Dr. Voit Pál

Kardos László
vizsgálóbiztos

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Voit Pál, Kardos László és a két tanú olvashatatlan aláírásával.]

17. Jegyzőkönyv Huszár Lajos nyilatkozatáról, 1949. január 19.

Jegyzőkönyv

Az Esterházy-kincsek ügyében Dr. Huszár Lajos a Történeti Múzeum főigazgatója nyilatkozata; 1949. évi január hó 19. napján.

Az Esterházy-kincseknek a Nemzeti Múzeumból való elszállításával 1944 karácsony előtti napok egyikén, közvetlenül az elszállítás előtti napon kerültem kapcsolatba. Fettich Nándor szólított fel az érmek kijelölésére fényképezés céljából. Ez alkalomkor egész éjszaka ezt a munkát végeztem. Jelen voltak tudomásom szerint Fettich Nándor, Hárich János, az Iparművészeti Múzeumnak egyik tisztviselője (?) lehetséges, hogy Kubacska András is (?) és Karáth József fényképész. A kincsek hova szállításáról semmi tudomásom nem volt.

Érdeklődni csak 1945-ben érdeklődtem a kincsek holléte felől. Két ízben alkalmoszerűen megkérdeztem Hárich Jánost, mire ő ilyen feleletet adott: a kincsek Magyarországon vannak és biztonságban vannak.

Az Esterházy-kincsek ügye igen gyakran, gondolom mintegy tízszer is felmerülhetett a különböző tanácsuléseken. Próbáltuk a föl kutatás módját eldönteni, vagy azt a jogi formát megtalálni, amelynek segítségével visszaszerezhetnénk ezeket a kincseket. Felkérések több alkalommal történtek az irányban, hogy a tanácsstagok egyike vagy másika járjon el az illetékeseknél, próbálkozzék a minisztériumban, stb. Tudomásom szerint eredmény nem következett be. A magam részéről a Közalapítványi Jogügyigazgatóságnál érdeklődtem, hogy mint hitbizományt nem lehetne-e valamiképpen megszerezni. Kísérletezésem eredménytelen maradt. Ezek után egyéb lépéseket nem tettem és nem is tehettem.

Az Esterházy-kincsek felkutatásával kapcsolatban véleményem szerint a Tanács talán tehetett volna több és eredményesebb intézkedéseket is, de felmerült többször is az aggodalom, hogy miután jogi eljárást tudomásunk szerint nem áll rendelkezésünkre a kincsek megszerzésére, Esterházy Pál esetleg a kincseket, vagy azok egy részét külföldre szállítja. Feltételezem, hogy a tanácsnak a tagjai a kincsek hollétéről nem tudtak.

A kincsekről készült eredeti felvételek hollétéről, jóllehet érdeklődtem utána az elmúlt esztendőik során, semmiféle tájékoztatást nem tudtam szerezni, illetőleg azt a választ kaptam, hogy valószínűleg elpusztultak az ostrom alatt, de tudomásom van Kalotay Lajos mérnökről, aki a kincsek fényképezésénél jelen volt és színes fényképeket készített saját részére és 1946-ban egy sorozatot el is adott a Történeti Múzeumnak.

Más előadni valóm nincs, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem s elolvasása után aláírtam.

Tanúk:

Kmf

Dr. Huszár

Lajos

Kardos László
vizsgálóbiztos

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Huszár Lajos, Kardos László és a két tanú olvashatatlan aláírásával.]

18. Jegyzőkönyv Tasnádi Kubacska András nyilatkozatáról, 1949. január 19.

Jegyzőkönyv

Az Esterházy-kincsek ügyében Dr. Tasnádi Kubacska András, a Természettudományi Múzeum főigazgatója nyilatkozata: 1949. január hó 19. napján.

Az Esterházy-kincsek elszállítását és az ezzel kapcsolatos problémákat 1944 december második felében közölte velem Fettich Nándor. Fettich Nándor ebben az időben a távollévő történeti múzeum főigazgatójának helyettese volt. Nekem e dátum előtt az Esterházy-kincsekről semmiféle tudomásom nem volt. Ez alkalommal Fettich felvetette előttem az Esterházy-kincs elszállítására vonatkozó tárgyalásokat, amelyeket ő ezt az alkalmat megelőzően Hárich[kal,] Esterházy levéltárosával folytatott. A kincsek elvitelét elleneztem, de végül kénytelen voltam engedni a körülményeknek: 1. jogi viszony, 2. általános felfordulás, a múzeum idegen emberekkel volt tele, 3. az elvitt megelőzően felhívott telefonon Gál Csaba nyilas képviselő (akkor nem tudtam, ki volt az illető), aki utasítást adott a múzeumi kincsek szállításra való előkészítésére, amit én úgy kerültem ki, hogy azt állítottam, a kincseket már elszállították. Kiadtam tehát, mert meg akartam előzni az esetleges nyilas vegzálásokat, amelyek a múzeum teljes kincsanyagát veszélyeztették volna.

A kincsek lefényképezésénél, egy rövid idejénél jelen voltam, de elszállításánál nem. Arról tudomásom van, hogy a kincseket Esterházyék a várba, a palotájába viteti és továbbszállítani óhajtja „biztos rejtett helyre”. Ezt arra alapítom, hogy Fettich Nándor az Esterházyakkal való tárgyalás után közvetlenül közölte velem, hogy Esterházy magához viteti a kincseket, hogy onnét továbbvigye a megfelelő rejtkehelyre. Ennél a beszélgetésnél jelenlévő Hárich arra tett célzást, hogy a kincseket a svájciak segítségével nemzetközi védelem alá helyezik. Ettől kezdve én a kincsek további sorsáról semmit sem tudok. Előtte az Esterházy-kincsek ügye legközelebb csak 1945. év folyamán (?) merült fel Györke József elnöki tanácsos működésének idejében. Részleteket erről az időpontról mondani nem tudok. Ismét már csak 1946 év folyamán (?) került tárgyalásra ez az ügy az én jelenlétemben egy elnöki tanácsülés alkalmakor, amikor én jelentést tettem a tanács előtt az elvitel körülményeiről. Ez a jelentésem nem felszólításra történt. A tanács a jelentést tárgyalta, hozzászóltak ez alkalomkor Genthlon, Jánossy, Huszár, Gerevich. Hogy mit mondtak, arra már nem emlékszem. A vita tárgya volt a kincs hollétének felkutatása, a vele kapcsolatos problémák tisztázása és hogy miképpen jelentsék a hatóságoknak. Visszaemlékezésem szerint Gerevich sürgette a kincsek felkutatását és a tanács megbízta Jánossy Dénest, hogy tegyen jelentést a kormánzatnak s általánosságban rábízta az ügy rendezését. Ettől az időponttól többször szöbakerült ez az ügy a tanácsuléseken, de hozzám eredményekről hír nem érkezett. Arról, hogy történtek-e lépések megbízottak részéről és felelősek részéről, tudomásom nincs. A kincs további sorsával nem törődtem, mert az volt a véleményem, hogy nem rám tartozik és a

tanács intézkedett az ügyben. Meggyőződésem, hogy felelősség a kincs további sorsáról való nem törődés miatt nem terhel. Arra a kérdésre nem tudok határozott választ adni, hogy kit és milyen mértékben terhel felelősség a kincsek felkutatásának elmulasztásáért, mivel nem tudom, hogy milyen lépések történtek ezirányban. A kincsekre vonatkozó legutóbbi tájékoztatóm egybeesik a kincsek felmerülésének időpontjával.

Véleményem szerint a tanács tagjai a kincs hollétéről nem tudtak és nem is tudhattak.

A rendőrség előtt tett vallomásomat fenntartom.

Más megjegyezni valóm nincsen, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és elolvasása után írtam alá.

Tanúk:

Kmf

Dr. Tasnádi Kubacska András

Kardos László

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Tasnádi Kubacska András, Kardos László és a két tanú olvashatatlan aláírásával.]

19. Jegyzőkönyv Gerevich Tibor nyilatkozatáról, 1949. január 19.

Jegyzőkönyv

Az Esterházy-kincsek ügyében Dr. Gerevich Tibor professzor úr nyilatkozata; 1949. évi január hó 19. napján.

Nem volt tudomásom az Esterházy-kincseknek 1944. december 10. és 20-a közötti elszállításáról. Erről csak a fölszabadulás után szereztem tudomást. 1945 őszén – emlékezetem szerint – felszólaltam az Esterházy-kincs elszállításának és hollétének az ügyében. Felszólalásomra azt a választ kaptam, ma már nem tudom kitől, vagy kiktől, hogy egy fiatalember szállította el hivatalos formák között, de a kincs jelenlegi őrzési helyét nem ismerik. Ekkor kértem, hogy a következő tanácsülésre mutassák be a tanács tagjai számára az átadási okmányt, a leltárt és az eredeti letéti szerződést. Ezt a következő alkalomkor, amikor ismét tárgyaltuk az Esterházy-kincset az ügyét, bemutatták. Tudomásom szerint a tanács hivatalosan megkérte Jánossy akkori elnököt, hogy az Esterházy-kincs sorsáról igyekezzen tájékozódni. Jánossy egy következő tanácsüléskor azt a választ adta, hogy ő informálódott, de eredmény nélkül. Ő vetette föl azt a gondolatot is, amelyhez a tanács hozzájárult, hogy „Hárich János, volt Esterházy levéltárost alkalmazni kell a levéltárban, ezáltal Hárich a Nemzeti Múzeum kötelékébe fog tartozni és így remélhető, hogy információkat tud tőle szerezni a kincs holléte felől”. Benyomásom szerint Jánossy nem tudott az Esterházy-kincs hollétéről. Véleményem szerint Jánossynak ez a lépése a kincs felderítésének ügyében történt.

A fent említett két eseten kívül még több ízben kérdést intéztem a Tanácshoz a kincs ügyében konkrét válasz nélkül, benyomásom szerint csak találgatások voltak.

Az első két tanácsülésen, amikor először az ügy szóba került, tudomásom szerint a tanácsstagok közül jelen volt Jánossy elnök, Kubacska ügyvezető alelnök, Csányi Károly tanácsstagi minőségben, Genthon István (?), stb.

Véleményem szerint Jánossy elnök, úgy is mint a Nemzeti Múzeum jogi képviselője, amint tudta, ahogy tudta, tájékozódott.

Pótlólag kijelentem, hogy ez első két alkalomkor, amikor az Esterházy-kincset szóba hoztam, tudomásunkra hozták, hogy a kincstár fontosabb darabjairól az átadás előtt fényképfelvételeket készítettett a múzeum.

Más előadni valóm nincs, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és elolvasása után írtam alá.

Tanúk:

Kmf
Gerevich Tibor

Kardos László

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Gerevich Tibor, Kardos László és a két tanú olvashatatlan aláírásával.]

20. Ákos Miklós r. őrnagy jelentése, 1949. január 19.

Jelentés
Budapest, 1949. január 19.

Borítékban mellékelem az Esterházy-ügyben felvett összes vallomásokat, Tolnai min. osztályfőnök eredeti feljegyzését, összefoglaló jelentésemet, végül a Kultuszminisztérium átiratát, illetőleg az arra rávezetett átvételi elismervényt az iratokról.

Décsi⁴⁷ alezredes bajtárssal történt megbeszélés szerint két nap múlva az iratok visszaszármaztatásával egyidejűleg, megkapjuk a Kultuszminisztérium határozatát, illetőleg feljelentését.

Kardos tanácsos az iratokat azonnal bemutatja Ortutay miniszter Úrnak.

Felhívom a figyelmet – miután a kultuszminisztériumi feljegyzést Kádár Belügyminiszter Úr adta le osztályunknak, illetve Hatóságunknak, – a vizsgálat eredményéről neki is jelentést kellene adni.

Ákos Miklós
r. őrgy

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Ákos Miklós aláírásával.]

21. Jelentés a vizsgálatról, 1949. január 19.

Jelentés
Budapest, 1949. január 19.

Tárgy: A részben elpusztult
Esterházy-kincsek ügye.

Jelentem, hogy utasítás alapján nyomozást folytattam annak megállapítására, kit terhel a felelősség azért, hogy a Nemzeti Múzeumban őrzött, az Esterházyak által kiállítási letétként átadott ún. fraknói kincseket közvetlenül az ostrom előtt a Múzeumból kiadták és kit terhel a felelősség azért, hogy ezek a kincsek a felszabadulás óta részben elpusztultak.

Nyomozásom során kihallgattam Dr. Supka Gézát, a Nemzeti Múzeum felszabadulás utáni első elnökét, Dr. Jánossy Dénes Országos Levéltári igazgatót, Dr. Hárich János Országos Levéltárost, Dr. Fettich Nándor múzeumi igazgatót, Dr. Tasnádi Kubacska András főigazgatót, Dr. Huszár Lajos igazgatót, Dr. Voit Pál igazgatót, Gerevich Tibor és Csányi Károly egyetemi tanárokat. Rajtuk kívül

kihallgattam Dr. Horváth Gábort, aki Esterházy Pál megbízásából úgy az ostrom előtt, mind az ostrom után a szóbanforgó kincsek ügyében intézkedett.

Megállapítottam, hogy a kincsekért 1944. december közepén Dr. Hárich János jelentkezett a Nemzeti Múzeumban az Esterházy-család megbízásából. A fraknói kincseket Dr. Fettich Nándor akkori igazgató és Dr. Tasnádi Kubacska András akkori elnöki tanácsos adták ki. Fettich azért, mert a kérést jogszerűnek találta, Tasnádi Kubacska arra hivatkozik, hogy a nyilasok különböző fenyegetéseitől tartott, akik előtt eltitkolta, hogy a Nemzeti Múzeumban még vannak értékek. A kincseket Dr. Hárich János szállította fel az Esterházy palotába, a Tárnok utca 13. szám alá és pontosan tudta, hogy az Esterházy ház inasai és alkalmazottai a kincset a pince melyik részén rejtették el.

A kincseknek közvetlenül az ostromot megelőző napokban történő kiadásáért tehát Dr. Fettich Nándort és Dr. Tasnádi Kubacska Andrást terheli a felelősség. Dr. Hárich János felelősségének kérdése már itt előtérbe nyomul, mert nevezett a Nemzeti Múzeumban fémmel bélelt ládákban őrzött és kulturális szempontból nagybecsű kincseket közönséges szappanládákba rakta át. A felszabadulás után Dr. Supka Géza, mint a Nemzeti Múzeum első elnöke, senkitől e kincsekre vonatkozólag semmiféle jelentést nem kapott, holott az ügy szereplői kivétel nélkül tudták, hogy azokat az Esterházy-család Magyarországon helyezte el.

A Nemzeti Múzeum második elnöke Dr. Jánossy Dénes lett. Az ő elnöksége idején már ún. teljes tanácsülésen, melyen Gerevich Tibor professzor, mint a Műemlékek Országos Bizottságának elnöke is résztvett, felvetődött a kérdés, hol lehetnek a kincsek és mi történt velük. A teljes elnöki tanács úgy határozott, hogy ebben az ügyben lépéseket tesznek a kormányhoz, illetve a hatóságokhoz fordulnak, hogy a kincsek felderítésére lépések történjenek. Annak ellenére, hogy a fraknói kincsek kérdése sorozatosan több tanácsülésen felvetődött Dr. Jánossy Dénes, illetőleg az akkor még tanácsosként működő Tasnádi Kubacska András sem a kultuskormányt, sem a hatóságokat ez ügyben meg nem keresték. Jánossy Dr. saját beismerése szerint kérdést intézett ugyan Dr. Hárich Jánoshoz arra vonatkozólag, hogy a fraknói kincsek hol vannak, de mikor azt a választ kapta, hogy jó helyen, Magyarország területén, ezzel az ügyet a maga részéről be is fejezte.

Dr. Hárich János, aki a felszabadulás előtt az Esterházy-család levéltárosa volt, és csak a felszabadulás óta áll az Országos Levéltár alkalmazásában, sehol senkinek nem tett közlést arról, hogy a kulturális szempontból felbecsülhetetlen értékű kincsek közönséges szappanládákban az Esterházy palota romjai alatt fekszenek.

A kincsek részbeni pusztulásáért tehát teljes felelősség terheli Dr. Jánossy Dénes Országos Levéltári főigazgatót, Dr. Hárich János levéltárost, de nem mentes a felelősség alól Dr. Voit Pál, az Iparművészeti Múzeum igazgatója sem, aki négy év alatt semmiféle kutatást nem folytatott annak felderítésére, hol lehetnek az 1944-ben elhurcolt fraknói kincsek, amelyek az igazgatása alatt álló múzeum legszebb kiállítási tárgyai.

Részleges felelősség terheli Dr. Huszár Lajost a Magyar Történelmi Múzeum főigazgatóját is, aki 1944-ben jelen volt, amikor Dr. Hárich a fraknói kincseket a múzeumból elvitte, de azzal kapcsolatosan a felszabadulás után senkivel semmit nem közölt és egy lépést sem tett arra, hogy a kincsek helyét felderítsék és azok visszakerüljenek a Múzeumba.

A lefolytatott kihallgatások során az a kép alakult ki, hogy a felelős személyek a fraknói gyűjtemény napfényre kerülését ugyanabból az okból nem szorgalmazták, amelyet Esterházy tanácsosa indítékul felhoz: „Nem akarta Esterházy Pál a kincsek hollétét az illetékes hatóság tudomására hozni addig, amíg a fennálló politikai rendszer következtében várni lehetett, hogy az állami hatóságok a kincsek felett megszüntetik az Esterházy-család rendelkezési jogát.”

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat aláírás nélkül]

22. Jegyzőkönyv Párducz Mihály nyilatkozatáról, 1949. január 21.

Jegyzőkönyv

Az Esterházy-kincsek ügyében Dr. Párducz Mihály, a Történeti Múzeum régészeti tára vezetőjének nyilatkozata 1949. évi január hó 21-én.

Az Esterházy-kincseket sohasem láttam. Nem volt tudomásom egészen 1948. december közepéig ezekről az értékekről. Legelőször ezidőtájt hallottam valamit Fettich Nándortól. Ez az idő egybeesik a kincsekről az elszállítást megelőzően elkészített színes negatívak (számszerint mintegy 140 db) megtalálásának időpontjával. Ezeket a felvételeket véletlenül – takarítás közben – két altisztnek a jelenlétében a régészeti tár irodájának előszobájában egy szekrény mellett közvetlenül a szekrény és a fal között körülbelül egy méter magas polcon találtam meg egy skatulya fedelén. A polcra az altiszt emelte le és így nyújtotta át nekem. A negatívak celofán zacskóba voltak csomagolva. Hogy milyen régóta lehettek ott, erről nincs tudomásom. Mindenesetre nem voltak nagyon porosak. A fényképek más lomokkal és múzeumi tárgyakkal együtt hevertek, a többi tárgyak régóta lapultak meg a polcon. A fényképeket különösebben nem vizsgáltam meg, hanem azon mód rögtön átvittem Fettich Nándor szobájába és megmutattam neki. Fettich megjegyezte, hogy ezek a negatívak az Esterházy-kincsekről készült felvételek. Ezekről mesélte, hogy az ostrom előtt az Esterházyknak adta át azok kérésére. Ezt megelőzően engedélyt kapott arra, hogy a kincseket lefényképezhesse. Állítólag három negatív készült. Az általam megtalált negatívról Fettich Nándor azt mondta, hogy ez az egyik sorozat. Ekkor nyilatkozott arról is, hogy a Nemzeti Múzeum kincseit aknazáporban hozták át Budáról a központba. Úgy emlékezem, hogy az Esterházy-kincsekről olyaténképpen beszélt, hogy azok fenn voltak a Várban és azokat ott fényképezték le két éjszaka.

Számomra feltűnő volt az a tény, hogy a fent említett negatívot az iroda előszobájában leltem meg. Ma sem találok magyarázatot arra, hogy mikor és milyen szándékkal tették oda. A negatívak nem voltak megsérülve, holott ha a többi szekrények és fiókok tartalmának a sorsa érte volna, akkor ez feltétlenül meglátszott volna rajtuk. Elképzelhető az, hogy Fettich Nándor, aki a felvételeket előzőleg készítette és őrizte, valamikor, valamilyen okból az említett helyre tehetette.

A fényképekről semmi egyebet nem tudok. Az Esterházy-kincsek feltárásáról csak az újságból értesültem.

Más előadni valóm nincsen, vallomásomat önként, az igazságnak megfelelően tettem és elolvasása után írtam alá, a fenti négy gépjavitással és négy kéziratos javítással együtt.

Tanúk: Élő Mária
Buday Árpád
vezetője

Dr. Párducz Mihály
a régészeti tár

Kardos László
vizsgálóbiztos

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Párducz Mihály, Kardos László, Élő Mária és Buday Árpád aláírásaival.]

23. Oltványi Imre levele az Államvédelmi Hatóságának, 1949. január 22.

Magyar Nemzeti Múzeum
Elnök
1501-3./1949. szám.

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságának
Budapest

A Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Úr által 211.069/1949. VI.1. számú rendeletével kijelölt rendkívüli fegyelmi bizottság az Esterházy-kincsek ügyében indított fegyelmi eljárásából felkérte Sági Ferenc nemzeti múzeumi tisztviselő urat, hogy a fegyelmi ügy tisztázatlan kérdéseivel kapcsolatban hallgassa ki Dr. Horváth Gábort, Esterházy Pál személyi tanácsosát, aki jelenleg őrizetben van.

Mint a fent említett fegyelmi bizottság elnöke tisztelettel kérem, hogy a kihallgatás haladéktalan megtörténeken lehetővé tételét biztosítani szíveskedjék.

Budapest, 1949. évi január hó 22-én.

Oltványi Imre Dr.
a Magyar Nemzeti Múzeum elnöke

[ÁBTL 3.1.9 V-77991 Géppel írt tisztázat Oltványi Imre aláírásával, a Magyar Nemzeti Múzeum Elnökének fejléces papírján, a végén a Magyar Nemzeti Múzeum Tanácsának körbélyegzővel.]

24. Dobrovits Aladár levele az Államvédelmi Hatóságnak, 1949. január 31.

Magyar Nemzeti Múzeum Tanács
Budapest, VIII. Múzeum krt. 14.
Telefon: 138-014
57/1949. szám.

Államvédelmi Hatóságnak
Budapest

Az Esterházy-kincsek ügyében lefolytatott fegyelmi vizsgálatok jegyzőkönyvét mellékleteivel együtt van szerencsém másolatban tisztelettel megküldeni.

Budapest, 1949. január 31.

Dr. Dobrovits Aladár
a Magyar Nemzeti Múzeum
elnöki tanácsosa

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Dobrovits Aladár aláírásával, végén a Magyar Nemzeti Múzeum Tanácsának körbélyegzőjével.]

25. Ortutay Gyula levele Kádár Jánosnak, 1949. január 31.

Másolat
Vallás- és Közoktatásügyi
Minisztérium
Budapest, V., Hold u. 16.
Telefon: 129-430

Tárgy: Az Esterházy-kincsek
ügyében lefolytatott fegyelmi eljárás
eredménye.
Hiv. sz.: -

211.950/1949.VI.I. szám

Melléklet száma: –

A Magyar Nemzeti Múzeum Igazgató-tanácsa jelentette, hogy a tudomására jutott adatok szerint a Múzeum egyes tisztviselőit felelősség terheli az ún. Esterházy-kincsek kései megkerülésével kapcsolatban.

A fegyelmi vizsgálatot az ügy kiderítésére azonnal elrendeltem, s tekintettel az ügy rendkívül jelentőségére – a vonatkozó rendes fegyelmi hatóságok helyett – rendkívüli Fegyelmi Bizottságot rendeltem ki, amelynek tagjai között kiküldöttem is szerepel. A Bizottság eljárását egy hét alatt befejezve, s kiküldöttem javaslatára kimondta, hogy az ügy iratait másolatban – az eljárás jegyzőkönyvével együtt – Miniszter Úr Államvédelmi Hatóságának megküldi.

Ezen túlmenően magam is kívánatosnak tartom felhívni Miniszter Úr figyelmét az abban foglaltakra, s javasolom, hogy első sorban Hárich János volt levéltári tisztviselőt őrizetbe venni és kihallgatni szíveskedjék, mivel a legalaposabban ő gyanúsítható, hogy Esterházy Pállal a kincsek rejtekhelyének titokban tartása terén szorosan együttműködött, ugyanakkor azonban lehetségesnek tartom, hogy a jegyzőkönyvből más személyekre is olyan adatok kerülnek Miniszter Úr tudomására, amelyeknek Államvédelmi Hatósága hasznát fogja venni.

Budapest, 1949. évi január hó 31-én.

Ortutay Gyula s.k.

A másolat hitelül:

Horváth Istvánné
ri.II.o.tiszt.
Bpest, 1949. febr. 2.

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Gépelt másolat, végén a Magyar Belügyminiszter körbélyegzővel.]

26. Décsi Gyula r. alezredes levele Ortutay Gyulának, 1949. február 10.

524/1949.

49. február 10.

Dr. Ortutay Gyula miniszter úrnak
Budapest

211.950/1949.VI.1. számú megkeresése⁴⁸ alapján értesítem Miniszter Urat, hogy Dr. Jánossy Dénest, az Országos Levéltár volt főigazgatóját és Dr. Hárich Jánost, volt országos levéltárost, akik az Esterházy-kincsek rejtekhelyét szándékosan elhallgatták, a Btk. 471. §-ába ütköző hivatali visszaélés vétsége miatt a mai napon őrizetbe vettem és a Budapesti Államügyészséghez átkísértettem.

a Hatóság vezetője rendeletéből:
Dr. Décsi Gyula r. alez.

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Décsi Gyula aláírásával, végén a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága körbélyegzővel.]

27. Décsi Gyula levele a Budapesti Államügyészség vezetőjének, 1949. február 10.

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága
Budapest, VI., Andrásy-út 60.
Telefon: 121-710

Előadó: Ákos Miklós r.örgy.

Tárgy: Dr. Jánossy Dénes és
Dr. Hárich János ügye
Melléklet: csomag

Szám: 523/1949.

Budapesti Államügyészség Vezetőjének
Budapest

Egyidejűleg őrizetben átkísértetem Dr. Jánossy Dénest (1891. Baja) az Országos Levéltár volt főigazgatóját és Dr. Hárich Jánost (1904. Veszprém) volt országos levéltárost.

Mindketten a Btk. 471. §-a szerint minősülő hivatali visszaélés vétségét követték el azáltal, hogy bár tudomással bírtak arról, hogy a Nemzeti Múzeumból 1944 decemberében elvitt, az Esterházy hitbizomány haszonélvezőjének tulajdonát képező ún. fraknói kincseket hol rejtették el, annak ellenére, hogy a Nemzeti Múzeum múzeumi tanácsa ez ügyben hosszasan nyomozott, fenti tényt, abból a célból, hogy a kincsek tulajdonjogát Dr. Esterházy Pál számára biztosítsák – elhallgatták.

A Kultuszminisztérium különleges fegyelmi tanácsa mindkettőjüket azonnali állásvesztésre ítélte. A fegyelmi tanács jelentését, folyamatos jegyzőkönyvét, az Esterházy-család és a Kultuszminisztérium között létrejött letéti szerződés másolatát, valamint a rendőri eljárás során felvett jegyzőkönyveket egyidejűleg átszámaztatom.

Budapest, 1949. február 10.

a Hatóság vezetője rendeletéből:
Dr. Décsi Gyula r. alezr.
alosztályvezető

[ÁBTL 3.1.9. V-77991. Géppel írt tisztázat Décsi Gyula aláírásával, a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága fejléces papírján, végén annak körbélyegzőjével.]

28. Fügedi Erik levele az Államvédelmi Hatóságnak, 1949. augusztus 18.

Veszélyeztetett Magángyűjtemények
Miniszteri biztossága
múzeumi
Budapest I., Bécsi kapu tér 4.
846/1949. sz.

Tárgy: Esterházy Pál
műkincseinek
elhelyezéséről

Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága
Budapest, VI.
Andrásy út 60.

A Mindszenty-perben vádlottként szereplő „herceg” Esterházy Pál műkincseinek egy részét (a kincstár) a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága a Magyar Nemzeti Múzeumnak adta át. További muzeális értékek (levéltár, könyvtár, és műjellegű ingóságok: bútorok, stb.) egyelőre a Tárnok u. 13. sz. alatti házban maradtak a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága őrizetében.

Mint a nemzeti szempontból jelentős műgyűjtemények, levéltárak és könyvtárak a 4450/1945.M.E. rendelet alapján védelmet gyakorló szerv tisztelettel kérem a most

már jogerősen elítélt Esterházy Pál birtokát képező, hitbizományi kötöttség alá eső, s elkobzott levéltári és könyvtári anyagnak, valamint műjellegű ingóságoknak a Pénzügy Igazgatóság közbejöttével a miniszteri biztosságnak elismervény ellenében múzeumi elhelyezés céljából s az állami vagyonállagba való felvétel eljárására átadni szíveskedjék.

Tisztelettel közlöm, hogy az ügy elintézése sürgősséget kíván, miután a Tárnok utcában tárolt anyagot a korai őszi esőzés már most tönkretelheti.

Budapest, 1949. augusztus hó 18-án.

Kiváló tisztelettel

Dr. Fügedi Erik
miniszteri biztos⁴⁹

[ÁBTL 3.1.9 V-77991. Géppel írt tisztázat Fügedi Erik aláírásával, a Veszélyeztetett Magángyűjtemények Miniszteri Bizottsága fejléces papírján, végén annak körbélyegzőjével.]

- ¹ Békési Éva: A 20. század történései. In *Esterházy-kincsek. Öt évszázad műalkotásai a hercegi gyűjteményekből*. Szerk., bev.: Szilágyi András. Budapest, Iparművészeti Múzeum, 2006–2007. 49–50.
- ² Végh Gyula: Esterházy-műkincsek az Iparművészeti Múzeumban. *Magyar Iparművészet*, 1920. XXIII. évf., 1–3. sz. 9–11.
- ³ Hitbizomány: valamely családon belül meghatározott rend szerint öröklődő, meg nem terhelhető (föld)tulajdon.
- ⁴ Esterházy V. Pál (1901–1989) nagybirtokos, jogász. Apja Miklós (1869–1920) halála után Sopron vármegye örökös főispánja lett, de politikával nem foglalkozott. Támogatta a tudományokat, művészeteket. 1945 után is Magyarországon maradt. 1948-ban letartóztatták, a Mindszenty-per negyedrendű vádlottjaként 1949. február 8-án 15 év fegyházra és vagyonelkobzásra ítélték. 1956 októberében szabadult ki, Ausztriában, majd haláláig Svájcban élt.
- ⁵ 1924 február, Iparművészeti Múzeum.
- ⁶ Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában (ezentúl: ÁBTL) a Mindszenty-per dokumentumai 60 dossziében találhatóak (ÁBTL V-700/1–58. A mára már jelentékennyé nőtt Mindszenty-per irodalmából lásd Dr. Vécsey József: *Mindszenty Okmánytár III*. München, 1957. 247–305., Gergely Jenő: *Mindszenty-per*. Budapest, Kossuth Kiadó, 2001.
- ⁷ Gergely Jenő: i. m. 45, 74–75.
- ⁸ ÁBTL V-700/56/A. 159., Esterházy kihallgatásáról uo. 190–196.
- ⁹ 1949-ben a budavári ásatások irányítója, a Budapesti Történeti Múzeum igazgatója, Gerevich László elrendelte az Esterházy-kincstár anyagának beszállítását az Iparművészeti Múzeumba, ahol az 1960-as évektől folyik a sérült darabok restaurálása, az elkészültek publikálása (kiállítások, kiadványok). Lásd bővebben Békési Éva: i. m.
- ¹⁰ Jánossy Dénes főigazgató eltávolításáról az Országos Levéltár éléről részletesen beszámol: Lakos János: *A Magyar Országos Levéltár története*. Budapest, Magyar Országos Levéltár, 2006. 301–310.
- ¹¹ Zádor Anna 3. *Enigma*, 57. sz. 2009. 110–111.
- ¹² Ék Sándor (1902–1975) grafikus, festőművész. A Proletár Képzőművészeti Tanműhelyben tanult. Emigrációban élt (1920 Bécs, 1925-től Németország, 1933–1945 Szovjetunió), 1945-ben hazajött. Rövid ideig az Iparművészeti Múzeum igazgatója, majd a Képzőművészeti Főiskola rektora volt.
- ¹³ Voit Krisztina: *Voit Pálról*. Kézirat, Iparművészeti Múzeum, Adattár 3443/7.
- ¹⁴ Ortutay Gyula: *Napló I. 1938–1954*. Budapest, Alexandra, 2009. 374. Utalás Báró Eötvös József 1867 és 1871 közötti vallás- és közoktatásügyi miniszteri tevékenységére.
- ¹⁵ A vizsgálatban fontos szerepet játszó Tolnai Gáborról, közvetlen beosztottjáról jegyezte föl Ortutay: „az elhíványodott, gyáva Tolnai Gábor”. Ortutay Gyula: i. m. 434.
- ¹⁶ Csányi Károly (1873–1956) építész, művészettörténész. Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumban különböző beosztásokban dolgozott (1902–1932), majd a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen tanított. Jelentős szerepe volt a múzeumba kerülő, nagy értékű leletek (pl. Esterházy-letét) és a magángyűjtőktől származó ajándékozások megvalósításában.
- ¹⁷ Fettich Nándor (1900–1971) régész. 1923-tól dolgozott a Magyar Nemzeti Múzeumban különböző beosztásokban. A Régészeti Tár igazgatója, főigazgató helyettese (1944), majd az intézmény vezetője (1945) volt, de megbízatásáról lemondott, de nyugdíjazásáig a Régészeti Tár igazgató öre maradt. Kétszer kényszernyugdíjazták (1945, 1949). A második alkalommal az Esterházy-kincs elvitelével kapcsolatos felelősségének téves megállapítása miatt.
- ¹⁸ Hóman Bálint (1885–1951) történész, kulturpolitikus. 1922-től az Országos Széchényi Könyvtár igazgatója, a 1923 és 1932 között a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója (1923–1932), egyetemi tanár. 1932-től 1938-ig és 1939-től 1942-ig vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1932 és 1945 között országgyűlési képviselő. Háborús bűnösként életfogytiglan tartó fegyházbüntetésre ítélték.
- ¹⁹ Zichy István (1879–1951), festő, grafikus, történész. A Szépművészeti Múzeum Magyar Történelmi Képcsarnokának vezetője (1913–1919), majd tiszteletbeli öre, az Országos Magyar Történeti Múzeum főigazgatója (1934–1944).
- ²⁰ Tasnádi Kubacska András (1902–1977) geológus, paleontológus. A Magyar Nemzeti Múzeum elnöki titkára és az Országos Természettudományi Múzeum I. osztályú múzeum-öre (1941-től), az Országos Természettudományi Múzeum főigazgatója (1945–1949). A Magyar Nemzeti Múzeum alelnöke (1945–1946), tisztéről a B-listázás idején lemondott. Főigazgatói állásából azonnali hatállyal felmentették (1949), azon koncepció vád alapján, hogy az ostrom alatt elmulasztotta az Esterházy-kincsek kiadásának megakadályozását, és a „felszabadulás” után a kincsek felkutatásában nem tanúsított megfelelő érdeklődést.
- ²¹ Huszár Lajos (1906–1987) numizmatikus. A Magyar Nemzeti Múzeum éremtárában kezdett dolgozni (1929), 1945-től megbízott, majd rendes főigazgatója (1946–1949).
- ²² Supka Géza (1883–1956) régész, művészettörténész, publicista. A Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárában dolgozott (1904-től), igazgató ör (1918-tól), majd a proletárdiktatúra idején tanúsított magatartása miatt múzeumi állásából elbocsátották (1921). Kezdeményezésére rendezték meg az első könyvnapot (1927). 1945-ben rehabilitálták, így lett rövid időre a Magyar Nemzeti Múzeum elnöke (1945. február–június).
- ²³ Jánossy Dénes (1891–1966) a Magyar Országos Levéltár főigazgatója.
- ²⁴ Gerevich Tibor (1882–1954) művészettörténész, egyetemi tanár. A Római Magyar Történeti Intézet igazgatója, majd kurátora (1925–1944), a Velencei Biennalé magyar kormánybiztosa. A Műemlékek Országos Bizottságának elnökeként (1932–1948) és művészettörténészként volt tagja a Magyar Nemzeti Múzeum elnöki tanácsának, az ún. teljes tanácsnak a tagja.
- ²⁵ Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium.

²⁶ Gerevich László, művészettörténész, régész. 1945 után a főváros megbízásából felügyelte a főváros ostroma során a Várnegyedben romossá vált lakóházak bontását, helyreállítását. A Történeti Múzeum osztályigazgatója (1947-től), majd az intézmény igazgatója (1948-tól). Előbb helyettes (1949-től), majd a Fővárosi Múzeumok igazgatója (1950).

²⁷ Voit Pál (1909–1988), művészettörténész. Az Iparművészeti Múzeumban gyakornok (1936-tól), múzeumi őr (1939-től). Budapest ostroma alatt (Domanovszky Györggyel) megbízást kapott az Iparművészeti Múzeum értékeinek védelmezésére. A múzeum gyűjteményei megmentésében végzett munkájáért kinevezték a múzeum igazgatójává (1946–1949). Koholt vádak alapján letartóztatták és leváltották, 1954-ig alkalmi munkákból élt, pl. segédmunkásként a budavári palota letétanyagát válogatta.

²⁸ Hárích János (1904–?) levéltáros. 1928-ban a Pázmány Péter Tudományegyetemen végzett, az Esterházy uradalom levéltárosa volt.

²⁹ A Mindszenty-per anyagában semmiféle utalást nem találtam az Esterházy-kincsek ügyében párhuzamosan folyó vizsgálatra.

³⁰ Zöld Sándor (1913–1951) orvos, belügyi államtitkár (1944–1945, 1948–1950), majd belügyminiszter. A letartóztatásától való félelmében a családját megölte, majd öngyilkos lett.

³¹ Oltványi (Ártinger) Imre (1893–1963) politikus, műgyűjtő, műkritikus. A Magyar Nemzeti Bank elnöke (1945), majd pénzügyminiszter, svájci nagykövet (1947–1948), országgyűlési képviselő (1945–1947). A Magyar Nemzeti Múzeum elnöke (1948-tól), majd a Szépművészeti Múzeum főigazgatója (1950–1952).

³² Ortutay Gyula (1910–1978) etnográfus, kulturpolitikus. Dolgozott a Magyar Rádiónál, 1945 után a Független Kisgazdapárt ún. polgári tagozatának egyik vezetője, vallás- és közoktatásügyi miniszter (1947–1950).

³³ Tolnai Gábor (1910–1990) irodalomtörténész, 1945-től a Magyar Nemzeti Múzeum elnöki hivatalának vezetője, 1948-tól a Vallás és Közoktatásügyi Minisztériumban osztályfőnök, egyidejűen az Országos Széchenyi Könyvtár főigazgatója.

³⁴ Kardos László (1918–1980) tanár, etnográfus, szociológus. A népi kollégiumi mozgalom kezdeményezője és szervezője, országgyűlési képviselő (1946–1947). A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban miniszteri titkár és miniszteri osztálytanácsos, tudományos osztályvezető (1948–1950), felügyelte a múzeumi, levéltári, könyvtári és tudományos intézeteket. Hozzájárult az egységes múzeumi nyilvántartási rendszer kidolgozásához és a nemzeti értékű műkincsek védeltségéről szóló törvény megalkotásához (1949. évi 13. tv.).

³⁵ Ákos/Adler/Appel/Miklós (1911–?) 1945-ben a Politikai Rendészeti Osztály intellektuális „G” csoportjánál dolgozott, csoportvezető, vezető-helyettes majd főcsoportvezető volt. 1952-ben leszerelt az ÁVH-tól. 1956-ban elhagyta az országot, Izraelben élt.

³⁶ Genthon István (1903–1969) művészettörténész, egyetemi tanár. A Római Magyar Akadémia igazgatója (1940–1943), a Szépművészeti Múzeum főigazgatója (1945. márciustól), majd a Múzeum Régi Magyar Osztályának, ill. Modern Képtárának vezetője (1948–1969), a Magyar Nemzeti Múzeum Igazgatótanácsának alelnöke (1946-tól).

³⁷ Párducz Mihály (1908–1994) régész, egyetemi tanár. A Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Osztályának a vezetője (1945–1955).

³⁸ Bárányné Oberschall Magda (1904–1985) művészettörténész. A Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Osztályának a vezetője (1939-től). 1942-ben – Tápai Szabó Gabriellával – segítette a Zsidó Múzeum tárgyait a Magyar Nemzeti Múzeum pincéjébe menteni. Római ösztöndíjasként (1948) kutatásai folytatására kért fizetés nélküli szabadságot, amelyet nem kapott meg, ezért nem tért haza. Münchenben és az USA-ban élt.

³⁹ Lásd a 11. dokumentumot.

⁴⁰ Elírás, helyesen: megmondta volna.

⁴¹ Dobrovits Aladár (1909–1970) egyiptológus, múzeumigazgató, egyetemi tanár. A hazai egyiptológia meghatározó egyénisége, a Szépművészeti Múzeum Antik Osztályának a vezetője (1946-tól), a Magyar Nemzeti Múzeum elnöki tanácsosa, majd főtitkára (1946–1950). Az intézményi függetlenséget 1948-ban visszanyerő Iparművészeti Múzeum főigazgatója (1949–1961).

⁴² Dobrovitsnak a tanácsulésen készített jegyzőkönyve nem maradt meg ezen iratok között.

⁴³ Alföldy András (1895–1981) ókortörténész, régész, numizmatikus. A Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiséggyűjteményének gyakornoka, majd őr (1919–1923), egyetemi tanár, a Pázmány Péter Tudományegyetem Régészeti Intézetében tanszékvezető (1930–1947). 1948-tól külföldi egyetemeken tanított.

⁴⁴ Csernyánszky Mária (1903–1998) művészettörténész. Az Iparművészeti Múzeum textilgyűjteményének vezetője (1945-től), igazgatóhelyettese (1947). 1949-ben koholt vádak alapján eljárást indítottak ellene (s az intézmény igazgatója ellen), és elbocsátották a múzeumtól, 1949–1961 közötti években nem publikálhatott, később „személytelenül” végzett művészettörténeti munkát.

⁴⁵ A dossziében a mellékelt iratok nem találhatóak.

⁴⁶ A dossziében a mellékelt irat nem található.

⁴⁷ Décsi Gyula (1919–1990) jogász. A Pénzügyi Központban (1940–1944), majd a politikai rendőrségen dolgozott. 1945 októberétől őrnagy, 1947 decemberétől alezredes, 1948-ban a BM nyílt nyomozási alosztályának a vezetője lett. Részes volt több jelentős politikai per – pl. a Mindszenty- és a Rajk-per – lebonyolításában. Az Igazságügyi Minisztérium államtitkára, igazságügy-miniszter (1953). A Péter Gábor és más volt államvédelmi vezetők ellen indított perben kilencévi szabadságvesztésre ítélték. Az Akadémiai Kiadó szótárszerkesztőségének vezetőjeként ment nyugdíjba.

⁴⁸ Lásd az előző dokumentumot.

⁴⁹ Fügedi Erik (1916–1992) történész. Dolgozott a Magyar Országos Levéltárban, majd 1945–1946-ban a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Veszélyeztetett Magángyűjtemények Biztosságának helyettes vezetője, 1946-tól vezetője, 1949-től a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjában csoportvezető.

Lupkovics György

A Nemzetközi Vörös kereszt aktivistái a magyar forradalomban és a KGB fogságában

A forradalom kitörése után négy nappal, 1956. október 27-én a Magyar Vörös kereszt felhívással fordult a Vörös kereszt Nemzetközi Bizottságához (VKNB), hogy küldjön Magyarországra vért, vérátömlesztéshez szükséges berendezéseket és kötszert. A Nemzetközi Bizottság még aznap elküldte Bécsbe a kért küldeményt és első küldöttét Herbert-Georges Beckhet.¹ Magyarország ekkor még csak a Nyugattól remélhetett tényleges segítséget, de ennek elfogadásához szükség volt a Nemzetközi Vörös kereszt közbeiktatására.² Először repülőgépeken érkeztek a segélyszállítmányok, de a budapesti repülőteret október 31-én körbefogták a szovjet tankok és a Vörös kereszt repülőgépe ekkor már nem kapott leszállási engedélyt. Eközben Bécsben felhalmozódtak a szállítmányok, és a segélyakció irányítására egy háromfős képviselőt hoztak létre Jean de Preux, Charles Ammann és Ernest Meyer részvételével. November 1-jétől a szervezet menlevelével ellátott, fehérre festett, vörös keresztel megjelölt kocsioszlopok érkeztek Budapestre. November 1-jén Nagy Imre kormánya Dr. Zsebők Zoltánt nevezte ki a Magyar Vörös kereszt élére.³

A Nemzetközi Vörös kereszt Bizottsága német, francia, magyar és orosz nyelvű felhívását a svájci rádió sugározta, amit a Népszabadság írásban is megjelentetett. A Genfi Egyezményre hivatkozva a polgári lakosság kíméletére, a túszok szedésének tilalmára hívta fel a figyelmet, arra, hogy az ellenség magát megadó katonáját tilos megsebesíteni, vagy megölni, a sebesülteket megkülönböztetés nélkül el kell látni.⁴ A küldöttek biztonsága érdekében a Vörös kereszt Nemzetközi Bizottsága írásban kérte a szovjet hatóságoktól küldöttjei immunitását. A Vörös kereszt a novemberben elkezdődött deportálások után szeretett volna a külföldre hurcoltaknak is védelmet nyújtani. A Nemzetközi Bizottság először Kádár Jánosnál érdeklődött, de hiába, mert ezért Moszkva volt a felelős. Ezért a budapesti kiküldöttek lépéseket javasoltak Moszkva felé. Ennek azonban Isabelle Voneche Cardia nem találta írásos nyomát. A Nemzetközi Vörös kereszt próbálkozását feltételezi a témában készült szovjet levél, amely a Vörös kereszt egy táviratára született válasz. Ebben a válaszadó szovjet fél azt javasolta, hogy a neki írt kérdések megoldására a Magyar Népköztársaság kormányához kell fordulniuk.⁵ Mai ismereteink szerint ez hazug és cinikus válasz volt. A Vörös kereszt Nemzetközi Bizottsága óvatos magatartást tanúsított. A két táborra szakadt világban a szervezetnek ez volt az első népi demokráciában lefolytatott akciója és ez az óvatos magatartás jellemezte a szervezetet a Szovjetunió irányába is. A deportálásokkal kapcsolatban Isabelle Voneche Cardia azt állapította meg, hogy „Eltekintve a VKNB-nek a közbelépés módozatait vizsgáló mérlegelésétől, tudomásunk szerint nem létezik olyan dokumentum, amely a deportáltak érdekében tett tényleges lépésekről tanúskodna.”⁶

Az országot megszállt szovjet hadsereg nevében, a különböző katonai egységek is folytattak letartóztatásokat, kihallgatásokat.⁷ Ezekre kevés a közvetlen bizonyíték, de a katonák általi letartóztatásokról több irat is fennmaradt a KGB Archívumában. Közöttük található a Budapesten harcoló szovjet alakulatok által felvett, magyar nyelvű, stencilezett, formanyomtatvány-szerű kihallgatási jegyzőkönyvek. A sokszorosítás jelzi, hogy a jegyzőkönyveket nagyobb számban készítették, tömeges kihallgatásokra számítva.

A Magyarországról a Szovjetunióba deportáltak névsorában⁸ (a 669-es sorszám alatt) szerepel egy német név, Horst Wragge-é. Vajon mit keresett egy német állampolgár Ungváron a bebörtönözöttek között? A kérdésre a választ a KGB archívumában két német állampolgár, az előbb említett Horst Wragge kihallgatási jegyzőkönyve és Otto Franke saját kézzel írt beszámolója tartalmazza.

Az ungvári börtön bélyegzőjével ellátott egyik irat, az Ukrán KGB Főnökének, Savcsuk ezredes részére készült. E szerint Kurnoszkin százados (az Ukrán Belügyminisztérium Kárpátaljai Terület 1. sz. Börtönének parancsnoka) az ideiglenesen

beszállított Franke Otto fogvatartott kihallgatásáról felvett jegyzőkönyvet⁹ küldte át a KGB-s vezetőnek. Ez az irat bizonyítja, hogy Franke Otto is az ungvári börtön foglya volt. Az iratra ferdén valaki a következő záradékot írta: „Franke Otto és Inge Harfe 1956. 11. 13-án repülőgéppel Budapestre kerültek, ahol átvételi igazolás mellett átadták őket Antypov őrnagy elvtárs, a Szovjet Minisztertanács mellett működő KGB egyes számú főigazgatósága rangidős műveleti megbízottja részére, Belcsenkó altábornagy a KGB elnökhelyettesének¹⁰ 1956. 11. 12-i utasítása szerint. 1956. 11. 15-én, aláírás: Borsov alezredes”¹¹ E szerint nemcsak a fentebb említett két férfi került Ungvárra, hanem velük együtt még egy nőt, Inge Harfe-t is elhurcoltak, akinek neve Otto Franke-ével együtt ugyancsak hiányzik a névsorból, és akiről további adatot nem találtam.

Horst Wragge vallomása a fent említett stencilezett jegyzőkönyvek egyikében szerepel. Keletkezésének helye Budapest, ideje 1956. november 8-a. A jegyzőkönyv formájában egy kihallgatási jegyzőkönyv, magyar nyelvű fejrészében készítőjeként a „Szovjet Hadsereg Parancsnoksága” van feltüntetve. A jobb felső sarokban „Szigorúan titkos” megjelölést alkalmaztak. A jegyzőkönyv címe: „Gyanúsított jegyzőkönyv.”¹² Ezt a személyes adatok katalógusa követi, a magyar szokásoknak megfelelően a gyanúsított anyjának neve feltüntetésével. A rovatokba ugyan németül írták a válaszokat, de a jegyzőkönyvet nem Horst Wragge töltötte ki. A születési helyhez magyarul hozzáírták a „kerület” szót. Ezen túl is az idegenkezűség mellett szól, hogy külön bekezdésekben szerepelnek a kérdések, mutatva, hogy a kihallgatást valaki vezette, irányította, egyben azt is jelezte, hogy ez a személy mire volt kíváncsi. Kérdései arra irányultak, hogy a kihallgatott milyen céllal, milyen körülmények között és kinek az utasítására érkezett Magyarországra, ott mit csinált elfogásáig. A kihallgatott a jegyzőkönyv valamennyi oldalát aláírta. A jegyzőkönyv nem tartalmaz tolmács közreműködésére vonatkozó bejegyzést, de figyelemmel a magyar nyelvű toldásra, arra, hogy a német nyelvű szöveg több helyesírási hibát is tartalmaz, a tolmács közreműködésében biztosak lehetünk. Elfogásából és a hozzá intézett kérdésekből arra következtethetünk, hogy a szovjet katonák őt a propaganda által oly sokat emlegetett, a magyarországi „ellenforradalmat” Nyugatról ideérkező szervező-irányítójának vélték.

A német aktivista hiába volt előírászerűen ellátva a Nemzetközi Vörös kereszt okmányaival, menlevéllel, hiába viselte a szervezet jelét karszalagján, hiába volt az autójukra is felfestve, a szovjet katonákat ez nem befolyásolta, társaival együtt a Szovjetunióba deportálták. Tőle valamennyi személyes tárgyát, okmányait elvették, ezekről jegyzék készült, bizonyítékát adva annak, hogy a Genfi Egyezmény szerinti valamennyi kellékkel rendelkezett. Azonban iratait szabadon bocsátásakor sem adták vissza. Így még ma is a KGB Archívumában található vörös keresztos igazolványa, német személyi igazolványa, vezetői engedélye, de postatakarék-betétkönyve is, néhány személyes levéllel és fényképpel együtt.

Horst Wragge kihallgatási jegyzőkönyve tartalmában megegyezik Otto Franke feljegyzésével. Utóbbi saját kézzel, mintegy naplószerűen, tömören, időrendi sorrendben számolt be Magyarországra jövetelének céljáról, körülményeiről. Az általa készített irat sem formájában sem címében nem jegyzőkönyv, hiányoznak belőle személyes adatai, nincsenek külön bele írva a feltett kérdések, és készítőjének aláírása is csak az utolsó lapon szerepel. Az irat címe: „Beszámoló a Német Vörös kereszt segélykonvojának magyarországi akciójáról.” Ezt az iratot 1956. november 9-én készítette Budapesten. Ebből csak elfogásuk időpontját ismerhetjük meg, Ungvárra vitelükről nem esik benne szó. Egyéb információ hiányában csak az összesítő névsorban is szereplő Wragge neve mellé kézzel írt, november 11-i bejegyzés jelzi Ungvárra történt deportálásuk időpontját. Franke beszámolója szerint, november 4-én fogták el szovjet katonák, majd a Citadellában tartották fogva egészen 8-áig, amikor átszállították őket egy budapesti laktanyába. Írása szerint a velük együtt fogságban tartott magyar tiszteket ekkor elengedték, ezt követően felkelőkkel együtt tartották őket fogságban. Bár a szabadon engedett katonatiszteken keresztül megnyílt a lehetőség társai értesítésére, erre azonban nincs adat. Az iratok keletkezésének dátuma alapján Horst Wragge-t még a Citadellában hallgatták ki, míg Otto Franke már a laktanyában írhatta meg beszámolóját. Ungvári kihallgatásukról nincs adat, itt valószínűleg csak két napot töltöttek.

A két vöröskeresztes aktivista közül Otto Franke volt a vezető, az alábbiakban az ő írásának magyar nyelvű fordítását közlöm. Beszámolójából a Német Vöröskereszt segélyszállítmányának, a tábori kórháznak és letartóztatásuknak a történetét ismerhetjük meg.

„Beszámoló a német vöröskereszt segélykonvojának magyarországi akciójáról

Október 27-én, szombaton Bonnban, a Német Vöröskereszt Főtitkárságán kapott első tájékoztatás szerint, Genfben a Nemzetközi Vöröskereszt Bizottsága felhívást adott ki Magyarország megsegítésére. Szóba került egy (mozgó) tábori kórház létrehozása.

13 óra körül utasítást adtak az első három tehergépkocsi megrakodására egy tábori kórház felszerelésével, műtőberendezésekkel és 150 ágygal, a lengsdorfi depóból.

18.30 körül visszatértem az elnökségi irodába. Önkénteseket hívtak be gépkocsivezetőknek. Elrendelték egy teherautó megrakodását vérkonzervekkel, valamint a konvojval mentőautók útba indítását is elrendelték.

20 óra körül dr. Stoeckel urat és engem Bargatzky alelnök úrhoz hívtak, és ott azt a feladatot kaptuk, hogy a segélykonvojval menjünk Münchenbe, hogy ott további élelmiszerral és gyógyszerrel megrakott járműveket vegyünk át, és azután az oszlop induljon el Bécsbe, ott pedig a nemzetközi bizottság delegáltjánál jelentkezzünk.

28-án vasárnap 0 órakor indulás Bonnból. 13.30-kor érkezés Münchenbe. A konvoj további kiegészítése a bajor vöröskeresztes elnökségen. A ponyvák és az oldalfalak rögzítése. Éjszakázás München-Deisenhofenben.

Október 29-én hétfőn, 9.30-kor indulás Münchenből, 21.30-kor érkezés Bécsbe, ott éjszakai szállás.

Október 30-án, kedden kapcsolatfelvétel az VKNB (a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága) delegáltjával, Beck úrral, aki éppen akkor érkezett vissza Budapestről. Beszámolója szerint nagyon sok a harcokban megsebesült ellátatlan sérült van. »A Magyar Vöröskereszttől érkezett segélykérés már beérkezett az VKNB-hoz.«

Kedd. Még október 30-a. Beck úr azonban a végleges döntések előtt, a járművek feltankolása és karbantartása után, még délután gépkocsival Magyarországra akar menni. A bonni telephelyre berendelt személyzet lecserélését kéri.

Ammann úr Bécsbe megérkezik, feladata, hogy az VKNB magyarországi segélyakcióit koordinálja kiküldötti minőségben. Beck úrnak mostantól a Nyugat-magyarországi VKNB képviselőt kell ellátnia, miközben Bovey úr, mint budapesti delegált tevékenykedik.

Az Osztrák Vöröskeresztnak a tervek szerint még ezen a napon egy gyógyszereket és élelmiszereket szállító nagyobb teherautó oszloppal kell Budapestre indulnia, mint a szomszéd országbeli vöröskeresztes társaság képviselője. A Német Vöröskereszt csak utána következik, de az osztrák oszlop ezen a napon már nem indult útnak.

November 1. csütörtök 7.30: Ritgen úr, a Német Vöröskereszt katasztrófavédelmi osztályvezetője Bécsbe érkezik.

10 óra: Megbeszélés Ammann úrral (VKNB): az osztrák oszlop elindult, a Német Vöröskereszt vigye Budapestre a segélyszállítmányát, ott vegye fel a kapcsolatot Bovey úrral (VKNB), azután a Magyar Vöröskereszttel egyetértésben építsenek fel egy tábori kórházat.

13.30-kor indulás Bécsből. 14.30-kor határátlépés.

15.30: Győrben a forradalmi bizottság által megállítva, útvonalengedélyt kaptunk Budapestre.

November 1. Csütörtök. Kb. 19 órakor érkezés Óbudára, Komárom-Dorogon keresztül. Kapcsolat a Margit Kórházzal felvéve. A konvojt az Orvossegédképző Iskolában helyezik el. A Margit kórház vezető orvosának kérésére a műtétetekhez szükséges varratanyagot és a röntgenfelvételekhez szükséges filmanyagot megrendelték.

Kb. 21 órakor kapcsolatfelvétel Bovey (VKNB) úrral a Duna Hotelben. 200 D[deutsch] M[ark]-et átváltottak 1100 Ft-ra a Duna Hotelben (kötegelve).

A konvoj összetétele ezen az estén: 3 orvos, 1 gyógyszerésznő, 12 ápolónő és 37 betegápoló, közülük én, mint műszaki vezető, felelős vagyok a gépjárművekért, a tábori

kórház felépítéséért, a hatóságokkal való tárgyalásokért, és az utánpótlásért, valamint a 20 gépjárműért és a 2 pótkocsiért.

Este még egy további személygépkocsi érkezett hozzánk két fővel.

Péntek, november 2-a, 8 óra. Duna Hotel. Megbeszélés Bovey úrral. Dél körül együtt akarunk elmenni a Magyar Vöröskereszthez.

10 óra: Doktor Vogel a gyógyszerutánpótlás intézése céljából útnak indul Bécsbe. Őt két személygépkocsiban kísérik: egy ápolónő és 7 ápoló, akik csak arra kaptak rövid szabadságot, hogy a járműveket idehozzák.

11 óra: Megbeszélés a Magyar Vöröskeresztnél Kávás (vagy Kovács) nevezetű főtitkár úrral. Nem volt áttekintése arról, hogy hol lenne legnagyobb szükség a segítségre.

Péntek, 1956. 11. 02. Ezért maradunk az eddigi szálláshelyünkön. A túlfáradt nővérek és ápolók kipihenik magukat és a járműveket karbantartják.

19 óra: Megbeszélés Bovey úrral. Az a benyomásom alakult ki, hogy a klinikák tehermentesítése mellett főleg élelmiszerekre és ruházatra lenne szükségük. Ezért másnap reggel Lüder urat Bovey úr (VKNB) menlevelével Bécsbe küldjük és több pótkocsis teherautónyi élelmiszert hozatunk utólag. Látogatás az osztrák követnél, de az nem volt ott.

Szombat 1956. 11. 03. 8 óra: Duna Hotel, Bovey úrnál. Vele együtt, kocsival a Magyar Vöröskereszthez mentünk. (Zsebők Professzorhoz; nem tudom, hogy a név jól van-e írva) A segélyszállítmány-konvojnak a terv szerint az ő vezetése alatt kellene a tábori kórházat felépítenie. Magyar részről azt javasolták, hogy a Ludovika Akadémia egy részét vegyük [igénybe] mivel a Klinikák annak közvetlen közelében vannak. A hírek szerint a különböző nem sebészeti klinikákon nagyon sok sebészeti esetet kezelnek, amelyeket nekünk kellene átvennünk, azért hogy a helyüket belgyógyászati, ideggyógyászati és más szakorvosi esetekre felszabadíthassák. Azonban az általunk tervezett Orvossegédképző Iskolát is választhatnánk és a saját mentőkocsijainkkal mehetnénk a sebesültekért.

10 óra: A Ludovika Akadémia megtekintése. Ennek eredménye: Egy normális, rendeltetésszerű tábori kórház felépítése legalább egy nappal hosszabb ideig tartana, mint az Orvossegédképző Iskolában.

Még szombat. 56. 11. 03.

11 óra 30 perc: Megbeszélés a Duna Hotelben (Bovey, Ritgen, Dr. Stoeckel és én): A Magyar Vöröskereszttel közöljük, hogy az Orvossegédképző Iskolát, mint német kórházat tervezzük berendezni, és ezzel együtt, mint a szárazföldön beérkező VKNB-s segélyszállítmányok gyűjtő- és elosztóhelyét is kialakítjuk. Dr. Stoeckel úr úgy nyilatkozott, hogy még a délután folyamán elmennek Ritgen úrral a Magyar Vöröskereszthez az Egészségügyi Minisztériumba Babis (Babics) [Babics Antal] miniszterhez, és egy udvariassági látogatást is tesznek Mindszenty kardinálisnál, miközben én az előző délután Dr. Stoeckel által meghatározott terv alapján a kórház kialakítását fogom irányítani. Dr. Stoeckel vasárnap a klinikákon a betegek kiválogatásában vesz részt magyar orvosok jelenlétében. Ezeket a betegeket hétfőn mi fogjuk átvinni. Lüder úr (mint előzetesen megbeszéltük) elindult. Dr. Vogel és emberei Bécsbe való megérkezéséről semmit nem tudunk.

14 óra: Kórház felépítése (a kórtermek kialakítása, berendezése, kötözőhelyek és gyógyszerzsoba kialakítása, az épület feliratozása) Vezető: Franke.

Még mindig szombat 1956. 11. 03.

Délután: Bovey úr (VKNB) Ritgen úr és Dr. Stoeckel úr úton vannak a délelőtti tervezett beszélgetések helyszínére. Én megkaptam az egészségügyi miniszternek azt a sürgető telefonját, hogy bocsássák rendelkezésemre az Orvossegédképző Iskolát (ezt a telefonközlést 14 órakor kaptam meg) úgy hogy elkezdhettem beszerezni a berendezést. Mindszenty kardinális egy rövid beszélgetés során megköszönte a német segítségnyújtást Magyarországnak számára.

17 óra körül: Lüder telefonál Magyaróvárról, hogy őt ott orosz csapatok feltartóztatták. Az előző nap óta eltűnt társai ugyancsak ott vannak, mint közli, tehát (összesen most dr. Vogel, egy nővér, hét betegápoló, x úr sofőrrel [sic!], valamint három

személygépkocsi). Eddig korrektül bántak velük. De pontosan a továbbhaladásukat akadályozzák meg.

20 óra Duna Hotel: Megbeszélés Bovey úrral és az időközben megérkezett további nemzetközi vöröskeresztes delegátussal Depreuse úrral, aki egy belga adományszállító oszloppal érkezett.

Vasárnap még a tervek szerint berendezzük a műtőt és a műtéti előkészítő helyiséget. Még ágyneműt és szemet kell beszerezni. Bovey úr fogja vezetni a kórházat?

Vasárnap 1956. 11. 04.

5 óra: Élénk lövöldözésre ébredünk. Berendezzük a műtőt és a műtéti előkészítő helyiségeket. Megérkeznek az első sérültek. Megkezdődik ellátásuk.

6.30: Bovey úr felhív a Duna Hotelből. Hozzunk még el tőle gyógyszereket. Mivel már mindenki nagyon el van foglalva és én már kiadtam az utasításaimat, gyorsan magam megyek el érte Wragge sofőrrel egy mentőkocsival.

Kb 8 óra: Visszafelé a kocsival a Margit hídon megyünk keresztül, az Erzsébet hídon keresztül nem lehetséges, mert azt orosz páncélosok lezárták. Hiába mutatjuk nekik okmányainkat, az nem segít. Visszamegyünk a Duna Hotelbe.

Kb. 10 óra: Újabb próbálkozás, hogy kocsival a Ferenc József hídon keresztül eljussunk a tábori kórházba. A híd maga szabad, de a híd után felállított orosz őrk feltartóztatnak, és a Citadellára felvisznek. Ott magyar katonatisztekkel együtt internálnak bennünket. A felcser kocsi kulcsát leadtuk az orosz parancsnoknak.

November 4-től 8-ig, csütörtökig: A Citadellában tartanak fogva. Szerda óta a felcser kocsi eltűnt. Majd szerdán este a magyar tiszték hazamehetnek. Azóta felkelőkkel együtt zártak össze minket. Áthelyezés egy budapesti laktanyába.

1956. 11. 09. Péntek.

Továbbra is, mint köztörvényes bűnelkövetőt tartanak fogva.

Budapest, 1956. november 9.

Otto Franke¹³

A Vöröskereszt a négy Genfi Egyezmény¹⁴ alapján fejt ki tevékenységét. Ezeket mind a Szovjetunió, mind Magyarország és Németország is aláírta, majd ratifikálta. Az I. Egyezmény 2. cikke szerint a béke idején is alkalmazandó rendelkezéseken kívül, az Egyezményt akkor is alkalmazni kell, ha két vagy több szerződő fél között megüzent háború vagy más fegyveres összeütközés következett be, még akkor is, ha a hadiállapot fennállását közülük valamelyik nem ismeri el. Az Egyezmény szabályait alkalmazni rendeli valamelyik fél területe egészének, vagy egy részének bármilyen megszállása esetében is, még akkor is, ha ez a megszállás nem ütközik semmiféle katonai ellenállásba. Az Egyezmény Magyarországon 1956-ban alkalmazandó volt.¹⁵ A tényleges körülmények, de a szovjetek magatartása, nyilatkozataik is azt erősítették meg, hogy Magyarországon háborút folytattak.

Az egészségügyi alakulatokról és intézetekről rendelkező részek biztosítják a vöröskeresztes egészségügyi alakulatok sérthetetlenségét. Nem támadhatók meg, azokat az összeütköző feleknek mindenkor kímélni kell, és védelemben kell részesíteni.¹⁶ Működésüket abban az esetben is folytathatják, ha az ellenség hatalmába kerülnek. Ez a magyarországi aktivisták esetében nem teljesült. Mivel a német állampolgárok egy mozgó tábori kórház berendezéseivel érkeztek Magyarországra, nyilvánvaló ennek a cikknek a megsértése a mentőautó lefoglalásával, a személyzet foglyul ejtésével. Az egészségügyi alakulatok személyzetét minden körülmények között kíméletben és védelemben kell részesíteni. Az egészségügyi személyzettel egyenlő elbírálásban részesül a Vöröskereszt nemzeti egyesületeinek személyzete, s ha az egészségügyi személyzet, vagy a Vöröskereszt személyzete az ellenfél hatalmába jut, csak olyan mértékben tartható vissza, amilyen mértékben azt az egészségügyi helyzet, a lelki gondozás és a hadifoglyok száma szükségessé teszi.¹⁷ Az így visszatartott személyzet tagjai nem tekinthetők hadifoglyoknak. A személyi szabadságuktól megfosztott vöröskeresztes aktivistákat azonban ugyanúgy kezelték, mint a foglyul ejtett magyar forradalmárokat, katonákat. Mivel csak a hadifoglyok esetében megengedett azoknak saját állam területére vitele, így a Vöröskereszt munkatársait tilos volt külföldre hurcolni.

Ha az említett személyek az ellenfél hatalmába kerülnek, nem tarthatók vissza. Ellenkező megállapodás hiányában – mihelyt út nyílik számukra a visszatérésre és a katonai követelmények azt megengedik – joguk van hazájukba visszatérni, és ha ez nem lehetséges, annak az összeütköző félnek a területére, amelynek szolgálatában állottak.¹⁸

Gyors visszaszállításuk egyik magyarázata az lehet, hogy ezeket a rendelkezéseket ismerhette/felismerhette valamelyik szovjet tiszt, míg a másik lehetséges ok a Nemzetközi

Vörös kereszt esetleges tiltakozása, közbenjárása lehetett fogságba ejtett aktivistái szabadon bocsájtásáért.¹⁹ Ez magyarázhatja még a Nemzetközi Vörös kereszt hallgatását is.²⁰

Az egyezmény rendelkezik arról is, hogy elutazásuk alkalmával magukkal vihetik a tulajdonukat képező tárgyakat, személyi használatra szolgáló cikkeket és értékeket, műszereket, fegyvereket, és ha lehetséges, közlekedési eszközeiket. Wragge Horst esetében a személyes okmányok elvétele ennek a cikknek a súlyos megsértése. Vörös kereszt igazolványa az előírás szerint, állama hivatalos nyelvén, németül volt megfogalmazva. Iratai a nemzetközi egyezmény szerinti valamennyi kritériumnak megfeleltek. Az egyezmény tiltja, hogy a fent említett személyzetet megfosszák jelvényeitől, személyi igazolványától.²¹ Megállapítható, hogy a szovjet hadsereg az ismertett német vörös kereszt aktivisták, Wragge Horst és Otto Franke letartóztatásával az előírásokat semmibe vették. Megakadályozták működésüket, felszerelési tárgyaikat elkobozták, a személyzetet foglyul ejtették és külföldre deportálták.

Az elhurcolt aktivisták – kb. tíznapos fogságuk után – valószínűleg visszatértek Németországba, mert a Német Vörös kereszt keresőszolgálatának írásbeli közlése szerint, Horst Wragge 1995. augusztus 9-én hunyt el Bad Godesbergben.²²

¹ Isabelle Voneche Cardia: Magyar október vörös zászló és vörös kereszt között. A Nemzetközi Vöröskereszt Magyarországon 1956-ban. Ford. Csejdy László, a függelék ford. Kovalik Deák Szilvia. Budapest., Socio-Typo, 1998. 45.

² Uo. 55–65.

³ Népszabadság, 1956. 2. szám november 3. 3.

⁴ A Nemzetközi Vöröskereszt Bizottság rádiófelhívása Magyarországhoz. Népszabadság, 1956. 1. sz. november 2. 4.

⁵ Isabelle Voneche Cardia: i. m. 72–73.

⁶ Uo. 74.

⁷ Hiányzó lapok 1956 történetéből. Dokumentumok a volt SZKP KB Levéltárából. Vál., az előszót és a jegyzeteket írta Vjacseszlav Szereda, Alekszandr Sztikalin. Budapest, Móra, 1993. 154.

⁸ Bővebben Lupkovics György: Az 56-os deportáltak iratai a KGB irattárában. Betekintő, 2008/3. <http://www.betekinto.hu/Default.aspx?cikkId=92>

⁹ Csak Otto Franke által írt beszámoló található az archívumban, kihallgatási jegyzőkönyv nem. Előbbire érthette a börtön parancsnoka azt, hogy az jegyzőkönyv.

¹⁰ Szerov egyik helyettese, a deportáltak kihallgatását ő irányította Budapestről.

¹¹ Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Archívuma, KGB Ukrajnai Nyomozó Osztálya Kárpátontúli Terület.

43-as fond 1/21, 90.

¹² A jegyzőkönyv nem tartalmaz arra vonatkozó közlést, hogy a kihallgatottat milyen bűncselekmény elkövetésével gyanúsították.

¹³ Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Archívuma, KGB Ukrajnai Nyomozó Osztálya Kárpátontúli Terület.

43-as fond 1/21, 91-97.

¹⁴ Az 1949. augusztus 12-én kelt egyezmények a következő témákra vonatkoznak: az I-es a hadrakelt fegyveres erők sebesültjei és betegek helyzetének javítása, a II-es a tengeri haderők sebesültjei, betegek és hajótöröttek helyzetének javítása, a III-as a hadifoglyokkal való bánásmód, a IV-es a polgári lakosság háború idején való védelme.

¹⁵ A Szovjetunió részéről Slavín vezérezredes 1949. december 12-én írta alá, majd 1954. május 10-én ratifikálták. Magyarország 1949. december 8-án írta alá, és 1954. május 10-én ratifikálta. Németországban ezek az aktusok 1954. szeptember 3-án történtek meg.

¹⁶ Az I. Egyezmény 19. cikke. Kihirdetve az 1954. évi 32. tvr-el, 1955. február 3-án lépett hatályba.

¹⁷ Az I. Egyezmény 24–28. cikkei.

¹⁸ Az I. Egyezmény 32. cikke.

¹⁹ A Nemzetközi Vöröskereszt tiltakozására eddig nem került elő adat. Ugyanakkor a parancs visszaszállításukra Budapestről érkezett.

²⁰ Isabelle Voneche Cardia, hivatkozott könyvének Útbaigazítás című részében megemlíti, hogy „mivel egyes dokumentumok nem voltak hozzáférhetők a kutatók számára, a VKNB 1952 és 1962 közötti magyarországi tevékenysége további kutatásokat igényel.” i. m. 18.

²¹ Az I. Egyezmény 40. cikke előírja, hogy fel kell tüntetni, hogy az igazolvány tulajdonosának milyen minőségben van joga a jelen egyezményben biztosított védelemre. Az igazolványt a tulajdonos fényképével, ezen felül aláírásával vagy ujjlenyomatával, vagy pedig mindkettővel, valamint a katonai hatóság szárazbélyegzőjével is el kell látni.

²² A másik két személyt közelebbi adatok hiányában nem tudtam kerestetni.

Argejő Éva

Budapesttől Bernig

Révész László útja a forradalomból az emigrációba állambiztonsági források tükrében

Egy Svájcban készült amatőr képről kamasz fiút átölelő férfi néz ránk komoly tekintettel. A fotó elkobzott családi levelekkel összefűzve, ma egy állambiztonsági dosszié mélyén lapul.¹ A képen Révész László², az ELTE jogi karának ígéretes docense, a kar Forradalmi Bizottságának elnöke látható, aki 1957 januárjában a forradalomban játszott szerepe miatt Jugoszlávián át kénytelen volt elhagyni az országot, s magával vitte nagyobbik fiát, az akkor 9 éves Lászlót.

Révész Lászlót az egyetemen, kollégái egybehangzó véleménye szerint udvarias, csendes szavú, kiváló szakmai kvalitásokkal megáldott, lelkiismeretes tanárként ismerték, aki az általa vezetett diákkörben külön is foglalkozott tehetséges tanítványokkal.³ A Révész köré csoportosult joghallgatók, akik 1956 nyarán már egy eszmeileg-barátilag összehorogoló, jó hangulatú csehszlovákiai tanulmányi kiránduláson is részt vettek tanárjukkal, 1956 október 17-én a Petőfi Kör mintájára életre hívták a jogáshallgatókat tömörítő Hajnóczi Kört, amely többek között március 15-e nemzeti üneppé nyilvánítását, az orosz nyelv és a szovjet jogi oktatás fakultatívvá tételét, valamint a honvédelmi oktatás megszüntetését követelte.⁴ Október 23-át követően a jogi kar forradalmi eseményeinek középpontjában álló Magyar Jogtörténeti Tanszék, s benne Révész László köré szerveződtek mind a hallgatók, mind az oktatók. Az eseményekben szerepet vállaló joghallgatók, Forintos György, Töttösy Zsolt és Karátson Gábor ezidőtájt Révész vezetésével szovjet katonák tájékoztatására szánt orosz nyelvű röpcédulákat és plakátokat gyártottak a kar épületében, október végén pedig Töttösy Zsolt létrát szerzett, és a dékáni hivatal homlokzatáról leverte az ötágú csillagot.⁵ A joghallgatók Révész László irányításával tartottak intenzív kapcsolatot a csepeli és újpesti munkástanácsok vezetőivel, és a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szervezete (MEFESZ) bizottság több fontos vezetőségi posztját is az ő tanítványai töltötték be. Közülük ketten, Asványi Rezső és Vörös Tibor október végén, tanárjuk irányításával részt vettek a Gyűjtőfogházban a foglyok kiszabadításában, élelemmel, ruházattal, pénzzel való ellátásukban és a börtöniratok osztályozásában.⁶

A forradalom váratlan fejleményeként az ELTE október 31-én a Rektori Tanács, Világhy Miklós rektorral az élén megbízatását megszüntnek tekintve lemondott, s utasítására az egyetem vezetését a karokon (BTK, TTK, ÁJK) alakított forradalmi bizottságok, s az ezekből alakult összkari egyetemi forradalmi bizottság vették át.⁷ (A nagygyűlésen – többek között – megfogalmazódott az a határozat is, melyben egyedülállóan kimondták, hogy a legkésőbb 1957. február 1-ig kitűzendő általános nemzetgyűlési választásokon „vegyenek részt az 1945-ös választáson szerepelt pártok, de részt vehetnek más demokratikus és nemzeti pártok is.”)⁸ A még aznap délután megalakult jogi kari Forradalmi Bizottság elnökévé Révész Lászlót választották meg, s az ő vezetésével november 3-ig naponta ülészttek is. „Szamosi László” ügynök jelentéséből tudható, hogy november 3-án éjjel, amikor hírül vették a szovjet csapatok Budapestre nyomulását, a jogi kar étkezőjében mintegy 30 ember gyűlt össze. „A Honvédelmi Tanszék egyik tisztje, vázolvva a kilátástalan helyzetet, szétszéledésre szólította fel a társaságot. A határozat azonban ezzel szemben helytállásról szólt” – áll a jelentésben.⁹ Ekkor két embert megbíztak, hogy teremtsen kapcsolatot a Kilián laktanyával. „Révész reggel falfehéren és rendkívül idegesen, de géppisztollyal a kezében bent volt az egyetemen” – jelentette „Szamosi”. Garamvölgyi Zoltán oktató visszaemlékezése szerint november 5-én reggel, amikor tanácsáért telefonon felhívták, Kopácsi Sándor ezt válaszolta nekik: „Magukkal törődjenek. Nincs értelme az ellenállásnak. Ne kockáztassanak semmit. Az oroszok rendkívül nagy erővel támadnak. Menjének haza, amíg tudnak.”¹⁰ De már késő volt, a jogi kar épülete körül volt véve szovjet páncélosokkal. Az egyetemen rekedt fegyveresek ennek ellenére a végsőkig ellenálltak. Amikor már tarthatatlanná vált a helyzetük, kispapok segítségével a jogi egyetem ikerház épületének pincerendszerén keresztül sikerült átmenekülniük a szomszédos egyetemi templomba.

A jogi kar forradalmi eseményeinek irányításán túl Révész László érdemei közé tartozott még, hogy október 23-át követően több fontos személlyel és jelentős szervezettel épített ki kapcsolatot, ezekben fontos funkciókat töltött be, s a forradalom érdekében kísérletet tett e szervezetek közötti átjárás megteremtésére. Az Értelmiségi Forradalmi Tanácsot Kecskeméten

is megalakítani kívánó Révész a városba utazván, segítette apjának a kisgazdapárt újjászervezésében,¹¹ és ezzel egy időben több hallgatója segítségével, a pesti jogi karon is szervezni kezdte a pártot. Révész László református egyházi körökben is széles körű ismeretséggel bírt, és élénk kapcsolatot tartott fenn a Nagybudapesti Munkástanács tagjaival is. Gyakran tartózkodott az Országházban, ahol vezető pozíciót betöltő politikusok elismert jogelméleti szakemberként konzultáltak vele az ország jogi és alkotmányos kérdéseiről. Ezen túl kapcsolatot ápolt magas rangú diplomáciai személyekkel is.¹²

November 4-e után Révész László különböző területek és forradalmi csoportok között próbált összeköttetést teremteni, annak érdekében, hogy adott alkalommal egyszerre lehessen tüntetéseket és sztrájkokat szervezni az országban.¹³ November 4-ét követően összeállította a felkutatandó egyetemisták névsorát, megjelölve eltűnésük idejét és módját, s küldöttség élén felkereste a szovjet megszálló csapatok főhadiszállásán Szidorenko alezredest, aki először tagadta a deportálások tényét, de a névsort látva elismerte, hogy valóban történtek ilyen jellegű intézkedések.¹⁴ November 12-én Révész részt vett az országos MEFESZ újjászervezésében, ahol őt választották a jogi kari MEFESZ bizottság titkárává. Egy állambiztonsági jelentés tanúsága szerint 1956. november végén látogatást tett Krishna Menonnál, Magyarország akkori indiai nagyköveténél is.¹⁵

Az ELTE Tanulmányi Osztályának vezetője 1957. január 21-én kelt jelentésében Révész Lászlót illetően javaslatot tett az állambiztonsági szerveknek: mivel Révész most is nagy hatással van a hallgatókra, helyesebb lenne őt disszidáltatni, mint letartóztatni, mert ha letartóztatnák, akkor a hallgatók felháborodnának és mártírnak nyilvánítanák. Ellenben ha disszidáltatnák, akkor ezt Révész elleni propagandaként lehetne felhasználni a hallgatók előtt olyanformán, hogy tanáruk eddig félrevezette őket, most pedig megszökött a felelősségrevonás elől.¹⁶

1957. január 31-én a Legfőbb Ügyészség épületében Varga György főügyész a számára összegyűjtött információk alapján Révész tudomására hozta, hogy az ellene felmerült vádak alapján letartóztathatná, de arra kérte, hogy *másnap* keresse fel őt.¹⁷ Másnap hajnalban azonban Révész László nagyobbik fiával, és több egyetemi tanártársával együtt a jugoszláv határ felé indult el. Nem sejtették, hogy az államvédelmisek minden lépésükről tudtak, és követték őket a déli határvidékre. Svájcban évekkel később, Révész gyanútlanul elmesélte disszidálásuk történetét egy kinti ismerősének, akiről nem is sejtette, hogy „Merész” fedőnéven a magyar állambiztonsági szerveknek dolgozik. Eszerint menekülésük során derült ki számára, hogy a tíztagú határátlépő csapatban egy beépített ávós is velük tart, akinek feladata az ő figyelésük volt. Az ávós azonban, Révész meglátása szerint, „maga is megpuhult a szökés alatt”, felfedte magát, és számára megmagyarázhatatlan okból elmesélte neki az élettörténetét, mely szerint ő a legfontosabb magyar kémek egyike volt, aki addig Hollandiában, Belgiumban és Nyugat-Németországban dolgozott. Révész Jugoszláviába átérvén azonnal levált a csoportról, és kisfiával Fiuméba utazott, majd onnan Svájc felé folytatták útjukat.¹⁸

Svájcban friss emigránsként eleinte fordításokból élt szűkösen, majd 1957 ősztől a berni Kelet-Európa Intézet munkatársaként a négy szakelőadó közül ő lett a magyar és a szovjet politikai anyag felelőse. Ez utóbbiból különösen a Szovjet Kommunista Párt szerkezete, működése és a szovjet közigazgatás felépítése foglalkoztatta. Mivel munkájából adódóan sokat fordított oroszról, hamarosan kiváló kelet-európai és orosz szakértőnek számított, és ő lett a Fribourgban és Bernben a keleti kérdésekkel foglalkozó személyek közötti kapcsolattartó.¹⁹ Első, feleségének Svájcban hazairt leveleiből még bizakodás áradt. „Kemény Zsigmond”²⁰ jelentéséből tudható, hogy két egyetemi állást is felkínáltak neki: mehetne Tokióba vagy Delhibe tanítani. Levelei szerint ez utóbbi jobban tetszene neki, mert Nehru unokaöccsének magyar felesége révén talán felvehetné a kapcsolatot Nehruval, akitől nemzetközi segítséget kérhetne Magyarország számára.²¹ Később írt levelei már borúsabbak. Svájcban maradt, itt rendezte be az életét kisfiával, és pénzküldeményekkel támogatta nehéz körülmények között élő feleségét és kisebbik fiát, akiktől a magyar hatóságok többszöri kérésük ellenére is megtagadták az útlevelet. Felesége kétségbeesett hazahívó leveleit rendre elutasította: az itteni élet nyomorult vegetálás – válaszolta az asszonynak – de semmiféle amnesztiát nem fogadhat el, mert arra csak bűnös embernek van szüksége, ő pedig semmiféle bűnt nem követett el. Ez olyan beismerés lenne, melyre senki, semmilyen körülmények között rá nem tudná venni, de amint megbélyegzés nélkül hazatérhet, kis Lacival ő lesz az első.²²

Svájcban Révész a kezdetektől részt vett a kint élő magyarok életében. 1957-ben, kiérkezésének évében már Bern küldötteként részt vett a svájci Oltenben összegyűlt előkészítő

bizottság munkájában, melynek célja a Svájci Magyar Egyesületek Szövetségének (SMESZ) életre hívása volt. „Ragott”²³ – aki '56-os svájci emigránsként jelentett a magyar állambiztonsági szerveknek – évekkel később írt helyzetértékeléséből is jól kiviláglik, milyen nehézségekkel kellett megküzdenie akkortájt a kint élő magyaroknak: „Kiderült azonban rövidesen, hogy alapvető ellentét van a svájci menekültpolitika és a magyar szervezkedés céljai között. A svájciak szívesen áldoztak, ha egy alkalmi tüntetésről, vagy egyéb látványos dolgokról volt szó. Főként a diákszervezet kapott jelentős pénzt. Ebből a vezetők hatalmas utazásokat tettek, autót, barátnőt tartottak, továbbá, hogy csak egy példát említsek Nagy Imréék kivégzése után 30000 frankot tudtak tiltakozó táviratokra, telefonokra, koszorúkra stb költeni. Ha azonban arról esett szó, hogy a magyarok egy egységes kulturtömböt szeretnének Svájcban belül alkotni (iskolával, lappal, stb.) derék pártfogóink rögtön igen savanyú arcot vágtak, s a pénztárcát nem vették elő. Ha magyar lap kellett, csináltak ők, ha a magyarok kulturprogramot akartak, rendeztek egy vetítettképes előadást Svájc hegyeiről, vagy a változatosság kedvéért egy afrikai kirándulásról. Hajlandók voltak football labdát vagy vívófelszerelést venni, ám minden olyan kérdésben, ami a nyelv és az önálló gondolkodásmód kialakításával volt kapcsolatban, igen hűvösen viselkedtek. A lapokban, sőt a hivatalos közleményekben is az »Eingliederung« szót felváltotta az »Assimilazion«, a beolvasztás. A gondolkodni tudó magyarok körében ez persze igen vegyes érzelmeket keltett.”²⁴

A svájci Idegenrendőrség vezetője a svájciak és a kint élő magyarok közötti súrlódásokra hivatkozva elutasította a szövetség létrehozásának gondolatát, ennek ellenére 1957. június 16.-án, bázeli székhellyel, 1500 bejelentett taggal megalakult a szervezet, s jogi előadójának Révész Lászlót választotta. Az újonnan alakult szövetség az egységes magyar érdekképviselet megteremtését tűzte zászlajára minden olyan csoporttal, amely a magyar forradalom célkitűzéseit a magáévá teszi és támogatja.²⁵

1958. augusztus 15-én a BM (belső reakció elhárítással foglalkozó) II/5. Osztályának f-alosztálya javaslatot terjesztett elő, miszerint tudomásukra jutott, hogy ügynökük, Révész László nagybátyja, aki korábban már találkozott is vele Svájcban, most újra kiutazik. Ügynökeik jelentették, hogy Révész kint több fontos emberrel is találkozott – így Nagy Ferencsel, aki Indiába kínált fel neki professzori állást, Király Bélával, aki 1956-ban a Nemzetőrség főparancsnoka volt, majd az Amerikai Egyesült Államokba emigrált, és a Svájcban előadást tartó Kéthly Annával, aki 1956. októberében részt vett az SZDP újjászervezésében, november 3-4-én államminiszter volt a második Nagy Imre-kormányban, és a II. Internacionálé novemberi bécsi értekezletére kiutazván, már nem tért vissza Magyarországra. Révész Lászlóról a rokon által szeretnének bővebb információt szerezni. A magyar állambiztonsági szervet az érdekelte leginkább: milyen szervezet a Kelet-Európa Kutatóintézet, Révész milyen szerepet játszik az intézet tevékenységében, kinek a megbízásából került oda, és kik dolgoznak még ott. Szerették volna megtudni, Révész tart-e fenn kapcsolatot Király Bélával, és hogy mi a szándéka a családjával, különös tekintettel Magyarországon élő fiával. A „Kemény Zsigmond” fedőnéven jelentő rokon levélben fel is vette a kapcsolatot Révésszel, aki sűrűn gépelt levelének tanúsága szerint őszinte örömmel fogadta nagybátyja érdeklődését, részletes beszámolót írt neki élete alakulásáról, gondjairól, és szívélyesen meginvitálta őt magához.²⁶ „Kemény Zsigmond” elfogadta a meghívást és Svájcból hazatérve, jelentésében lelkiismeretesen beszámolt kinti tapasztalatairól.²⁷ Eszerint Révésznek valóban ígértek katedrát Delhiben, de várnia kellett üresedésre. Ő maga azonban már szívesebben ment volna Ázsia felé is, mert úgy gondolta, a magyar hatóságok oda inkább kiengednék utána a családját, mint Svájcba.

Arról, hogy Révész 1958-ban haza akart térni, mert az ottani disszidensek és közte komolyabb politikai incidensre került sor, a BM II/3. (hírszerző) Osztály tájékoztató jelentéséből értesülhetünk.²⁸ Erre azonban soha nem került sor. Révész László, aki időközben a berni Kelet-Európa Intézet tudományos főmunkatársává lépett elő, egyben elismert egyetemi oktatóvá is vált, 1962-től a fribourgi, 1963-tól a berni és zürichi egyetemen kelet-európai ismereteket és jogi tantárgyakat adott elő. Kutatói és írói munkájában Magyarország, valamint Közép- és Kelet-Európa háború utáni történelmével és társadalmi problémáival foglalkozott. Németül és magyarul írt. Az *Ungarn-Jahrbuch* társszerkesztője volt évtizedeken át. Magyarul tanulmányai és cikkei a többi között az *Új Látóhatárban*, a *Bécsi Naplóban*, a *Nemzetőrben* jelentek meg.

Révész másodszor is megnősült, egy Bernben végzett, nála 15 évvel fiatalabb magyar orvosnőt vett feleségül. „Ragott” 1963-ban kelt jelentésének tanúsága szerint: „Jelenleg kiegyensúlyozott anyagi körülmények között él, és igen elégedettnek látszik.”²⁹ Révész László

többé nem tért vissza Magyarországra.

Révész László jelentős magyar jogtudós volt, aki ha itthon marad, az ELTE-én méltó örököse lett volna Eckhart Sándor jogtörténet tanszékének. Tudományos munkásságát így német nyelvterületen bontakoztatta ki, de tudatosan törekedett rá, hogy magyar nyelven is publikáljon. Az ELTE jogi karán végbement forradalmi eseményeket külön dosszié őrizte, amely az idők során megsemmisült, így egyéb fennmaradt levéltári anyagokból rekonstruálható a jogázhallgatók és tanáraik, köztük Révész László forradalmi szerepvállalása is. A dokumentumválogatás második részében képet kaphatunk Révész svájci emigrációjának időszakából, a berni Kelet-Európa Intézet működéséről, valamint az ott élő magyarok politikai-társadalmi rétegzettségéről, és egymáshoz fűződő – korántsem konfliktusmentes – kapcsolatáról. Bár Révész László szépen felívelő tudományos karrierje és Svájcban kialakított új élete sikeresnek mondható, mögötte magánéleti tragédiák is felsejlenek. Itthon maradt családja, felesége és Zoltán nevű kisebbik fia, az emigráns családfő rendszeres anyagi támogatása ellenére is nehéz körülmények között élt.

A logikai sorrendben közölt dokumentumok tanulságos képet adnak egy idegenbe szakadt magyar tudós útkereséséről és identitásváltásáról.

Dokumentumok

1. „Árpi” fedőnevű ügynök szóbeli jelentése Révész László és az ELTE jogi kar tanárainak forradalom alatti tevékenységéről, 1957. január 8.

II/3. Osztály

Szigorúan titkos!
Adta: „Árpi”
Vette: 89/5
1956. XII.19.
Tárgy: Eötvös Lóránd
Tudományegyetem

Jelentés

Budapest, 1957. január. 8.

„Árpi ” jelenti szóban:

Ügynökünk elmondta, hogy Révész László docens október 23-a óta nyíltan tevékenykedett és aktívan résztvett a tüntetések, a fegyveres felkelés szervezésében. E célból maga köré tömörítette a jogi kar tanársegédeit és a hallgatók jobboldali és fasiszta elemeit. Létrehozták ezen személyekből a Forradalmi Bizottságot. Miután a kormány törvényesen feloszlatta a forradalmi bizottságokat, átalakult MEFESZ bizottsággá.

Tagok: Révész László docens, Baráth Lajos tanársegéd, Garamvölgyi Zoltán³⁰ tanársegéd, Nagy István³¹ tanársegéd, Samu Mihály³² tanársegéd, Prandler Árpád³³ tanársegéd.

Fent nevezett személyek Révész vezetésével propagandát dolgoztak ki arra vonatkozóan, hogy az egyetemet megtisztítják a becsületes párttagoktól, a párttagokat felül akarták vizsgálni. Követelni akarták Nagy Ferencet a kormány élére. A részletes programjukat ki is nyomtatták, de terjeszteni már nem merték. A sokorosított programokat elégették, de néhány maradt kinn embereknél. Így pl. Sági Vilmos jogász tanársegédnél is.

A forradalom idején már több becsületes dolgozót elbocsátottak az egyetemről. Pl. Névai László³⁴ szovjet jogi tanszék vezetőjét is. Révész László a fegyveres harcok idején kapcsolatot tartott a csepeli és újpesti munkástanács nemkívánatos elemeivel. A csepeli munkástanácstól Bárány „Bordósipkás Jancsi”³⁵ nevű személlyel tartotta a kapcsolatot. Az újpesti munkástanács tagja, akivel tartotta a kapcsolatot, jelenleg nem ismeretes.

Kapcsolatot tartott az Értelmiségi Tanáccsal. December 13-án Révész Kecskemétre utazott, abból a célból, hogy megszervezi az Értelmiségi Tanácsot. Miután onnan visszajött, azzal dicsekedett Prandlernek, hogy Kecskeméten is van 25 embere. Állítólag Prandler tudta nélkül Révész és társai a legutóbb lezajlott 48 órás sztrájk előkészítése céljából röplapokat készítettek és terjesztettek. A röplapokat a Bp. VIII. Rákóczi út 5. sz. alatti diákszállóban

stencilezték.

Kapcsolatunk szerint Révésznek dán és holland kapcsolatai vannak a református egyházon keresztül. A kapcsolat jellege, célja ismeretlen.

Megjegyzés: Révész és néhány társa illegalitásban vannak, mivel tudják, hogy bűncselekményt követtek el. Miután e társaság érezte, hogy a lába alól lassan csúszik ki a talaj, a MEFESZ irányítását Prandler Árpád tanársegédre bízta, mivel Prandler kevésbé végzett ellenforradalmi tevékenységet.

Javaslat:

1. Révész és társai őrizetbevétele, vagy
2. Révész mellé hálózatilag beépülni tevékenységük pontosabb felderítése céljából. Beszervezésre alkalmas személy Garamvölgyi Zoltán³⁶ jogász tanársegéd. Nevezettet őrizetbevétele és kihallgatása után beszervezve, szabadlára helyeznénk.

89/5

2/2

SzZ-né

[ÁBTL 3.1.9. V-150002/7. 22–23. Aláírás nélküli, gépelt eredeti. A jelentés végére kézzel ráírva: „K: Harangozó”.]

2. Az ELTE ÁJK Tanulmányi Osztálya vezetőjének hivatalos kapcsolatként tett jelentése, 1957. január 21.

IV/b

Szigorúan titkos!
Adta: Pappné hiv.
kapcsolat
Vette: T/7.
Bp. 1957. I. 19.
Tárgy: ELTE Jogi kar

Jelentés
Budapest, 1957. január 21.

Pappné hivatalos kapcsolatunk az alábbiakat mondta el:

Révész László egyetemi docensnek az ellenforradalmi tevékenysége mindenki előtt ismeretes. A forradalom idején megtartott értekezleteken nyíltan hangoztatta, hogy a kommunistáknak nincs helye az egyetemen. Kapcsolatban volt az újpesti munkástanáccsal, és ott aktív elvi irányító szerepet töltött be. Több alkalommal járt vidékre is, de a vidéki útjainak célja előttem ismeretlen. Hallgatókat is küldött több helyre, vidékre így pl. Szegedre is, Debrecenbe is. Révész Lászlónak nagy segítségére volt Karátson Gábor³⁷ III. éves joghallgató. Nevezett is felszólalt az értekezleteken, és több alkalommal hangsúlyozta, hogy nincs helyük itt a kommunistáknak a tanárok között, de a hallgatók között sem. Az egyetemen Karátson Révész László szócsöve volt. A rémhírterjesztés és a felbujtás szerepét jól betöltötte. Még jelenleg is befolyással van a hallgatók nagy részére.

Révész László nem csak a forradalom idején, hanem jelenleg is befolyással van a hallgatók mindegyikére. Ezt ő úgy éri el, – mondja Pappné – hogy az ellenforradalmi követeléseit és tevékenysége mellett a hallgatók jogos követeléseit is „harcol”. Több alkalommal tett lépést Révész annak érdekében, hogy a letartóztatott egyetemi hallgatók szabadlára legyenek helyezve. Ehhez Révésznek megvannak az összeköttetései is. Ilyenformán már több személy szabadlára lett helyezve.

Révész Lászlónak az ellenforradalom idején kifejtett tevékenységében sokat segített Földvári Béláné³⁸, a polgári jogi tanszék dolgozója is. Vele együtt jártak az újpesti munkástanácshoz tárgyalni. Pappné elmondta még, hogy a Révész és társai bűnös tevékenységéről bővebb felvilágosítást tudna adni Sárándi Imre³⁹, a polgári jogi tanszék tanársegédje. Nevezett egész idő alatt bejár az egyetemre, mindent látott, vagy hallott. Véleménye szerint megbízható egyén. Neki is Sárándi mesélte el ezeket, de mivel kevésbé

érdeklődött a dolgok iránt, többet nem beszéltek róla. Sőt amit Sárándi mondott, mindenre nem is emlékszik. Emlékezete szerint Révésznek a külföldi kapcsolatáról is szó esett, de nem emlékszik rá, hogy milyen formában. Pappné felajánlotta, hogy ha akarjuk, szívesen összehoz bennünket Sárándival, és biztosít, hogy becsületes ember.

Felvetette Pappné, hogy valamit kellene Révésszel tenni, hogy megakadályozhatnánk a hallgatókra gyakorolt befolyását. Véleménye szerint helyesebb lenne Révést disszidáltatni, mint letartóztatni. Ezt az álláspontját azzal indokolja, hogy ha letartóztatnák, akkor a hallgatók felháborodnának, és mártírnak nyilvánítanák. Ha azonban disszidáltatnák, ezt a tényt fel lehetne propagandaként használni a hallgatók előtt olyanformán, hogy Révész eddig félrevezette őket, most meg itt hagyta.

Megjegyzés: Pappné az ELTE jogi karának tanulmányi osztályvezetője. Több év óta hivatalos kapcsolatunk. Kérésünknek mindig készségesen eleget tett. Párttag. Ő is szerepelt azon a kommunisták listáján, akiknek el kellett volna távoznia az egyetemről. Pappnának azt a javaslatát, hogy vegyem fel a kapcsolatot Sárándival, nem fogadtam el tőle, hanem megmondtam neki, hogy ő beszéljen vele, és mondja el azt, amit Sárándi mond. A minket érdeklő kérdéseket elmondtam Pappnának. Erre ígéretet tett.

Révésszel kapcsolatos javaslatára nem tettem megjegyzést, hivatkozva arra, hogy nem ismerem kellően a Révész által elkövetett bűncselekményt, illetve az ellenforradalom idején folytatott ellenséges tevékenységét.

Javaslat: Megállapítani Sárándi Imre tanársegéd személyadatát és elvi alapon beszervezni. A jogi karon előforduló ellenséges tevékenységről, vagy csoportosulásról tájékoztatni tud bennünket.

Révész Lászlót mielőbb őrizetbe kell venni, mert feltételezhető, hogy illegalitásba, vagy külföldre fog menni.

T/7.

3 pld
Kapják: II/4. csoport.

[ÁBTL 3.1.9. V-150002/7. 76–77. Aláírás nélküli, gépelt eredeti.]

3. Jelentés Révész Lászlóról és társairól, 1957. január 29.

Jelentés
Budapest, 1957. január 29.

Huzamosabb idő óta ügynöki bizalmas nyomozást folytatunk Révész László 41 éves jogi-egyetemi docens budapesti lakos és társai ügyében. Adataink szerint Jugoszláviába illegális küldöttség kiküldését határozták el. Visszajövetelük után – az ott kapott utasítás értelmében – itthon a munkástanácsokat ellenzéki fórumként akarják felhasználni a kormány megdöntése céljából.

A nyomozás során megállapítottuk az utazási és az ezzel járó költségeket, valamint a küldöttségnek átkelő csatornáját a jugoszlávok adják, illetve készítik elő.

F. hó 22-én le is utaztak a Baranya megyei Mánfa község erdészházába, innen előkészített átkelési csatornán feltételezhetően elhagyják Magyarország területét.

Felkutatásuk folyamatban.

Szőke Béla rny. őrgy.
osztályvezető

[ÁBTL 3.1.9. V-150002/7. 79. Szőke Béla aláírásával ellátott, gépelt eredeti.]

4. „Merész” fedőnevű ügynök jelentése Révész László berni életviszonyairól, 1958. október 22.

Belügyminisztérium
II/2-g alosztály

Szigorúan titkos!
Tárgy: Professzor dr. Révész
László Bern, Gesellschaft
Strasse 6.
Adta: „Merész” fn. ügynök
Vette: Várkonyi László
r. őrnagy
Idő: 1958. október 22.

Jelentés
Budapest, 1958. október 22-én

Dr. Révészt egy alkalommal egész rövid ideig Feketénénél és Tóthnénál láttam. Nagyon jó benyomást tett rám. Úgy hallottam, hogy Bernben igen visszavonultan élt, s nem valami rózsás a helyzete. Éppen ezért igen elismerésre méltó az, hogy megbízást adott arra, hogy feleségének dr. Révész Lászlónénak, Bp. XIII. Hegedűs Gyula u. 5. adjak át 4000 forintot. Nagyon szereti családját, és igen nehéz lehet neki családjától külön élni.

Dr. Révész négy vagy öt nyelven perfektül beszél. Annak ellenére, hogy a Szocialista Párt tagja, Szejcban [sic!] igen nehéz a helyzete, mivel politikai nézetei még a Szocialista Párt vezetői számára is túlságosan kommunisták. El tudom képzelni, hogy idővel, mindenekelőtt pedig ügyességgel és türelemmel dr. Révészt esetleg meg lehetne nyerni ügyünknek. Mint hallottam, dr. Révész ajánlatot kapott az egyik japán egyetemről. Előttem nem ismert az, hogy ezt az ajánlatot elfogadja, vagy sem.

Politikai tevékenységet Révész jelenleg semmilyen vonatkozásban nem fejt ki. Megkérték arra, hogy Bernben vezesse a Magyar Szocialista Pártot, amit azonban Révész elutasított.

Ha Önök helyesnek tartják úgy szívesen hajlandó vagyok arra, hogy mindent elkövessek annak érdekében, hogy professzor dr. Révésszel kontaktusban maradjak és esetleg baráti viszonyt alakítsak ki vele. Ebben az esetben célszerű lenne az, hogy a 4000 Ft-ot személyesen adjam át Révézsnének a célból, hogy továbbiakat tudhassak meg Révézsről, és lehetőségem legyen Révészt ismét felkeresni.

Készült: 3 pld-ban
Kapják: 1. M[unka]. Dosszié
1 Táj[ékoztató]. Alo[sztály].
1. feld[erítő]. csop[ort].
Fordította: Majoros fhdgy.

[ÁBTL 3.1.9. V-142893 305–306. Aláírás nélküli, gépelt eredeti.]

5. „Merész” fedőnevű ügynök jelentése Révész László svájci tevékenységéről, 1958. december 16.

BM II/2-g alosztály

„Szigorúan titkos”
Tárgy: dr. Révész László
Adta: „Merész”
Vette: Várkonyi László
r. őrnagy
Idő: 1958. december 11.
Fordította: Majoros fhdgy

Jelentés
Budapest, 1958. december 16.

„Merésznek” Budapestről való visszatérése után alkalma volt arra, hogy Bernben Feketéné és Tóthné lakásán találkozzék dr. Révész László professzorral. Révész nagyon örült annak, hogy „Merész” kapcsolatba tudott lépni feleségével. Révész készségesen adott felvilágosítást

„Merész”-nek azokról a különböző kérdésekről, melyeket annakidején Révész felesége tett fel neki annak érdekében, hogy legközelebbi budapesti útja során lehetősége legyen feleségét ilyen vonatkozásban tájékoztatni.

Révészné főleg aziránt érdeklődött, hogy megismerje férje jövőre vonatkozó terveit. Ezzel kapcsolatban Révész a következőket mondta: Legjobb barátjának, Nagy Ferenc egykori magyar miniszterelnöknek közbenjárására az amerikaiaktól ajánlatot kapott arra, hogy fogadjon el egy professzori állást vagy Delhiben, vagy Tokióban. Ottani munkája jogi előadások tartása lenne. Jövőbeni tevékenységét azonban elsősorban arra akarja irányítani, hogy az ázsiai népeket tájékoztassa Magyarországról. Ebben a vonatkozásban az amerikai kormány teljes támogatását élvezi. Ami a jövőbeni munkája díjazását illeti, Révész közölte, hogy az átlagon felüli. Abban az esetben, ha Tokióban tartaná az előadásokat, úgy a fizetést Amerika Hangjának ázsiai szekciójától kapná. Abban az esetben viszont, ha Delhiben tartana előadásokat, akkor közvetlen az amerikai kormánytól kapná a fizetést, mivel semlegességi okokból Amerika Hangjának tilos Indiában aktívan működni.

Révész professzor jelenleg mindent megkísérel annak érdekében, hogy valamilyen módon Indiában dolgozhasson. Ezt azzal okolja meg, hogy India mint ugródeszka, tevékenysége számára sokkal eredményesebb, mint bármely más ázsiai ország. Mint közölte Nehru indiai miniszterelnök egyik vejének felesége emigráns magyar nő. [sic!] Ez a körülmény mindig lehetővé teszi azt, hogy az Indiában élő emigráns magyarok a legrövidebb időn belül beszélni tudnak Nehruval.

Mint Révész közölte, az amerikaiak és a menekült magyarok arra törekszenek, hogy Indiát megnyerjék a magyar ügynek, és felrázzák az ázsiai népeket Magyarország iránt tanúsított részvégtlenségükből. Révész szerint ezek a körök azt remélik, hogy ha Indiát meg lehet nyerni ennek az ügynek, akkor ezt a példát a többi ázsiai államok is követni fogják.

Révész családja egyesítését illetően igen bizakodó. Közölte, hogy indiai részről máris azt a megbízást kapta, hogy ezt a kérdést fel fogják karolni. Révész meg van győződve arról, hogy a magyar kormányhatóságok nem tagadják meg felesége és fia kiutazását Indiába akkor, ha a budapesti indiai követség kivándorlásukért lépéseket tesz. Révész azon a véleményen van, hogy Magyarország ezt sohasem engedheti meg magának, mert ha megtörténne, úgy nézete szerint ez kétségtelenül zavarná az indiai magyar kapcsolatokat. Révész úgy vélekedik, hogy Magyarország sohasem vállalná ezt a rizikót és éppen ezen ok miatt Magyarország feleségének és fiának belátható időn belül megadja az engedélyt arra, hogy Ázsiába utazhassanak. Révésznek azonban ezzel más tervei is vannak. Mivel nagyon érdekelt abban, hogy lehetővé tegye egykori munkatársának Nagy Istvánnak kivándorlását nyugatra, indiai kapcsolatai révén az ő számára is egyengetni akarja az utat a célból, hogy feleségével és fiával Nagy István Indiába mehessen.

Révész ma még főként a Bernben lévő Kelet-Európa Intézet számára dolgozik, amely a kommunizmus elleni harc céljára létrehozott alapítvány. Révész itt lengyel, cseh és orosznyelvű fordító. Magyar fordítóként egy másik magyar disszidens dolgozik. Révész e tevékenysége mellett azonban publicisztikailag is tevékenykedik. Annak idején – más név alatt – a Kelet Európa Intézet számára uszító iratot szerkesztett Magyarország ellen, amelyet a Kelet Európa Intézet terjesztett.

A disszidens magyarok és az amerikai kormányhatóságok megbízásából Révész az utóbbi hónapokban könyvet írt a magyar jogról. Ezt a könyvet, amely álnév alatt ezer példányban jelent meg, az ENSZ valamennyi tagjának eljuttatták, annak érdekében, hogy – mint Révészmondotta – a világ közvéleményét ismét a magyar kérdésre tereljék. A könyv angol nyelven jelent meg.

„Merésznek” a fentiekről röviden tájékoztatnia kell Révésznének, hogy az tájékoztatva legyen férje lehetőségeiről és szándékairól. „Merésznek” át kell adnia Révészné részére 4800 forintot és közölni kell vele, hogy a jövőben Révész rendszeresen fog küldeni vele pénzt. Révész „Merész”-en keresztül akkor is kapcsolatban akar állni a feleségével, ha Ázsiában lesz, addig amíg a felesége megkapja a kiutazási engedélyt.

Révész megbízta „Merész”-t, kérdezze meg feleségét, mit csinál barátja Bibó István. Révész tudomása szerint Bibó börtönben van. Révész Bibó feleségének már több csomagot küldött azért, hogy ily módon támogassa, de eddig még nem kapott hírt. Révész „Merésznek” szó szerint a következőket mondta: „Nem szeretné, ha az ÁVH zabálná meg csomagjait”. Éppen ezért „Merésznek” meg kell érdeklődnie, hogy Bibóné megkapta-e a csomagokat. Bibó István a veje, dr. Ravasz Lászlónak.⁴⁰ [...] ⁴¹

„Merész”

[ÁBTL 3.1.9. V-142893 298–299. Aláírás nélküli, gépelt eredeti.]

6. Összefoglaló jelentése Révész László politikai tevékenységéről, 1959. június 3.

II/5-e alosztály

Szigorúan titkos!
Tárgy: Révész Lászlóról
összefoglaló

Jelentés
Budapest, 1959. június 3.

A nálunk elfekvő anyagok szerint Révész Lászlóra a következő terhelő adatok vannak:
(„Magyar” fedőnevű inf[ormátor]. jelentései alapján)

1956 októberében a jogi kari „Forradalmi Bizottság” elnökévé választották, mint olyant, aki már az ellenforradalom előkészítésében is részt vett. Apja Kisgazdapárti aktív politikus volt, ő is szervezte a Kisgazdapártot az ellenforradalom előtt, alatt és után. Ő javasolta Kovács Bélát miniszterelnöknek.

Már 1956. novemberében kijelentette, hogy két területen folyik tovább a harc: 1. az egyetem tanterv bizottságában és 2. a Vöröskeresztben.

1956-ban a letartóztatott ellenforradalmárok kiszabadításáért folytatott aktív tevékenységet. Sokat járt ki üzemekbe, főleg Csepelre és Újpestre, a sztrájk továbbfolytatására agította a munkásokat.

1957 januárjában hangoztatta, hogy az oktatás azért kezdődik később, mert a „forradalom” folytatódik. Hogy tavasszal jönnek a nagy események, a háború lehetősége is fennáll. A terror kezdetére tüntetéseket akartak szervezni.

1957. február elején disszidált.

(Az anyag megtalálható „Magyar” fn. inf. M[unka]-dossziéjában Révész László nevéen)

Bárdos József r. százados

K: 2 pld.
G: Fné
61/205

[ÁBTL 3.1.9. V-142893 308. Aláírás nélküli, gépelt eredeti.]

7. „Kemény Zsigmond” fedőnevű ügynök jelentése Révész Lászlóról és Magyarországon élő családjáról, 1958. március 11.

II/5-c alosztály

Szigorúan titkos!
Adta: „Kemény Zsigmond”
Vette: Berényi István rny. szds.
1958. március 11.
Tárgy: Révész László

Jelentés
Budapest, 1958. március 14.

„Kemény Zsigmond” jelenti:

Révész Lászlóné a Csáky u. 5. sz. alatt lakik. Vele van 5 éves Zoltán nevű fia, valamint apja Héjjas István és anyja Héjjas Istvánné. Igen jómódú gazda volt az apja. Most a család úgy tartja fenn magát, hogy Héjjas István éjjeliőr és felesége takarítani jár. Lányuk, Révész Lászlóné otthon végzi a háztartási munkát. A konyhában élnek, a lakást nem fűtik. Nem remélik, hogy Révész László visszatér, inkább abban bízik az asszony, hátha sikerülne férjéhez utána menni. Állítólag hallott olyan esetet, amikor a disszidált férj után az itthon maradt felesége útlevelet kapott. Elmondtam nekik, hogy még mindig elfog a csodálkozás, hogyan

keveredett bele ebbe a dologba, éppen Révész László, akit csendes, szorgalmas és szelíd lelkű tudós embernek ismertünk. A felesége két dologra vezeti vissza: Az egyik, hogy László az ellenforradalmi események következtében valósággal „megvadult”, és ezen a téren nem volt tapasztalata. A másik ok az lehetett, felesége szerint, hogy őt az egyetemen általában szerették. Nem volt harcos természetű azelőtt, népszerű volt és mindenütt őt választották vezetőül. Keserűen jegyzi meg az asszony, hogy persze most mindent rákennek, gondolva, hogy az itthon maradtak így tudnak menekülni a súlyosabb következmények elől. Azt is keserűen emlegeti a felesége, hogy ha nem vesz részt a férje az ellenforradalomban, most valószínűleg ő lett volna a jogtörténet tanszéken Eckhart Ferenc⁴² utódja. Sokat dolgozott, jogtörténeti tudományos munkát írt. Az egyetemen mindenki elismerte. Kérdezgettem az ellenforradalmi tevékenységéről Révész Lászlónét, aki úgy tudja, hogy férjét a „forradalmi tanács”⁴³ elnökévé választották. Eleinte itthon akart maradni, de később annyi váddal állott szemben, amiről neki hírt hoztak, hogy 8-9 éves László nevű fiával kiszökött – az asszony úgy tudja, Jugoszlávia felé.

Jelenleg Bernben él, Svájcban egy professzornál lakik, van egy jogtörténet könyve, amit még itthon írt és vitt magával. Ez kb. 700 oldalas könyv. Az a reménysége, hogy Svájcban kiadják. Ennek a fordítását végezte, illetve végzi. Több helyen megfordult Németországban, ahol előadásokat tartott. Feleségének eddigi értesülése és reménysége az továbbra is, hogy tudományos téren fog dolgozni. Hogy milyen anyagi viszonyok között él, arról – állítólag – a felesége nem sokat tud. Lehet, hogy erről nem akart beszélni. Az asszony helyzete aggodalmas. Szülei öregek, bármelyik kidől, felborul a háztartás. Nem reméli, hogy férje hazajöhet, és kérdezi, lehet-e reménye, hogy ő kimehet utána? Bár nem siránkozó természet és láthatólag elfoglalja a háztartás és gyermeke.

Révész László sovány termetű, inkább mindig csendes természetű fiú volt. Azt tudták róla, hogy több évig volt egyetemen Varsóban, lengyel, orosz nyelvet jól bírja. Tudományos hajlamú volt fiatalágától fogva. Mikor a kecskeméti református jogakadémia megszűnt, akkor az állam vállalta, hogy a tanárokat óraadóként elhelyezi. Így került Révész László Kecskemétről a budapesti egyetemre. Itt feltűnt szorgalmával, és mindig előrehaladt. Itt jól keresett. Nemcsak előadásaiból, hanem fordításokból is. Szakmájában lassan tekintély lett, és adott magánórákat is. Családi hagyományainál fogva haladó értelmiségi lett volna. Feleségül kuláklányt vett. A népi demokráciához látszólag jól viszonyult. Értelmes, nagyon szorgalmas, józan fiatalembernek látszik, aki szép családi életet élt. Nem erős egyéniség, aki úgy látszik – mindenütt – befolyásolható. Amelyik körben volt, annak a véleményét fejezte ki. Budapesten többször találkoztam vele. Hívtam, hogy rokoni látogatásra jöjjön el, hiszen apjával fiatalkoromban jó viszonyban voltam. Sohasem keresett fel. Lehet, hogy a nagy korkülönbség miatt. Én arra is gondoltam, hogy nem tartja éppen hasznosnak, hogy egy „reakciós” rokont látogasson. Ha az utcán találkoztunk, talán egyszer-kétszer kérdeztem tőle, nem tudna-e valahol állami kiadónál angol-francia-német fordítást szerezni, mert anyagi helyzetem – nyugdíjas állapotomban – szükségessé tenné. Ő ez elől mindig gyorsan kitért. Úgy éreztem, hogy az előrehaladás, a helyzete biztosítása fontos szempont volt nála.

„Kemény Zsigmond”

(Berényi István rny. szds.)

Készült: 3 pld.
SzLné
Fnytsz: 21/1958.

[ÁBTL 3.1.9. V-142893 302–303. Aláírás nélküli, gépelt eredeti.]

8. Részlet „Kemény Zsigmond” fedőnevű ügynök Révész Lászlóról és a svájci emigrációról szóló jelentéséből, 1959.

Révész Lászlóval Genfben találkoztam, személyes helyzete: Bernben jelenleg a berni egyetem által fenntartott magyar diákinternátust vezeti, személyesen az a benyomása, hogy a diákok közül őt többen figyelik. Dolgozik az ún. Keleti intézetben, amelyiknek vezetője egy Sager nevű svájci ember. A közéletben nagy megbecsülésnek örvend, Révész László szerint egyszerű

kalandor. A keleti intézetben kb. 4-5-en dolgoznak, 2 közülük magyar, Révész László magyar társa, akinek nevét nem mondta meg, egy 46-ban disszidált magyar katonatiszt fia. Erre vannak bízva a magyar vonatkozású lapok. Az intézet célja elsősorban, hogy két könyvmotost adjon ki. Az egyik: „Correspondens Dienst”, ez hetente jelenik meg, a másik „Information Dienst”, ez havonta jelenik meg.

Révész László munkaköre a szovjet, a lengyel, a csehszlovák és a jugoszláv újságok átnézése, kivonatolása és cikkek készítése. Ugyancsak a többi munkatársai is ezt csinálják, Sager személyéről azt mondja, hogy tudomása szerint nagy összeköttetései vannak állami körökkel, igen nagy pénzeket kap, a tárgyilagos cikkeket nem tűri. Révész László havi fizetése 900 svájci frank.

Révész László elmondta, hogy ez a berni intézet erős kapcsolatot tart fenn a Nyugat-Németországban működő hasonló természetű, de állam által fenntartott keleti intézetekkel, a legközelebbi kapcsolata a berni intézetnek a müncheni intézettel van. Nyugat-Németországban 14 ilyen intézet működik Révész tudomása szerint. A müncheni intézet olyan könyveket ad ki, amelyek a német nép szerepét Magyarországon tárgyalják, a német hitleri élet-tér gondolatát tartják ébren. Révész Lászlónak reménye az, hogy Indiában vagy Japánban egyetemi tanárnak kikerül, ha jogtörténet tanszék üresedik. Ezt a reményt arra alapítja, hogy mint volt kisgazdapárti, állandó kapcsolatban van Nagy Ferenc Magyarország volt miniszterelnökével. Nagy Ferenc – Révész László szerint – az amerikaiak magyar szakértője. Az amerikai magyar ún. Nemzeti Bizottmány tagja. Fedőmunkája az, hogy kiállításokat szervez, legközelebb Olaszországban. Pontos időpontját nem tudom találkozásuknak, ha Európába jön, Révész Lászlóval összejön. Nagy Ferenc összeköttetésben van az ún. amerikai India-alappal. Ez látszólagos kulturális szervezet, amelyiknek az a célja, hogy Indiába vagy Japánba megbízható politikai beállítottaságú tudósokat helyezzenek el. Nagy Ferenc azt beszélte, hogy őneki közeli kapcsolata van Nehru indiai miniszterelnökkel. Mégpedig úgy, hogy Nehru unokaöccse vezette be először Nehru közelébe, Nehru unokaöccse felesége magyar asszony, és a magyar disszidáltak kellő ajánlással kedvező fogadtatásban találnak Nehrunál. Nagy Ferenc úgy tudja, hogy Menon, Nehru külügyminisztere a népi demokráciák barátja, és így köztük ellentét van. Legutóbb Nagy Ferenc, amikor Varga Bélával, volt kisgazdapárti vezető képviselővel, jelenleg a magyar Nemzeti Bizottmány amerikai vezetőjével Európába jöttek, elmondta bizalmasan Révész Lászlónak, hogy most már belátják, hogy Tildy 46-os kelet felé tájékozódó politikája volt a helyes. Nyugati hatalmakban nagyon csalódtak. Itt jegyzem meg, hogy az amerikai Nemzeti Bizottmánynak svájci tagja Padányi Gulyás Lajos, aki a svájci repülőtérsaságnál dolgozik, mint tisztviselő a genfi pályaudvaron.

Ezek a kérdések maguktól jöttek elő, mert én írtam Nyborgból Révész Lászlónak, hogy szeretnék vele Genfben találkozni. Ott felkeresett. Családjára vonatkozólag az az elképzelése, hogy ha Ázsiába menne, reménye szerint oda könnyebben kiengednék utána a családját, mint Svájcba. Annál könnyebb volt a beszélgetés, mert rokoni kapcsolatban állok vele. Elmondta azt is, hogy a magyar svájci követség a svájci kormánytól tiltakozott, hogy magyar disszidensek a magyar állam ellen irányuló politikai munkát végeznek Svájcban. Révész Lászlót igazolásra szólították fel a svájci hatóságok. Ő igazolta, hogy a keleti intézetben folyóiratokat kivonatol, és ezt a választ küldték el a magyar követségnek.

[...] ⁴⁴

„Kemény Zsigmond”

Megjegyzés: „Kemény” fedőnevű ügynökünk 6 hetet töltött külföldön, 2 hetet Dániában, Nyborgban, az európai egyházi konferencián, majd ezt követően 1 hónapot Svájcban, Lokarnóban üdülés céljából.

Értékelés: Elsősorban azt kell tényként leszögezni, hogy „Kemény fedőnevű ügynökünk a kapott feladatait teljes mértékben végrehajtotta és számunkra, de valószínűleg más alosztály és a II/3. Osztály szempontjából is értékes operatív anyagokat hozott. Véleményem szerint a következő szempontok szerint volt értékes „Kemény” fedőnevű ügynökünk külföldi utazása:

[...] ⁴⁵

3. Nagyon pozitívnak mondható az a tény, hogy sikerült Révész László politikai szerepét tisztázni Svájcban, és azt, hogy tulajdonképpen mit akar a keleti kutatóintézet. A jelentés szerint Révész komoly politikusokkal áll kapcsolatban, amelyet a későbbiek során operatív szempontból ki lehet használni, „Keményen” keresztül.

[...]

Valykó István
r.hdgy

Kész: 6 pld. 12 lap
Sz-né
Fnytsz: 46/177/1959.

[ÁBTL 3.1.9. V-142893 353–355. Valykó István aláírásával ellátott, pontos dátum nélküli gépelt másolat.]

9. Tájékoztató jelentés Révész László svájci politikai tevékenységéről, 1960. február 22.

Belügyminisztérium
II/3 Osztály

Szigorúan titkos!

Tájékoztató jelentés
Budapest, 1960. február 22.

Révész nevű Bernben élő disszidensről:

Értesülésünk szerint Révész, aki az Eötvös Lóránd Tudományegyetem adjunktusa volt, és annak idején az orosz tanszéken dolgozott, jelenleg Bernben él.

Révész 1958-ban haza akart térni, mert az ottani disszidensek és közte politikai incidensre került sor. Az eset úgy történt, hogy a Bernben élő disszidensek Révést kérték fel, hogy a március 15-i ünnepségükön tartsa meg az ünnepi beszédet. Révész a megbízatást elvállalta, és beszédében a régi Magyarországról, mint a három millió koldus országaról emlékezett meg. Ezzel a hallgatóság körében – ahol a régi földbirtokosok disszidált csemetéi is jelen voltak – nemtetszést váltott ki, és kifütyülték. Az eset folytatásaként erről a kérdésről később ankétot tartottak, amelyen Révész megvédte állításait és bebizonyította, hogy annakidején másfél millió nincstelen vándorolt ki Amerikába, és másik másfél millió itthon nyomorgott.

Bár Révész állításait megcáfolni nem tudták, de azóta elfordultak tőle, mert apolitikus embernek tartják, akire nem számíthatnak. Ez az oka annak, hogy Révész még mindig hazatérési gondolatokkal foglalkozik.

Kész: 3 pld.
Kapja: II/5. Osztály
B-alosztály
Alosztályok
Kész: Hné/Szné

[ÁBTL 3.1.9. V-142893 314. Aláírás nélküli, gépelt eredeti.]

- ¹ ÁBTL 3.1.9. V-142893 „Forintos György és társai” 370.
- ² Révész László (Kecskemét, 1916 – Bern, 1999) történész, jogász. Főiskolai tanulmányait a kecskeméti Jogakadémián kezdte és 1938-ban a szegedi Tudományegyetemen jogi doktorátussal fejezte be. Katonai szolgálatra vonult be, 1944-ben szovjet hadifogságba esett. Szabadulását követően, 1947-ben a kecskeméti Jogakadémián a jogtörténet tanára lett, innen került 1949-ben a budapesti Tudományegyetem Magyar Jogtörténeti Tanszékére.
- ³ ÁBTL 3.1.9. V-142893 „Forintos György és társai” 318.
- ⁴ *Egyetemi Ifjúság* 1956. szeptember 17. 2.
- ⁵ ÁBTL 3.1.9. V-143667 „Komáromi Kornélia és társai” 383.
- ⁶ ÁBTL 3.1.9. V-142893 „Forintos György és társai” 316.
- ⁷ Jegyzőkönyv és határozat a Rektori Tanács október 31-i üléséről. ELTE Egyetemi Levéltár I/i Bizalmas iratok 6. doboz
- ⁸ Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara nagygyűlésének határozata. 1956. október 31. In *Sub Clausa 1956*. Szerkesztette: Gecsényi Lajos, Máthé Gábor. Összeállította Baráth Magdolna. Budapest, Magyar Hivatalos Közlöny Kiadó, 2006. 641.
- ⁹ ÁBTL 3.1.9. V-142893 „Forintos György és társai” 316.
- ¹⁰ Garamvölgyi Zoltán: Epizódok az Egyetemi Forradalmi Bizottság tevékenységéből. *Új Látóhatár*, 1966. szeptember – október 103.
- ¹¹ ÁBTL 3.1.9. V-142893 „Forintos György és társai” 297.
- ¹² Uo. 331.
- ¹³ ÁBTL 3.1.9. V-150002/7. „Kiemelt operatív anyagok Kardos László és társai V-dossziéból” 59.
- ¹⁴ Garamvölgyi Zoltán: A MEFESZ a forradalom második szakaszában. *Új Látóhatár*, 1965. november–december 108.
- ¹⁵ ÁBTL 3.1.9. V-142893 „Forintos György és társai” 332.
- ¹⁶ ÁBTL 3.1.9. V-150002/7. „Kiemelt operatív anyagok Kardos László és társai V-dossziéból” 77.
- ¹⁷ Uo. 82.
- ¹⁸ ÁBTL 3.1.9. V-142893 „Forintos György és társai” 309.
- ¹⁹ ÁBTL 3.2.2. T-1/3 „Ragott” 65.
- ²⁰ „Kemény Zsigmond”: Dr Muraközi Gyula (1892-) református lelkész, szerkesztő, író, műfordító. ÁBTL 3.1.5 O-13603 40–42.
- ²¹ ÁBTL 3.1.9. V-142893 „Forintos György és társai” 354.
- ²² Uo. 380.
- ²³ „Ragott”: Dr Horváth Dénes (1916–) jogász, 1956-ban disszidált Svájcba. ÁBTL 3.1.5. O-8-095/3 17.
- ²⁴ ÁBTL 3.2.2. T-1/3 „Ragott” 78.
- ²⁵ Uo. 79.
- ²⁶ ÁBTL 3.1.9. V-142893 „Forintos György és társai” 348.
- ²⁷ Uo. 354.
- ²⁸ Uo. 314.
- ²⁹ ÁBTL 3.2.2. T-1/3 „Ragott” 65.
- ³⁰ Garamvölgyi Zoltán (1928–) a Szovjet Jogi Tanszék oktatója volt, aki tevékenyen részt vett a jogi kar forradalmi eseményeiben, ezért 1957. január végén feleségével, Tarján Judit egyetemi hallgatóval, Révész László csoportjával Jugoszlávia irányában elhagyták Magyarországot. Feleségével Svájcba emigráltak, és mindketten a berni Kelet Európa Intézet munkatársai, így Révész László kollégái lettek.
- ³¹ Nagy István a Magyar Jogtörténeti Tanszék oktatója volt, Révész László irányításával tevékenyen részt vett a jogi kar forradalmi eseményeiben. 1957-ben eltávolították az egyetemről, ezt követően az Állam- és Jogtudományi Intézetbe került könyvtárosnak. Révész László Svájból próbálta egyengetni Nagy István kivándorlását, kapcsolatai révén megkísérelt az ő számára is egyetemi állást keresni Indiában. Révész terve azonban meghiúsult, és Nagy István nem sokkal később öngyilkosságot követett el.
- ³² Samu Mihály (Dunavecse, 1929–) Budapesten végzett az ELTE ÁJK-n, ahol 1964-től az Állam és Jogelméleti Tanszék vezetője; 1968-tól egyetemi tanár. 1975-től az állam-és jogtudományok doktora. Az USA-ban és Kanadában volt vendégprofesszor. Hatalom- és államelméleti könyvei jelentek meg. Jelenleg professor emeritus az ELTE-én.
- ³³ Prandler Árpád (1930–) jogász. 1952–1958 között az ELTE Jogtudományi Karának tanársegéde, majd adjunktusa. 1959–1962 között a Nemzetközi Diákszövetség magyar képviselője Prágában. 1962–1968 között a Külügyminisztérium munkatársaként az ENSZ-nél is dolgozik. 1970–1983 között az ELTE ÁJTK docense, 1974–1983 között a Külügyminisztérium Nemzetközi Osztályának vezetője. 1983-tól az ELTE címzetes egyetemi tanára.
- ³⁴ Névai László (Budapest, 1914 – Budapest, 1983) jogász, egyetemi tanár, az állam- és jogtudományok doktora (1977). 1942-től a KMP tagjaként a SZU-ban politikai parancsnokságokon tevékenykedett politikai munkatársként. 1946-tól az Eötvös Loránd Tudományegyetem jogi karán oktatott. 1949-ben egyetemi magántanárrá, 1950-ben tanszékvezetővé,

1952-ben egyetemi tanárrá nevezték ki a Szovjet Jogi Tanszékre, ahonnan 1956-ban eltávolították, de hamarosan visszakertült az egyetemre.

³⁵ Bárány „Bordósipkás Jancsi”: Bárány János (1930–1959) Lakatosként dolgozott a Csepel Vas- és Fémművekben. A forradalom idején a Tompa utcai fegyveres csoport vezetőjévé választották. Megszervezte az egységet; felkelőcsoportja több alkalommal felvette a harcot szovjet katonai egységekkel. Csapatával keményen ellenállt a november 4-én meginduló újabb szovjet támadásnak. Szervezkedés vezetése és egyéb vádak alapján halálra ítélték és 1959. február 18-án kivégezték.

³⁶ Garamvölgyi Zoltán Révész Lászlóval együtt 1957. január végén elhagyta Magyarországot, és Svájcban telepedett le.

³⁷ Karátson Gábor (Budapest, 1933–) költő, filozófus, műfordító. Joghallgatóként részt vett a jogi kar Forradalmi Bizottságának munkájában, a kari nemzetőrség tagja volt, kapcsolatot tartott a csepeli és az újpesti munkástanáccsal, később a MEFESZ egyik diák vezetője lett. Az 1956 december 23.-ra szervezett néma tüntetésre lázító hangú verset írt. 1957-ben kizárták az egyetemről, 1958-ban a Legfelsőbb Bíróság izgatás vádjával 1 év 6 hónap börtönbüntetésre ítélte.

³⁸ Földvári Béláné (szül.: Tóth Lenke Éva, Budapest 1924–) a Magyar Jogtörténeti Tanszék oktatója volt, aki Révész László irányításával tevékenyen részt vett a jogi kar forradalmi eseményeiben, emiatt Révész jobbkezeként tartottak számon az egyetemen, s akivel Révész még Svájcból is levelezett. Ellene 1957-ben politikai okokból fegyelmi eljárást indítottak, minek következtében csökkentett óraszámban taníthatott tovább, majd 1958-ban racionalizálás címén eltávolították az egyetemről. Később közjegyző lett, és többé nem tért vissza a felsőoktatásba.

³⁹ Sárándi Imre (Kapunár, 1930 – Budapest, 1986.) jogász, egyetemi tanár, az állam és jogtudományok doktora (1983). 1954-ben szerzett jogi diplomát az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Karán, ahol 1956-tól tanársegéd, 1959-től adjunktus, 1963-tól docens, 1967-től az ELTE hivatalos kapcsolataként tartott kapcsolatot az állambiztonsági szervekkel. ÁBTL 3.1.5. O-20021/1. 14/1.

⁴⁰ Ravasz László (Bánffyhunad, 1882 – Budapest 1975) ref. püspök, az MTA tagja. A Kolozsvári Teológiai Akadémia teológiai tanszékének ny. r. tanára (1907–1921). A felsőház tagja (1927–1944) volt. 1948-ban politikai okokból félreállították. 1953-ban vonult nyugalomba.

⁴¹ A jelentés további részében a forint átutalásával kapcsolatos gyakorlati teendőket írja le hosszasan a jelentést adó ügynök.

⁴² Eckhart Ferenc (Arad, 1885 – Budapest, 1957) jog- és gazdaságtörténész, az MTA tagja. 1929-től a budapesti egyetem jogi karán a jog- és alkotmánytörténet tanszéket vezette. 1956-os tevékenysége miatt „szellemtörténettel” vádolták, a meghurcoltatástól halála mentette meg. Az ELTE 1986-ban rehabilitálta.

⁴³ Értsd az ELTE jogi karának 1956. október 31-én alakult Forradalmi Bizottsága.

⁴⁴ A jelentés további részében a svájci emigráció helyzetéről írt az ügynök.

⁴⁵ Csak a Révész Lászlóra vonatkozó jelentés-részlet értékelését közlöm.

Müller Rolf – Takács Tibor

1989 – vidék – állambiztonság III.

Személyi változások az állam és a párt legfelső vezetésében, „alternatív” majd ellenzéki szervezetek, pártok jelentik be megalakulásukat, március 15-i felvonulásukon több ezres tömeg jelenik meg, megkezdődik az Ellenzéki Kerekasztal, Nagy Imre és mártírtársainak újratemetése a Hősök terén, összeül a Nemzeti Kerekasztal, a köztársaság kikiáltása... Mintha 1989-ben, a rendszerváltás kulcsévében minden a fővárosban történt volna. Valóban, az utóbbi 20 évben a rendszerváltásról egy olyan kép rögzült, amelyben szinte kizárólag a Budapesthez kapcsolódó, budapesti vonatkozású történések, események számára jutott hely. Ez annyiban természetes, hogy az ország fővárosáról van szó. A probléma csupán az, hogy az ekképpen kialakult kép „a” rendszerváltás történetének címére tart igényt, amelyhez képest a fővároson kívüli események másodlagosak: a vidéken történtek legfeljebb reflektálhatnak erre, de érdemben nem változtatnak rajta.

1989 huszadik évfordulóján ismét nagy figyelem irányul a rendszerváltásra, főleg annak „nagy”, meghatározó jelentőségű mozzanataira. A *Betekintő* folyóirat a maga eszközeivel arra törekszik, hogy a figyelmet egy kicsit a Budapesten kívüli vidékre irányítsa, és az állambiztonsági jelentéseken keresztül mutassa be, hogy a rendszerváltásnak nevezett folyamat áthatotta az ország egészét. Összeállításunkban a megyei rendőr-főkapitányságok állambiztonsági szervei által 1989-ben készített napi operatív információs jelentéseket (NOIJ) közöljük negyedévi bontásban.

Ezt a típusú jelentési rendszert 1979. január 2. és 1990. január 12. között üzemeltették a III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökségen. Rajta keresztül a már említett megyei állambiztonsági szervek, a BRFK, a III/I. (Hírszerző), III/II. (Kémelhárító), III/III. (Belső reakció elhárító), III/IV. (Katonai elhárító) Csoportfőnökségek, a postai küldemények ellenőrzését ellátó III/3. Osztály és esetenként a szocialista tömb más elhárító szervezetei tették meg jelentéseiket. A híryananyagok a III. Főcsoportfőnökség Operatív Koordináló, Ellenőrző és Titkárságai Osztályára futottak be, amely 1983 második felétől Állambiztonsági Miniszterhelyettesi Titkárság néven működött. A beérkezett alapjelentésekből itt állították össze a főcsoportfőnökség összefoglalóját, amely a belügyi vezetés tájékoztatását látta el.

Az itt közölt híryananyagok előtt szereplő különböző kódjelzések az információ megszerzésének módját jelölik. Ezek a következők:

- AK – alkalmi operatív kapcsolat
- ASZA – állambiztonsági tisztek
- ATA – az „SZT” és a „T” állományú beosztottak
- BB – bolgár állambiztonsági szerv
- BC – csehszlovák állambiztonsági szerv
- BK – kubai állambiztonsági szerv
- BL – lengyel állambiztonsági szerv
- BN – NDK állambiztonsági szerv
- BS – szovjet állambiztonsági szerv
- EHÖ – határőrszervek
- EHŐF – határőr-felderítés
- EMŐ – Munkásőrség
- ER – rendőri szervek
- HK – hivatalos kapcsolat
- HMB – titkos megbízott
- HMT – titkos munkatárs
- HÜ – ügynök
- K/3 – postai küldemények operatív ellenőrzése
- LBE – lakossági bejelentés
- R/5 – rádióelhárítás
- TA – telefonlehallgatás

TE – helyiség-, szobalehallgatás

TK – társadalmi kapcsolat

V/1 – vizsgálat

A felsorolásból is kitűnik, hogy milyen sok csatornán keresztül gyűjtötte az információkat az állambiztonság, milyen sok eszköz állt rendelkezésére a társadalom kontrolálásához.

A tágabban értelmezett nyilvánossághoz, közülethez köthető jelentések szereplőinek nevét közöltük, minden egyéb esetben a neveket monogrammal helyettesítettük. A születésre és a lakcímre vonatkozó személyes adatokat töröltük.

Az állambiztonsági szerv által használt névrövidítéseket szögletes zárójelben feloldottuk.

A megyei jelentéseket válogatás nélkül közöljük, azaz nemcsak azokat, amelyek a rendszerváltással kapcsolatos eseményekről tájékoztatnak. Nem kívántunk ugyanis egy utólag kanonizált rendszerváltás-kép alapján szelektálni, és eldönteni, hogy ebből a szempontból mi volt a fontos. Ráadásul a kiválogatás azt sugallta volna, hogy ezek a szövegek gond nélkül beilleszthetők egy (vidéki) rendszerváltás-történetbe, sőt, egymás után olvasva önmagukban egy ilyen történeté állnak össze. Ez távolról sincs így. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy ezek a jelentések az állambiztonság nézőpontját tükrözik, következésképpen legalább annyira szólnak az állambiztonságról, mint 1989-ről. Miután ezek a jelentések – elvileg – egységes szempontrendszer szerint készültek, válogatás nélküli közlésük így azt is bemutatja, mit tartott egy-egy megyei állambiztonsági szerv jelentésre érdemesnek 1989-ből.

A harmadik negyedév (1989. július–szeptember)

1989 harmadik negyedévet tekintve a megyei állambiztonsági szervek napi operatív jelentésadó tevékenységében tovább folytatódott a küldött információk számának csökkenése. Ez Nógrád, Szolnok és Zala esetében olyan mértéket öltött, hogy ezekből a megyékből egyetlen jelentés sem érkezett (de Tolnából is csak kettő), ami természetesen nem azt jelenti, hogy nyár végén és koraősszel ezeken a területeken semmi érdemleges nem történt. A jelentések elmaradása sokkal inkább a vidéki állambiztonsági szerveknek a napi jelentés-készítéshez való hozzáállását mutatja.

Habár egy-egy megfigyelt személyen keresztül továbbra is viszonylag sok jelentés született néhány szervezetről (például Matheovits Ferenc – Kereszténydemokrata Néppárt, Furmann Imre és Lezsák Sándor – MDF), ám a pártok megjelenési gyakoriság egyre inkább a helyi működésük intenzitásától függött. A helyi akciók azonban a jelek szerint egyre inkább az országos történéseket követték, annak részei voltak. Első helyen érdemel említést a nemzeti kerekasztal-tárgyalások befejezése valamint az ehhez kapcsolódó népszavazás-kezdeményezés: szeptember 29-én a FIDESZ, az SZDSZ, az MSZDP és a Független Kisgazdapárt (és alkalmanként más szervezetek) országszerte demonstrációkat szerveztek (Pécsett „Fegyvertelen Erők Napja” néven), melyek fő célpontja a munkásország volt. Itt-ott már megkezdődtek az október 23-i készülődések is.

A pártok egyébként is aktivizálták magukat, bár kétségtelen, hogy a legtöbb jelentés továbbra is az MDF-ről szólt. Az állambiztonság információiból kiolvasható, hogy a különböző ellenzéki mozgalmak közötti ellentétek elmélyülése, kiéleződése ugyancsak követte az országos folyamatokat. Ügynökök és telefonlehallgatások révén egyes pártok belső konfliktusairól is tájékozódhatunk. A szocdem párt esetében ez elsősorban az országos vezetésben jelentkezett, míg a kisgazdapártban a megyei szervezeteket is elérte. Míg ezek a viták a korabeli sajtóban is nyilvánosságot kaptak, addig talán nem annyira közismert a KDNP-n belül jelentkezett nézeteltérések, melyek következtében az alapító Matheovits Ferenc még a pártból való kilépését is fontolgatta. A tájékoztatókba továbbra is bekerültek az egyes pártok lapalapítási tervei. A FIDESZ új országos lapban gondolkodott *Revolúció* címmel, az MDF lapkiadó részvénytársaságot szervezett.

Újdonságot jelent – és ez már az uralkodó párt polarizálódását mutatja –, hogy az állambiztonsági jelentésekben különböző keményvonalas, „balos” személyek és csoportosulások fellépéséről is lehet olvasni, akik „fegyverrel is hajlandók [lettek volna]

megvédeni a 40 év eredményeit” – a hírek szerint néhányan így képzelték ezt Szeghalmon, Orosházán, Szarvason és Békéscsabán.

A politikai pártok mellett igen nagy aktivitást fejtett ki a Szolidaritás Szakszervezeti Munkásszövetség, elsősorban az iparvidékeken (például Ózdon), ám röplapjai szinte az egész országban felbukkantak. A nagyobb jelentőségű akciók közül pedig mindenképpen említést érdemel az augusztus 19-i Páneurópai Piknik, melynek előkészületeiről és szervezéséről többször is beszámolnak az információs anyagok. Ezzel szemben a hazánkban tartózkodó NDK-s menekültek kérdése valamint nyugatra távozásuknak szeptember 11-i engedélyezése gyakorlatilag nem jelenik meg a napi jelentésekben.

A megyei politikai rendőrségek figyelme szinte kizárólag az ellenzéki pártok és mozgalmak helyi szervezeteire, azok – országos mintákat követő – akcióira, megmozdulásaira irányult. Alig olvashatunk névtelen telefonhívásokról, robbantással való fenyegetésekről, falfirkálásokról, vagy a helyi állampárti vezetőket szidalmazó levelekről. Lehetséges terrorcselekményekre figyelmeztetett a Borsod megyei állambiztonság, mivel tudomására jutott Szíria nem nézi jó szemmel a magyar–izraeli közeledést és emiatt repülőgépek eltérítésétől sem riad vissza.

Míg az év elején a nyugati követségek részéről óriási volt az érdeklődés a szovjet és magyar katonai objektumok iránt, addig most csupán Vas megyéből jelentettek ilyet. Ezzel szemben még mindig számos napi jelentés tartalmazott híreket a magyar–román „zöldhatáron” át Erdély irányából érkező menekültekről, az ebből eredően állandósuló határmenti feszültségről épp úgy, mint a román csapatmozgásokról, egy várható támadásról és a Securitatéről. Ezek részben a magyar lakosság köréből, másrészt pedig a Romániából érkezőktől származtak (Békés megye szinte csak tiltott határátlépésekről számolt be ebben a negyedévben). A menekülteknek a román állambiztonsági szervtől való félelmeit bizonyította, hogy Szegeden egy rendszeresen megjelenő román rendszámú Dacia gépkocsi keltett riadalmat, mivel feltételezték, hogy abban magas rangú szekus tisztek utaznak. De más, a Ceaușescu-diktatúrával szembeni hazai reakciók is kiváltották a politikai rendőrség érdeklődését, így például nyomozást kezdtek az Orient Expresszen kiragasztott röplapok ügyében, amelyek a szomszédos ország fegyveres testületeinek tagjait szólították meg, s kérték őket, hogy ne asszisztáljanak az elnyomó rendszernek. Csongrád megyéből több szigorúan titkos híryanag tanúskodik, az Erdélyi Kör tevékenységének megfigyeléséről. A Jugoszláviában élő magyar kisebbségről is keletkezett napi jelentés, amely a bácskai magyarokra veszélyt jelentő Slobodan Milošević-féle szerb nacionalizmussal foglalkozik.

A vidéki állambiztonsági szervek továbbra is viszonylag sok információt szállítottak a római katolikus egyházi vezetésről (különösen Komárom megyéből, az esztergomi érsek hivatalának megfigyelése révén), ám ezek a híradások is legtöbbször az egyház és a különböző pártok, szervezetek viszonyáról tájékoztattak.

A harmadik negyedévi jelentésekben található rövidítések jegyzéke:

AFIT – Autófenntartó Ipari Tröszt
áb. – állambiztonság, állambiztonsági
ÁBMH – Állami Bér- és Munkaügyi Hivatal
ÁEH – Állami Egyházügyi Hivatal
ÁVH – Államvédelmi Hatóság
BAZ – Borsod-Abaúj-Zemplén
BM – Belügyminisztérium
BME – Budapesti Műszaki Egyetem
BND – Bundesnachrichtendienst; Szövetségi Hírszerző Szolgálat (NSZK)
BRFK – Budapesti Rendőr-főkapitányság
c. – című
C. – címzett
CIA – Central Intelligence Agency; Központi Hírszerző Ügynökség (USA)
COCOM – Coordinating Committee for Multilateral Export Controls
CSA – Csepel Autógyár

Csf., Csfség – Csoportfőnökség
DASZ – Demokratikus Akció Szövetség
DEMISZ – Demokratikus Ifjúsági Szövetség
DHSCS – [Szovjet] Déli Hadseregcsoport
DIGÉP – Diósgyőri Gépgyár
EK – Ellenzéki Kerekasztal
ev. – evangélikus
F. – feladó
F dosszié – figyelő dosszié
FEP – forgalom-ellenőrző pont
FIDESZ – Fiatal Demokraták Szövetsége
FKGP/FKP/FKPP – Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt
fn. – fedőnevű
frsz. – forgalmi rendszám
FRZ – Forradalmi Rendőri Zászlóalj
HKA – Helyi Kémelhárítási Adattár
HM – Honvédelmi Minisztérium
HNF – Hazafias Népfrent
IB – Intéző Bizottság
IMI – Ipari Műszergyár, Iklad
KDNP – Kereszténydemokrata Néppárt
KEO – Külföldieket Ellenőrző Osztály
KIOSZ – Kisiparosok Országos Szövetsége
KISOSZ – Kiskereskedők Országos Szövetsége
KISZ – Kommunista Ifjúsági Szövetség
KKA – Központi Kémelhárítási Adattár
LKM – Lenin Kohászati Művek
lp. – lelkipásztor
MÁV – Magyar Államvasutak
MB – Megyei Bizottság
MDK – Magyar Demokrata Klub
MDF – Magyar Demokrata Fórum
MESZEB – Miskolci Ellenzéki Szervezetek Egyeztető Bizottsága
MGM – Magyar Gördülőcsapágy Művek
MHSZ – Magyar Honvédelmi Szövetség
MKPK – Magyar Katolikus Püspöki Kar
MN – Magyar Néphadsereg
MNK – Magyar Népköztársaság
MNSZP – Magyar Nemzeti Szocialista Párt
MÉM RSZ – Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Repülőgépes Szolgálat
mőr. – munkásőr
MRFK – Megyei Rendőr-főkapitányság
MSZDP – Magyarországi Szociáldemokrata Párt
MSZMP – Magyar Szocialista Munkáspárt
MT – Minisztertanács
NDK – Német Demokratikus Köztársaság
NME ML Tanszék – Nehézipari Műszaki Egyetem Marxizmus-Leninizmus Tanszék
NOE – Nagycsaládosok Országos Egyesülete
NSZK – Német Szövetségi Köztársaság
OIE – Országos Ideg- és Elmegyógyintézet
OKÜ – Ózdi Kohászati Üzemek
op. – operatív
ORFK – Országos Rendőr-főkapitányság
PB – Politikai Bizottság
PDSZ – Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete
pl. – például
ref. – református

1989. július 11.....	11
1989. július 17.....	11
1989. július 25.....	12
1989. július 26.....	12
1989. július 27.....	13
1989. augusztus 1.....	14
1989. augusztus 2.....	15
1989. augusztus 8.....	15
1989. augusztus 10.....	16
1989. augusztus 11.....	17
1989. augusztus 16.....	18
1989. augusztus 21.....	19
1989. augusztus 22.....	20
1989. augusztus 25.....	21
1989. augusztus 30.....	21
1989. szeptember 1.....	22
1989. szeptember 6.....	22
1989. szeptember 7.....	23
1989. szeptember 15.....	24
1989. szeptember 19.....	24
1989. szeptember 21.....	25
1989. szeptember 22.....	25
1989. szeptember 26.....	26
1989. szeptember 28.....	27
Bács-Kiskun megye.....	27
1989. július 7.....	28
1989. július 19.....	29
1989. július 24.....	29
1989. július 27.....	30
1989. július 31.....	31
1989. augusztus 2.....	32
1989. augusztus 7.....	32
1989. augusztus 14.....	33
1989. augusztus 17.....	33
1989. augusztus 21.....	34
1989. augusztus 31.....	34
1989. szeptember 1.....	35
1989. szeptember 7.....	35
1989. szeptember 20.....	36
1989. szeptember 22.....	36
1989. szeptember 25.....	37
1989. szeptember 26.....	37
Békés megye.....	38
1989. július 3.....	38
1989. augusztus 1.....	38
1989. augusztus 10.....	39
1989. augusztus 21.....	40
1989. szeptember 11.....	41
1989. szeptember 15.....	41
1989. szeptember 18.....	42

1989. szeptember 20.....	43
<u>Borsod-Abaúj-Zemplén megye.....</u>	<u>43</u>
1989. július 7.....	43
1989. július 10.....	45
1989. július 13.....	45
1989. július 20.....	46
1989. július 20.....	46
1989. július 24.....	47
1989. augusztus 2.....	47
1989. augusztus 4.....	48
1989. augusztus 7.....	49
1989. augusztus 17.....	49
1989. augusztus 23.....	50
1989. augusztus 24.....	51
1989. augusztus 25.....	51
1989. augusztus 28.....	52
1989. augusztus 30.....	53
1989. szeptember 1.....	54
1989. szeptember 5.....	54
1989. szeptember 8.....	56
1989. szeptember 14.....	56
1989. szeptember 15.....	57
1989. szeptember 18.....	59
1989. szeptember 19.....	59
1989. szeptember 21.....	60
1989. szeptember 26.....	61
1989. szeptember 27.....	61
<u>Csongrád megye.....</u>	<u>63</u>
1989. július 4.....	63
1989. július 7.....	64
1989. július 12.....	64
1989. július 19.....	64
1989. július 24.....	65
1989. július 25.....	65
1989. július 27.....	66
1989. augusztus 2.....	66
1989. augusztus 10.....	66
1989. augusztus 11.....	68
1989. augusztus 15.....	68
1989. augusztus 16.....	69
1989. augusztus 17.....	69
1989. augusztus 18.....	70
1989. augusztus 22.....	70
1989. augusztus 28.....	71
1989. augusztus 29.....	72
1989. augusztus 31.....	72
1989. szeptember 1.....	73
1989. szeptember 6.....	73
1989. szeptember 7.....	74
1989. szeptember 12.....	74

1989. szeptember 12.....	75
1989. szeptember 14.....	75
1989. szeptember 19.....	76
1989. szeptember 20.....	76
1989. szeptember 22.....	78
1989. szeptember 26.....	78
1989. szeptember 28.....	80
Fejér megye.....	80
1989. július 31.....	80
1989. augusztus 15.....	81
1989. augusztus 28.....	82
1989. szeptember 14.....	82
1989. szeptember–október (?).....	83
Győr-Sopron megye.....	83
1989. július 24.....	83
1989. július 25.....	84
1989. szeptember 15.....	85
1989. szeptember 28.....	86
Hajdú-Bihar megye.....	89
1989. július 3.....	89
1989. július 10.....	89
1989. július 19.....	91
1989. július 28.....	91
1989. augusztus 15.....	92
1989. szeptember 26.....	92
1989. szeptember 28.....	93
Heves megye.....	94
1989. július 17.....	94
1989. július 20.....	94
1989. július 21.....	95
1989. július 25.....	96
1989. augusztus 1.....	96
1989. augusztus 23.....	97
1989. augusztus 28.....	97
1989. szeptember 7.....	98
1989. szeptember 27.....	99
1989. szeptember 28.....	99
Komárom megye.....	101
1989. július 6.....	101
1989. július 11.....	101
1989. július 19.....	102
1989. augusztus 11.....	103
1989. augusztus 14.....	103
1989. augusztus 15.....	104
1989. augusztus 16.....	105
1989. augusztus 17.....	106
1989. augusztus 18.....	106
1989. augusztus 21.....	107
1989. augusztus 25.....	108
1989. augusztus 28.....	109

1989. szeptember 6.....	109
1989. szeptember 13.....	110
1989. szeptember 18.....	110
1989. szeptember 19.....	111
1989. szeptember 20.....	112
1989. szeptember 21.....	112
Nógrád megye.....	113
Pest megye.....	113
1989. július 12.....	113
1989. július 17.....	113
1989. július 24.....	114
1989. augusztus 11.....	114
1989. augusztus 14.....	115
1989. augusztus 14.....	116
1989. augusztus 16.....	116
1989. augusztus 17.....	117
1989. augusztus 23.....	117
1989. augusztus 29.....	118
1989. szeptember 1.....	118
1989. szeptember 4.....	119
1989. szeptember 5.....	119
1989. szeptember 6.....	119
1989. szeptember 7.....	120
1989. szeptember 13.....	121
1989. szeptember 15.....	121
1989. szeptember 18.....	122
1989. szeptember 22.....	122
1989. szeptember 25.....	123
1989. szeptember 26.....	123
1989. szeptember 27.....	124
1989. szeptember 28.....	125
Somogy megye.....	125
1989. július 5.....	125
1989. július 19.....	126
1989. szeptember 22.....	126
1989. szeptember 27.....	126
Szabolcs-Szatmár megye.....	127
1989. augusztus 15.....	127
1989. augusztus 18.....	128
1989. augusztus 21.....	128
1989. augusztus 29.....	129
1989. szeptember 20.....	129
1989. szeptember 26.....	130
1989. szeptember 27.....	130
1989. szeptember 28.....	131
Szolnok megye.....	132
Tolna megye.....	132
1989. augusztus 24.....	132
1989. augusztus 28.....	132
Vas megye.....	133

<u>1989. augusztus 2.....</u>	<u>133</u>
<u>1989. augusztus 3.....</u>	<u>133</u>
<u>1989. augusztus 16.....</u>	<u>134</u>
<u>1989. augusztus 31.....</u>	<u>134</u>
<u>1989. szeptember 26.....</u>	<u>135</u>
<u>Veszprém megye.....</u>	<u>135</u>
<u>1989. augusztus 9.....</u>	<u>135</u>
<u>Zala megye.....</u>	<u>135</u>

Baranya megye

1989. július 3.

IX. 1989. július 3. (41)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
- selejtezésig -

1. ATA 12-12

1989. július 2-án a Pécsbánya-rendezőről induló 82721 sz. tehervonat 6. kocsira 20.20 órakor Mecsekalja-Cserkút állomáson kisiklott. A kisiklott vagonok cementet és mészkövet szállítottak. Az anyagi kár kb. 1 millió forint. A MÁV pécsi igazgatóság vasútbiztonsági üzemi osztálya a vizsgálatot szakértők bevonásával folytatja. A vizsgálat eddigi adatai szerint a bekövetkezett eseményt a váltó berendezés műszaki állapotára visszavezethető meghibásodás okozta, a szándékosság egyértelműen kizárható.

1989. július 3-án az érintett vonalszakaszon 09.20-17.00 óráig vágányzár elrendelése mellett történik a pálya helyreállítása.

Intézkedés:

- tájékoztattuk a BM III/II-7. Osztályt.

2. TA 12-4

A keletkezett adatok szerint egy Kővágó [József] nevű emigráns, aki Budapest főpolgármestere volt és 1956-ban a Független Kisgazdapárt főtitkári tisztét töltötte be, a közeljövőben hazalátogat.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-3. Osztályt.

dr. Paksy László r. alezredes
szds.

megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

Kliszki Zoltán r.

1989. július 6.

IX. 1989. július 6. (42)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
- selejtezésig -

1. K/3 12-14

Dr. Matheovits Ferenc „F” dossziés pécsi lakos tájékoztatta dr. Varga László USA állampolgárt a Kereszténydemokrata Néppárt június 23-i budapesti alakuló üléséről. Matheovits közölte azt is, hogy a párt főtitkári tisztét idős korára való tekintettel nem vállalja, lehetséges utódját dr. Hasznos Miklós ügyvéd személyében látja. Matheovits június hónapban több hetet nyugaton töltött, ahol felvette a kapcsolatot Thomas

Jansennel, az „Európai Néppártok” főtitkárával, valamint Osváth Györggyel, aki a párt lapjának beindításához fog segítséget nyújtani.

Matheovits Ferenc közölte dr. Keresztes Sándor budapesti lakossal, hogy George Bush amerikai elnök és az Ellenzéki Kerekasztal találkozásán személyesen szeretne részt venni a Kereszténydemokrata Néppárt képviselőjében.

Intézkedés:

- a BM III/III-3. Osztály tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
fhdgy.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza. r.

1989. július 11.

IX. 1989. július 11. (43)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
– selejtezésig –

K/3 12-12

Dr. Matheovits Ferenc pécsi és Ugrin József budapesti lakosok kezdeményezésére a Kereszténydemokrata Néppárt felhívást tett közzé, mely szerint a párt vidéki beindítása érdekében egy agrártagozatot hoznak létre, továbbá a fontosabb tájkozpontokban bemutatkozó nagygyűléseket tartanak.

Az agrártagozat szervező bizottságának tagjai: dr. Matheovits Ferenc, Ugrin József, dr. Farkas György gödöllői, Kovács Sándor budapesti lakosok.

Az akció jelszava: „Minden társadalmi réteg maga nevelje ki a maga vezetőit”.

Intézkedés:

- a BM III/III-3. osztályt tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
fhdgy.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza. r.

1989. július 17.

IX. 1989. július 17. (44)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
– selejtezésig –

1. K/3 12-12

Dr. Mednyánszky Sándor pécsi lakos, a Magyar Demokrata Fórum városi elnökségének tagja felkérte Mark Palmer USA nagykövetet arra, hogy személyes befolyásával akadályozza meg az ellenzék esetleges szétforgácsolódását, amely Mednyánszky szerint a következő választási küzdelemben várható. Személyes kapcsolatfelvételt javasolt a nagykövetnek annak érdekében, hogy közösen hozzanak létre egy „összefogott, hatékony és józan ellenzéki erőt”.

Intézkedés:

- a BM III/II-11. Osztályt tájékoztatjuk, Mednyánszky tevékenységét figyelemmel kísérik.

2. K/3 12-12

Tuboly János, a Szociáldemokrata Párt Zala megyei elnöke, a „történelmi MSZDP országos vezetőségének” megbízásából érdeklődött Kövesi Béla MSZDP pécsi vezetőtől, hogy nevezett részt vesz-e a „bomlasztók által 1989. július 1–2-án szervezett gyűlésen”. Tuboly szerint az egész mögött az MSZMP elnöke áll, még a terembérletet is ő biztosította az Új Márciusi Front pénzéből. Tájékoztatta Kövesit arról, hogy a „történelmi MSZDP” fellép a párt külső elfoglalása ellen és kérte a segítséget ahhoz, hogy ne ismétlődhessen meg „1948, s ez a párt ne legyen az MSZMP segédcsapata”.

Intézkedés:

- a BM III/III-4. Osztály tájékoztatjuk;
- a Zala Megyei RFK III/III. Osztályt tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
fhdy.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza. r.

1989. július 25.

IX. 1989. július 25. (45)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
– selejtezésig –

A Kereszténydemokrata Néppárt szervező bizottságának elnöke, dr. Keresztes Sándor megküldte a párt programjának alapelveit a máriagyúdi plébánosnak. A tájékoztatás céljából küldött alapelvek a párt világnézeti programjának rövid kivonata, amelyet feltehetően más egyházi személyeknek is eljuttatott.

Intézkedés:

- a központi szervek tájékoztatása.

dr. Paksy László r. alezredes
szds.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

Kliszki Zoltán r.

1989. július 26.

IX. 1989. július 26. (46)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
– selejtezésig –

1. HMB 12-3

A Független Kisgazdapárt Pécsen a Dóm téren 1989. augusztus 20-án megyegyűlést, ezt követően hálaadó istentiszteletet szervez Szent István és az új kenyér ünnepe alkalmából. A rendezvény fő szervezői dr. Bögnér Miklós, Gerendai István, valamint Beok György.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-3. Osztályt.

2. HMB 12-12

A XII. Pécsi Ipari Vásáron FIDESZ feliratú plakáttal ellátott standon két középiskolás korú fiatalember FIDESZ kiadványokat, a „Beszélő” 24. és 25. számát, valamint a Szabad

Demokraták Szövetsége újságjait árusították. Elmondásuk szerint számukra a munkát egyikük apja – aki SZDSZ aktivista – szerezte.

Intézkedés

- tájékoztatjuk a BM III/III-2/b. alosztályt.

dr. Paksy László r. alezredes
szds.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

Kliszki Zoltán r.

1989. július 27.

IX. 1989. július 27. (47)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
- selejtezésig -

HMB 12-3

Lezsák Sándor az MDF országos elnökségi tagja Balatonfenyvesen 1989. július 8-án, az országgyűlési választásokkal kapcsolatos regionális tanácskozáson kifejtette, hogy a választások időpontjával kapcsolatban az Ellenzéki Kerekasztalon belül is ellentétesek a vélemények. Az MDF legkésőbb 1990. márciusáig szeretne túl lenni a választásokon, mert véleményük szerint az MSZMP reformszárnyának megerősödése az ellenzék számára választási vereséget jelenthet.

A választások konkrét lebonyolítását illetően még az MDF-en belül is viták vannak, azonban a többségi szavazati rendszert támogatják. Központi állásfoglalás szerint a köztársasági elnöki posztra is több jelöltet kell állítani, nem elegendő Pozsgay Imre jelölése.

Lezsák tájékoztatása szerint az MDF minden megyében választási irodát hoz létre, amely Baranya megyében egyúttal regionális központ is lesz. Feladata a jelöltállítás előkészítése, a propaganda megszervezése, technikai kérdések kidolgozása. Lezsák szerint az MDF párttá alakulásának a választásokig a gyakorlatban is meg kell valósulnia.

Az Ellenzéki Kerekasztal tagjai között több kérdésben nincs egyetértés, elsősorban a jelentősen eltérő politikai nézetek miatt. Az MDF vezetősége úgy véli, hogy nekik önálló arculatot kell kialakítani.

Az Ellenzéki Kerekasztal résztvevői ellenzéki székházat hoznak létre, illetve ún. információs központot alapítanak. Ennek vezetését dr. Román Lászlóné, az Egyetemi Könyvtár igazgatója vállalta. Az elképzelések szerint a központ minden információt és dokumentumot meg fog kapni az ellenzéki, illetve független szervezetektől. Ezzel az MDF vezetősége nem ért egyet, megpróbálja a teljes információs kötelezettséget „elszabotálni”.

Adataink szerint 1989. őszén hagyományt teremtő szándékkal megrendezik az MDF fesztivált, melynek kivitelezését NSZK mintára tervezik, már a választási előkészületek is megjelentek propaganda formájában.

Az Ellenzéki Kerekasztal és az MSZMP közötti tárgyalások során az október 23-a közös megünneplésével kapcsolatban a helyi MDF vezetés részéről fenntartások vannak, mivel nem tartják elfogadhatónak, hogy a jelenlegi MSZMP vezetés az 1956-os reformtörekvések követőinek szerepében „tetszelegve” ünnepeljen október 23-án. Az MDF-ben a közös ünnepléssel kapcsolatban döntés még nem született.

Találkozó jött létre a Pécssett tartózkodó Fellbach-i polgármester ([Friedrich-Wilhelm] Kiel úr) és az MDF városi vezetése között. A találkozón tájékoztatták a polgármestert az MDF tevékenységéről, céljairól és programjáról. Az MDF vezetői közül 1 fő meghívást kapott Fellbach város vendégeként az NSZK választási előkészületek tanulmányozására. Adataink szerint hasonló meghívást kapott az SZDSZ vezetősége is.

Intézkedés:

- a központi szervek tájékoztatása.

dr. Paksy László r. alezredes
szds.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

Kliszki Zoltán r.

1989. augusztus 1.

IX. 1989. augusztus 1. (48)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
- selejtezésig -

HMB 12-3

1. Az MDF 1989. július 26-án tartott vezetőségi ülésén az alábbi témakörökben történt tanácskozás:

A korábbi terveknek megfelelően nyugdíjasok bevonásával megkezdte tevékenységét az MDF irodája. Feladata a propaganda és szóróanyagok terjesztése, a tagdíj fizetésével kapcsolatos feladatok szervezése, felvilágosítás az alternatív szervezetek tevékenységéről, illetve a különböző szervezetekbe történő belépés feltételeiről, módjáról. Az iroda működését Dél-Dunántúl területére tervezik kiterjeszteni.

Terjék Tibor javaslatára heti egy alkalommal nyilvános vitanapot terveznek a klub keretén belül, a klub működését a helyi sajtó és rádió is népszerűsíti.

Dr. Andrásfalvy Bertalant megválasztották az országos elnökség nemzeti bizottságának tagjává.

(Előzmény: az 1989. július 27-i 47. sz. napi jelentésben.)

Intézkedés:

- központi osztályok tájékoztatása.

2. Az MDF mohácsi alapszervezete célul tűzte ki a korrupció elleni harcot, célkitűzésük, hogy Mohácson a címert és az utcaneveket a kollektíva kérésének megfelelően megváltoztassák, a hősök szobránál 56-os megemlékező táblát helyezzenek el.

Intézkedés:

- központi osztályok tájékoztatása.

3. HÜ 12-3

1989. július 19-én az FKGP vezetése Budapesten tárgyalást folytatott a VOSZ elnökével és egyik elnökségi tagjával. A tárgyalás célja a VOSZ-al történő együttműködés megszervezése volt, amely kiterjedt a különböző programok és tárgyalások megszervezésére, valamint az FKGP publikálási lehetőségei a VOSZ lapjában.

A tárgyaláson a VOSZ vezetősége részéről olyan állásfoglalás hangzott el, hogy csak azt a pártot támogatja, amely a magántulajdon és a vállalkozási szabadság pártján áll, de ebben még konkrét döntés nem született. A jelenlegi időszakban számukra az SZDSZ és az FKGP programja a szimpatikus.

Az FKGP PB 1989. július 21-én megtartott ülésén döntést hozott arról, hogy a jelenlegi parlament ne válasszon köztársasági elnököt. Az MDF és a néppárt elképzeléseivel ellentétes véleményüket azzal indokolták, hogy az alkotmányozási folyamatban a köztársasági elnök választása későbbi időszakban optimális.

Intézkedés:

- központi osztályok tájékoztatása.

dr. Paksy László r. alezredes
r. szds.

Kliszki Zoltán

megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

1989. augusztus 2.

IX. 1989. augusztus 2. (49)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
- selejtezésig -

K/3 12-3

Andrásfalvy Bertalan „F” dossziés személy részére az MDF debreceni szervezete megküldte az Országos Klubtanács „Sorsközösség, kiútkeresés Európa közepén” című táborának programját. A tábor helye és ideje: Martonvásár, 1989. augusztus 13–20. A programban egy-egy nap az európai szocialista országokkal kapcsolatos témák szerepelnek. Így pl. „Vízagyúk a Vencel téren – Csehszlovákia”, „Az utolsó császár birodalma – Románia”, „A szovjet – unió? Önállósodó államok vagy sztálinista manipuláció”.

Az Országos Klubtanács, az MDF budapesti szervező csoportja az MDF soproni és debreceni szervezete meghívót küldött az MDF pécsi szervezete részére az 1989. augusztus 19–20-án, a „vasfüggöny” helyén megrendezésre kerülő „Páneurópai Piknik” elnevezésű rendezvényre, melyre az elképzelések szerint a soproni határsávban kerülne sor. A rendezvénnyel támogatni kívánják azon személyek és szervezetek munkáját, akik a közös európai ház létrehozásán fáradoznak. Az elképzelés szerint a találkozó résztvevői nyilatkozatban erősítik meg közös elhatározásukat, a páneurópai eszmeiség terjesztését saját hazájukban. A rendezők tervezik, hogy a magyar-osztrák határon lebontott „vasfüggöny” helyén minden évben megrendezik az európai népek találkozóját, egyben felhívással fordulnak Európa valamennyi baráti közösségéhez, hogy augusztus 20-án az országhatárok jelképes megszüntetését demonstráló hasonló találkozókat szervezzenek.

Intézkedés:

- központi osztályok tájékoztatása.

dr. Paksy László r. alezredes
r. szds.

Kliszki Zoltán

megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

1989. augusztus 8.

IX. 1989. augusztus 8. (50)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
- selejtezésig -

1. ATA 12-12

Timkó Éva budapesti lakos átadta volt pécsi középiskolai osztálytársainak az 1989. március 20-án, Budapesten megalakult „Rákóczi Szövetség” („A csehszlovákiai magyar kultúra barátainak köre”) elnevezésű szervezet dokumentumait. Az anyag az alábbiakat tartalmazza:

- a választmány tagjainak névsorát (a választmány 51 fős, elnöke: dr. Dobossy László Budapest [...] sz. alatti lakos);
- a szövetség céljait (figyelőszolgálat a csehszlovákiai magyarság érdekében, a honi közvélemény folyamatos tájékoztatása helyzetükről, stb.);
- a szövetség anyagi támogatóit (Széchenyi Szakkollégium, Bethlen Alapítvány, stb.);
- a szövetségnél megrendelhető folyóiratokat és könyveket;

- a munkacsoportok felsorolását, melyhez a szervezés, a politika-kultúra-tájékoztatás, a kisebbség-etnikum és a kisebbségi tudomány tartozik.

A dokumentum tartalmazza a szövetség eddigi tevékenységének kronologikus felsorolását. Ebben szerepel többek közt, hogy március 1-jén tiltakozó levelet juttattak el az MSZMP KB-hoz Grósz Károly csehszlovákiai nyilatkozata miatt, március 2-án részt vettek Vaclav Havel bebörtönzése elleni tiltakozó tüntetésen, április 5-én az Eötvös Klubban sajtótájékoztatót tartottak a szlovákiai magyarság érdekében, április 5-én pedig részt vettek a Prágai „Sörlovagrend”, Hrabal estjén, melyen „Prága-1968” címmel Konrád György, Bába Iván és Varga György tartott előadást.

Intézkedés:

- a BM III/III-4. Osztályt tájékoztatjuk.

2. HMB 12-12

Az „Adidas” fn. bizalmas nyomozásban foglalkoztatott „Monostori” fn. tmb. 1989. augusztus 5-én vásárlási céllal az „X-200”-as területre utazott.

A kiutazás előtti felkészítését a BM III/II-12. Osztállyal egyeztetett szempontok szerint végrehajtottuk. Feladata volt, hogy ott tartózkodása során adjon fel egy képeslapot a korábban ismert fedőcímre, melyben kiutazása tényét és legközelebbi utazásának időpontját jelzi. A tmb. feladatát végrehajtotta, várható, hogy az „X-200”-as speciális szerv a közeljövőben távbeszélőn felveszi vele a kapcsolatot.

Intézkedés:

- a BM III/II-12. Osztályt tájékoztatjuk;

- az engedélyezett javaslat alapján a tmb.-t következő kiutazása előtt eligazítjuk, magatartási vonalat meghatározzuk.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.

megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza

1989. augusztus 10.

IX. 1989. augusztus 10. (51)

201.37/2/1989.

Szigorúan titkos!
- selejtezésig -

1. TA 12-4

A FIDESZ pécsi csoportja, a Wallenberg Egyesület és a Fii Cu Noi szervezet anyagi támogatást kapott a Soros alapítványtól egy közös újság létrehozására. A támogatást nem közvetlenül a jelzett szervezetek kapták, mivel egy amerikai törvény szerint a politikai szervezetek támogatása tilalom alá esne. Heindl Péter pécsi FIDESZ képviselő szerint ezt a törvényt Soros György sem veszi komolyan, hiszen a FIDESZ gyakorlatilag már pártként működik. Heindl szerint a támogatás valódi feltétele az, hogy a FIDESZ-t, Fii Cu Noi-t, és a Wallenberg Egyesületet egy közös „liberális gócponttá” integrálják.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csoportfőnökséget tájékoztatjuk.

2. K/3 12-12

Dr. Szakolczai György budapesti lakos megküldte dr. Matheovits Ferenc pécsi „F” dossziésnak a „Kiegészítés a Kereszténydemokrata Néppárt legfontosabb személyi kérdéseinek rendezésével foglalkozó anyaghoz” című írását. Ebben jelzi, hogy a párt szűk körű intéző bizottságát az alábbi személyekből kívánják kialakítani: dr. Giczy György, dr. Füzessy Tibor, Marik Pál, Lánczky László és dr. Szakolczai György.

Szakolczai szerint ez a testület nem kaphat teljhatalmat a párt ügyeiben. Megoldási alapelvnek azt tartja, hogy a szervező bizottságban tudatosítják a felelősséget a pártért, az egész magyar keresztény demokráciáért és az ország sorsáért. Ennek érdekében szorgalmazza, hogy rövid időn belül tartsanak szervező bizottsági ülést, amelyen áttekintik a párt belső problémáit. Véleménye szerint törekedni kell a fiatalok bevonására annak érdekében, hogy a főtitkári tisztelet minél előbb egy 40–50 éves személynek adhassák át.

Intézkedés:

- a BM III/III-3. Osztály tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza

1989. augusztus 11.

IX. 1989. augusztus 11. (52)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
– selejtezésig –

1. TA 12-12

A helyi Ellenzéki Kerekasztal megbeszélésein szóba került dr. Horváth Csaba, a pécsi JPTE oktatója, az MSZMP Pécs Városi Bizottság küldöttjelöltjének személye. Horváthot elsősorban az FKGP támogatja, mivel szerintük nevezett vállalná, és győzelemre vihetné a reformvonal képviselőjét. A kisgazdapártiak úgy vélik, hogy amennyiben ő lenne a küldött, az MSZMP Baranya megyében megszabadulna a „sztálinista Ribánszki vonaltól” és ezt követően az MSZMP helyett megalakulna a Magyar Szocialista Párt. Az Ellenzéki Kerekasztal megbeszélésén dr. Bögnér Miklós FKGP képviselő tolmácsolta dr. Horváth Csaba alábbi kérését: az EK jelentse ki, hogy egy tiszta, reformer szocialista párttal volnának hajlandók és tudnának tárgyalni, valamint együttműködni.

A vita során az a vélemény alakult ki, hogy az EK résztvevőinek nem érdekük az, hogy „a múlt hibáitól megtisztult, s teljesen egyértelmű reformirányvonalat vett, ún. szocialista párttá váljon az MSZMP, mert azzal szemben nincsenek nyerési esélyeik”. Horváth felvetését furcsának tartják, mivel szerintük egy belső puccsot akar, és ehhez kívülről vár támogatást.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csoportfőnökséget tájékoztatjuk.

2. K/3 12-12

Dr. Varga László USA-ban élő emigráns, a Magyar Jogász Szövetség elnöke kifejtette dr. Matheovits Ferenc pécsi lakosnak, hogy véleménye szerint Csoóri Sándor író, az MDF egyik vezetője lehet az első magyar író, aki megkaphatja az irodalmi Nobel-díjat. Dr. Varga ismeri a FIDESZ több vezetőjét is, akiket tudomása szerint Amerikából támogatnak. A magyar belpolitikai helyzetet elemezve az az álláspontja, hogy a „régii szocdemek nem tudnak megújulni, mert az MSZMP erre a rétegre ráveti magát”.

Intézkedés:

- a BM III/III-3. Osztályt tájékoztatjuk.

3. K/3 12-12

Ismeretlen személy „Radikális Front” aláírással, egy géppel írt postai levelezőlapot küldött Nyíri Sándornak, a legfőbb ügyész helyettesének. Ebben Nyíri Sándor egy

rádiónyilatkozatában elhangzott azon kijelentésére reflektál, mi szerint a magyar ügyészség független és befolyásmentes szervezet.

A feladó szerint a „magyar kommunista pártügyészség is a sztálini mintára épült, amely 40 millió oroszot irtott ki koncepciós perekkel és anélkül. Ennek egyetlen célja volt szolgálni a terrort 40 éven át”. A levélíró azzal fejezi be, hogy Nyíri Sándor „karriervágyból és szadizmusból részt kért a diktatúrából, amiért felelnie kell és ez a felelősségre vonás nem fog elmaradni!”

Intézkedés:

- a BM III/III-3. Osztályt tájékoztatjuk, intézkedéseket teszünk az ismeretlen elkövető felderítésére.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza

1989. augusztus 16.

IX. 1989. augusztus 16. (53)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
– selejtezésig –

12-12

Kizárt hálózatunk beszámolt az FKGP Baranya megyei vezetőségi értekezletéről, melyet 1989. augusztus 12-én tartottak a Pécs Városi Tanács tárgyalótermében, mintegy 80–100 fő részvételével. A rendezvényen a párt országos vezetését Vörös Vince pártelnök és Nagy Ferenc alelnök képviselte.

Vörös Vince ismertette az FKGP álláspontját a legfontosabb kül- és belpolitikai kérdésekről. Ennek rövid lényege a következő volt:

- Magyarországnak mindkét szuperhatalommal – nem a mások rovására történő – baráti kapcsolatot kell kiépítenie.

- A külföldi támogatások elnyeréséhez megbízható, stabil kormányt és gazdaságot kell kialakítani, ez azonban csak a választások után várható.

- Az FKGP jó kapcsolatot alakított ki az Osztrák Néppárttal, melynek meghívására a közelmúltban az országos vezetésből többen egy hetet töltöttek Ausztriában „tanulmányút” jelleggel. A két párt közt csere-megállapodás kötésére is sor került.

- A kerekasztal-tárgyalásokon az MSZMP részéről eddig a legnagyobb kompromisszumkészséget tapasztalták, több sarkalatos kérdésben sikerült az FKGP álláspontját érvényesíteni. Ugyanakkor elakadtak az MSZMP vagyonának sorsáról szóló tárgyalások. Az Ellenzéki Kerekasztal véleménye szerint ebben a kérdésben „megkeményedett” az MSZMP álláspontja, hallani sem akar arról, hogy vagyonát társadalmasítsák. Az Ellenzéki Kerekasztal szerint a párt vagyonának csak egy része folyt be a tagdíjakból, ők azt követelik, hogy a kommunisták az állami költségvetésből és a régi pártok államosításából keletkezett anyagi bázisukat osszák fel. Ugyanígy adják át a felszabaduló laktanyákat lakásnak, a KISZ, a munkásőrség, az MHSZ, stb. épületeit a használhatóság jellegének megfelelő intézményeknek.

Nagy Ferenc alelnök hozzászólásában bírálta az FKGP megyei vezetését és a pécsi szervezetét. Kifejtette, hogy folyamatosabbá, szervezettebbé kell tenni a párt működését a megyében. Szerinte jobban ott kell lenniük a gyárakban, üzemekben és szükséges, hogy minden feszültségre, elégedetlenségre történjen a párt részéről azonnali reagálás. Példaként említette a Zsolnay Porcelángyár esetét, ahol a vezetők milliós nagyságrendű összeget akartak felvenni a dolgozók rovására. Elmondta, hogy felgyorsult a kisgazdapárt szervezése, jelenleg országosan 600 alapszervezet működik, kb. 40000 fős tagsággal. Folyik a párt programjának kidolgozása is. A parasztságra vonatkozó elképzelések már megjelentek a „Kis Újság” című lapban, a munkássággal foglalkozó tervzet – mintegy 25

stencilezett oldal – a közeljövőben kerül nyilvánosságra. Nagy Ferenc javaslatot tett a megyei vezetőség kibővítésére, amely az értekezleten megtörtént.

A választásokkal összefüggésben az egyik alapszervezeti képviselő elmondta, hogy ők a településükön felosztják egymás közt az ottani lakosokat. Ezeket több alkalommal felkeresik, és választási kampányt folytatnak körükben az FKGP érdekében. A választáskor pedig gondoskodnak arról, hogy ezek a személyek valóban részt is vegyenek azon. Ezt az elképzelést Nagy Ferenc országosan is követendőnek tartotta és kijelentette, hogy a javaslatot a legközelebbi országos választmány elé terjeszti.

A továbbiakban az értekezlet tagdíjfizetéssel, a tagkönyvek, jelvények beszerzésével foglalkozott, továbbá elhangzott az, hogy szeptembertől kettő, vagy négyhetenként valamennyi alapszervezett stencilezett tájékoztatót kap, melyben értesül a párt helyzetéről, tevékenységéről.

A rendezvényen szélsőséges megnyilvánulások nem hangzottak el.

Intézkedés:

- a BM III/III-3. Osztályt tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.

megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza

1989. augusztus 21.

54. sz. napi jelentés
Pécs, 1989. augusztus 21.

Szigorúan titkos!
– selejtezésig –

HMB 12-12

A Magyar Demokrata Fórum pécsi szervezete augusztus 16-i vezetőségi ülésén részt vett Péntek László, a pécsi Sopianae Gépgyár dolgozója, aki MDF támogatását kérte a gyár vezetőivel szemben. Elmondta, hogy az üzemben munkástanácsot akarnak létrehozni, amely kezdeményezni fogja a jelenlegi vezetés leváltását. Az MDF felvállalta a Sopianae Gépgyár dolgozóinak érdekvédelmét, és a Hitel című lap következő számában „leleplező” cikket akarnak megjelentetni a gyár vezetőinek tevékenységéről.

Az MDF helyi szervezete erőteljesen készül a választási küzdelmekre. Ennek keretében:

- 1989. augusztus 22-én megválasztják saját képviselőjelöltjeiket.

- Folytatják Aczél György országgyűlési képviselő visszahívását célzó akciójukat. Ennek érdekében aláírásgyűjtéseket végeznek, szórólapokat jelentetnek meg és válaszlevelet helyeznek el a sajtóban Aczél nyílt levelére reagálva.

- A választási hadjárat jegyében szeptember 24-én Pécssett nagyszabású MDF fesztivált rendeznek, melyen politikai és kortes-beszédekre, kulturális és egyéb programokra kerül sor.

A szervezet beindította a hétfő esténkénti nyilvános vitakörét, és részt kíván vállalni az egyházi oktatási intézmények felélesztésében, megszervezésében is.

Intézkedés:

- a BM III/III-4. Osztályt tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.

megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza

1989. augusztus 22.

55. sz. napi jelentés
Pécs, 1989. augusztus 22.

Szigorúan titkos!
– selejtezésig –

12-12

Kizárt hálózatunk 1989. augusztus 17-én részt vett a Független Kisgazdapárt megyei intézőbizottsági ülésén, melyet Pécsen a TESZÖV tanácsstermben tartottak. A rendezvény fő napirendje a választásokra való felkészülés volt. Az ülésen az intézőbizottsági tagokból párokat alakítottak ki és ezek között működési területekre osztották fel a megyét. A választások időszakában mindegyik pár a saját területén fog végezni agitációs munkát.

Az értekezleten többen aggodalmukat fejezték ki egy esetleges visszarendeződés, és azt követő „bosszú” miatt. Szerintük ez nem a hadseregtől és a rendőrségtől, hanem a munkásőröktől és a felfegyverzett MSZMP tagoktól várható. A jelenlevők többsége azonban bizalmát fejezte ki az MSZMP reformerői iránt.

A köztársasági elnöki intézménnyel kapcsolatos álláspontjuk szerint az FKGP nem állít jelöltet erre a posztra, és tagjai lelkiismeretére bízta, hogy kire szavaznak. A köztársasági elnök megválasztását az általános választások után tartják célszerűnek, mivel az MSZMP erre a posztra állított jelöltjét tartják a legtárgyalóképeőbb kommunistának a kerekasztal-megbeszéléseken.

1989. augusztus 18-án Ócsárdon tartották az FKGP megyei nagygyűlését, melynek szónoka Vörös Vince pártelnök, Nagy Ferenc alelnök és Gerendai István megyei elnök volt.

Vörös Vince a nagygyűlésen felolvasta az Ellenzéki Kerekasztal követeléseit, amelyeket a háromoldalú tárgyalásokon érvényesíteni akarnak. Elmondta, hogy sok kérdésben egyetértés született, az ezekről szóló törvényjavaslatokat a kormány a parlament szeptemberi ülése elé terjeszti. Több problémakörben változatlanul vita van, de reális esély mutatkozik a kompromisszumos megoldásra. Kifejtette, hogy a különböző pártok és szervezetek az utóbbi időszakban korábban elképzelhetetlen szabadságjogokat vívtak ki. Ebben éppen úgy jelentős szerepe van az Ellenzéki Kerekasztal résztvevőinek, mint az MSZMP reformszárnyának, amely „megszabadította az országot a sztálini diktatúra maradványaitól”.

Nagy Ferenc alelnök beszédében utalt a Szent István-i állameszmére, amely ezer évig megtartotta a magyarságot a közép-európai népek sorában. A magyarság mindig akadályt jelentett „pángermán és a pánszláv terjeszkedés” útjában. Kifejtette, hogy a mai magyar vezetés azon fáradozik, hogy sem az egyiknek, sem a másiknak ne legyünk szolgálói módon elkötelezve. Az FKGP álláspontja az, hogy éljünk barátságban minden szomszéd néppel, a Szovjetunióval való viszonyunkat pedig finn mintára kell rendezni.

A reprivatizálás programjával kapcsolatban elmondta, hogy az nem jelenti a jól prosperáló TSZ-ek és állami gazdaságok felosztását, ugyanakkor a családi, kisközösségi termelést célszerű előnybe részesíteni. A volt földtulajdonosok, ezek örökösei az elképzelés szerint választhatnának, hogy vagy részvényekben kapják meg a termelőszövetkezetektől a tagosított földjeik értékét, vagy egyszeri végleges kártalanítás formájában. A reprivatizáláshoz szükséges tőkét az újjáalakuló agrárbankok közvetítésével az USA-tól kaphatja meg az ország. Az FKGP szerint a tőkét a mezőgazdasági termelés korszerűsítésére és a nagyüzemi termelés helyett a specializáció kialakítására kell felhasználni.

A két rendezvény szélsőségektől mentesen zajlott le.

Intézkedés:

- a BM III/III-3. Osztályt tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.
megyei rendőrfőkapitány

dr. Fekete Géza

állambiztonsági helyettese

1989. augusztus 25.

IX. 1989. augusztus 25. (56)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
- selejtezésig -

HMB 12-12

Az FKGP Baranya megyei szervezetén belül egyre jobban kiéleződnek a generációs ellentétek, a fiatal kisgazdák ki akarják buktatni az idősebbeket a vezetésből. Ennek érdekében azokról különböző, lejáratásukat célzó híreszteléseket terjesztenek (szenilisek, kommunistákkal szemben megalkuvók, stb.). Az akció mögött dr. Bögner Miklós, az FKGP pécsi titkára áll, aki jelenleg már a saját korosztályába tartozó párttagokat is kikezdte. Bögner nagy szerepet játszik abban is, hogy a párt megyei szervezetén belül felerősödött a rendőrséggel – és főként az állambiztonsággal – kapcsolatban álló személyek keresése.

A megyében az utóbbi időszakban elsősorban a mezőgazdasági dolgozók körében nőtt az FKGP iránti érdeklődés, gyarapodott a vidéki alapszervezetek száma is.

Sokan a kisgazdapártot tekintik érdekeik képviselőjének az állami gazdasági nyomással szemben.

Intézkedés:

- a BM III/III-3. Osztály tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza

1989. augusztus 30.

IX. 1989. augusztus 30. (57)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
- selejtezésig -

K/3 12-12

Dr. Matheovits Ferenc pécsi lakos véleménye szerint a Kereszténydemokrata Néppárt népszerűségi mutatója csökken, „egy nívón van a cigányok pártjával”. Matheovits szerint a pártnak mindössze 130 tagja van, a prímástól sem kapnak semmiféle támogatást, s a párt vezetésében a szervezést hátráltató személyek tevékenykednek. Szükségesnek tartaná, hogy olyan népszerűsítő akciókat végezzenek, mint például a pécsi uránbányászok melletti kiállítás, a rendőri és bírói szervek politikamentességének követelése, valamint a levéllenőrzéssel szembeni tiltakozás.

A párt bázisának növelése érdekében szeptember 2-án tagtoborzó gyűlésre kerül sor Pécsen a kertvárosi plébánián.

Matheovits Ferenc fontolgatja, hogy kilép a maga által alapított pártból, mivel tanácsai a jelenlegi vezetésről leperegnek. Matheovits kapcsolatba került dr. Andrásfalvy Bertalan pécsi MDF vezetővel, nézeteiket azonosnak tartja.

Intézkedés:

- a BM III/III-3. osztályt tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.
megyei rendőrfőkapitány

dr. Fekete Géza

állambiztonsági helyettese

1989. szeptember 1.

IX. 1989. szeptember 1. (58)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
- selejtezésig -

HMB 12-12

Dr. Matheovits Ferenc „F” dossziés pécsi lakost, a Kereszténydemokrata Néppárt díszelnökét – állítása szerint – igen meglepte, hogy az MSZMP szándékosan feladja állásait, indokolatlanul visszavonul, felosztatja saját jól kiépített apparátusát, s az utóbbi időben vezetői már arról is beszélnek, hogy a közeli választásokon már a tisztos vereség is szép eredmény lesz. Matheovits véleménye az, hogy a világtörténelem még egy ilyen szituációt nem ismer.

Intézkedés:

- a BM III/III-3. Osztályt tájékoztatjuk;
- Matheovits ellenőrzését folytatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza

1989. szeptember 6.

IX. 1989. szeptember 6. (59)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
- selejtezésig -

1. HÜ 12-4

A Független Kisgazdapárt országos vezetésén belül ismételten kiéleződtek az ellentétek. A szélsőségesek, Prepeliczay István főtitkár, Bejczy Sándor és Iván Géza – feltehetően Pártay Tivadar inspirálására – élesen támadják Ravasz Károlyt és Vörös Vincét. Prepeliczay rendkívüli PB ülésen kívánja Vörös Vince elnököt megbuktatni. Augusztus 29-én az FKGP vezetése tárgyalást folytatott a KISOSZ vezetésével a két szervezet gazdaságpolitikai elképzeléseiről, melyen a kisgazdák tárgyaló küldöttsége elnyerte a KISOSZ vezetők bizalmát.

A Magyar Néppárt vezetői kapcsolatfelvételt kezdeményeztek az FKGP vezetésével, hogy szorosabbá tegyék az együttműködést. szeptemberben folytatják eszmecserejüket, akkor egymás agrárpolitikai elképzeléseit vitatják meg. A néppárt az együttműködést azért szorgalmazza, mert véleménye szerint a háttérben bizonyos politikai alkudozások folynak Nyers Rezső és szűkebb környezete, a Magyar Szociáldemokrata Párt ifjabb szárnya és a Szabad Demokraták Szövetsége egyes képviselői között. Tudni vélik, hogy Nyers csoportja mögött Aczél György áll.

Az FKGP vezetése bizalmatlanul fogadta a Magyar Néppártot, elsősorban annak talajnélkülisége és a Hazafias Népfronttal való kapcsolata miatt.

Intézkedés:

- a BM III/III-3. Osztályt tájékoztatjuk.

2. K/3 12-4

Stolmár G. Ilona USA-ban élő személy arról tájékoztatta dr. Matheovits Ferencet, a Kereszténydemokrata Néppárt díszelnökét, hogy az Egyesült Államokban mozgalmat

indítottak a magyarországi „keresztény politika kibontakoztatására”. A mozgalom anyagi és erkölcsi támogatásáról biztosította a hazai keresztény szerveződések, ígéretük szerint másológépeket, járműveket és pénzt is a rendelkezésükre fognak bocsátani.

Intézkedés:

- a BM III/III-3. Osztályt tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza

1989. szeptember 7.

IX. 1989. szeptember 7. (60)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
- selejtezésig -

K/3 12-4

Stolmár G. Ilona 1985 óta az Egyesült Államokban élő magyar állampolgár, a pittsburgh-i Szent Anna templom orgonistája, a „Katolikus Magyarok Vasárnapja” című hetilap munkatársa a következőkről tájékoztatta dr. Matheovits Ferenc pécsi lakost, a Kereszténydemokrata Néppárt díszelnökét: 1988. decemberében az USA-ban néhányan elhatározták, hogy „mozgalmat indítanak a hazai keresztény politika kibontakoztatására, hogy valamilyen keresztény párt is szerveződhessen otthon”. 1989. január 8-án Philadelphiában 12-en létrehozták a „Keresztény Párt Amerikai Tagozatát”, majd az elnevezést „Magyar Kereszténydemokrata Párt Baráti Körére” változtatták. „Keresztény üzenet” címmel időszakos kiadványt indítottak, céljuk az, hogy „az amerikai kongresszus és a nagyobb szervezetek tagjai, de a Fehér Ház is pontosan tudja”, mit tesznek Matheovitsék otthon.

Stolmár kapcsolatba lépett a Magyarországon élő dr. Endrey Antallal és dr. Hasznos Miklós ügyvéddel. Hasznos ígéretet tett neki arra, hogy írásos anyagokat juttat ki az USA-ba, a „Katolikus Magyar Vasárnapja” című lapban való megjelentetés céljából. (Az újság Stolmár szerint 28 országba jut el.)

Stolmárék ez mellett gyűjtést rendeztek és a chicagói magyar templom által felajánlott 6000 dolláros másológépet eljuttatták a II. Rákóczi Ferenc Népfőiskolai Mozgalomnak, személy szerint Ugrin Józsefnek.

A Magyar Kereszténydemokrata Párt Baráti Körének megbízott főtitkára, dr. Balogh Sándor a közelmúltban Magyarországon járt, ahol kapcsolatba lépett a párt hazai vezetőivel, többek közt dr. Matheovits Ferencsel is. Balogh USA-ba való visszaérkezése után rávették a „legnagyobb ottani magyar szervezet igazgatóságát, hogy egy nagyobb anyagi támogatást szerezzen az amerikai konzervatív szervezetektől a hazai keresztény pártnak és ifjúsági mozgalomnak”. Ez az összeg Balogh szerint várhatóan 45000 dollár lesz, amit a párt későbbi újságjának finanszírozására fognak megküldeni.

Tervezik továbbá, hogy az USA-ból egy mikrobuszt, a svájci magyarok részéről egy autóbust és egy nyomdagépet is eljuttatnak Magyarországra.

Előzmény 1989. évi 59. számú napi jelentés 2. pontjában.

Intézkedés:

- a BM III/III-3. Osztályt tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza

1989. szeptember 15.

IX. 1989. szeptember 15. (61)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
- selejtezésig -

HNB 12-12

A Független Kisgazdapárt megyei szervezetei az elmúlt időszakban csekély aktivitást mutattak, melynek oka az országos vezetők passzivitása és személyes torzsalkodásaik. A vidéki szervezetek várják a központi iránymutatásokat, beígért programokat, de ezek rendre elmaradnak.

A Baranya megyei vezetés le akarja mondani tisztségéről dr. Timaffy István komlói területi titkárt, az FKGP PB tagját, mivel elégedetlenek tevékenységével.

Gerendai István megyei pártelnök és Szomor Ferenc szigetvári vezető a közelmúltban összekülönbözött a termelőségvetkezetek további sorsát illetően, amelyek földterületeit Gerendai szerint vissza kell szolgáltatni volt tulajdonosaiknak. Szomor ezzel nem ért egyet.

A kisgazdapárti tagok körében elterjedt az a hír, hogy a pécsi Zsolnay Gyárat azért akarják az amerikaiak megvásárolni, hogy annak jövedelméből biztosítják az FKGP részére a szükséges pénzügyi alapokat.

Intézkedés:

- a BM III/III-3. Osztályt tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza

1989. szeptember 19.

IX. 1989. szeptember 19. (62)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
- selejtezésig -

1. HMB 12-14

A Baranya megyei Ellenzéki Kerekasztal – több résztvevő szervezete, köztük konkrétan az MSZDP és a FIDESZ – 1989. szeptember 29-én Pécsen „Fegyvertelen Erők Napja” címmel demonstrációt szervez. Ennek keretében felvonulást tartanak a város frekventált területein. Az útvonal végcélja a munkásörtség megyei szervezetének objektuma, ahol Heindl Péter pécsi FIDESZ vezető mond beszédet, majd egy papírból készült géppisztolyt fognak elégetni.

A FIDESZ pécsi csoportja megállapodott abban, hogy az országgyűlési képviselő választásokra jelöltet állít a jelenlegi elképzelések szerint Heindl Péter személyében.

Intézkedés:

- a BM III/III-2. Osztályt tájékoztatjuk.

2. HMB 12-14

A Magyar Demokrata Fórum Baranya megyei szervezete szeptember 13-i vezetőségi ülésén Wéber János és Papp András helyi lakosok megbízást kaptak arra, hogy a jelenlegi feszült viszony feloldása és az együttműködés kialakítása érdekében kezdeményezzenek kapcsolatfelvételt a Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság vezetésével és állományával. A vezetőségi ülésen még az alábbiak történtek:

- Döntés született arról, hogy az MDF pécsi szervezete október 23-án kopjafát emeltet Péccsett a helyi MDF székház mellett, vagy a köztemetőben az 1956-os „mártírok” emlékére.
- Beszámoló hangzott el az MDF országos elnöksége legutóbbi üléséről. Ez szerint az MDF az országos választásokon a Független Kisgazdapárttal és a néppárttal kíván koalícióba lépni.
- Az MDF országos lapot indít a közeljövőben „Magyar Fórum” címmel.
- Elhangzott, hogy az MDF választást előkészítő szeptember 2–3-i gödöllői tanácskozáson Tirts András FIDESZ képviselő kijelentette, hogy amennyiben a választások első fordulójában a FIDESZ és az SZDSZ nem szerzi meg a szavazatok 15 %-át, a második fordulóban a szavazatait az MDF-nek adja át.

Intézkedés:

- a BM III/III-4. Osztályt tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza

1989. szeptember 21.

IX. 1989. szeptember 21. (63)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
– selejtezésig –

TA 12-4

A Szabad Demokraták Szövetsége Baranya megyei csoportja 1989. szeptember végén, Komlón tagtoborzó gyűlést tart, melyen az SZDSZ országos vezetéséből Eörsi István, dr. Danis [György]t vagy Pető Ivánt kérnék fel előadónak. Azért ezek a személyek merültek fel, mert a pécsiek szerint ők tudnak a „legjobban hozzászólni a bányászokat foglalkoztató kérdésekhez”.

Varsányi Erika, az SZDSZ egyik pécsi vezetője beszélgetést folytatott Solt Ottilia budapesti lakossal. Ezen felmerült az az elképzelése, hogy az állampolgárok egy része „indítson engedetlenségi mozgalmat a szabadúszók társadalombiztosítási jogaiért”. Ennek keretében önálló biztosítótársaságot alapítanának, próbapert indítanának az eddig befizetett társadalombiztosítási járulékaik visszaszerzéséért.

Intézkedés:

- a BM III/III-4. Osztályt tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza

1989. szeptember 22.

IX. 1989. szeptember 22. (64)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
– selejtezésig –

1. HMB 12-14

A FIDESZ pécsi csoportjai szeptember 20-án közös összejövetelt tartottak a helyi Ellenzéki Kerekasztal Pécs, Dischka Győző utcai tanácskozótermében. Ezen döntés született a FIDESZ és a Szabad Demokraták Szövetsége helyi szervezete által közösen előkészített, szeptember 29-i „Fegyvertelen Erők Napja” programjáról. Ez szerint a nap

folyamán átadnak egy petíciót a munkásörtség Baranya megyei parancsnokának, 18.00 órakor pedig Heindl Péter pécsi FIDESZ vezető mond beszédet a város főterén. A korábban tervezett felvonulás, valamint a munkásörtség előtti tüntetés elmarad.

Előzmény az 1989. évi 62. sz. napi jelentés 1. pontjában.

Intézkedés:

- a BM III/III-2. Osztályt tájékoztatjuk, a rendezvény hálózati biztosítását megszervezzük.

2. HÜ 12-14

A Független Kisgazdapárt országos szervezetén belül kb. 2 hete polgári tagozat alakult 15-20 fős szóvivői testülettel. E kör vezéralakja dr. Ravasz Károly, aki így kíván a párton belül nagyobb teret szervezni magának. A pártvezetés nehezményezi, hogy a választott tisztségviselők közül csatlakozott a tagozathoz dr. Boross Imre és Hardi Péter is.

Az FKGP Baranya megyei szervezete szeptember 18-án vezetőségi ülést tartott, ahol dr. Böröcz István beszámolt a párt központjában folyó munkáról. Ez szerint az összes feladatot Prepeliczay István főtitkár, Bejczy Sándor pártigazgató és dr. Böröcz végzi. A párt elnöke, Vörös Vince szinte folyamatosan a parasztszövetség ügyeit intézi.

Az FKGP-nek jelenleg csak agrárkérdésekkel foglalkozó programja van, Böröcz szerint ez sem megfelelő.

Bába Iván a „Dátum” című lap főszerkesztője kilépett a pártból. Jelenleg dr. Böröcznek sincs állása, most a „Kis Újság” című lap szerkesztőségével tárgyal. Nevezett személy a közelmúltban tárgyalást folytatott a KIOSZ-ban, ott megtudta, hogy a vállalkozók október 23-án tüntetést szerveznek a Pénzügyminisztérium előtt.

Az FKGP a választások első fordulójában egyedül kíván indulni, a második fordulóban viszont vállalja a koalíciót. A legvalószínűbb partnerként a Kereszténydemokrata Néppárt, a Bajcsy-Zsilinszky Baráti Társaság, a Magyar Néppárt és a Magyar Demokrata Fórum vehető számításba.

Intézkedés:

- a BM III/III-3. Osztályt tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.

megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza

1989. szeptember 26.

IX. 1989. szeptember 26. (65)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!

- selejtezésig -

12-12

Az 1989. évi 64. számú napi jelentés 1. pontjában felterjesztett „Fegyvertelen Erők Napja” elnevezésű rendezvénnyel kapcsolatban pótlólag az alábbiakat jelentjük: 1989. szeptember 26-án a Szabad Demokraták Szövetsége Pécs-baranyai szervezetének képviselője bejelentette a pécsi rendőrkapitányságon, hogy szeptember 29-én 16.00 órától 19.00 óráig a szervezet aláírásgyűjtő demonstrációt tart Pécsen a Széchenyi téren. A demonstráció célja támogató aláírások gyűjtése a munkásörtség jogutód nélküli felszámolása, a pártszervek munkahelyről való kivonulása, az MSZMP vagyonának elszámoltatása, illetve a köztársasági elnöki funkció választások utáni betöltése érdekében. A bejelentés szerint a rendezvényen mintegy 200 fő részvételére számítanak, felelős szervezőként Müller Zsolt és Molnár Tamás pécsi lakosokat jelölték meg.

Intézkedés:

- a BM III/III-4. Osztályt tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
r. fhdgy.
megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

dr. Fekete Géza

1989. szeptember 28.

IX. 1989. szeptember 28. (66)

201-37/2/1989.

Szigorúan titkos!
- selejtezésig -

1. K/3 12-14

A FIDESZ országos irodája értesítette a „Maléter Pál” elnevezésű pécsi tagszervezetét, hogy október hónapban új lap fog indulni „Revolúció” címmel. Az újságban politikai, környezetvédelmi és kulturális témák mellett egy FIDESZ oldal is helyet kap, amely a megszűnő FIDESZ Press funkcióját veszi át. Ez jellegét tekintve megtartja a Press stílusát és szerkesztési módját (kommentárok, szignók). Annak érdekében, hogy érdekes FIDESZ rovat jöjjön létre, felkérjük a vidéki csoportokat, hogy jelöljenek ki egy állandó tudósítót, aki folyamatosan összefoglalja a csoportok híreit, problémáit. Az ezzel kapcsolatos szervezőmunkát Novák Zsófia Budapest [...] sz. alatti lakos végzi.

Intézkedés:

- a BM III/III-2. Osztályt tájékoztatjuk.

2. TA 12-14

A Szabad Demokraták Szövetsége pécsi vezetőivel Fellbach polgármestere¹ közölte, hogy a tartományi választásokra 1989. október 19–23. között kerül sor, s várják az SZDSZ visszajelzését arra vonatkozóan, hogy a pécsi szervezettől ki utazik ki. Az eddigi információk szerint feltehetően Varsányi Erika pécsi lakos utazik ki, mivel a szervezet úgy döntött, hogy nyelvtudása alapján ő a legmegfelelőbb ember a helyi vezetők közül.

Intézkedés:

- a BM III/III-4. Osztályt tájékoztatjuk.

3. HMB 12-14

Az MDF gazdasági felelősei 1989. szeptember 16-án értekezletet tartottak Budapesten a Múgyetem rakpart 3/a. sz. épületében. Az értekezleten Barta András, a Ligeti Delta Építési Szövetkezet igazgatója készpénzben felajánlotta a lakiteleki nyomda költségeire 100000 Ft-ot, valamint a XVII. kerületi MDF szervezet részére egy 3 szoba összkomfortos, telefonos lakást, illetve egy nagy teljesítményű fénymásológépet.

Ezt követően Kollár K. Attila, az MDF főkönyvelője elmondta, hogy megalakult a Fórum Rt, melynek célja elősegíteni az MDF napilap megalakítását, melynek Csurka István lesz főszerkesztője. Az Rt részvényeket bocsátott ki 30 millió forint értékben.

Intézkedés:

- a BM III/III-4. Osztályt tájékoztatjuk.

dr. Paksy László r. alezredes
szds.

megyei rendőrfőkapitány
állambiztonsági helyettese

Jankovich András r.

Bács-Kiskun megye

1989. július 7.

20/4-95/1989.
titkos!

Szigorúan

(selejtezésig)

X. 1989. július 07. (64)

1. HMT 12-14

1989. június 29-én került sor Kecskeméten a megyei Ellenzéki Kerekasztal és az MSZMP első egyeztető tárgyalására.

Dr. Szabó Miklós – az MSZMP Bács-Kiskun megyei első titkára – üdvözlő szavait követően az EK csonkaságát kifogásolta, s reményét fejezte ki, hogy az MDF is részese lesz a tárgyalásoknak a későbbiek során. Az SZDSZ, Néppárt és Független Jogász Fórum MDF-el kapcsolatos álláspontját a Szociáldemokrata Párt képviselői az EK alapelveire hivatkozva megvették miszerint az EK-n belül az MDF nem vehet részt. Az MSZMP javaslatára végül az a döntés született, hogy létrehozzák a harmadik oldalt, ahova az MSZMP hívja meg többek között az MDF-t is. Ezek után megállapodtak:

- ügyrend előkészítése,
- a levezető elnök személye,
- a tárgyalások színhelyei,
- a tervezett napirendi pontok kérdéseiben;
- pártok elhelyezése,
- szabad sajtó,
- 1989. október 13-án 1956 mártírjai emlékének megünneplése,
- az elkövetkezendő választási harc etikája.

Az érdemi tárgyalások megkezdésére előre láthatólag 1989. augusztusában kerül sor.

Intézkedés:

- az információról tájékoztatjuk a BM III/III-4. és 7. Osztályokat.

2. HMT 12-14

1989. június 30-án, Budapesten Pulai Sándor lakásán (Bp. V. ker.[...]) kibővített vezetőségi ülést tartott a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, ahol az alábbi kérdésekről volt szó:

Baranyai Tibor felolvasta Révész András 1989. május 14-én neki írt levelét, melyben idős korára, megromlott egészségi állapotára hivatkozva lemondott elnöki tiszteréről. (A vezetőség akkori döntése értelmében Révészt intézkedési jogkör nélküli örökös tiszteletbeli elnökké választották.) Mint kiderült, Pozsgay Imréné arra kérték Révészt, ne mondjon le, mert szükség van rá a pártban.

Május 27-én a Fáklya Klubban Baranyaiék elhatárolták magukat Révész lemondásától, s attól, hogy Révész felajánlotta az MSZDP-t az MSZMP-vel való koalícióra.

Kőműves József és Ruttner György – Révész András aláírásával – több levelet is írt, amiben kifejtették, hogy az MSZDP-nek új vezetésre van szüksége. (E levelek lényegében a szocdem mozgalom bomlasztását célozták, ezért Révész elhatárolta magát Ruttneréktől, mondván, hogy a fent említett levelekhez semmi köze.)

A XVIII. Szocialista Internacionálé előtt június 12-én elkészült a „puccsista” jegyzőkönyv, ami az új vezetőség megválasztásának lebonyolítását, a július 1-2-i országos gyűlés összehívását célozta. Június 24-én az MSZDP megválasztotta új elnökségét, vezetőségét, elhatárolta magát a Ruttner-féle „kommunista frakciótól”, valamint a július 1-2-i országos gyűléstől. (Ehhez lényegében Csongrád, Vas és Heves megye szocdemesei kivételével az egész ország csatlakozott.) A július 1-2-i országos gyűlést követően a nem kommunista szárnyú vezetősége egyelőre higgadtságra szólította fel a tagságot, mondván, hogy a Szocialista Internacionálé felvételüket többek között ahhoz a feltételhez kötötte, hogy a párton belül nem lehetnek kommunisták. Idővel a tagság úgy is eldönti, melyik szárnyhoz csatlakozik. Pártbomlasztás címen vizsgálatot indítottak a Ruttner-féle vezetőség ellen (Magyar Nemzet július 3-i száma), s szinte biztos, hogy az MSZDP-ből való kizárásuk mellett döntenek.

Tervezik egy Kéthly Anna Alapítvány létrehozását – ugyanilyen Bécsben is lesz – melynek kuratóriumát régi MSZDP-sek alkotnák, s lényegében a szocdempárt támogatását szolgálnák.

A többi párt által már felvett 3 millió forintos támogatást egyelőre nem vették igénybe, mivel az MSZDP követelése 10 millió forint. A KISOSZ és KIOSZ képviselői megkeresték az MSZDP-seket, vállalják fel érdekképviselőket. (Felelőse Varga Tibor.)

Takács Imre elmondta, hogy már három alkalommal inzultáltak nyíltan bizonyos fizikai erőszakot is alkalmazva. Egyszer az MSZDP Budapest VI. kerületi irodájából Ruttnerék erőszakkal kivitték az utcára, miközben a bent lévő iratokat elvették. Nem sokkal később diósi lakását „ismeretlen tettesek” feltörték, de onnan szintén csak MSZDP-s iratokat, dokumentumokat vitt el. (Az ügyben rendőrségi eljárás van folyamatban.) Legutóbb egy vidéki előadása során a vidéki szervezetek és tagok nyilvántartását lopták el táskájából.

A Baranyai-féle vezetőség legközelebb július 14-én ül össze, melynek helyszíne egyelőre ismeretlen.

Intézkedés:

- az információról tájékoztatjuk a BM III/III-3. és 7. Osztályokat.

3. K/3 12-14

Gallai Imre az Országos Idegenforgalmi Hivatal elnöke Bush elnök magyarországi látogatása alkalmából az 1989. július 10-én, a Rákóczi sétahajón tartandó sajtótájékoztatóra meghívta Csurka Istvánt és Bíró Zoltánt.

Intézkedés:

- az információról tájékoztatjuk a BM III/III-4. és 7. Osztályokat.

Jóváhagyom:

Jenovai Lajos r. alezredes
megyei főkapitány
állambiztonsági helyettese

Donáth Tibor
r. szds.

1989. július 19.

20/4-97/1989.
titkos!

Szigorúan

(selejtezésig)

X. 1989. július 19. (65)

K/3 12-12

Baján az MDF és a HNF városi szervezetei, az anyagi terhek megosztásával, közösen használják a HNF bajai székházát.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-4. Osztályt.

Jóváhagyom:

Jenovai Lajos r. alezredes
megyei főkapitány
állambiztonsági helyettese

Berente Károly r. szds.
értékelő tiszt

1989. július 24.

20/4-99/1989.
titkos!

Szigorúan

(selejtezésig)

X. 1989. július 24. (66)

1. LBE 12-12

1989. július 22-re virradó éjjel Kecskeméten a II. Rákóczi Ferenc Általános Iskola – szavazóépület – falára kihelyezett nemzeti színű zászló vásznát a rúdjáról ismeretlen tettes letépte és eltulajdonította. Ugyanebben az időszakban az épület előtti betonjárda fehér olajfestékekkel „Szavazz az MSZMP jelöltre”, „Éljen az MSZMP” szöveget festettek.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-3., illetve 7. Osztályt.

2. TA 12-12

A lettországi Függetlenségi Népfront konferenciájára Kiskunmajsáról 5 fő – közöttük Kozma Huba – meghívást kapott.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-4. Osztályt.

Jóváhagyom:

Jenovai Lajos r. alezredes
megyei főkapitány
állambiztonsági helyettese

Berente Károly r. szds.
értékelő tiszt

1989. július 27.

20/4-105/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

X. 1989. július 27. (67)

1. K/3 12-14

Az MDF Tokaj városi szervezete nyilatkozat-tervezetét véleményezésre megküldték Lezsák Sándornak azzal, hogy az országos elnökséggel ismertesse, de „az elhárítás számára ne legyen hozzáférhető”. A nyilatkozat szerint az MSZMP választási győzelme az országnak újabb öt év tragédiát jelentene. Ennek elkerülése érdekében a lengyel példa követését tartják célszerűnek: „minden kommunistajelölt kihúzása, minden közös ellenzéki jelöltre szavazás”, függetlenül annak alkalmasságától. Az ellenzéki körök alakuljanak át választási ellenzéki koalíciókká. Az ellenzék pártjainak egyenkénti „megmérettetése csak 1995-ben következzen be”. Kinyilvánítják továbbá, hogy „az ellenzék szerepe és történelmi küldetése ma és... több választási cikluson át: a kommunista uralom megdöntése és megdöntve tartása”.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. és a BAZ MRFK III/III. Osztályát.

2. HMT 12-12

Az MSZDP 1989. július 29-én 10 órától a Ganz Mávag Vörösmarty Művelődési Ház kamaratermében országos választmányi gyűlést tart a párt bel-, és gazdaságpolitikájáról, valamint a kongresszusi és választási felkészüléséről.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-3. és 7. Osztályokat.

3. HMB 12-14

Az MSZDP kecskeméti szervezete sajtóban egy állásfoglalást kíván megjelentetni, melynek lényege, az MSZMP 1988 őszén az addig elégedetlenkedő értelmiségi próbálkozásból létrehozta a „demokratikus ellenzékét”, amely hatalmát erősíti. A volt történelmi, polgári pártok újrarendítését kezdeményezte, melyek nem ismerik el az idegen hatalmak által Magyarországra kényszerített kommunista hatalmat. E két nagy csoportot

azonban manipulatív céljaira használja fel. Az MSZMP és a „demokratikus ellenzék” ismét úgy bánt a néppel, mint 1945 után, siettek a hatalom megszerzésével, kizárva a nép által elfogadott és a népképviseléssel megbízandó történelmi pártokat. Az MSZDP városi szervezete, az NSZK értékeléseket elfogadva javasolja, előbb fogadtassák el magukat a demokratikus mozgalmak a néppel, s profilírozzák magukat, mert a „demokrácia menetrendje összekuszálódott”.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-3. és 7. Osztályokat.

4. HMT 12-14

A bécsi nemzetközi szociáldemokrata tanfolyam 1989. szeptemberében indul. Pályázatokat Kelecsényi József budapesti lakosnak, az oktatási kollégium titkárának kell megküldeni. A kiutazókról bizottság dönt.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-3. és 7. Osztályt.

5. TA 12-12

Az MDF következő Bács-Kiskun megyei gyűlése 1989. szeptember 2-án lesz a keceli nevelési központban.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

6. K/3 12-12

Az MDF jánoshalmi csoportja 1989. augusztus 1-jén alakul. Az összejövetelen Lezsák Sándor ad tájékoztatást a fórum programjáról.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

Jóváhagyom:

Jenovai Lajos r. alezredes
megyei főkapitány
állambiztonsági helyettese

Berente Károly r. szds.
értékelő tiszt

1989. július 31.

20/4-107/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

X. 1989. július 31. (68)

ER 12-12

Az SZDSZ kiskunhalasi szervezete felhívást intézett a kiskunhalasi szovjet katonai alakulat parancsnokához. Ebben követelik a harckocsik által tönkretett, laktanya melletti közút rendbetételét és az „épületben okozott esetleges károk” megtérítését. Valamint, hogy 20 órától 06 óráig szüntessék meg a harci technikák üzemeltetését. Amennyiben 30 napon belül nem kapnak választ, akkor a DHSCS parancsnokságot és az MNK HM-t keresik meg.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/II-9. és a BM III/III-3. Osztályait.

Jóváhagyom:

Jenovai Lajos r. alezredes
megyei főkapitány

Berente Károly r. szds.
értékelő tiszt

állambiztonsági helyettese

1989. augusztus 2.

20/4-109/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

X. 1989. augusztus 02. (69)

HK 12-4

Az MSZMP MB első titkára részére 1989. augusztus 2-án érkezett egy írógéppel írt „Ütött az órátok, revizionista urak! A visszaszámlálást elkezdtük! A magyar nép nevében” aláírással ellátott fenyegető levél érkezett. [sic!]

Az anyagot Kecskeméten adták fel, melyben feladó közli: „Erre a haza- és néparuló bitangra nem tudtok olyan biztonsággal vigyázni, hogy az irányzékomból kikerüljön az a gyalázatos pofája. (Nyers Rezső)... A nép el fog menni szavazni, de... nem az ilyen feltámadt népnűző úri bitangokra!”

Intézkedés:

- az információt jelentettük a BM III/III. Csf.-nek;
- az MSZMP MB titkárával a védett vezető gyalogos útvonalát minimálisra csökkentettük;
- a biztosítást fokozott biztonsággal hajtjuk végre.

Jóváhagyom:

Jenovai Lajos r. alezredes
megyei főkapitány
állambiztonsági helyettese

Berente Károly r. szds.
értékelő tiszt

1989. augusztus 7.

X. 1989. augusztus 07. (70)

1. HK 12-14

Az SZDSZ bajai szervezete tervezi dr. Gajdócsi István, Baja országgyűlési képviselőjének visszahívását. Helyette Szász István ([...] a Pallas Lapkiadó Vállalatnál újságíró), volt bajai, jelenleg Budapest I. ker. [...] szám alatti lakost akarják megválasztani. Szász az SZDSZ bajai választmány tagjának, dr. Péterfi Tamásnak nagybátyja.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a III/III-3. Osztályt.

2. ATA 12-12

A bajai mezőgazdasági kombináthoz 1989. július 24-én dupla, de nyitott borítékban postai úton érkezett a Pénzügyminisztériumból a T-0330/1989.II.a. számú „titkos” minősítésű tájékoztató 637. sorszámú példánya. A tájékoztató többek között tartalmazza a 3166/1989. MT számú határozatot a mezőgazdasági termékek exporttámogatásáról. Ezt az anyagot a kombinát igazgatójának utasítására 4 példányban fénymásolták és szétszították. Közülük 3 példányt visszagyűjtöttek, a negyedik a mohácsi „Új Barázda” TSZ elnökéhez került. Ennek sorsa ismeretlen.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/II-11. Osztályt;
- a BM III/II-A alosztállyal egyeztetett intézkedéseket teszünk.

1989. augusztus 14.

20/4-112/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

X. 1989. augusztus 14. (71)

1. HMT-HK-ASZA 12-12

A Kecskemét Megyei Jogú Város Tanácsa 300000 Ft támogatásba részesítette az MDF kecskeméti szervezetét. A közeljövőben az MSZDP is ugyanilyen összegű támogatást fog kérni.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-3., 4., 7. Osztályokat.

2. HMT-HK-ASZA 12-12

Az MSZDP Baranyai Tibor-féle szárnya 1989. augusztus 4-én vezetőségi ülést tartott Budapest, Mérleg u. 10. szám alatt. Fontosabb témakörök voltak:

- az MT engedélyezte a „Szociáldemokrata Népszava” megjelentetését. A szerkesztőbizottság vezetője Baranyai Tibor. A kiadó a Tót L. Kft., amely nyugati típusú gépkocsik bérbeadásával is foglalkozik.

- Dr. Domján Mihály és Petrasovszky Anna levélben tájékoztatta Baranyai Tiborékát, hogy az egység megteremtése érdekében „vezetőségi pozícióikat illetően írásos lemondó nyilatkozatra kényszerítették dr. Ruttner Györgyöt és Révész Tamást.”

- A november első hetére tervezett MSZDP kongresszust megelőzően mindkét szárny országos gyűlésen választja meg küldötteit, a közös feladatok elvégzése érdekében mindkét szárnyból 7-7 fős egyeztető bizottságot hoztak létre.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-3., 7. Osztályokat.

3. MHT-K/3 12-12

Az MSZDP Bácskai Sándor, Baranyai Tibor, Takács Imre, dr. Domján Mihály és Petrasovszky Anna részvételével 1989. augusztus 7-én vezetőségi ülést tartott. Megállapodtak abban, hogy minden MSZDP szervezetnek küldenek egy levelet, amely tartalmazza: Révész András lemondó nyilatkozatát, az MSZDP egységének megteremtésére szóló felhívást, továbbá azt a megállapodást, mely szerint, aki a másik szárnyat ok nélkül kritizálja, támadja – három fő egybehangzó bizonyítása esetén – kizárható az MSZDP-ből.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-3. és 7. Osztályokat.

Berente Károly r. szds.
értékelő tiszt

1989. augusztus 17.

20/4-113/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

X. 1989. augusztus 17. (72)

ATA 12-4

Biharugra községben az emberek arról beszélnek, hogy 1989. augusztus 22-én román csapatok megtámadják és egészen a Tisza vonaláig elfoglalják Magyarországot. Ez a román pártfőtitkár ajándéka a román nép részére, hazájuk felszabadulásának évfordulójára. Az erre való felkészülést vélik felfedezni abban, hogy napok óta, éjszakánként, rendszeresen katonai járművek hangjait hallják Romániából.

Intézkedés:

- az információt a III/III. csoportfőnök elvtársnak jelentettük.

Jóváhagyom:

Jenovai Lajos r. alezredes
megyei főkapitány
állambiztonsági helyettese

Berente Károly r. szds.
értékelő tiszt

1989. augusztus 21.

20/4-116/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

X. 1989. augusztus 21. (73)

TA 12-14

Dr. Kozma Huba „F” dossziés kiskunmajsai lakos vezetésével delegáció vesz részt augusztus 21-22-én Rigában egy konferencián. A delegáció tagjai: Pordány László és Lászlóné szegedi lakosok, valamint Nahimi Péter és Bogárdi Zoltán. A lettországi tartózkodást előkészítendő Kozma a következő személyek telefonszámait kapta meg: Dobelis Juris, Titqavs Dans, Maris Caklais.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-4. Osztályt.

Jóváhagyom:

Jenovai Lajos r. alezredes
megyei főkapitány
állambiztonsági helyettese

Berente Károly r. szds.
értékelő tiszt

1989. augusztus 31.

20/4-121/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

X. 1989. augusztus 31. (74)

1. HMB 12-14

A bácskai magyarságra veszélyes a Slobodan Milosevics-féle szerb nacionalista mozgalom, melynek egyik célja a cirill betűs írás teljes meghonosítása. Eddigi eredményei: a vajdasági autonómia önállóságának részbeni korlátozása, az iskolákban a szerb kultúra hagyományainak ápolása, a magyar nyelv visszaszorítása. A céloknak megfelelően nőtt a cirill betű használata. Ezért a magyar, de a horvát származású pedagógusok, tisztviselők körében is nagy az izgalom.

Intézkedés:

- információs jelentés készítése a BM III/II-11. Osztály részére.

2. HMB 12-14

A. F. 1956 óta jogellenesen Svájcban élő személy feleségével 1988-ban Magyarországra látogatott. Visszaérkezésüket követően lakásukon felkereste a svájci elhárítás két képviselője, akik arról kérdezték, hogy magyarországi tartózkodásuk alatt nem próbálták-e beszervezni őket hírszerzésre. A beszélgetés során elmondták, hogy a magyar hírszerzés svájci állampolgárságú volt magyarokat, főleg fiatalokat próbál beszervezni, akiknek Magyarországon való tartózkodásuk idejére, szórakozásukhoz pénzt is adnak. Ezek a fiatalok cserébe a Svájc környéki országokban kémkednek.

Intézkedés:

- információs jelentés készítése a BM III/II-11. Osztály részére.

Jóváhagyom:
Jenovai Lajos r. alezredes
megyei főkapitány
állambiztonsági helyettese

Berente Károly r. szds.
értékelő tiszt

1989. szeptember 1.

20/4-122/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

X. 1989. szeptember 1. (75)

TA 12-14

Kecskés Tollas Tibor erőteljesen szorgalmazza, hogy a Nemzetőr c. lapot fele-fele arányban csinálják Münchenben illetve Magyarországon. Itt ebben dr. Kozma Huba lenne a kulcsfigura. Kecskés nagyon el van keseredve, hogy kint „semmit nem tudnak csinálni a lappal, mert ha így halad tovább, egyszerűen vége az egésznek”.

Jóváhagyom:
Jenovai Lajos r. alezredes
szds.
megyei főkapitány
állambiztonsági helyettese

Donát Tibor r.

1989. szeptember 7.

20/4-124/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

X. 1989. szeptember 07. (76)

1. TA 12-12

Lezsák Sándor és Joó Rudolf beszélgetéséből megállapítható, hogy szeptember 21-én Kalocsára és Lakitelekre látogat Mark Palmer USA nagykövet, Kalocsán az érsek vendége lesz, Lakiteleken mintegy 1000 fő számára tart előadást.

2. TA 12-12

Joó Rudolftól származó információ szerint a hivatalos 9 tagú küldöttség mellett még 3 helyet biztosítottak az MDF, a FIDESZ és az SZDSZ egy-egy tagjának, hogy az USA-ba utazzanak.

Intézkedés:

- az információról tájékoztatjuk a BM III/III-4. Osztályt.

3. TA 12-12

Lezsák Sándor tájékoztatja Várbíró Ferencet, hogy a szeptember 21-re tervezett Tolna megyei látogatása az USA nagykövet programja miatt meghiúsul. Lezsák kéri, hogy az október 7-i Ó utcai ideiglenes munkástanácskozásra delegáljanak 3 megfelelő munkásembert.

Intézkedés:

- az információról tájékoztatjuk a III/III-4. Osztályt.

4. TA 12-12

Dr. Kozma Huba feleségét Gázsó L. Ferenc arról tájékoztatja, hogy férjét kb. 2 hónap múlva az országgyűlési képviselőválasztásokon jelölni fogják.

Intézkedés:

- az információról tájékoztatjuk a BM III/III-4. Osztályt.

Jóváhagyom:

Jenovai Lajos r. alezredes
megyei főkapitány
állambiztonsági helyettese

Berente Károly r. szds.
értékelő tiszt

1989. szeptember 20.

20/4-126/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

X. 1989. szeptember 20. (77)

TA 12-14

Gaszó Ferenc tájékoztatta dr. Kozma Huba kiskunmajsai lakost, hogy Zelei Miklóssal közösen lapot indítanak.

Csurka István a lapot „feljelentette” egy három oldalas levélben Pozsgay Imre államminiszternél és Németh Miklós miniszterelnöknél. [...]

Intézkedés:

- az információról tájékoztatjuk a BM III/III-4. Osztályt.

Jóváhagyom:

Jenovai Lajos r. alezredes
megyei főkapitány
állambiztonsági helyettese

Donáth Tibor r. szds.

1989. szeptember 22.

20/4-127/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

X. 1989. szeptember 22. (78)

1. HMB 14-14

1989. szeptember 14–17. között a bécsi Renner Intézet 1125 Wien, Khlesl-Platz 12. – szervezésében, mely az osztrák szocdempart továbbképző központja, tájékoztató szemináriumot tartottak az MSZDP tagjai számára. A rendezvény színhelye Garten Hotel, Altmannsdorf, Hoffinger Gasse 26-28. 1120 Wien volt.

Az MSZDP három irányzatát – történelmi szárny, megújulási platform, szocdem. műhely – több mint 20 fő képviselte hazánkból. A tanácskozáson jelen volt Ángyán István, Ágoston Sándor, Bácskai Sándor, Balassa László, Danka László, Farkas Béla, Forgács Mihály, Grad János, Kaszás István, Kelecsényi József, Kovács Gyula, Kőműves József, Márkus G. György, Kepes Ferenc, Molnár Ferenc, Soha Péter, Tarjányi Gyula, Tóth Bertalan, Varga László, Weber János. A tanácskozáson megjelent továbbá többek között Bölcsföldi Andor – Stockholm, Thelen Peter – NSZK, Asztalos Tibor – Bécsben élő magyar összekötő is.

Az előadássorozatot követően szeptember 17-én az MSZDP képviselői és Bölcsföldi Andor az alábbi főbb kérdésekben jutott közös álláspontra:

- Meg kell teremteni az MSZDP belső egységét, ami azonban nem zárja ki a frakciók létét, ha egységes, erős vezetés áll a párt élén.
- Törekedni kell az akcióegység kialakítására.
- A párt vezetőségében meg kell hagyni az idős, nagy tapasztalattal rendelkezőket azzal, hogy szerepük egyre inkább protokolláris teendőkre korlátozódjon, az MSZDP-nek fokozatosan a fiatalok pártjává kell átalakulnia.
- Szükséges az egységes pénzügyi alap megteremtése, a központi iroda létrehozása.
- A november 4-6-ra tervezett MSZDP kongresszuson fő feladat új vezetőség választása, egységes irányítási rendszer kidolgozása, politikai akcióegység kialakítása. A

kongresszuson bármely irányzat a három közül az egység megteremtése ellen hat. A Szocialista Internacionálé nem fogja elismerni „szociáldemokratának” az adott szárny új mozgalmát, pártját.

Felvetődött, hogy az USA-ban működik egy nemzetközi intézet a „demokráciáért”, mely a tervek szerint hazánkban a nemzeti sajátosságok, hagyományok figyelembevételével, segítségnyújtásával, a felmérések készítésével járulna hozzá a magyarországi békés átmenet elősegítéséhez. Lényege, hogy Miskolcon az MSZDP, Szegeden az MDF, Debrecenben a Független Kisgazdapárt támogatásával nagygyűléseik, választási kampányaik szervezésével, s ezek eredményének mérésével vizsgálják az adott pártok erejét, tömegbázisát, esetleges koalíciós hajlamát, hatalmi esélyeit.

Intézkedés:

- az információról tájékoztatjuk a BM III/III. Csf.-et, valamint a BM III/III-3. és 7. Osztályokat.

2. HMB 14-14

Az MSZDP Bács-Kiskun megyei szervezete adatokkal rendelkezik arra vonatkozóan, hogy a közelmúltban lezajlott időszaki választásokon Kecskeméten az MSZMP és az MDF – bizonyos törvénytelen eszközök alkalmazásától sem visszariadva – összejátszott. Egyre inkább érződik a két szervezet között létrejött szövetség. Ezért az MSZDP helyi szervezete a közeljövő eseményeitől teszi függővé, hogy nyilvánosságra hozza-e a választási manipulációval kapcsolatos információit.

Intézkedés:

- az információról tájékoztatjuk a BM III/III-3. és 4., valamint 7. Osztályokat.

Donáth Tibor r. szds.

1989. szeptember 25.

20/4-130/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

X. 1989. szeptember 25. (79)

HK 12-14

1989. szeptember 16-án du. 16 óra körüli időben egy 30–35 év körüli férfi és egy 45–50 év körüli dél-koreai nő felkereste lakásán kapcsolatunkat azzal a céllal, hogy egy meg nem nevezett sajtó részére a kiskunhalasi szovjet katonai alakulat tiszti, légénységi állományáról, haditechnikai eszközeiről, a helyőrségen belül bekövetkezett változásokról információkat gyűjtsenek. Kapcsolatunk az információ adásának megtagadása mellett, mint illetékest a DHSCS budapesti főparancsnokságot jelölte meg.

Intézkedés:

- információs jelentésben tájékoztatjuk a BM III/II-11. Osztályt.

Jóváhagyom:

Jenovai Lajos r. alezredes
megyei főkapitány
állambiztonsági helyettese

Berente Károly r. szds.
értékelő tiszt

1989. szeptember 26.

20/4-131/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

X. 1989. szeptember 26. (80)

HMB-HK 12-12

A Szabad Demokraták Szövetsége kispesti irodájának felhívása nyomán az SZDSZ szervezetek 1989. szeptember 29-én a Fegyveres Erők Napján országos tüntetéssorozatot szerveznek a munkásőrség feloszlását követelve. A tüntetés közös jelmondata: „Árvíz ellen nem kell géppisztoly”.

Az SZDSZ és az MDF bajai csoportja Baján 1989. szeptember 29-én 17 órára tüntetést szervez. Felhívásukban a fegyveres erők köszöntése mellett követelik: „Az MSZMP kivonulását a hadseregből és a rendőrségből, a nyílt, vagy burkolt kommunista irányítás megszüntetését, a munkásőrség utód nélküli feloszlását, a fegyvertartási engedélyek felülvizsgálatát”.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-3. Osztályt.

Berente Károly r. szds.
értékelő tiszt

Békés megye

1989. július 3.

R-203-6/38/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XI. 1989. július 03. (37)

ASZA 12-4

M. P. román állampolgár, aki 1989. július 02-án tiltott határátlépés elkövetésével jött Magyarországra, elsődleges meghallgatása során az alábbiakat mondta el:

Kb. másfél hónapja sógoránál járt Vaşcăuban [Vaskó], itt hallotta, hogy egy hetes hadgyakorlat volt a területen. Ezen a területen, mely kb. 90 km-re van a magyar határtól, már 15 éve nem volt nagyobb katonai csapatmozgás. A csapatmozgásokat saját szemével is látta a területen, egy hónappal ezelőtt. A hadgyakorlat során éjszakai lövészetek is volt.

Hallomásból tudja, hogy Ateaş [Atyás] vonalában, ami egy km-re van a határtól, a betonozott utak és hidak alá lettek aknázva. A robbanószerkezetek indítása a határőrségnél kezdeményezhető.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk írásban az illetékes központi osztályt;
- a meghallgatások során az adott területről érkezőkkel ellenőrizzük az információkat;
- részletes meghallgatása folyamatban van, a keletkező információkat az illetékes központi osztálynak megküldjük.

Virág Sándor r. alezredes
áb. helyettes

Hankó Pál r. fhdgy.
értékelő tiszt

1989. augusztus 1.

R-203-6/39/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XI. 1989. augusztus 01. (38)

ATA 12-12

Hírforrásunk a mai napon jelentette, hogy 1989. július 29-én a 21.00-kor Budapest, Keleti pályaudvarról indult Orient Expressz nemzetközi gyorsvonaton román nyelvű röplapokat találtak a vasúti kocsik (6 kocsiban) mosdóinak és WC-inek belső ajtó oldalára ragasztva.

A kocsik összeállítását figyelembe véve illetve azt, hogy a ragasztó, mellyel felerősítették a röplapokat még nem volt megszáradva, feltételezhető azokat Budapesten ragasztották fel.

A röplap címzése szerint a román határőröknek, vámosoknak, rendőröknek és a securitátésoknak szól.

A röplap szó szerinti magyar fordításban:

Olvasd és ne dobd el! Határőrök, vámosok, rendőrök, secusok, tudjátok meg, nem vagytok a román nép és Románia védelmezői. Egy diktatórikus rendszer bérencei vagytok/zsoldosai. [sic!] Gondolkozzatok: milyen életük volt a diktátoroknak? Az utókor is elítéli! Legyen példátok Hitler. Ne feledjétek: a nácista diktatórium végrehajtói, ma 43 év után is követve és elítélve vannak. Katonák lévén, még ha parancsot is teljesített. [sic!] [Nicolae] Ceaușescu is ember, akár holnap is meghalhat. Ti élni fogtok, a törvényeknek alárendelve. Az alkotmány és a törvényesség be nem tartása elítélendő, amit ti is tudtok! A következő vezetés a diktátori családot bűnösnek fogja kimondani. Tipikus példa [Gheorghiu-]Dej és Ceaușescu, [Alexandru] Draghici és az alattvalói. A nemzeti népiertás igen sokáig tartott a kés a csontig ért. Tudjuk, hogy a rendszernek eladtátok magatokat, mint ahogy tudjuk nektek sem tetszik, de van még egy lehetőségeket... Nem kérünk „palotaforradalmat”. Nem vagytok erre képesek. Várjuk, hogy visszaforduljatok az igazi tisztességes románhoz, visszautasítva az erőszakosságot az alábbi módon:

- ne lőjétek le azokat, akik az országból szökni akarnak;
- végezzetek összefoglaló értékelést;
- ítéljétek el a letartóztatásokat azokkal szemben, akik a legalapvetőbb emberi jogokat kérik;
- csatlakozzatok az általános sztrájkhoz, lassan kidolgozva azt;
- egyetértés és szolidaritás jeléül minden este 22 órakor kapcsoljátok le a villanyt 5 percre.

És ne feledjétek az öregek bölcs mondását: a román bosszúálló. Nem fenyegetőzünk, kérünk legyetek románok!

Intézkedés:

- a röplapról készült fénymásolat egy példányát tájékoztató jelentéssel megküldjük az illetékes központi osztálynak;
- felderítő intézkedéseket foganatosítunk a röplap keletkezési helyének és felragasztási helyének felderítésére és felkutatására.

Virág Sándor r. alezredes
áb. helyettes

Hankó Pál r. fhdgy.
értékelő tiszt

1989. augusztus 10.

R-203-6/40/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XI. 1989. augusztus 10. (39)

ASZA 4-3

1989. július 18-án az áttelepült román állampolgárok meghallgatása során kapcsolatba kerültünk Gy.A.² szalontai lakossal. Július 18-án permisszel³ lépett be az MNK területére. Elmondta, hogy családotól szeretne áttelepülni, de félnek a visszaadástól [...] Magyar nemzetisége miatt szerelték le a milíciáról [...].

A meghallgató operatív tiszt operatív igényeinket is figyelembe véve, ezen a beszélgetésen az áttelepülés lehetőségére választ nem adott. Gy.A. azzal tért vissza az

RSZK-ba, hogy majd augusztus hónap folyamán érdeklődik. 1989. augusztus 08-án Gyulavári közúti határátkelőhelyen lépett be újra az MNK területére Skoda típusú személygépkocsijával. A gépkocsi levegőszűrőjében elrejtve egy papírlapot hozott be, melyre a szalontai milícia által foglalkoztatott (40 fő) ügynökök neveit, címeit és fedőnevét írta föl.

Ezekhez az adatokhoz 1978 vagy 1979-ben jutott hozzá. Akkor [...] egy napon Serecku Ladislav főhadnagy, aki a gazdasági rendőrségen dolgozik két füzetet és több jelentést adott át neki, hogy azokat semmisítse meg. Átnézte a füzeteket, s mivel a foglalkoztatott ügynökök adatait tartalmazta, ezt hazavitte, a többi anyagot pedig megsemmisítette.

A 40 nevet tartalmazó papírlapot lojalitása bizonyításaként hozta magával Magyarországra. Elmondta, nem ért egyet Nicolae Ceaușescu politikájával, s lehetőség szerint támogatja azokat, akik ez ellen küzdenek. Elmondta még, hogy Szalontán két Securitate tiszt és két tiszthelyettes dolgozik jelenleg is. A két Securitate tiszt a saját ügynöki bázisán túl a milícia ügynöki kontingensét is felhasználja információszerezésre. A két tiszthelyettes a milícia épületében a szomszédos postáról átkötött távbeszélő vonalak ellenőrzését végzi. A postáról a lecsatlakozásokat Gy. Gy. postai alkalmazott, Securitate ügynök hajtja végre.

Gy.A. által mondottakra figyelemmel egyértelmű választ letelepedésére nem kapott. Mint rendszeres utazó többször jön még be az MNK területére. 1989. augusztus 19-én Csorváson rokonához hivatalos esküvőre [jön], amikor ismételten megkeresi szervünket áttelepülése ügyében.

Megjegyzés: az információ ellenőrzése során megállapítottuk, hogy a 40 nevet tartalmazó ügynöki listáról 3 személy már szervünk látókörébe került korábban, mint ügynökgyanús személy. Egy fő átszökését követő meghallgatása során beszámolt beszervezésének körülményeiről is.

Intézkedés:

- információs jelentésben tájékoztatjuk a BM III/II-12. Osztályt, a további koordináció biztosítása érdekében;
- operatív úton a Magyarországra bejáró és a névsorban szereplő ügynökgyanús személyek ellenőrzését, illetve belépésük regisztrálását a FEP-en működő rezidentúra útján megkezdjük.

Virág Sándor r. alezredes
áb. helyettes

Hankó Pál r. fhdgy.
értékelő tiszt

1989. augusztus 21.

R-203-6/41/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XI. 1989. augusztus 21. (40)

Op. meghallg.: 4-4

B. C. C. [...] sorállományú határőr katona [...] sz. alatti lakos, román nemzetiségű, román állampolgár 1989. augusztus 19-én illegális úton átszökött az MNK területére. B. meghallgatása során elmondta, hogy 1989. január 20. óta teljesít sorkatonai szolgálatot a nagykarolyi határőr zászlóaljnál. Elmondta, hogy fegyelmi fenytésnént a zenini őrsön 85 db juh őrzésével bízták meg. 1989. augusztus 16-án az őrzésére bízott juhokat elhagyta, s mikor visszament már nem találta meg azokat. Két napon át az egész őrs kereste, de nem találták meg. 18-án este az őrsparancsnok kiküldte további keresésre, s közölte, hogy ha nem lesznek meg büntetést kap, és ki kell fizetnie az állatok árát is (kb. 85000 lei). A várható felelősségre vonástól megrémülve Magyarországra szökött.

Meghallgatásakor részletesen beszámolt kiképzéséről. A nagykarolyi határőr zászlóalj felépítéséről, fegyverzetéről, a zenini őrs parancsnokairól, fegyverzetéről, a

járőrök felszereléséről, a járőrzési gyakorlatról. Elmondta a fegyverhasználat lehetséges eseteit az elmúlt kb. 4 hónap határeseményeit a zenini őrsön.

B. nem került visszaadásra.

Intézkedés:

- a részletes meghallgatási jegyzőkönyvet megküldjük a BM III/II-12. Osztálynak;
- megszervezzük B. operatív ellenőrzését arra az időszakra, míg Békés megyében tartózkodik.

A távollévő Virág Sándor r. alezredes helyett:

Szloszjár György r. őrgy.
osztályvezető

Hankó Pál r. fhdgy.
értékelő tiszt

1989. szeptember 11.

R-203-6/42/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XI. 1989. szeptember 11. (40)

Op. meghallgatás: 3-4

M. V. [...] Románia [...] sz. alatti lakos Magyarországra történt átszökése után szeptember 8-án az alábbiakat mondotta el:

Nagynénje L. J., kb. 3 évvel ezelőtt legálisan települt át Magyarországra, ahol a magyar állampolgárságot megkapta. 1989. augusztus 19-én fia, L. J. Arad [...] sz. alatti lakos esküvőjére utazott ki a nagylaki FEP-en. A határőrizeti szervek 2 napig ott tartották, iratait elvették, innen Aradra szállították, s kényszerítik mondjon le magyar állampolgárságáról, s román személyi igazolvánnyal kívánják ellátni. Augusztus 25-én 10 nap gondolkodási időt adtak részére, de iratait benntartották a rendőrségen, ahol tetteleg bántalmazták. L. J-át fia lakásán szeptember 4-én felkereste M. V., amikor is L. J. átadta lakása kulcsát és címét azzal, ha Magyarországra sikerül szöknie, értesítse a hatóságokat és élettársát.

Megjegyzés: L. J. Budapesten lakik az [...] sz. alatt. Élettársa kiutazása óta nem tud L. J-ről.

Intézkedés:

- a keletkezett információról tájékoztatjuk a BM illetékes központi osztályait.

Virág Sándor r. alezredes
áb. helyettes

Hankó Pál r. fhdgy.
értékelő tiszt

1989. szeptember 15.

R-203-6/43-1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XI. 1989. szeptember 15. (42)

K/3 12-12

A békéscsabai Ellenzéki Kerekasztal 1989. szeptember 16-án 10 órától a békéscsabai Széchenyi ligetben „Szabad szombat” címen rendezvényt tart. A rendezvényre meghívást kapott többek között Deutsch Tamás és Orbán Viktor is.

A mai napon került felszínre, hogy „Józan Magyarok Társasága” aláírással névtelen feladók levelet írtak az SZDSZ és a FIDESZ helyi szerveinek címezve, melyben gúnyosan szóltak Deutsch és Orbán személyéről. A levél második részében közlik, hogy „szombaton

mi is ott leszünk a ligetben és letesszük a fegyvert, de előtte még használjuk a haza ellenségei ellen”.

Hasonló tartalmú levelet kapott az MDF helyi szervezetének vezetője is, aki a mai napon feljelentést tett az ismeretlen fenyegető ellen a békéscsabai rendőrkapitányságon.

A két anyag kézírása egy elkövetőre utal.

Megjegyzés: az SZDSZ és a FIDESZ címére címzett levél csak a hétfői postaforgalomban kerül kézbesítésre. „Józan Magyarok Társasága” nevű szervezet ismereteink szerint Békés megyében nem működik.

Intézkedés:

- illetékes központi osztály tájékoztatása;
- operatív eszközeinket eligazítjuk a rendezvény biztosításának érdekében, illetve a keletkező információk felderítésére.

Virág Sándor r. alezredes
áb. helyettes

Hankó Pál r. fhdgy.
értékelő tiszt

1989. szeptember 18.

R-203-6/44/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XI. 1989. szeptember 18. (43)

ASZA 4-4

Az 1989. aug. 10-én leadott R-203-6/40/1989. sz. jelentéshez kapcsolódóan az alábbi információk keletkeztek:

Gy.A.⁴ szalontai lakos 1989. szeptember 14-én újra felkereste szervünk fedéssel dolgozó operatív tisztjét és elmondta, a szalontai román vasúti határátkelőhelyen szolgálatot teljesítő Klint főhadnagytól hallotta, hogy „Chrudinák addig csinálja a negatív propagandát Romániáról, míg megjárja”. Klint véleménye szerint a feladatot a testőrség líbiai tagjai hajtánák végre.

A kialakult beszélgetés során elmondta, hogy leszerelését követően a szalontai milícia 1984-ben „Marian” fn.-en beszervezte. Beszervezője Ollaru Aurél szds. Feladata gazdasági bűncselekmények felderítése, a lakosság hangulatának kipuhatolása. Találkozási helyük a milícia épületében van. Jelenlegi tartója Kiss hadnagy, a bűnügyi osztály beosztottja. Az utóbbi időben a találkozókön megjelenik Drimbe Marian Securitate fhdgy. is. Feladatul adta magyarországi utazásai során keresse az általa ismert áttelepült román állampolgárokat. Konkrétan átszökés körülményei, a hatósági ügyintézés rendje, életkörülmények, hangulat, román állampolgárok visszatérésre rábírása.

Megjegyzés: az eddig felszínre került információk alapján feltételezhető, hogy Gy.A. áruló, hajlandó a magyar szervek részére dolgozni legfőbbképpen azért, hogy várható áttelepülése előtt egzisztenciáját megalapozza.

Intézkedés:

- a BM III/II-12. Osztályt folyamatosan tájékoztatjuk a felszínre kerülő információkról a megfelelő koordináció biztosítása érdekében;
- Gy.A. személyét, s az általa adott információkat folyamatosan értékeljük, ellenőrizzük a meglévő operatív lehetőségek útján.

A távollévő Virág Sándor r. alezredes
áb. helyettes helyett:

fhdgy.

Varga András r. őrgy.

tiszt

Hankó Pál r.

értékelő

III/II. oszt. vez.

1989. szeptember 20.

R-203-6-/45/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XI. 1989. szeptember 20. (44)

Op. meghallg. 4-3.

B. M. [...] Arad, [...] sz. alatti lakos 1989. szeptember 15-i átszökése után, meghallgatása során az alábbiakat mondta el: A vámosoknak havonta két alkalommal írásban jelentést kell tenniük a curtici [Kürtös] vámnál dolgozó Dedulea Mihai Securitate századosnak. Állandó feladatuk a ki- és belépők között információ szerzés az alábbi témakörökben:

- Románia kül- és belpolitikáját hogy ítélik meg más országok,
- mi a vélemény a felső vezetésről, illetve N[icolae]. C[eașescu]-ről,
- mit szólnak az utasok a magyar-román viszonyhoz,
- milyen könyveket, folyóiratokat igyekeznek a magyar állampolgárok Romániába vinni,
- ellenpropaganda terjesztése; itt hangoztatni kell, hogy Magyarország Erdélyt visszaköveteli.

Azokról a személyekről, akik értékes információt adnak, részletesen be kell számolni a személyi adatok és útleveleladatok rögzítése mellett.

Intézkedés:

- a keletkezett információról tájékoztatjuk az illetékes központi osztályt;
- a FEP-en működő rezidentúrát eligazítjuk az információ ellenőrzése céljából.

A távollévő Virág Sándor r. alezredes

áb. helyettes helyett:

Hankó Pál r.

fhdgy.

Varga András r. őrgy.

értékelő

tiszt

III/II. oszt. vez.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

1989. július 7.

R-204-18/1-88/89.

Szigorúan titkos!

II/1989. 07. 07. (88)

1. K/3 12-14

1989. 07. 05-én feladó nélküli, dr. Jona János Miskolc [...] címzésű anyagban a „Magyar Október Párt” kezdeményezői meghívják C-t 1989. július 9-re a Jurta Színházban tartandó nagygyűlésükre és mellékelnek egy röplapot, melyen bejelentik a pártjuk megalakulását. A röplap „1945–1989. Ennyi volt, elég volt” kezdetű „Magyarok, újra kezdjük” végződésű szöveget tartalmaz.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

2. HMT 12-12

HK

- 1989. 07. 03-tól Ózdon terjesztik a „Szolidaritás” című 1989. május 27-i keltezésű 2. próbaszámot (a címlapján „Mennyi a fizetésed Józsi” felirat) és 3 féle röplapot:

1. „Ipari és mezőgazdasági dolgozók ébredjetek”, melynek fő mondanivalója, hogy „semmi más nem történik, minthogy a párt már beépült kádereit az átkeresztelt, úgymond újjászerveződő társadalmi szervezetek vezető pozícióiba juttatja... A szocialista osztályelmélet nem jelentett mást, mint a rabszolgaság intézményesített ideológiáját... mi nem veszíthetünk!... Szolidaritás Szakszervezeti Munkásszövetség Budapest, 1151 Dózsa Gy. u. 36.”
2. „Megjelent az SZDSZ programja, „Mit akarnak a szabaddemokraták” című „Csatlakozz a Szabad Demokraták Szövetségéhez” végződésű.
3. „Magyar munkásokhoz” című, a Szolidaritás Szakszervezeti Munkásszövetség megalakulásáról tájékoztató, „Alakítsunk a magunk számára olyan szakszervezetet, amelyet mi akarunk” végződésű röplap.

3. HMT 12-14

1989. 07. 03-án a délutáni órákban Ózdon az OKÜ gyárterületén megjelent Takács András, a „Szolidaritás Szakszervezeti Munkásszövetség” képviselője és a durvahengerműben majd a finomhengerműben rövid, hangulatkeltő előadást tartott, mely során agitált a 07. 04-én tartandó szolidaritás-gyűlésekre. A 2. számú információban szereplő röplapokat osztogatta és fűzött hozzájuk magyarázatot. Ezt követően 22 órakor ismét megjelent és szónoklatot tartott. A vállalat területére való bejutásának körülményei nem ismertek, az illetékes gyáregység-vezetők jelenlétéről nem tudtak.

Intézkedés:

- a rendészeti vezető figyelmét felhívtuk a vállalat biztonsági előírásainak a ki- és belépés rendjének következetes betartására;
- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

Megjegyzés: kapcsolatunk véleménye szerint a vállalatnál dolgozó SZDSZ tagok juttatták be, nem ismert módon.

4. HMT 12-14

1989. 07. 04-én 15 órától Ózdon a Liszt Ferenc Műv[elődési]. Házban – melyen Budapestről megjelent Takács András, a „Szolidaritás” c. lap főszerkesztője, Krasznai Zoltán és egy nem ismert kilétű nő – a Szolidaritás Szakszervezeti Munkásszövetség gyűlést tartott kb. 140 fő részvételével. A gyűlés célja a szervezet népszerűsítése, az agitáció, a tömegbázis-építés volt. Ennek során a szervezetbe belépett 96 fő. Felszólítottak az egységes fellépésre és előtérbe helyezték a sztrájk, mint tiltakozó eszköz alkalmazását.

Este kb. 20 órakor a gyűlésen résztvevők közül néhány vezérigazgatói engedéllyel, kísérettel gyárlátogatáson vettek részt az OKÜ-ben. Név szerint: dr. Árvai László közgazdász budapesti, Vass István esztergályos gödi, Kenéz Józsefné mérnök budapesti, Takács András budapesti lakosok. Ennek során felvetődött a polgári fegyveres őréség szükségessége, melyre Mihály Tibor OKÜ dolgozó SZDSZ tag kijelentette, hogy ők ezt meg fogják szüntetni. Takács kapcsolatunk szerint valamelyik ózdi barátjánál lakik és újabb aktivistákat vár, hogy szervező-agitáló tevékenységüket folytassák.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

5. TA 12-14

1989. 07. 07-én Mészáros Gyula Ózd [...] sz. alatti lakos dr. Iván Gézával beszélt és közölte, hogy 1989. 07. 19-én 17 órától a „Kun Béla” Műv[elődési]. Házban ellenzéki fórumot szerveznek, melyre várják az MSZDP, a Kereszténydemokrata Párt, SZDSZ, MDF és FKGP képviselőit. Iván megígérte, hogy Rajkai Zsolt miskolci, dr. Csukás Zoltán miskolci és Fábrián Károly miskolci lakosokkal részt vesz a rendezvényen.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

Megjegyzés: Mészáros SZDSZ tag volt, de személyi összetűzés miatt kilépett.

1989. július 10.

R-204-18/1-88/89.

Szigorúan titkos!

II. 1989. 07. 10. (88)

- 1989. 07. 04-én az MDF miskolci szervezete elnökségi ülést tartott dr. Gyurkó Péter lakásán. Bejelentették, hogy 1989. 07. 18-tól 07. 20-ig nyilvános tagtoborzót szerveznek Miskolcon. Az elképzelések szerint az LKM 1-es kapuja előtt, a Szabadság téren a „villanyrendőrnél” a Centrum áruház előtt és az Avas-délen standokat állítanak föl, belépési nyilatkozatokat, propagandaanyagot, ill. a „Miskolci Fórum” c. lapot fogják árusítani.

Balázsi bejelentette, hogy az MDF programja elkészült, de csak a választások előtt fogják nyilvánosságra hozni, nehogy bárki is felhasználjon belőle valamint. Szorgalmazta újabb vidéki csoportok létrehozását. Több ízben élesen kirohant a többi alternatív szervezet és a párt ellen, főként az SZDSZ ellen, melyek véleménye szerint: „az MDF hátán jöttek be” és most erőszakosan próbálják magukat mások elé helyeztetni.

- 1989. 07. 06-án az MDF klubnapot tartott, melyen Balázsi közölte, hogy 07. 02-án Kiskunmajsán találkozót tartottak, jelen volt Für Lajos, Csurka István és Lezsák Sándor is. A megbeszélésen elhangzott, hogy az elnökség tagjai a választások előtt „megszállják” Borsod megyét és korteshadjáratot fognak folytatni. Ehhez kb. két hétre 2-3 ember Miskolcra költözik.

- 1989. 07. 10-én az MSZMP megyei képviselői és a miskolci Ellenzéki Kerekasztal megbeszélést tart, a nyilvánosság kérdését fogják megtárgyalni.

- Hajdú Gábor közölte, hogy a megyében ő a Szabad Európa Rádió megbízottja, ha fontos információt szeretnének elmondani, őt keressék meg.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

látta:

Kolok Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:

Szuhár Dezső r. fhdgy.
tájékoztatónak

1989. július 13.

R-204-18/1-

Szigorúan titkos!

II. 1989. 07. 13. (90)

K/3 12-14

F: a borítékon nincs

C: Gyurkó Béla Miskolc, [...]

A „Politikai Foglyok Bajtársi Szövetsége 1956”, „Nyugati László Társaság” részéről Berényi L. Gábor tájékoztatja C.-t, hogy a volt politikai elítéltek jelenleg sajnos nincsenek olyan helyzetben, hogy anyagi kártérítést követelhetnének. Az egyetlen, amit tehetnek, hogy kezdeményezik bírói rehabilitálásukat. A politikai helyzetet értékelve kifejti: „Kényes helyzetben vagyunk. Az ún. ellenzék jelenleg lefeküdt a pártnak, már előre csóválják a farkukat a kommunisták felé. A hatalom reményében, ennek bűvöletébe már

a hatalomba való részvétel ígérete is elég volt, hogy cserben hagyják az új nagy pártok a közös harcot. Nézd meg az SZDSZ-t vagy az MDF-t, hogy viselkednek a kerekasztal tárgyalásokon. Azzal, hogy leültek a kommunistáknak segíteni, megmenteni a gazdasági helyzetet, megmentették őket a legcsúfosabb bukástól". Kifejti továbbá, hogy ezzel felelősséget is vállaltak és ez még a létébe kerülhet az ellenzéknek. Jelenleg a legfontosabbnak a hatalom megszerzését tekinti. Felhívja C.-t, hogy szervezze a miskolci és a Borsod megyei szervezeteket, válasszanak helyi vezetőségeket. Aktivizálják magukat és akkor a politikai győzelem után lesz anyagi jóvátétel is.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

1989. július 20.

[91]⁵

Az 1989. 07. 07-i 88. sz. táviratunk 5. sz. információkhoz kiegészítésként jelentjük:

Az SZDSZ részéről részt vesz Demszky Gábor, az MDF-től dr. Furmann Imre, FKGP-től dr. Iván Géza, dr. Csukás Zoltán, Fábrián Károly, az MSZDP részéről Kitzinger Ferenc, Szilágyi Gábor a Kereszténydemokrata Párttól Lánczy László.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

2. HMT 12-14

1989. 07. 18-án az MDF miskolci elnöksége ülést tartott, melyen Balácsi beszámolt a 17-i MSZMP-MESZEB tárgyalásról. Balácsi feltételezte, hogy az MSZMP azt az utasítást kapta, hogy ne hátráljanak meg, de ne is törekedjenek konkrét megállapodásra, ha az pozícióvesztést jelentene számukra. Ugyanakkor mutassanak tárgy tárgyalókészséget, törekedjenek a tárgyalási folyamat fenntartására.

Furmann beszámolt a régióalakítással kapcsolatos elképzelésekről, mely szerint 4 vidéki iroda alakult az országban Pécsen, Szegeden, Győrben és Miskolcon. Miskolc 40 ezer forintot kap a központi keretből az iroda fenntartására. Bejelentette, hogy az országos választmány augusztus 31-én ülésezni fog, az MDF miskolci szervezete augusztus 20-án nagygyűlést tervez tartani.

Földvári László közölte, hogy a Miskolcon a közelmúltban alakult Nova-Taxi részéről felajánlották neki, hajlandók az MDF egy jelszavát minden kocsijukra kitenni, ha cserébe az MDF minden lapjában közli a reklámjukat, ill. emblémájukat. Az ajánlatot elfogadják és az alábbi jelszóban egyeztek meg: „Nyugodt erő – MDF”.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

1989. július 20.

R-204-18/1-92/89.

Szigorúan titkos!

II. 1989. 07. 20. (92)

1. ASZA 12-12

Az 1989. július 19-én megjelent „Heti Hírnök” című, Borsod és Heves megyében megjelenő lapban, Magyar Elemér SZDSZ-tag nyilatkozata „Ötvenezer besúgó Magyarországon?” címmel. Ebben Magyar – volt ügyészi múltjára hivatkozva – élesen támadja a BM szervek operatív munkáját.

Intézkedés:

- a lapot eredetben megküldjük az áb. miniszterhelyettesi titkárságnak, javasoljuk bemutatni a miniszter elvtársnak;
- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

2. TA 12-14

1989. 07. 19-én Szabó Béla MDF-tag Budapestről tájékoztatta dr. Furmanné dr. Pankucsi Mártát, hogy július 22-én szombaton Óbudán a „Selyemgombolyítóban tartanak egy összejevetelt Csoóri, Csurka vezetésével. A téma az MDF jövője, hogy hogyan működjön az elkövetkezendőkben: a párt mellett, vagy azzal párhuzamosan, esetleg másként. Az összejevetelre meghívta Furmann Imrét is.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

látta:
Kolok Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:
Szuhár Dezső r. fhdgy.
tájékoztató tiszt

1989. július 24.

R-20-4-18/1-93/89.

Szigorúan titkos!

II. 1989. 07. 24.

1989. 07. 20-án az MDF edelényi, emódi, mályi, miskolci, ózdi és szikszói szervezeteinek vezetői Emődön összejevetelt tartottak.

Dr. Furmann Imre felszólalásában elmondta, hogy megítélése szerint az MSZMP ismételen elkezdte a „lazítást”. Példaként Fejti Györgyöt említette, aki szerinte a korábbiaktól eltérően teljesen felkészületlenül tesz eleget a meghívásoknak. Furmann hangoztatta, hogy az MSZMP-nek a választási eseményektől független részt kell vennie az eljövendő koalíciós vezetésben egy esetleges polgárháború elkerülése érdekében. A felszólaló kijelentette, hogy taktikai szempontból szükségesnek tartja, hogy az MDF ellenzékén belüli helyét és szerepét a közvélemény minél szélesebb körben ismerje meg, egyben a közismert és népszerű MDF tagok tagsági viszonyát is hangoztatni kell.

A hozzászólásokból megállapítható, hogy az MDF szervezetek többsége készül augusztus 20-a megünneplésére. Az edelényi és a kazincbarcikai szervezetek e tárgyban előzetes megbeszélésével folytatnak az egyházak helyi képviselőivel.

A gyűlés után a miskolci Művész Presszóban megjelent MDF vezetőségi tagok elfogadták dr. Balázs László javaslatát, amely a munkásőrségnek, mint az MSZMP fegyveres testületének a leszerelésére irányuló országos aláírásgyűjtési akció kezdeményezésére vonatkozott.

Az MDF Miskolcon 3 napos nyilvános tagtoborzást végzett csekély eredménnyel.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

1989. augusztus 2.

R-204-18/1-94/1989.
titkos!

Szigorúan

II. 1989. 08. 02. (94)

1. TA 12-14

A borsodi nyomdában elkészült az MDF választási kiadványa „Válassz!” címmel 40000 példányban. A kiadvány az augusztus 05-i kecskeméti, kiskunfélegyházi és szegedi országgyűlési képviselőválasztásokra készült. Felelős kiadó Bíró Zoltán, felelős szerkesztő Csurka István. A lap 1989. 08. 01-re elkészült, azonban Regős Helga MDF irodavezető nem tudott érte jönni, ezért Furmann Imrét bízták meg a lapok átvételével. Budapestre 15000 pld.-t, Kecskemétre, Kiskunfélegyházásra és Szegedre 22000 pld.-t szánnak, Miskolcon marad 3000 pld. A 22000 példányért Rozsnyói Zoltán jön Lakitelekről. A lap vezércikkét Csurka István és Csengey Dénes írták. A kiadványban bemutatják az MDF jelöltjeit, ismertetik programjukat. A kiskunfélegyházi jelölt Fekete Pál tanár, a kecskeméti jelölt Debreczeni József tanár, a szegedi jelölt Raffay Ernő. A lap ára 10 Ft. Az írások hangvétele helyenként ellenséges, élesen bírálja az MSZMP-t.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

2. TA 12-14

1989. 07. 31-én Ladányi János a Wallenberg Bizottság képviseletében Borsod megyében járt osztrák televíziósokkal. Az osztrák TV számára készítettek felvételeket Bécs-Budapest Világkiállítással kapcsolatban, többek között Alsógagy és Csenyété községekben is. Ladányi szerint megdöbbentő felvételeket készítettek. A két község a Cserehát elnéptelenedő, elöregedő, most már túlnyomórészt cigányok lakta falvai közé tartozik.

Az osztrák TV-sek riportot szándékoznak készíteni Balácsi Tibor miskolci MDF vezetővel is.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

látta:

Kolok Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:

Szuhár Dezső r. fhdgy.
tájékoztató tiszt

1989. augusztus 4.

R-204-18/1-95/1989.
titkos!

Szigorúan

II. 1989. 08. 04. (95)

HMT 12-14

1989. 08. 03-án Miskolcon a HNF székházban a szokásos csütörtöki MDF rendezvényen kb. 40 fő részvételével Balácsi Tibor helyi MDF vezető beszámolt a legutóbbi választmányi ülésről az alábbiak szerint:

Az MDF napilapjának létrehozására részvénytársaság alakult. A választmány már megkezdte a részvények jegyzését 1989. 08. 03-i adat szerint 2,7 millió forintnál tart a részvények jegyzése.

A választmányi ülésen kitűzték az MDF II. országos gyűlésének időpontját. Tervek szerint 1989. október 20-21-22-én tartják Budapesten a II. országos gyűlést október 23-án a Budapest Sportcsarnokban tartandó politikai gyűléssel tervezik befejezni.

Az országos gyűlés napirendjei a választások előkészítése, választási propagandakampány, valamint a párttá alakulás témái lesznek.

A választmányi ülésen szó volt az Ellenzéki Kerekasztal tárgyalásokról. MDF vélemény szerint az MSZMP csak taktikázik, nem hajlandó a megegyezésre, ezért a változások lelassultak. Ugyanakkor élesedik az MDF viszonya a többi újonnan alakult párttal és alternatív szervezettel is, mert ezek a saját érdekeiknek megfelelően alakítják

véleményüket a tárgyaláson, így nem tudnak egységesen fellépni az MSZMP ellen a tárgyalások során.

Intézkedés:

- BM III/III. Csoportfőnökséget tájékoztatjuk.

látta:
Kolak Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:
Jaskó Béla r. fhdgy.
értékelő tiszt

1989. augusztus 7.

R-204-18/1-97/1989.
titkos!

Szigorúan

II. 1989. 08. 07. (97)

HÜ 12-14

Kapcsolatunk 1989. augusztus elején néhány napot Budapesten töltött, ahol több szíriai katonatiszttel folytatott beszélgetést. A szíriai katonatisztek több éve Budapesten tartózkodnak tanulmányi célból. A beszélgetések lényege az volt, hogy a szíriai állam rossz szemmel nézi, hogy hazánk bővíti gazdasági és politikai kapcsolatait Izraellel. Szíria ennek ellensúlyozására több magyar vállalattal szakította meg, vagy tervezi megszakítani kapcsolatait. Kapcsolatunk egy Mohamed nevű szíriai katonatisztól azt is megtudta, hogy amennyiben az MNK tovább mélyíti politikai kapcsolatait Izraellel, úgy terrorcselekményektől sem riadnak vissza. A katonatiszt ezzel magyar repülőgépek eltérítésére célzott.

Intézkedés:

- a BM III/II-13. Osztályt tájékoztatjuk.

látta:
Kolak Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:
Jaskó Béla r. fhdgy.
értékelő tiszt

1989. augusztus 17.

R-204-18/1-97/89.

Szigorúan titkos!

II. 1989. 08. 17. (97)

TA 12-14

1989. 08. 16-án 20 órakor dr. Furmanné dr. Pankucsi Márta dr. Kovásznai Sándor fogorvossal beszélt, aki a Honi Légvédelem MN 4105 (Miskolc, Petőfi laktanya) alakulatnál praktizál.

Kovácsnai jelezte csatlakozási szándékát az MSZMP reformkörhöz, ugyanakkor adataink szerint tagja az MDF-nek is. Tájékoztatta P-t, hogy volt egy Honi Légvédelmi Hadtest párttertekezlet Veszprémben, melyen ő is részt vett. Itt részletesen felsorolta, hogy mely főbb egységek tartoznak a Honi Légvédelemhez, szó szerint: Veszprém, Pápa repülőezred, Taszár, a sárbogárdi rakétások, egész Budapest rakétás légvédelme, a kecskeméti repülőezred és Miskolc, valamint a környező alegységek. Közölte, hogy a Honi Légvédelem részéről 4 főt választottak a kongresszusra képviselőnek, ezek egyike ő, a többi három repülőezred parancsnok. Elmondta, hogy 1988-ban az egyik MDF ülésen való részvétele miatt zaklatták, de az idő őt igazolta az ilyen rendezvényeket való

részvételi tilalmat feloldottak. Pankucsi közölte, hogy el fog dicsekedni, miszerint a miskolci reformkörösök között már kongresszusi küldött is van.

Megjegyzés: Kovásznain keresztül arra illetéktelen alternatív személyek bepillantást nyerhetnek a Honi Légvédelem szervezeti felállításába, egyéb fontos, az MN érdekeit sértő információk szivároghatnak kis. Gátlástalanul fecseg, a birtokában lévő információk súlyát nem érzi.

Intézkedés:

- a BM III/IV. Csfséget tájékoztatjuk.

látta:
Kolak Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:
Szuhár Dezső r. fhdgy.
tájékoztató tisztt

1989. augusztus 23.

R-204-18/1-98/1989.
titkos!

Szigorúan

II. 1989. 08. 23. (98)

K/3 12-14

F: SZDSZ földeáki szervezete Földeák, Lenin u. 12.

C: Latrán Béla Miskolc, [...] és Balogh Béla Kazincbarcika, Pf. 145.

Tartalma: felhívás az SZDSZ vidéki frakciójának létrehozására területi székhelyekkel, ahol az alapszervek anyagi támogatásával központokat működtetnének, fizetett pártszervezőkkel.

Területi központként a felhívás szerzője Győr, Székesfehérvár, Veszprém, Kecskemét, Szeged, Békéscsaba, Miskolc, Debrecen, Szolnok városokat jelöli meg. Egyetértés esetén a vidéki frakció megalakításának színhelyéül Kecskemétet, időpontjául 1989. szeptember 16-át javasolják. A felhíváshoz csatolnak egy kérdőívet, amely az alábbi kérdéseket tartalmazza:

1. az SZDSZ szervezet székhelye;
2. helyeslik-e a vidéki frakció megszervezésével kapcsolatos tanácskozás megtartását;
3. a tanácskozáson hány fővel akarnak részt venni;
4. ebédigénylés;
5. kívánnak-e előadást tartani, milyen témakörben és milyen időtartamban;
6. vállalják-e 100 Ft. befizetését személyenként a helyszínen szervezési költségként.

A felhívás szervezője a vidéki frakció létrehozását, az SZDSZ egyközpontúságának elégtelenségével indokolja. Szükségesnek tartja a politikai vonalvezetés országos egybehangolása mellett a területi elkülönülést, a szervezési és propagandamunka kisebb területi egységekenkénti összehangolását. Mivel a potenciális választópolgárok több mint fele vidéken él, ezek megnyerése, illetve az MSZMP vidéki egyeduralmának megdöntése, végső soron a választási előkészületek érdekében tartja szükségesnek a vidéki frakció létrehozását.

A felhívást aláírta dr. Kertész Dezső elnökségi tag.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget és a Csongrád Megyei RFK III/III. Osztályát tájékoztatjuk.

látta:
Kolak Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:
Jaskó Béla r. fhdgy.
tájékoztató tisztt

1989. augusztus 24.

II. 1989. 08. 24. (99)

1. K/3 12-14

F: Kereszténydemokrata Néppárt Borsod megyei és Miskolc városi szervezetének szervező bizottsága, Miskolc, 3501 Pf. 478.

C: Iván Géza Miskolc [...] FKGP
Juga György Miskolc [...] FIDESZ
Furmann Imre Miskolc [...] MDF
Latrán Béla Miskolc [...] SZDSZ
Vég László Miskolc [...] MSZDP

Tartalom: értesítés a Kereszténydemokrata Néppárt Borsod megyei és Miskolc városi szervezetének szervező bizottsága megalakulásáról, és együttműködési készségének felajánlásáról. Az értesítést aláírta dr. Leleszi István ny. jogtanácsos.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

2. TA 12-14

Kiegészítés az 1989. 07. 19-i 91. sz. napi jelentésünk 2. sz. információjához.

Furmann Imre tájékoztatja Balázsi Tibort arról, hogy az MDF miskolci körzeti irodája az Agrober Miskolc, Vologda u. 4.sz. alatti épületében az ötödik emeleten egy jól elszeparált helyiségben lesz. A helyiség bérletére vonatkozó szerződést már meg is kötötték. Az iroda el lesz látva telefonnal és telefax-al is.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

látta:
Kolak Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:
Jaskó Béla r. fhdgy.
tájékoztató tisztt

1989. augusztus 25.

II. 1989. 08. 25. (100)

K/3 12-14

F: SZDSZ Budapest, Déri Miksa út 10. II/10.

C: Balogh Béla Kazincbarcika, Pf. 145.

Az SZDSZ nevében Szilágyi Sándor tájékoztatja C.-t, hogy szeptember 4–10. között az SZDSZ országos akcióba kezd az általuk készített „Rendszerváltás programjának” terjesztésére, árusítására. Kéri, hogy Baloghék is kapcsolódjanak be a programba. Szeptember 8-9-10-én pedig előadásokat, vitákat terveznek rendezni a programról országszerte, melyekre elküldik „szakértőiket” is. Érdeklődik, hogy a k[azinc]barcikai szervezet képes-e egy hétig standot üzemeltetni a város legforgalmasabb pontján és tudnak-e 2-3 embernek egy éjszakára szállást biztosítani.

A „programon” kívül az alábbi kiadványokat tervezik terjeszteni. Beszélő 26. és 27. száma, SZDSZ zászló, SZDSZ jelvény, SZDSZ matrica, Kossuth címer, SZDSZ 3.,4.,5.,6.,7. száma.

Távolabbi terveik között szerepel, hogy október legelején, az MSZMP kongresszus előtt néhány nappal országos tüntetéseket szerveznek Budapesten az MTV, a megyeszékhelyeken pedig a megyei lapok, kiadó-szerkesztőségi épületei előtt tiltakozásul a sajtómonopólium ellen.

Közli továbbá, hogy szeptember 22–24. között választási tábort rendeznek Sopronban és reméli, hogy ott találkoznak.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

látta:

Kolok Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:

Szuhár Dezső r. fhdgy.
tájékoztató tisztt

1989. augusztus 28.

R-204-18/1-101/89.

Szigorúan titkos!

II. 1989. 08. 28. (101)

K/3 12-14

F: MDF csopaki szervezete

C: dr. Furmann Imre

F. közli, hogy az erdélyi magyarság sorsának javítása érdekében „Ismerjük meg Erdélyt” címmel országos mozgalmat kívánnak indítani. Szeretnék ha minél több település bekapcsolódna a mozgalomba, melynek koordinálását szervezetük vállalja. Amennyiben kezdeményezésük megerősödik, ill. országos méretűvé válik, fölveszik a kapcsolatot a brüsszeli és New Yorkban élő irodákkal, és megszervezik a csatlakozást a nyugat-európai „település örökbefogadási mozgalomhoz”. Ilyen módon kialakítanának egy magyar részvételű nemzetközi szolidaritási mozgalmat. A különböző MDF szervezetek az „örökbe fogadni” kívánt erdélyi települést maguk választanák.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

2. K/3 12-14

F: MDF országos elnöksége Budapest, Ó utca

C: MDF városi szervezete, Miskolc

Lezsák Sándor aláírásával meghívó az MDF országos elnöksége által szervezett elnökök gyűlésére.

Helye: Budapest XI., Műegyetem rkp. 3/9. központi épület KA-26. sz. terem.

Ideje: 1989. szept. 9. szombat 10–16 óráig.

Napirend:

- politikai beszámoló, előterjesztő: Antall József
- helyzetkép a szervezet életről (Lezsák Sándor)
- javaslat az alapszabály módosítására (Horváth Balázs)
- az országos gyűlés előkészületei (Bíró Zoltán)

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

3. K/3 12-14

F: A. Béla A-2425 Nickelsdorf [...] Austria

C: Ferenczi László Miskolc, [...]

F. tájékoztatja C.-t, hogy a szeminárium 1989. szept. 2-án 13.30-kor lesz Nagycenken a kastélyban. Kéri, hogy értesítsék Tatán „a két tatai srácot is”, Maller Károly, Tata [...]

Megjegyzés: a „szeminárium” illetve az összejövetel jellegére a tartalomtól nem lehet következtetni, egyéb azonosításra alkalmas adatot nem tartalmaz.

4. TA 12-14

Balázsi Tibor elmondása szerint az országos MDF lapja 1989. októbertől hetente 2 ízben fog megjelenni, az észak-magyarországi tudósító Balázsi lesz. Vezetője, főnöke Csurka István. A szerkesztőség Balázsi lakásán lesz berendezve, kap egy telefaxot, ezen továbbítja az anyagot Budapestre. A lapnál fog dolgozni Zelei Miklós és Gázsó Ferenc is. Csurka szerint az MDF lapjának a „Miskolci Fórum” c. lap alaphangját kell követnie, mert ez a legjobb lap az MDF-en belül.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

1989. augusztus 30.

R-204-18/1-102/89.

Szigorúan titkos!

II. 1989. 08. 30. (102)

1. TA 12-14

- Furmann Imre tájékoztatta Kishonthy Zsoltot, hogy az Osztrák Néppárt összejövetelt szervez különböző magyar szervezetek részvételével Bécsben. Dr. Furmann Kishonthyt szeretné elküldeni, de Kishonthy elhárította magáról azzal, hogy nem tud nyelveket.

Várhatóan meghívást kapnak az MDF képviselőin kívül a FIDESZ és SZDSZ képviselői is. A miskolci MDF-t várhatóan Balázsi fogja képviselni, a kiutazó jelöltek jóváhagyását Csóti György (Bp., tel: [...]) végzi.

Megjegyzés: az összejövetel időpontja, célja, programja nem ismert.

- Ugyanekkor Furmann elmondta, hogy Tomajban (Badacsonytomaj?) 3 napos választási összejövetel lesz (időpont nem ismert).

- Továbbá közölte, hogy szeptember végén, október elején Budapesten a Hiltonban 3 napos összejövetel lesz a választásokkal kapcsolatban. „Ezt is az amerikaiak csinálják, de teljes mértékben magyar nyelven... de ezt itt csinálják 3 napig a Hiltonban és teljes ellátással.” Kishonthy közölte, hogy ezen részt tud venni.

2. K/3 12-14

F: FKGP megyei titkárság, Székesfehérvár

C: dr. Iván Géza, Miskolc

1989. szeptember 2-án Székesfehérváron a megyei város tanácsa nagytermében népgyűlést tartanak, melyre C.-t meghívják.

Előadók: dr. Torgyán József időszerű kérdésekről,
Dragon Pál a kisgazdapárt programjáról.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

3. K/3 12-14

F: Verebes István Budapest, [...]

C: Serfőző Simon Miskolc, [...]

Verebes tájékoztatja C.-t, hogy pár hónap múlva Budapesten megnyílik egy 100 férőhelyes színházterem – egyben értelmiségi klub – melynek az egyik vezetője Verebes lesz. A színházban – pártrendezvényeket kivéve – mindent bemutatnak. Felkéri Serfőzőt egy olyan színmű megírására, melyben egy „kifosztottságában is bölcs, mély humorral bíró parasztember ütközik az elmúlt 40 év cinizmusával”.

Megjegyzés: Verebes a jelenlegi színházi elit egyik reprezentánsa, az információt op. ismeretbővítés céljából jelentjük.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

látta:

Kolok Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:

Szuhár Dezső r. fhdgy.
tájékoztató tiszt

1989. szeptember 1.

R-204-18/1-103/89.

Szigorúan titkos!

II. 1989. szeptember 01. (103)

TA 12-14

Az 1989. 08. 30-i 102/1. sz. információhoz kiegészítés:

1989. 08. 31-én Balázi tájékoztatta feleségét, hogy a bécsi rendezvényre szeptember 4-8. között kerül sor, Miskolcra ő utazik hétfőn, 4-én 18 órára kell odaérnie, és pénteken 18 óráig marad. Az MDF-ből 12-en mennek, ő egy győri férfival utazik. Ausztriában teljes ellátást kapnak és 500 Schilling költségtérítést. A beszélgetésből kitűnt, hogy a feleségének BC számlája van.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

2. HMB 12-14

1989. 08. 31-én az MDF miskolci szervezete kb. 60 fővel összejövetelt tartott. Balázi Tibor bejelentette, hogy szervezetük anyagi helyzete gyenge és működésképtelenné fog válni, ha a tagság a tagdíjat nem fizeti. Bár külföldi magyarok támogatásával meg fognak vásárolni egy 12 szobás házat, de a berendezést maguknak kell fedezni. A házban az MDF helyi központját fogják berendezni.

- Október közepére megjelenik az MDF központi lapja „Magyar Fórum” címmel.

- Kifejtette, hogy egyre fokozódik az MDF szembenállása a többi alternatív szervezetekkel. Ezt Furmann Imre alátámasztotta, és kifejtette, hogy a többi alternatív szervezettel közös álláspontot csak az MSZMP megbuktatása ügyében vállalnak, egyébként nézeteik alapvetően eltérnek. Képviselőik sikereit az MDF a saját sikereinek tekinti és elképzelhetetlennek tartják, hogy azok más alternatív szervezet nézeteit képviseljék.

- A „Miskolci Fórum” következő száma október 23-ra fog megjelenni.

- Október 6-ra autóbusszal kirándulást akarnak szervezni Aradra valamelyik utazási irodán keresztül egy országos akció keretében. Az akció célja Romániának a provokálása, ugyanis számítanak arra, hogy nem engedik őket át a határon.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

látta:

Kolok Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:

Szuhár Dezső r. fhdgy.
tájékoztató tiszt

1989. szeptember 5.

R-204-18/1-105/89.

Szigorúan titkos!

II. 1989. 09. 05. (105)

1. TA 12-14

1989. 09. 01-jén Balácsi Tibor a bátyjával, Balácsi Lászlóval beszélt.

Közölte vele, hogy: „Tegnap tudom meg Kun Lászlótól – érted? –, hogy a Furmann Imre lakásán történő megbeszéléseket jelentették nála mindig, azért tudtak mindent. Meg amikor elkezdődött az egész, akkor engem a rendőrök figyeltek”. Balácsi László szorgalmazta, hogy ezeket írja le és jelentse meg a sajtóban, valamint válaszoljon az Észak-Magyarország c. lapban megjelent személyét érintő cikkekre is. Balácsi Tibor úgy vélte, hogy a legjobb az lenne, ha a következő Miskolci Fórumban válaszolna.

Megjegyzés: dr. Kun László 1988. közepéig az MSZMP Borsod megyei bizottságának ideológiai titkára volt, jelenleg a miskolci NME ML Tanszékén egyetemi tanár. Az állambiztonsági szervtől az ellenzékre vonatkozóan semmilyen tájékoztatást nem kapott, de abban az időben a megyei főkapitány tájékoztatta a megyei első titkárt.

A beszélgetésből kitűnik, hogy a rendőri figyelést arra az időszakra érte, amikor az MDF helyi szerveződése elkezdődött. Az Észak-Magyarországban szeptember 1-jén megjelent „Csókszor csók” című cikkben bírálják Balácsit, mert korábban az Észak-Magyarországnál – az MSZMP lapjánál – volt újságíró, majd az NME ML Tanszékén marxizmusra tanította napjainkig a hallgatókat, és közben ez ellen az ideológia ellen kiabált.

Kifogásolják, hogy ennek az ideológiának a hirdetéséért kapta a fizetését, ugyanakkor tetteiben szembefordult vele.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

2. HMT 12-14

1989. 09. 01-jén az MDF miskolci szervezete kibővített elnökségi ülést tartott, az elnökség tagjain kívül jelen voltak. Tóth Dániel, Kis Péter, dr. Kóródi István, Dombóvári Tibor, Szabó József, Bojtos Attila. Az új iroda vezetőjének dr. Furmann kinevezte Gulyás Istvánt, a technikai vezető Szabó Ferenc lesz.

Gulyás napi 4 órás elfoglaltságért (16–20 óráig) 7000,- Ft nettó összeget kap, ezen kívül minden szerdán Budapestre kell utaznia tájékozódni az előző napok eseményeiről.

Furmann elmondta, hogy a társadalom megnyugtatására és az MSZMP „elaltatása” érdekében önkéntes véréadó akciót szerveznek, ugyanis az MSZMP „ugrásra készen” várja az ellenzék támadását.

Balácsi kifejtette, hogy a közeljövőben nagy változások lesznek az MSZMP-ben és az újak elsőprik a jelenlegi vezetést. Dombóvári javasolta, hogy az Észak-Magyarország és a Déli Hírlap című lapot bojkottálják „inkorrekttségük” miatt. Megegyeztek, hogy a továbbiakban sem interjú, sem tájékoztatást nem adnak nekik, sajtótájékoztatókra képviselőiket nem engedik be.

Szabó Ferencet megbízták, hogy október 6-ra Aradra valamelyik utazási irodán keresztül szervezzen csoportos utazást. Tervek szerint 5-én indulnának.

Október 23-ra a többi ellenzéki szervezetet is bevonva az alábbiakat tervezik:

- A FIDESZ 15 órától az NME területén nagygyűlést szervez.
- Az ott összegyűltek 16 órára a sportcsarnok elé mennek, ahol az MDF szervez nagygyűlést, a szónok várhatóan Csurka István lesz.
- Onnan a tömeg a Hősök terére vonul, ahol a kispapok beszédet mondanak.
- A Hősök teréről a Petőfi térre vonulnak, itt Furmann mond beszédet, ezzel ér véget a demonstráció.

Szabó József és dr. Gyurkó László felvetette, hogy a demonstráció során ne támadják a szovjeteket, de kórusban lehurrogták őket, azzal, hogy pont őmiattuk kell tüntetni.

Furmann bejelentette, hogy technikai berendezések vásárlására bizonyos összeget fognak kapni. A forrását nem jelölte meg.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

3. HÜ 12-14

Az FKGP 1989. 08. 30-i helyi (Miskolc) ülésén dr. Iván Géza kifejtette, hogy a vidéki alternatív szervezetek között azért nincs és nem lesz egység, mert mindegyik (pld. az MDF is) maguknak akarják a hatalmat.

Véleménye szerint ilyen körülmények között egyedül az FKGP tudja, hogy mit akar. „A kigazdák nemzeti hagyományokat ápoló, szélsőségektől mentes, középpárt, centrum párt lesz.”

Hozzátette, hogy ezt a célt különböző nyugati diplomáciai testületek diplomatái is helyeselték, tárgyaltak a dán, angol és amerikai diplomatákkal.

Kifejtette, hogy „az angol nagykövet bámulatos helyzetelemzésről és tisztánlátásról adott tanúbizonyoságot a vele való beszélgetés során”. Dr. Iván szerint: „az angolok mindent tudnak, talán jobban látják és ismerik az ország belső helyzetét, mint a kommunisták.”

Az amerikaiak pénzügyi akcióit úgy értékelte, hogy segítenek az MSZMP hatalmát átmenteni a koalíciós időkre, mert a hatalomból való kiszorulásuk esetén a gazdasági mellett politikai káosz is lenne az országban. Ehhez hozzáfűzte, hogy amíg az amerikaiak pénzügyileg támogatnak, az oroszok tovább fegyverkeznek, a kivonuló csapataikat a Kárpátokon belül helyezték el, nem vonták vissza az ország belsejébe.

Bejelentette, hogy az SZDSZ helyi szervezete Miskolcon szeptember 10-én a Rónai Műv[elődési]. Házban Rajk László és Tölgyessy (?) [Péter] részvételével gyűlést tart 14-én Konrád György látogat Miskolcra.

1989. szeptember 8.

R-204-18/1-106/89.

Szigorúan titkos!

II. 1989. 09. 08. (106)

HMT 12-14

Az MDF miskolci szervezete elnökségi ülésen határozatot hozott, miszerint 1989. szeptember 28-án az LKM-ben munkásgyűlést szerveznek, melyen a munkásokat aktivizálódásra szólítják föl.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

látta:
Kolak Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:
Szuhár Dezső r. fhdgy.
tájékoztató tiszt

1989. szeptember 14.

II. 1989. 09. 14. (107)

1. HMT 12-14

Kiegészítés az 1989. 08. 30-i 102. sz. napi jelentésünk 1. információjához.

Az 1989. 09. 12-i MDF összejövetelen Balácsi Tibor beszámolt ausztriai útjáról. Elmondta, hogy az Osztrák Néppárt oktatási központjában kaptak felkészítést a választásokhoz, elsősorban technikai jellegű kérdésekben. Az Osztrák Néppárt vezetőinek egy része fogadta az MDF küldöttséget és biztosította őket támogatásukról. Habsburg Ottó unokájától ígéretet kaptak arra vonatkozóan, hogy az MDF működéséhez szükséges

technikai feltételeket biztosítják. A küldöttség összeírta, hogy mire lenne szükségük (telefon, üzenetrögzítő, telefax, másológép) stb. és mindenből 400 db-ot kértek. Az ígéret szerint 3-4 éves használt berendezéseket fognak kapni rövid időn belül.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

2. TA 12-14

Furmann Imre MDF országos elnökségi tag arról tájékoztatja Kozma Huba feleségét, hogy 1989. 09. 18-án de. 10 h-kor Budapesten az Ó utcában egy amerikai választási szakember fog előadást tartani, amelyen nekik (elnökségi tagoknak?) részt kell venni. Kozma Huba felesége szerint férje tud a rendezvényről és részt is fog venni rajta.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

1989. szeptember 15.

R-204-18/1-108/89.

Szigorúan titkos!

II. 1989. 09. 15. (108)

1. HMB 12-14

1989. 09. 14-én 18.30-tól az SZDSZ miskolci szervezete gyűlést tartott kb. 40-50 fő részvételével.

Az előadás témája az általuk készített „rendszerváltás programja” volt, előadó Takács András Budapestről. Takács szorgalmazta, hogy – a korábbról már ismert – „Ipari és mezőgazdasági dolgozók ébredjetek” és a „Magyar nők” című, a Szolidaritás Szakszervezeti Munkásszövetség” nevében kiadott röpcédulákat a napokban terjesszék a gyárkapukban, üzemek bejáratánál.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

2. HMT 12-14

1989. 09. 13-án az MDF edelényi szervezete összejövetelt tartott 10 fő jelenlétében.

- Domonkos József felhívta a tagságot, hogy az emberekkel való beszélgetés során agitálni kell az MSZMP reformszárnyának támogatására, hogy azok kerüljenek ki győztesen.

- Közölte, hogy Pozsgay Imrét Debrecenben választási csalással buktatták ki a kongresszusi tagok közül.

Az ellenzék – ezen belül az MDF – teljes erővel támogatja a választások előrehozatalát.

- Az MDF-nek 272 tagszervezete és kb. 18000 tagja van, emellett nagy szimpatizáns réteget is tudhatnak maguk mögött.

- Október 6-án megemlékeznek az aradi vértanúkról. Az aradi megemlékezésre a Külügyminisztériumon keresztül engedélyt kérnek a román hatóságoktól Csengey Dénes részére, egy szónoklat megtételére. Amennyiben engedélyt nem kapnak, dr. Furmann és 1-2 társa utazik ki „illegálisan”.

- Az MDF edelényi szervezete feladatul kapta, hogy egy Rozsnyón eltemetett vértanú emlékére megemlékezést tartsanak. Az edelényi szervezet úgy döntött, hogy csak a csehszlovák hatóságok engedélyezése esetén foglalokznak a dologgal.

- Kiegészítés az 1989. 09. 14-i 107/1. sz. információhoz: Balácsi Tibor egy delegáció tagjaként Ausztriában járt, ahol fogadta őket Habsburg Ottó egy rokona és megajándékozta a szervezetet 150-150 db írógéppel, másológéppel és telefax készülékkel, melyből 1-1 db-ot az edelényi szervezet is kapni fog.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

3. K/3 12-14

F: MDF Lakitelek

C: dr. Furmann Imre, Balácsi Tibor, Ruszcabányai András, Szavicskó László Miskolc.

- Az MDF munkás-érdekvédelmi tanácsa közleményt bocsátott ki, mely szerint kinyilvánítják, hogy a munkahelyeken csak a munkavállalók által létrehozott érdekvédelmi szervezetek működhetnek.

Követelik az MSZMP kivonulását a munkahelyekről, egyben bejelentik, hogy elkezdték az 1989. október 7-re, Komlóra összehívott munkásforum előkészítését.

- Megküldik címzeteknek a Péti Nitrogénművek munkásai által 1989. augusztus 16-án Péti Munkástanács alapító kiáltványát.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

4. K/3 12-14

F: MDF Budapest, Ó utca

C: Balácsi Tibor Miskolc

Tartalma:

1. Az MDF országos elnökségének felhívása a június 16-i temetés alkalmából kibocsátott emlékérem vásárlására. Az egyik oldalán „1956. vértanúinak emlékére, a Magyar Demokrata Fórum” felirat, a másikon egy koporsó, rajta középen lyukas nemzeti zászló és egy lobogó fáklya. Átmérője 42,5 mm, anyaga alpakka, ára: 320 Ft.

A befolyt összeg az MDF anyagi támogatását szolgálja.

Aláíró: Bíró Zoltán.

2. 1 db kérdőív, német nyelven, melyből fordítás alapján úgy tűnik, hogy Balácsit meg akarják hívni az osztrák politikai akadémiára 12 hónapra.

A kérdőív az alábbi főbb kérdéseket tartalmazza:

- hányszor vett részt politikai szemináriumon,

- legutóbb mikor,

- kin keresztül, ill. hogyan értesült a politikai akadémia létezéséről,

- a felsorolt kurzusok közül melyiket hallgatná szívesen a következő 12 hónapban: retorika, üzemi munka, kommunál-politika, ideológia, külpolitika, biztonságpolitika, szociálpolitika, környezetvédelem, történelem, vitarendezések, helyi szeminárium; személyére vonatkozó kérdések: lakása, életkora, iskolai végzettsége, szakmája, jelenlegi politikai funkciója, mely szervezethez tartozik;

Feladatjellegű kérdések:

- véleményezze, hogyan tetszett a szeminárium,

- írja le a szemináriumvezető tevékenységét,

- mi volt a benyomása a szemináriumvezetőről,

- a külső résztvevők részéről észlelt-e valamilyen zavaró dolgot, melyet,

- mi a véleménye az oktatókról, előadókról, név szerint.

Megjegyzés:

- a kérdőív valószínűsíthetően összefüggésben van a 08. 30-i 102/1. és 09. 14-i 107/1. sz. információkkal. A feltett kérdések alkalmasok kitöltőjének tanulmányozására;

- a fordítást végző op. tisztünk nem osztrák, hanem NDK nyelvterületen szerezte ismereteit.

3. Csóti György kéri, hogy a mellékelt kérdőívet postafordultával küldje vissza részére.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

látta:
Kolok Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:
Szuhár Dezső r. fhdgy.
tájékoztató tiszt

1989. szeptember 18.

R-204-18/1-109/89.

Szigorúan titkos!

II. 1989. 09. 18. (109)

TA 12-14

1989. szeptember 18-án 07.15-kor Furmann Kolozsi Zoltánnal beszélt. Furmann elmondta, hogy a mai napon a Hiltonban 12 órakor japán nemzetbiztonsági szakemberekkel mennek ebédelni. Szó szerint: „ráadásul japán nemzetbiztonsági emberek, hát tudod, nem KGB rendszerű, hanem szélesebb kört ölel fel”.

Intézkedés:

- a BM III/III. és III/II. Csfséget tájékoztatjuk.

Megjegyzés: az információ erősíti azt a korábban keletkezett gyanút, miszerint dr. Furmann nyugati speciális szolgálatok látókörébe került.

látta:
Kolok Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:
Szuhár Dezső r. fhdgy.
tájékoztató tiszt

1989. szeptember 19.

R-204-18/1-110/89.

Szigorúan titkos!

II. 1989. 09.19.

1. K/3 12-14

C: Dudla József MSZMP titkár (megyei első titkár)

F: dr. Boholy György szikszói reformkör vezetője Szikszó, [...]

F. közli C.-vel, hogy tiltakoznak az „újabb kékcédulás” módszer ellen, azaz a küldöttek listája, azon szereplő személyek ellen. „Mert itt a bizonyíték, hogy tiszta vezetőkből áll a küldött bandád.” Ezt 24-én (szeptember) röplap formájában szóvá fogják tenni. „A szétosztást ha akadályozod, akkor a teremben a padokon lesz a déli szünetben. Sok »sikert« te Grósz fattyú. Az ejtőernyőt majd Szikszón szövik. A DIGÉP lesz a helyed, vagy a köztisztasági.”

Megjegyzés: az anyag stílusa fenyegető, alpári. Mellékeli az MSZMP októberi kongresszusára megválasztott borsodi küldöttek sajtóban megjelent névsorát.

Intézkedés:

- a BM III/III Csfséget tájékoztatjuk.

2. TA 12-14

1989. 09. 18-án Blaskó Mihály tokaji MDF vezető Balácsi Tiborral beszélt. Közölte, hogy beszélt a tiszaluci református lelkésszel, Tóth Bertalannal, aki a választásokon az MDF miskolci jelöltje lesz. Tóth Bertalan lelkész bejelentette, hogy csak abban az esetben indult az MDF színeiben, ha az nem szövetkezik az MSZMP-vel. Ellenkező esetben a kiszáradt jelöltjeként fog indulni.

Balázi kérte, hogy a lelkeszt feltétlenül beszéljék rá az MDF jelöltségre, és tiltakozott az MSZMP-vel való szövetség ellen.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

látta:
Kolok Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:
Szuhár Dezső r. fhdgy.
tájékoztató tiszt

1989. szeptember 21.

R-204-18/1-111/89.

Szigorúan titkos!

II. 1989. 09. 21. (111)

1. HÜ 12-14

1989. október 23-án Miskolcon a tervek szerint az alternatív szervezetek közösen kezdik az ünnepséget a sportcsarnok előtt. Itt Csurka István mond beszédet. Ezután átvonulnak az MSZMP székháza elé, ahol Eörsi István lesz a szónok. A demonstrációt a Hősök terén dr. Mizsér Béla zárszavával akarják befejezni. Kihangsúlyozták, hogy ugyanebben az időpontban a HNF taggyűlést tart a Kossuth szobornál. Felhívták a figyelmet, hogy az ellenzéki szervezetek tagjai tartózkodjanak az ezen való részvételtől.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

2. TA 12-14

1989. 09. 20-án Kishonthy Zsolt Szabó Józseffel beszélt, aki elmondta, hogy összeállítottak egy plakátjegyzéket október 23-ra.

A transzparensen az alábbi szövegeket tervezik szerepeltetni:

„Aki magyar velünk tart”
„Fegyvermentes közéletet”
„A nyugodt erő, MDF!”
„Ki a munkahelyekről a pártpolitikával” vagy „az MSZMP-vel”
„Vissza a nép vagyonával”
„MSZMP vagyon egyenlő népvagyon”
„Most újra fizessenek a gazdagok”
„MDF mában a holnap”
„MDF annyi, mint demokrácia”
„MDF annyi, mint vissza Európába”
„A magyar út Európába vezet”
„Az országnak barátokra van szüksége, nem megszállókra”
„Ejtőernyősök, ki a gazdaságból”
„Elég volt az utópiából”
„Az utópiákba rokkant bele az ország”
„Ez országban nincs már bőség, szűnjön meg a munkásórség”
„Ne dűnnyögj egy új mesét, fasiszta kommunizmusét”
„Válassz! Demokrácia, vagy munkásórség”
„Munkásórség: Sztálin meghosszabbított balkeze vagy „élő balkeze”
„Gorbacsov igen, csapatok nem”
„Szovjetek menjetek haza”
„Török százötven, német négyszáz, szovjet 44.”
„Iván, otthon vár anyád”
„A felszabadítóktól nehéz megszabadulni”
„Munkahelyen dolgozz, ne politizálj”.

Az ünnepség részletes lefolyását, a feladatok elosztását a jövő héten tervezik megbeszélni.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

látta:
Kolok Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:
Szuhár Dezső r. fhdgy.
tájékoztató tiszt

1989. szeptember 26.

R-204-18/1-112/89.

Szigorúan titkos!

II. 1989. 09. 26. (112)

HMT 12-14

1989. 09. 23-án Seffer Ferenc az ózdi Szolidaritás Munkásszövetség vezetője, Farkas László SZDSZ tag és egy nem ismert MDF tag megkísérelték megszerezni az OKÜ vezetők „mulatozásairól” külföldiek fogadásain készült fényképeket 25000 Ft fizetség fejében. Utóbbiakat nyugati-keleti illetőségűek bontásban kérték. A dokumentumok birtokosa arra hivatkozva, hogy ezzel az állását kockáztatja, megtagadta az átadásukat.

A „megrendelésből” kitént, hogy a dokumentumokat az OKÜ vezetőinek a nyilvánosság előtt lejárataására, a vezetés és a dolgozók, illetve az ózdi lakosság közötti feszültség fokozására kívánták volna felhasználni.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

látta:
Kolok Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:
Szuhár Dezső r. fhdgy.
tájékoztató tiszt

1989. szeptember 27.

R-204-18/1-113/89.

Szigorúan titkos!

II. 1989. 09. 27. (113)

1. TA 12-14

a) 1989. 09. 26-án 21 órakor Balázi Tibor dr. Furmann Imrével beszélt. Furmann közölte, hogy szeptember 30-án szombaton Szegeden a JATE Egyetem út 2. szám alatt a II. emeleti 2. sz. előadóban de. 10 órától a független lapok képviselői összejövetelt tartanak, kérte, hogy Balázi Tóth Imrét és Gulyás Istvánt küldje el, előtte értesítsék a heti világgazdaságnál Hirschler Richárdot.

b) Ezt követően Furmann kijelentette egyebek kapcsán: „én a kommunistákkal sem a választások előtt, sem a választások után koalícióra nem vagyok hajlandó lépni. Ezt mondtam a Szabad Európának is. Én nem tartanám egyáltalán tragédiának, hogyha a kommunisták kimaradnának a kormányból és csak ellenzéki kormány lenne.

c) Balázi ezután bátyjával beszélt, és közölte, hogy a mai napon (26-án) Furmann nyilatkozott a SZER-nek.

d) Elmondta még, hogy Gázsó és Zelei nevű újságírók Miskolcra költöznek abból a célból, hogy információkat gyűjtsenek az MSZMP pártértekezlet lefolyásáról.

Intézkedés:

- a) a BM III/III. Csfséget és a Csongrád Megyei RFK áb. szervét tájékoztatjuk;
- b-c-d) a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

2. ER 12-12

1989. 09. 27-én reggel az FRZ járőrei Miskolcon a Szentpéteri kapui buszmegállóban 1 db kézzel írott röpcédulát találtak. Szövege: „Gyertek békés tüntetésre 1989. szeptember 29-én este 6 órára a Kossuth szoborhoz! Tiltakozzunk együtt a felelőtlen fegyveres testületek ellen az egységes Európa és a demokratikus Magyarország nevében! Gyertek el!” A Miskolci VRK tájékoztatása szerint egy demonstrációt bejelentettek erre az időpontra a FIDESZ miskolci csoportja nevében. A tüntetés során fél órás megemlékezést terveznek a Fegyveres Erők Napja alkalmából. Kb. 100–150 főt akarnak mozgósítani. Kihangsúlyozták a demonstráció békés jellegét, 10 fő rendezőt biztosítanak.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk;
- a röpcédula a Miskolci VRK által bemutatásra kerül a szervezőknek és tisztázzák, hogy az ők terjesztik-e, vagy a tudtukon kívül mások.

3. TK 12-14

Hendrich Andrásné kazincbarcikai lakos, SZDSZ tag 1989. szeptember 29-re Kazincbarcika főterén demonstrációt szervez, melynek céljai: követelik a munkásörtség megszüntetését, a szovjet hősi emlékmű lebontását azzal, hogy a második világháború idején Kazincbarcika, mint város nem létezett és Kazincbarcikán történelmi emlékhely felállítását. A demonstrációra transzparenszeket is készítenek és aláírásgyűjtést kívánnak folytatni.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

4. K/3 12-14

F: -

C: Vég László Miskolc [...]

Mitró István Sátoraljaújhely [...] sz. alatti lakos, MSZDP tag tájékoztatja C.-t, hogy a közelmúltban megjelent nála több olyan MSZMP tag, akik korábban szocdem tagok voltak, jelezték, hogy belépnek az MSZDP-be és vállalták mások ilyen irányú agitálását is. Az átlépést az október 6-i kongresszus után tervezik.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

5. K/3 12-14

F: -

C: dr. Furmann Imre Miskolc

Az anyagban (müncheni feladás) Tollas Tibor tájékoztatja C.-t, hogy rendkívül örül a Miskolcon rendezendő irodalmi estre való meghívásának és elfogadja.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

Megjegyzés: Kecskés Tollas Tibor KKA-ban szerepel.

6. TA 12-14

1989. szeptember 27-én reggel Árva László budapesti személy Balázsi Tiborral beszélt. Közölte, hogy a jövő héten csütörtökön (okt. 5-én) Szabó Tamással Miskolcra utaznak és magukkal hozzák a munkástanács részére „Zebulon” által készített anyagot, melynek lényege, hogy: „legalább 30 százalék munkásrészvényt követeljenek és a munkástanács

ne elégedjen meg az érdekvédelmi feladatokkal, hanem a munkások tulajdonlását is biztosítsák...”

Abban érdeklődött, hogy van-e kapcsolat már a munkásokkal, Balázsi közölte, hogy még nincs, de lesz, mihelyt a konkrét időpontot ismerik, hogy az egész biztos-e.

„A nagyfőnök már tud róla, csak a második nagyfőnökkel kell még tudatosítani, mert hét övé a gyár... és ha ez megvan, akkor beindulunk úgy október 10-e körül.”

Árva elmondta, hogy „Zebulon” a jövő héten Miskolcra jön, hosszabb időre, hogy segítsen Balázsiéknak.

Megjegyzés: az anyagból úgy tűnik, hogy az 56-os események évfordulójára munkástanács szervezésbe kezdenek Miskolcon. Mivel korábban Balázsiék köreiben felmerült az LKM vezérigazgatójának neve, nem kizárt, hogy a szóban forgó vállalat az LKM.

7. K/3 12-14

F: SZDSZ Budapest

C: Serfőző Simon

F. tájékoztatja C.-t, hogy 1989. szeptember 29-én 16–19 óráig az SZDSZ fogadást ad a Kossuth Klubban Budapesten, melyre meghívják. Találkozni akarnak több más olyan művésszel is, kik rokonszenveznek az SZDSZ gondolataival. Részvételére, nézeteinek kifejtésére számítanak. Aláíró: Konrád György

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztatjuk.

látta:

Kolok Péter r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

készítette:

Szuhár Dezső r. fhdgy.
tájékoztató tiszt

Csongrád megye

1989. július 4.

XII. 1989. július 04. (88)

1. K/3 12-12

A kiscgazdapárt 1989. július 08-án 16.00 órai kezdettel népgyűlést tart Mezőkovácsházán a kultúrházban. Bakos István, a párt Békés megyei titkára a rendezvényre meghívta Ugrin József szegedi egyházi személyt, a Katolikus Népfőiskolai Szövetség képviselőjét is. Lehetőséget biztosítva számára a népfőiskolai mozgalom népszerűsítésére.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-1. és a III/III-7. Osztályokat.

2. HMB 12-13

Kiegészítő információ az 1989. június 23-án leadott 84/1. számú jelentéshez.

A SZEK erőteljes követelésével szemben az MSZMP Szeged városi és Csongrád megyei szervezete a Dél-Magyarország című lapot nem kívánja átadni az ellenzéknek, hanem még július hónapban be akarják olvasztani a Csongrád Megyei Hírlap című napilapba.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt;

- a szerkesztőségben kialakult helyzetről operatív úton további információt gyűjtünk.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. július 7.

=89.890707. 14.10=
Titkos!

XII. 1989. július 07. (89)

K/3 12-14

A Magyar Október Párt 1989. július 09-én 14.00 órai kezdettel Budapesten a Jurta Színházban nagygyűlést tart.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. július 12.

=90.890712. 13.15=
Titkos!

XII. 1989. július 12. (90)

1. K/3 12-14

1989. június 17-én 5 fővel megalakult az MSZDP szentesi szervezete.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

2. K/3 12-14

Az „Igazság Magyarországon” szervezet vezetősége (5400 Mezőtúr, Türr István u. 641.) arról értesíti az MSZMP Csongrád megyei bizottságát, hogy szervezetük 5000 tagot számlál. Követelik, hogy az MDF tisztítsa meg sorait a köztörvényes és politikai bűnözőktől és az ellenforradalmároktól, mert ellenkező esetben ezt ők teszik meg. A feladó kéri, hogy a levelet továbbítsák az MDF vezetőségének.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt és a Szolnok Megyei Rendőr-főkapitányság III/III. Osztályát.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. július 19.

=Szeged nr. 95 0719 1330=
Titkos!

XII. 1989. július 19. (91)

LBE 12-14

1989. július 18-án a szegedi „Erdélyi Kör” közlése és felkérése alapján Révész Mihály, az MSZMP Szeged Városi Bizottságának elnöke szervünknel bejelentést tett, mely szerint a

városban időközönként megjelenik egy HR-187 frsz.-ú román piros Dacia. Ennek felbukkanása félelmet kelt a menekültek körében, mivel feltételezik, hogy magas rangú Securitate tisztek utaznak a gépkocsival.

Megjegyzés:

- a természetes lehetőséget felhasználva az információ pontosítására hivatkozva érintkezésbe lépünk Csikós Máriával, az „Erdélyi Kör” elnevezésű alternatív szervezet vezetőjével, biztosítva a kapcsolattartás további lehetőségét.

Intézkedés:

- operatív, továbbá – a szegedi rendőrkapitányság közbiztonsági állományának bevonásával – nyílt intézkedések teszünk a gépkocsi utasai személyazonosságának megállapítására.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. július 24.

=nr. 96 890724 13.10=

Titkos!

XII. 1989. július 24. (92)

K/3 12-14

Tóth Gy. László arról értesíti Balog László szegedi lakost, hogy Zsámbékon 1989. július 28-29-30-án nemzetközi konferenciát rendez a FIDESZ Szociálliberális Kör, a Kéthly Anna Ifjúsági Kör, valamint az SZDSZ Szociáldemokrata Kör. Érdeklődni és jelentkezni a következő címeket lehet:

Hiszler Vilmos	1063 Budapest [...]
Diczházi Bertalan	1031 Budapest [...]
Gulyás Mihály	1071 Budapest [...]

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-2. és a BM III/III-7. Osztályokat.

Tarkó Károly r. őrgy.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. Helyettese

1989. július 25.

=nr. 97 890725 09.50=

Titkos!

XII. 1989. július 25. (93)

K/3 12-14

A Magyar Természetvédők Szövetsége értesíti Bogdán István szegedi lakost arról, hogy 1989. július 29-30-án, Szentendrén a népfrotházban (Jókai u. 3.) megbeszélést tart a természetvédelem politikai képviselőtől.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

Tarkó Károly r. őrgy.
alezredes

dr. Várhelyi Ferenc r.
főkapitány áb. helyettese

1989. július 27.

=nr. 98 890727 10.00=

Titkos!

XII. 1989. július 27. (94)

TA 12-13

Deutsch Tamás, a FIDESZ vezetőségének tagja arról értesítette Ökrös Tamást, hogy a FIDESZ választmány hozzájárult ahhoz, hogy Szegeden a regionális szerv önálló irodát üzemeltessen. A FIDESZ központ egy telefax-al, egy írógéppel, egy üzenetrögzítővel és egy fénymásoló géppel kíván hozzájárulni az iroda berendezéshez. Anyagi szempontból fizetné a lakásbérleti díját, egy félállású alkalmazottat havi 8400 Ft-ig és egyéb dologi költségekre évi 60000 Ft-ot. A szegedi irodán kívül még egy irodát szándékoznak nyitni.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-2. Osztályt és a III/III-7. Osztályt.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. augusztus 2.

=nr. 99 890802 14.00=

Titkos!

XII. 1989. augusztus 02. (95)

1. HMT 12-14

Az MDF országos elnöksége támogatni kívánja az augusztus 5-i kecskeméti, kiskunfélegyházi és szegedi pótválasztásokon induló jelöltjeit. A Hitel című lap szerkesztősége közreműködésével „Válassz” címmel egy alkalmi újságot adnak ki, melyben lehetőségük nyílik a jelölteknek a bemutatkozásra és programjuk részletes ismertetésére.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt;
- pontosítjuk az információt.

2. HMT 12-14

Az MDF szegedi csoportjának vezetősége a tervek szerint szeptembertől „Szegedi Gazdaság” címmel gazdaságpolitikai lapot szándékozik kiadni, amely a jelenlegi gazdasági mechanizmus bírálatával és az MDF-esek gazdasági programjával foglalkozik majd.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt;
- pontosítjuk az információt.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. augusztus 10.

XII. 1989. augusztus 10. (96)

1. TE 12-14

Dr. Pordány László, a szegedi MDF szervezet ügyvivő elnökségének tagja, arról tájékoztatta Póda Jenőt, a szegedi Ellenzéki Kerekasztal szóvivőjét, hogy az MDF országos elnöksége határozatot hozott ún. „regionális központok” felállítására. A tervek szerint az egyik ilyen központ Szeged lenne.

2. TE 12-14

Az MDF szegedi szervezete 1989. szeptember 14-én – megalakulásuk egy éves évfordulója alkalmából – jubileumi nagygyűlést szervez.

3. K/3 12-14

A szegedi megyei városi tanács vb. hivatal igazgatási osztálya 1989. július 27-én kelt I. 474/1989. ig. számú határozatával a Szeged, Gogol u. 14. szám alatti 26,06 m² alapterületű irodahelyiséget a Szociáldemokrata Párt szegedi szervezete részére igénybevételi díj befizetése nélkül 1989. december 31-ig kiutalta. A kiutaló határozat alapján a későbbiekben lehetőség nyílik e helyiség határozatlan időre szóló kiutalására is.

4. HMT 12-14

A Független Kisgazdapárt szegedi szervezete dr. Bába István – egy neves helyi ügyvéd – anyagi támogatásával újságot szándékozik indítani. A tervek szerint a lap kiadásához szükséges minden feltételt (szerkesztőség, nyomtatás, terjesztés, stb.) meg kívánnak teremteni.

5. HMT 12-14

A Magyar Demokrata Fórum elnöksége a közeljövőben lapkiadó részvénytársaság alapítását kezdeményezi. A tervek szerint az fogja megjelentetni a „Hitel” című folyóiratot, az MDF országos napilapját (még az idén indítani akarják) és a minden megyében folyamatosan létrehozandó helyi MDF újságokat. A terjesztésre egy önálló kft. is alakul.

6. HMT 12-14

Francesco Gonsales, az USA magyarországi nagykövetségének másodtitkára az augusztus 5-i szegedi pótválasztások alkalmával külön-külön beszélgetést folytatott a jelöltekkel és egyebek mellett elmondta, hogy a soron következő országos választásokra történő felkészüléshez hajlandók anyagi támogatást adni az ellenzéki szervezeteknek, de csak akkor, ha egységesen lépnek fel.

Gonsales elmondta továbbá, hogy a nagykövetség szeptember 15-től vagy 16-tól három, illetve kétnapos konferenciát rendez Badacsonytomajban, ahol a mostani és az elkövetkezendő választások lesznek a megtárgyalandó témák.

Az MDF elnöksége 10 fős küldöttséget jelöl ki, amely a badacsonytomaji tanácskozáson való részvételen kívül eleget tesz az osztrák néppárt és a franciaországi De Gaulle Párt meghívásának is.

7. HMT 12-14

Az MDF szegedi szervezetének elnöksége az országos választások előkészítése céljából szabadegyetemi formán ún. társadalomismeretei előadássorozatot kíván szervezni nem csak MDF tagoknak. Fő témakörök: a demokrácia és a gazdasági kibontakozás lehetőségei.

8. HMT 12-14

Az MDF szegedi szervezetének elnöksége egy ún. „defenzív csoport”-ot szándékozik létrehozni, amelynek belső védelmi és más szervezetekről történő információszerző funkciója lenne.

Intézkedés:

- tájékoztattuk a BM III/III-7. Osztályt;
- pontosítjuk az információkat.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. augusztus 11.

=nr. 100 890811 12.15=

Titkos!

XII. 1989. augusztus 11. (97)

1. K/3 12-14

A Magyar Politikai Foglyok Szövetsége értesíti Fejér Dénes szegedi lakost, hogy október 23-a megünneplésére 1989. augusztus 23-án 17.00 órakor a Jurta Színházban előzetes megbeszélést tart.

2. A Szolidaritás Szakszervezeti Munkásszövetség értesíti Szalárdy István és Korom Mihály szegedi lakosokat, hogy 1989. augusztus 12-én 10.00 órakor a „Művész Vendéglő” helyiségében (Vígsház mögött) kibővített ügyvivői és választmányi gyűlést tartanak.

3. Seres Péter Keszthely [...] szám alatti személy több szegedi lakost felszólít, hogy Szegeden szervezzék meg a Magyar Keresztény Szabadságpártot. Mellékeli a párt programját és az Igazságügyi Minisztérium 74036/1989. számú levelét, mely a párt jogfolytonosságát elismeri.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-4. és a BM III/III-7. Osztályt.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. augusztus 15.

=nr. 102 890815 12.00=

Szigorúan titkos!

XII. 1989. augusztus 15. (102)

1. TA 12-14

Mucsi Mihály arról tájékoztatta Pordány Lászlót, az MDF helyi vezetőjét, hogy a választásokra készülve 1989. augusztus 10-én Kisteleken 20 fővel MDF csoport alakult. A közeljövőben a többi Csongrád megyei településen is folytatja a szervezést. Legközelebb Pusztaszerezen lesz alakuló gyűlést.

Intézkedés:

- Mucsi tevékenységét figyelemmel kísérjük.

2. TA 12-14

Csikós Mária, a szegedi Erdélyi Kör vezetője arról tájékoztatta Ördögh Mátyás egyházi személyt, hogy 1989. augusztus 20-án az ópusztaszeri ünnepségen az MDF és az Erdélyi Kör közösen 3 sátrat állít fel, melyekben propagandaanyagokat terjesztenek – székely himnusz szövege – Erdéllyel kapcsolatos könyvek, stb. Továbbá az MDF tagtoborzást kíván folytatni. Jelen lesz Lezsák Sándor is.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt;
- az ünnepséget operatív úton biztosítjuk.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes

1989. augusztus 16.

=nr. 99 890616 12.00=

Titkos!

XII. 1989. augusztus 16. (99)

TA 12-14

Dezsőfi nevű budapesti egyházi személy arról tájékoztatta Gyulay Endre szeged-csanádi megyés püspököt, hogy a francia „Mitterand” alapítvány felajánlotta anyagi támogatását egy – a romániai menekültek számára – Magyarországon létesítendő menekültfalu létrehozásához. Az alapítvány képviselői a püspök spanyolországi látogatása alkalmából Barcelonában kívánják a részleteket megbeszélni.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. és a III/III-1. Osztályokat.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. augusztus 17.

Titkos!

XII. 1989. augusztus 17. (100)

1. HMB 12-14

Az MDF szegedi szervezete Ilie Ceausescu közelgő magyarországi látogatása ellen tiltakozó nyilatkozatot kíván eljuttatni a Külügyminisztériumhoz és az országgyűléshez. Ennek rész az R.E.⁶ szegedi lakos által összeállított kompromittáló adattár, amely az I.C. által publikált – Magyarország érdekeit sértő – írások gyűjteménye.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-4. és a III/III-7. Osztályokat.

2. K/3 12-14

Az „Új Nemzedék” állampolgári közéleti mozgalom 1989. augusztus 19-én 10.00 órai kezdettel a Szanyi István Ifjúsági Klubban (Budapest V. ker. Balassi Bálint u. 27.) választmányi ülést tart.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

3. K/3 12-14

Az MSZDP szegedi szervezete 1989. augusztus 20-án az ópusztaszeri ünnepségen tagtoborzással, politizálással egybekötött baráti találkozót tart.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

4. K/3 12-14

Kelecsényi József, az MSZDP oktatási bizottságának titkára arról értesíti az MSZDP szegedi vezetőségét, hogy 1989. szeptemberétől szombati napokon 15 foglalkozásból álló vezetői tanfolyamot rendeznek. Egyben javasolja, hogy helyileg az aktivisták részére szervezzenek retorikai tanfolyamot.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

5. K/3 12-14

Az MSZDP hódmezővásárhelyi szervezete 1989. augusztus 26-án 15.00 órai kezdettel a helyi Petőfi Sándor Művelődési Házban gyűlést tart. Meghívottak: Ruttner György, Fischer György.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

6. K/3 12-14

1989. augusztus 11-én Nagytőke községben 12 fővel megalakult a kisgazdapárt helyi szervezete.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. augusztus 18.

=nr. 101 890818 12.00=

Titkos!

XII. 1989. augusztus 18. (101)

1. K/3 12-14

Ökrös Tamás szegedi FIDESZ aktivistát arról értesíti egy „Győri M.” aláírású személy, hogy a Prágába utazók augusztus 19-én 19.00 órakor találkoznak Budapesten a Nyugati pályaudvar mellett a 6-os autóbusz végállomásánál. Ide várják a gépkocsival utazókat is. A csoport a 20.25 órakor induló „Amicus” expresszvonatot veszi igénybe. Prágában 20-án a vonat érkezésénél, illetve 08.00, 12.00 és 18.00 órakor van találkozó a Károly híd várral szembeni hídfőjénél. Visszautazás 21-én este.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-2. és a III/III-7. Osztályokat.

2. K/3 12-14

A kisgazdapárt újszegedi szervezete 1989. augusztus 26-án a Bálint Sándor Művelődési Otthonban alakuló ülést tart. Meghívott: dr. Boross Imre.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. augusztus 22.

=Szeged nr. 106 0822 1130=

Titkos!

(selejtezésig)

XII. 1989. augusztus 22. (102)

1. TA 12-14

Csikós Mária a JATE titkárság és az Erdélyi Kör vezetője arról tájékoztatta Ördögh Mátyást, az MDF alsóvárosi csoportjának vezetőjét, hogy az MDF szegedi szervezete kezdeményezni fogja Király Zoltán és Raffay Ernő jelölését a köztársasági elnöki posztra.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-4. és a III/III-7. Osztályokat.

2. TA 12-14

Az MDF szegedi szervezete Pordány László vezetésével 1989. október 22-én este a helyi Bartók Béla Művelődési Központban markáns, radikális hangvételű költő estet szervez a forradalom mártírjai emlékére.

Intézkedés:

- a rendezvényről további információkat gyűjtünk;
- tájékoztatjuk a BM III/III-4. és a III/III-7. Osztályokat.

3. K/3 12-14

A FIDESZ 1989. szeptember 1-3. között Balatonkenesén a BME mérőtáborában nyári tábort szervez, melynek célja a választásokra történő felkészülés. Előadók: Orbán Viktor, Tirts Tamás, Kende Péter, Litván György, Mensáros László.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-2. és a III/III-7. Osztályokat.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. augusztus 28.

=Szeged nr. 107 890828 14.30=

Titkos!

(selejtezésig)

XII. 1989. augusztus 28. (103)

1. K/3 12-14

Az MDF 1989. szeptember 8-án 18.00 órakor Szőregen, a Tömörkény István Művelődési Házban alakuló és tagtoborzó gyűlést tart. Meghívott: Pordány László.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

2. K/3 12-14

Az MDF csopak-palóznaki csoportja „Ismerjük meg Erdélyt” címmel országos mozgalmat hirdetett meg, melynek célja a román és magyar nemzet megbékélése, az erdélyi magyarság helyzetének javítása.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-4. és III/III-7. Osztályokat.

3. K/3 12-14

Az SZDSZ országos vezetősége nevében Szilágyi Sándor arról értesítette Jankó Attila szegedi SZDSZ aktivistát, hogy 1989. szeptember 4-10. között országos propaganda akciót tartanak, melynek során alkalmi standokon árusítják az SZDSZ programját és egyéb kiadványait (SZDSZ jelvény, zászló, Beszélő, stb.). 1989. szeptember 8-10. között az SZDSZ vezetői országos előadókörutakat tartanak.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt;
- a helyi rendezvényekről információt gyűjtünk.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. augusztus 29.

=Szeged nr. 108 890830 13.30=

Titkos!

(selejtezésig)

XII. 1989. augusztus 29. (104)

1. K/3 12-14

Az MDF 1989. szeptember 9-én 10.00 és 16.00 között Budapesten (XI. ker., Műgyetem rkp. 3/9. központi épület KA-26 sz. teremben) megrendezi az „Elnökök gyűlését”.

Napirend:

- politikai beszámoló (Antall József),
- helyzetkép szervezeti életünkről (Lezsák Sándor),
- javaslat az alapszabály módosítására (Horváth Balázs),
- az országos gyűlés előkészületei (Bíró Zoltán).

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-4. és III/III-7. Osztályokat.

2. K/3 12-14

Az SZDSZ néhány nappal az MSZMP kongresszusa előtt tüntetéseket tervez Budapest a TV székháza, vidéken pedig a megyei lapok szerkesztőségei előtt a sajtómonopólium ellen. Ennek részleteit az 1989. szeptember 22–24. között Sopronban tartandó SZDSZ választói táborban beszélük meg.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt;
- a helyi rendezvényről információt gyűjtünk.

3. HMB 12-13

Valentiny Gézától és Szőke Jánostól – nyugati katolikus segélyszervezetek ügyintézőitől – származó információ szerint Paskai László bíboros prímás „felfelé bukik”, curialis bíboros lesz Rómában. A szerzetesrendekkel foglalkozó kongregáció egy osztályát fogja vezetni. Erre a lépésre azért van szükség, mert a bíborost nem tartja alkalmasnak Vatikán a magyar katolikus egyház vezetésére. Utódjaként Dankó László kalocsai érsek neve merült fel először, azonban betegsége, valamint az iránta való vatikáni bizalom csökkenése miatt elálltak személyétől. Legesélyesebbnek Gyulay Endre szeged-csanádi püspököt ítélték, akinek személye az erdélyi menekültek ügyeinek képviselője folytán nemzetközileg ismert lett. Gyulay néhány napja Spanyolországban együtt misézett és ebédelt II. János Pál pápával, így alkalmuk nyílt a kérdésről való konzultációra.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-1. és III/III-7. Osztályokat.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. augusztus 31.

=nr. 105 890831 11.00=

Titkos!

XII. 1989. augusztus 31. (105)

1. TA 12-14

Csikós Mária szegedi MDF aktivista arról tájékoztatott egy nem beazonosított személyt, hogy a szegedi MDF csoport felvette a kapcsolatot a lett függetlenségi mozgalommal, amely delegációt küld Szegedre.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-4. és III/III-7. Osztályokat;
- az információt operatív úton pontosítjuk.

2. ATA 12-14

Az MDF hódmezővásárhelyi csoportja a magas élelmiszerárak elleni tiltakozásul 1989. szeptember 23-án a helyi Kossuth téren nyilvános disznóvágást rendez. A húst kedvezményes áron szétméri a hátrányos szociális helyzetűek között.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-4. és III/III-7. Osztályokat.

3. TA 12-14

A kisgazdapárt szentesi szervezete 1989. karácsonyától folyamatosan ingyenes népkonyhát kíván üzemeltetni a hátrányos szociális helyzetűek megsegítésére. Az egyházakkal közösen pénz és egyéb adományokat is gyűjtenek. A későbbiekben más településeken is hasonló akciókat kívánnak szervezni.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-3. és a III/III-7. Osztályokat.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. szeptember 1.

=Szeged nr. 110 890901 12.15=

Titkos!

(selejtezésig)

XII. 1989. szeptember 01. (106)

1. TA 12-14

Dr. Csikós Mária, a szegedi Erdélyi Kör vezetője arról tájékoztatta Szabó Bélát, a helyi MDF elnökségi tagját, hogy az 1989. szeptember 2-3-án Szegeden rendezendő „Erdély tanácskozás” során szeretnék létrehozni az Erdélyi Köri országos koordináló szervét. A létrehozandó szerv a háromoldalú tanácskozásokba is bekapcsolódna és ellátná a Romániából áttelepült magyarok országos érdekképviseletét.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-4. és III/III-7. Osztályokat;
- a rendezvényt operatív úton biztosítjuk.

Tarkó Károly r. őrgy.
alezredes

dr. Várhelyi Ferenc r.
főkapitány áb. helyettese

1989. szeptember 6.

=nr. 107 890906 13.30=

Titkos!

XII. 1989. szeptember 06. (107)

1. TA 12-14

Fiber László budapesti SZDSZ tag arról tájékoztatta dr. Csikós Máriát, a szegedi Erdély Kör vezetőjét, hogy társaival együtt az SZDSZ-en belül szeretné létrehozni az Erdély Kört, mely az áttelepült magyarok fóruma lenne. Fiber kezdeményezéséhez igényelte dr. Csikós Mária segítségét.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-4. és a III/III-7. Osztályokat.

2. TA 12-14

Az MDF szegedi szervezetét arról tájékoztatta egy ismeretlen budapesti személy, hogy 1989. szeptember 15-én a budapesti városmajori színpadon az MDF budai szervezeteinek politikai nagygyűlését tartják, melynek szónokai Csurka István és Raffay Ernő lesznek.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-4. és a III/III-7. Osztályokat.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. szeptember 7.

=nr. 108 890907 10.15=

Titkos!

XII. 1989. szeptember 07. (108)

1. K/3 12-14

1989. szeptember 9-én 10.00 órai kezdettel a pártközpont tanácstermében (Budapest V. ker. Arany J. u. 10. III/1.) a kisgazdapárt országos intéző bizottsága alakuló ülést tart.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

2. K/3 12-14

A Magyar Radikális Párt 1989. szeptember 16-án 18.00 órakor nyilvános teljes nagygyűlést tart. Helye: Budapest XI. ker., Kőrösi J. u. 17., Lágymányosi Művelődési Ház.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. szeptember 12.

=nr. 113 890912 11.30=

Titkos!

XII. 1989. szeptember 12. (109)

K/3 12-14

1. Az MDF szegedi szervezete megalakulása évfordulóján 1989. szeptember 16-án 17.00 órai kezdettel jubileumi ülést tart. Helyszín: JATE bölcsészkar, auditorium maximum, Szeged, Egyetem u. 2.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-4. és III/III-7. Osztályt;
- a rendezvényről operatív úton információt gyűjtünk.

2. Kiegészítő információ az 1989. 08. 30-án leadott 104/2. számú jelentéshez.

K/3 12-14

Szilágyi Sándor az SZDSZ vezetőségi tagja arról értesíti Jankó Attila szegedi SZDSZ aktivistát, hogy 1989. 10. 05-én 17.00 órai kezdettel az SZDSZ a FIDESZ-szel közösen országos tüntetést kezdeményez az MSZMP székházak előtt. Cél az esélyegyenlőség követelése.

Jelszavak:

- vonuljon ki a párt a munkahelyekről,
- számoljon el a vagyonával,
- ne tekintse hitbizománynak a megyei lapokat,
- oszlassák fel a munkásórséget.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt;
- a helyi rendezvényekről operatív úton információt gyűjtünk.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. szeptember 12.

=Szeged nr. 114 09.13. 10.10=

Titkos!
(selejtezésig)

XII. szeptember 12. (110)

HMB 12-14

A Kereszténydemokrata Néppárt szegedi szervezete 1989. szeptember 18-án 18.00 órától bemutatkozó és tagtoborzó rendezvényt szervez. Az összejövetel helye a HNF szegedi Vörösmarty utcai terme. Meghívott előadó: dr. Keresztes Sándor.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-1-a. alosztályt és a BM III/III-7. Osztályt.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. szeptember 14.

=nr. 115 890904 14.30=

Szigorúan titkos!

XII. 1989. szeptember 14. (111)

K/3 12-14

Máté-Tóth András szegedi teológus arról értesíti Molnár Imrét (Budapest [...]), hogy 1989. október 19-én Szegeden a felsővárosi templomban szentmisét szervez Jerzy Popiełuszko atya emlékére, melyet Benyik György és egy lengyel pap celebrálnak, magyarul illetve lengyelül. A rendezvényt megelőzően magyar és lengyel nyelvű röplapokat kívánnak terjeszteni a városban – főként az úgynevezett „lengyel piac” közönsége körében – mely megemlékezést, imádságot tartalmazna, továbbá a szentmisét reklámozna.

Hasonló misék megtartását tervezik Budapesten, Debrecenben és Pécsen, de erről bővebb információt a forrás nem ad.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-1. és a III/III-7. Osztályt;
- a rendezvényt operatív úton biztosítjuk.

K/3 12-12

Az MSZDP szegedi szervezete 1989. szeptember 16-án 16.00 órai kezdettel a MÁV Művelődési Házban (Szeged, Rákóczi u. 1.) munkás nagygyűlést tart. Előadó: Király Zoltán.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

LBE 12-12

1989. szeptember 14-én Hódmezővásárhely több pontján, közterületen az állampolgárok egy 15x20,5 cm-es nagyságú nyomdai előállítású röplapot találtak kifüggesztve, mely a Szolidaritás Szakszervezeti Munkásszövetség „felhívását” tartalmazza.

Főbb pontok:

- az állami tulajdonnak nincs igazi tulajdonosa,
- a működésképtelen állami tulajdon monopóliumát fel kell számolni,
- meg kell teremteni az önkormányzati tulajdont,
- meg kell alakítani az üzemekben a munkástanácsokat,
- legyen a dolgozó is tulajdonos.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. szeptember 19.

=Szeged nr. 116 09.19. 13.35=

Szigorúan titkos!

XII. 1989. szeptember 19. (112)

TA 12-14

Varsa Zoltán a Déli Napló főmunkatársa arról tájékoztatta Várkonyi Balázs főszerkesztőt, hogy az MSZMP Békés megyei bizottságáról kiszivárgott információk szerint Szeghalmon, Orosházán, Szarvason és Békéscsabán szélső baloldali személyekből olyan csoportok alakulnak „akik fegyverrel is hajlandók megvédeni a 40 év eredményeit”. Varsa erről cikket kíván megjelentetni a Déli Naplóban.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. osztályt és a Békés Megyei Rendőr-főkapitányság III/III. Osztályát.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. szeptember 20.

=Szeged nr. 117 09.20 14.00=

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XII. 1989. szeptember 20. (113)

1. TA 12-14

Vass Csaba a HNF O[rszágos] T[anácsa] Társadalompolitikai Osztályának vezetője az MSZMP budapesti reformkörének aktivistája, arról tájékoztatta Géczi Józsefet, az MSZMP szegedi reformkörének egyik vezetőjét, hogy az MSZMP kongresszusán az Új Márciusi Front, a Demokratikus Magyarországért Mozgalom, a Baloldali Alternatíva Egyesülés és a Reformkörök koalíciót fognak alkotni. A felsorolt csoportokhoz tartozó küldöttek a Reformkörök programját fogják támogatni.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

2. TE 12-14

1989. 09. 19-én a szegedi Ellenzéki Kerekasztal megbeszélésen elhatározták, hogy 10.23-án Szegeden a Bartók Béla Művelődési Házban irodalmi műsorral egybekötött nagygyűlést tartanak, melynek levezető elnöke dr. Kertész Dezső „F” dossziés személy lenne.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

3. K/3 12-14

Az MDF 1989. 09. 23-án 10.00 és 16.00 között a BME központi épület 26-os termében a választásokkal kapcsolatosan országos tanácskozást tart, mely zártkörű lesz.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

4. K/3 12-14

Az MDF 1989. 10. 01-jén 10.00 és 16.00 között a BME központi épület 26-os termében megrendezi az elnökök gyűlését.

Napirend:

- az MDF programja,
- az országos gyűlés előkészítése,
- a helyi szervezetek javaslatai.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

5. K/3 12-14

Az Erdélyi Szövetség szentesi szervezete a Déli Napló című újságban felhívást kíván közzétenni Tőkés László temesvári lelkes Nobel békedíjra történő felterjesztése érdekében.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

6. K/3 12-12

1989. 09. 23-án 10.00 órai kezdettel a Raoul Wallenberg Egyesület „A kisebbség-többség viszonya a magyar társadalomban” címmel vitafórumot rendez a VIII. kerületi Tanács dísztermében (Budapest, Baross u. 65-67.).

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

7. K/3 12-14

A kiscgazdapárt 1989. 09. 22-én 10.00 órai kezdettel a pártközpontban politikai bizottsági ülést tart.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

8. AK 14-14

Az információt szolgáltató személy a 37. héten Aradon beszélgetést folytatott egy katonatiszttel, aki arról tájékoztatta, hogy az aradi várban állomásozó katonai alakulatot kitelepítették a magyar határhoz, ahol védelmi rendszert kell kiépíteniük a menekültáradat megállítására céljából. A román szervek az államhatártól 12 km-re katonákból álló ellenőrző pontokat állítottak fel. Az RSZK-ban mind feszültebb a helyzet, a kapcsolat véleménye szerint egy éven belül az országban jelentős változások fognak bekövetkezni.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/II-12. Osztályt.

dr. Bikádi János r. szds.
értékelő tiszt

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. szeptember 22.

=Szeged nr. 118 890922 12.00=

Szigorúan titkos!

XII. 1989. szeptember 22. (114)

K/3 12-14

1989. 09. 30-án 11 órai kezdettel Abonyban a Gyulai Gaál Miklós Általános Iskolában a helyi MDF és PDSZ szervezetek a községi iskolaszék szervezésében szerzett tapasztalataikról fórumot rendeznek.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

K/3 12-14

Az MDF Csongrád megyei csoportjainak képviselői 1989. 09. 28-án 17.00 órai kezdettel Kisteleken, a kultúrházban egyeztető tanácskozást tartanak.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. szeptember 26.

=nr. 115 890926 13.30=

Titkos!

XII. 1989. szeptember 26. (115)

1. ASZA 12-14

K. Z. román állampolgár ([...]) aki érvényes úti okmányokkal 1989. szeptember 15-én lépett Magyarországra, szeptember 22-én a szegedi rendőrkapitányságon bejelentette, hogy nem kíván Romániába visszatérni. Meghallgatása során a következőket mondta el: 1989. június 18-án útlevéllel beutazott hozzánk. Június 19-én hazafelé menet a román VÁM-osok elvették tőle az általa vásárolt rádió-TV újságot, a Magyarország és a HVG

című folyóiratokat. Június 20-án berendelték a pécskai milíciára, ahol Voitila Stefan nevű Securitate tiszt felajánlotta neki, hogy az újságok miatt nem vonják be az útlevelét, amennyiben vállalja az együttműködést. Ezt követően K.Z.-t „Croma” fedőnéven beszervezte. K.Z. feladatul kapta, hogy magyarországi utazásai során mérje fel a belső állapotokat, az emberek hangulatát. Gyűjtsön információt azokról a személyekről, akik a romániai helyzetről tájékoztatják a magyar hírközlő szerveket.

Intézkedés:

- K.Z.-t ideiglenes tartózkodási engedéllyel láttuk el. Ismételt részletes meghallgatása és ellenőrzése után megvizsgáljuk operatív célból történő felhasználásának lehetőségét;
- tájékoztattuk a BM III/II-12. Osztályt.

2. LBE 12-12

TA 12-12

A FIDESZ szegedi regionális szervezete 1989. szeptember 29-én 13.00 órától 19.00 óráig politikai demonstrációt tart a helyi Komócsin Zoltán téren, a munkásórség parancsnoksága előtt. A demonstráció alkalmával politikai beszéd nem hangzik el, viszont több alkalommal a szervezők fel kívánják olvasni a FIDESZ munkásórséggel kapcsolatos állásfoglalását.

Intézkedés:

- a rendezvény biztosítását megszervezzük;
- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

3. TA 12-14

A szegedi Ellenzéki Kerekasztal megegyezett abban, hogy október 6-át közösen ünneplik meg. Ez alkalommal – a '48-as vértanúk mellett – megemlékezést terveznek Kovács Józsefről is, aki az '56-os események kapcsán vesztette életét. Elékezésük szerint az Aradi vértanúk terén felállított kopjafánál lenne a koszorúzás.

Intézkedés:

- a rendezvény előkészületeiről operatív úton további információt gyűjtünk;
- a BM III/III-7. Osztályt tájékoztatjuk.

4. ATA 12-12

TE 12-12

A Szegedi Nyomda kezdeményezésére új helyi napilap indítását tervezik. A szerkesztőbizottság a tervek szerint Király Zoltán országgyűlési képviselőből, Gyulay Endre szeged-csanádi püspökből, Szerencsés Györgyből a helyi MSZDP vezetőjéből, Simor Ferencből a Kereszténydemokrata Néppárt ideiglenes helyi elnökéből, illetve megbízottaikból állna össze. A lap profilját is ők alakítanák ki. Az újságírók névsorára Kispál Antal a szegedi Hírlapkiadó Vállalat igazgatója tesz javaslatot. Az elképzelések szerint kezdetben 20 ezer példánnyal indulnának, majd ezt felfuttatnák 50 ezerre. Az esetlegesen jelentkező devizás papíralapanyag hiány áthidalására a nyugati szociáldemokrata pártoktól, illetve egyházi szervezetektől várnak természetbeni támogatást. Az újságnak egyelőre még nincs kialakult címe, bár az első próbaszám már elkészült.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

5. K/3 12-14

A Kereszténydemokrata Néppárt 1989. szeptember 30-án 10.00 órai kezdettel Budapesten, a József Attila Gimnázium dísztermében (XI. ker., Villányi út 27.) tartja első országos gyűlését, melyre eljönnek a holland, a belga, az osztrák, az olasz és a nyugat-német testvérpártok képviselő is. A párt vezetői szeptember 28-án 14.00 órai kezdettel a

gyűlés előkészületeiről (Budapest V. ker. Arany János u. 1. III. e.) sajtótájékoztatót tartanak.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

dr. Bikádi János r. szds.
áb. értékelő tiszt

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

1989. szeptember 28.

=nr. 116 890928 09.15=

Titkos!

XII. 1989. szeptember 28. (116)

1. K/3 12-14

Novák Zsófia (1025 Budapest [...]) FIDESZ aktivista arról értesíti Ökrös Tamás szegedi FIDESZ vezetőt, hogy 1989. októberében a FIDESZ 30 ezer példányban „Revolúció” címmel kéthetente megjelenő új folyóiratot ad ki, mely a FIDESZ-Press helyébe lépne. Az újság politikai, gazdasági, környezetvédelmi és kulturális rovatokból állna.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

2. K/3 12-14

Az SZDSZ szegedi aktivistái 1989. szeptember 28-tól minden héten csütörtökön 17.00 órai kezdettel Szegeden a Dózsa György u. 2. szám alatt a választási kampány aktuális kérdéseiről rendszeresen megbeszélést tartanak.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

dr. Bikádi János r. szds.

dr. Várhelyi Ferenc r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

Fejér megye

1989. július 31.

R-21-5-4/15/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

VIII. 1989. 07. 31. (15)

ASZA 12-12

1989. július 30-án 12.00 órakor Belsőbárándon Morvay László grafikus, budapesti lakos vezetésével tiltakozó demonstrációt szerveztek a Gaál Imre Stúdió művésztelepén. A demonstrációra azért került sor, mert a belsőbárándi kastély épületét – melyet 6 éve használnak – több jelentkező közül nem ők vásárolhatták meg, ezért tiltakoznak „a kastély korrupt, igazságtalan eladása, a rossz kultúrpolitika ellen”. A demonstrációt az illetékes rendőri szervnek nem jelentették be. A falu lakói a művészek demonstrációja hallatán egy ún. ellendemonstrációt terveztek, amely viszont a tanácselnök személyes közbenjárása miatt elmaradt.

A demonstráció a meghirdetett időben 20–25 fővel (nagy részét 16 év körüli diáklányok) megtartásra került, mellyel szemben a helyi lakosság passzívan viselkedett, sőt a 13.00 órára meghirdetett kiállításon sem vett rész senki.

A megmozdulást a Magyar Televízió filmre vette, melyet 1989. augusztus 15-én a Stúdió '89 című műsorban adnak le. A demonstráció zavartalanul zajlott le, a művészek a mai napon elhagyták a községet, mivel szerződésük lejárt.

Megjegyzés: a megmozdulás tervét a BM III/3. Osztály korábban már jelezte „napi operatív információs rendszer”-ben.

Intézkedés:

- az illetékes rendőr szervén keresztül, valamint hivatalos és társadalmi kapcsolatok felhasználásával tájékozódunk a tervezett tüntetésről;
- a rendbontás megelőzése érdekében kértük a tanácselnök közreműködését.

Marócsik Mihály r. alezredes
hdgy.

Bor Géza r.

értékelő tiszt

1989. augusztus 15.

R-21-5-4/16/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

VIII. 1989. 08. 15. (16)

ER 14-14

P. I. Zs. 1988. március 23-án jogellenesen az NSZK-ban maradt. 1989. augusztus 14-én a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányságon megjelent és önvallomást tett. Beszámol arról, hogy 1988. március 24-én Ausztriában találkozott V. Z-nal, volt munkatársával, aki 1986 augusztusában maradt jogellenesen külföldön. Vincze elkísérte az NSZK-beli Bad Reichenhall-i járási hivatalba, ahol NSZK igazolványt kapott. Ezt követően gerincműtéten esett keresztül, majd felgyógyulása után V. Z-on keresztül több külföldön élő magyarral ismerkedett meg, így többek között N. I-nal, D. L-val, B. A-val, akik román állampolgárok és amerikai engedéllyel tartózkodnak az NSZK-ban. Elmondása szerint a CIA szolgálatában állnak. N. A. szintén román állampolgár [a] BND szolgálatában áll. Fenti személyek P. I-t elkísérték Münchenbe, ahol kihallgatáson vett részt. Majd ezután Schönau am Königssee 8240, See Str. 52. szám alatti lágérba került. Itt újabb magyar személyekkel ismerkedett meg, így többek között M. L-sal, M. G-ral, akik szintén kapcsolatban állnak CIA-vel és többször is beszállította őket saját gépkocsiján Münchenbe a Traunsteiner Str., illetve a Chimgau Str. 112-be, ahol nagyobb összegeket kaptak. Állítása szerint V. Z. és R. J. egy német hölgy társaságában jelenleg is Magyarországon tartózkodik bizonyos megbízatással. N. A., B. A. és K. B. Romániából az NSZK-ba távozott személyek NSZK állampolgárságot kaptak, és szintén gyakran utaznak Magyarországra különböző megbízatásokkal. A magyarországi utakat megelőzően rendszeresen felkeresik a Rosenheim-i és a Chimsee-i USA katonai bázisokat.

Megjegyzés: P. Zs. I. meghallgatására közvetlenül hazatérését követően a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság igazgatásrendészeti osztályán került sor.

Intézkedés:

- a felmerült személyek alapellenőrzésére a Fejér Megyei RFK III/II. Osztálya tett intézkedést;
- az alapellenőrzések elvégzése után P. folytatólagos meghallgatására intézkedtünk.

Marócsik Mihály r. alezredes
fhdgy.
főkapitány áb. helyettes

dr. Csizy Csaba r.
áb. fővizsgáló

1989. augusztus 28.

R-21-5-4/17/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

VIII. 1989. 09. [sic!] 28. (17)

HMT 12-14

A SZER egyik munkatársa július hónapban több hetet töltött Kanadában az ottani emigráns szervezetek meghívására. Az út egyik célja volt a magyarországi ellenzéki erőknél nyújtandó támogatás előkészítése, amely elsősorban nyomdatechnikai berendezéseket jelentene, de bizonyos esetekben pénzügyi segítséget is az 1990-es választások befolyásolása érdekében. Szóba került egyes ellenzéki tömörülések vezetőinek (tagjainak) a politikai, választási harc taktikai és stratégiai kérdéseivel kapcsolatos „tanulmányútjai” finanszírozása.

A SZER fenti munkatársa várhatóan szeptember elején Magyarországra látogat.

Megjegyzés: az információ szorosan kapcsolódik az R-21-5-4/66/1988. számú napi jelentéshez.

Intézkedés:

- hírforrásunknak feladatokat határozunk meg az információ további pontosítására, kiegészítésére.

Marócsik Mihály r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettes

Bor Géza r.
értékelő tiszt

1989. szeptember 14.

R-21-5-4/18/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

VIII. 1989. 09. 14. (18)

K/3 12-12

Egy ismeretlen, magát Urs-nek nevező személy tájékoztatja H. B. Svájc, 4107 Ettingen, [...] szám alatti lakost, hogy néhány napja szabadságukat töltik Magyarországon, a Balatonnál. Közli, hogy Budapesten még néhány dolgot el kellett intézni azért, hogy karitatív jelleggel küldeményeket szállíthassanak Romániába és a Szovjetunióba. Az anyag további részében szeptemberben esedékes NDK-beli (Lipcse) találkozásukkal kapcsolatban hívja fel néhány dologra a figyelmet, ami esetleges kémtevékenységgel is szinkronba hozható:

- Postáit, telefonjait ellenőrizni fogják az NDK hírszerző, illetve elhárító szervek.
- Nem tanácsos Lipcséből Hallén kívül az autóval való közlekedés, azonban ez az útvonal az „előírt”.
- Ha mint NDK-beli üzleti partner jönnek, akkor különösen felkeltik a fenti szervek érdeklődését, amit alátámaszt „Urs” azzal, hogy őt, aki kémiai berendezések építésében tevékenykedik, feltehetően ellenőrzik.
- A találkozásuk során kerülni kell a templomok környékét, ahol „nyüzsögnek az SI szervek”.

Urs a korábban megállapodottak szerint közli, hogy 18 órakor, illetve biztosítékként 19 órakor felbukkan a lipcsei főpostahivatalnál. Közben be fog nézni a telefonhoz is, mert amennyiben hazatelefonálnak, elég egy hívás [...] alá, ahol csak az időpont közlésére van szüksége.

Megjegyzés: az anyagban több helyen olyan kifejezéseket használnak, amely kettőjük számára egyértelmű, ugyanakkor egy harmadik személy részére értelmetlennek tűnik.

Intézkedés:

- az anyagban szereplő személyeket és címeket ellenőrizzük a KKA-ban;
- a szükséges koordinálások elvégzése céljából részletes információs jelentést készítünk a BM III/II-11. Osztály részére.

Marócsik Mihály r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettes

Bor Géza r.
értékelő tiszt

1989. szeptember–október (?)

R-21-5-4/19/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

ASZA 12-14

Kb. 2–3 hónapja tartózkodik Magyarországon, Székesfehérváron, [...] (özv. H. J-né) szám alatt Abdul néven bemutatkozott líbiai állampolgár. Székesfehérváron kapcsolatba került B. L. Székesfehérvár, [...] szám alatti lakossal, aki az alábbiakat tudta meg róla:

Líbiából származik, ahol 5 év katonai szolgálatból 3 évet töltött le, melynek során Tripoli mellett légierő kommandós képzésben részesült, majd ezt követően váratlanul Csádban be is vetették, mint ejtőernyőst. Mióta Magyarországon tartózkodik, teljesen elzüllött [...],⁷ holott aktívan sportolt (karatézott). Szeptember 13-án várta egyik ismerősét Líbiából, aki feltehetően katonatiszt.

Lakásában önellenőrzésre utaló körülményeket lehet felfedezni. A tárgyak, papírok, okmányok elhelyezésére Abdul nagy figyelmet fordít, mert azokat mindig bizonyos szögben helyezi el a másik tárgyhoz képest. A bejárati ajtóra felül celluxszalagdarab van ragasztva. A lakásban a villany még akkor is ég, amikor nem tartózkodik otthon. A szobájában különböző típusú kések rajzai találhatóak. Magyarországra érkezése után első dolga volt, hogy egy közepes méretű, tőrszerű kést vásároljon.

Feltehetően még pár hónapot, vagy akár egy évet is itt tölt, minden vágya Amerikába eljutni.

Intézkedés:

- a beszerzett adatokat pontosítjuk, operatív lehetőségeinknek megfelelően kiegészítjük, majd tájékoztató jelentést készítünk a BM III/II-13. Osztály részére, ellenőrzését a velük egyeztetett módon a terrorelhárítás vonalán megszervezzük;
- adatainak megállapítása után ellenőrizzük a SZOUD-ban;
- a központi osztállyal egyeztetve, KEO fedéssel meghallgatjuk.

Győr-Sopron megye

1989. július 24.

Szám: R-61/6/34/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

I. 1989. július 24. (34)

1. K/3 12-12

Az MDF debreceni szervezete levélben felvette a kapcsolatot Lőrincz Gábor Sopron, [...] sz. alatti lakossal azzal a céllal, hogy a soproni és Sopron környéki alternatív szervezetekkel közösen segítsék elő szervezéssel és tevékeny közreműködéssel annak a programnak a létrejöttét, melyet őt „Páneurópai Piknik a vasfüggöny helyén” elnevezéssel terveznek. Az MDF és az országos klubtanács ezt a rendezvényt az 1989. augusztus 19–20-i európai baráti társaságok találkozójára ráépülve akarja megszervezni Fertőrákos térségében, az osztrák–magyar határ jelenleg „kerítésmentes” sávjában. A rendezvényen támogatni akarják mindazon szervezeteket és személyeket, akik a közös európai ház létrehozásán fáradoznak. A résztvevők szerződésben akarják megerősíteni közös lehatározásukat a páneurópai eszmeiség terjesztését illetően. Felhívással fordulnának Európa valamennyi baráti közösségéhez, hogy augusztus 20-án az országhatárok jelképes megszüntetését demonstrálva rendezzenek hasonló találkozót. Védnökül akarják felkérni dr. Habsburg Ottót, az Európa Parlament elnökét,⁸ valamint a magyar államminisztert.⁹

Intézkedés:

- a III/III. Osztály a további fejleményeket figyelemmel kíséri, az információt megküldte a BM III/III-4. Osztálynak, elvégzi a társszervek tájékoztatását.

2. HMB 12-12

1989. július 20-án a győri ellenzéki szervezetek közül az FKGP, az MDF és az SZDSZ győri szervezetei kimondták a győri Ellenzéki Kerekasztal megalakulását. Az előre elkészített alakuló nyilatkozatot csak kismértékben változtatták meg, mivel a kerekasztalból egyes szervezetek kimaradtak. A nyilatkozat hat pontot tartalmaz, célkitűzéseik azonosak az eddig megalakult kerekasztalok programjaival. A kiadás időpontját a résztvevők július 14-re visszadátumozták. Az MDF képviselője kijelentette, hogy a DASZ nem szűnik meg, mert annak tagjai közül nem mindegyik vállalta az Ellenzéki Kerekasztal tagságot. Megállapodtak abban, hogy heti tanácskozásaikra mindegyik tagszervezet egy állandó és két póttagot állít. Közülük július 27-én egy titkárt választanak. Követeléssel akarnak fordulni a tanács felé, hogy tárgyalásaikon a későbbiekben újságíró ne vehessen részt.

Intézkedés:

- a III/III. Osztály az információt jelentette a III/III. Csoportfőnökség felé, a további fejleményeket figyelemmel kísérik.

Jóváhagyom:
dr. Cseszregi József r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Módok Árpád r. alezredes
ért. és táj. tiszt

1989. július 25.

R-61-6/35/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

I. 1989. július 25. (35)

K/3 12-12

A Szabad Demokraták Szövetségének radikális csoportja Zalaegerszegről július 10-én adott fel egy felhívást a soproni csoport képviselőjének, Kőműves Géza (szerepel az 1989/6. sz. napi információkban) Sopron, [...] szám alatti lakosnak. A felhívás minden

szövetség részére készült és azt tartalmazza, hogy a zalaegerszegi csoport mindenki támogatását kéri egy rendkívüli közgyűlés összehívására. Szeretnék elérni a tagok 20 százalékának kezdeményezését, amit az SZDSZ tanács felé továbbítanának. A közgyűléssel – hivatkozva az 1989. IV. 16-i döntésre – el akarják érni, hogy minél előbb párttá alakuljanak. Amennyiben a rendkívüli közgyűlés összehívásra kerül, tájékoztatót kérnek az Ellenzéki Kerekasztal eddigi elért eredményeiről és a választási előkészületekről. A felhívást a radikális csoport nevében Ábrahám András, Monek József és Takács Lajos ügyvivők írták alá.

Megállapítottuk, hogy Kőműves Géza július 17-én küldte el válaszát Zalaegerszegre, amiben kifejti, hogy jelenleg még nem értenek egyet az idő előtti párttá alakulással annak ellenére, hogy azt elvben nem vetik el. Anyagi, létesítményi és technikai feltételek hiánya miatt nem áll szándékukban alájátszani egy látszat-többpártrendszernek.

Intézkedés:

- a III/III. Osztály tájékoztatta a BM III/III-4. és a Zala Megyei RFK III/III. Osztályait;
- további fejleményeket operatív úton figyelemmel kísérik.

Jóváhagyom:
dr. Cseszregi József r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Módok Árpád r. alezredes
ért. és táj. tiszt

1989. szeptember 15.

R-61-6-36/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezéssig)

I. 1989. szeptember 15. (36)

LBE 13-13

1989. szeptember 12-én a Soproni Rendőrkapitányság vezetőjénél megjelent dr. Csóka Pál Sopron, [...] és Horváth Zoltán Sopron, [...] sz. alatti lakosok, a Magyar Demokrata Fórum soproni szervezetének vezetőségi tagjai. Tájékoztatták a rendőrkapitányság vezetőjét arról, hogy szervezetük levelet kapott a jelenleg illegálisan működő Magyar Nemzeti Szocialista Párt vezetőségétől, amelyben programjukat vázolják. A pártprogram, illetve a hozzá írt szöveg megítélésük szerint alkotmányellenes, törvénysértő, ezért kötelességüknek tartották a rendőrség tájékoztatását. A levelet azzal adták át, hogy 1989. szeptember 14-én visszamennek érte, mivel azt az MDF országos vezetőségéhez kívánják továbbítani.

„Magyar Demokrata Fórum soproni szervezete titkára Sopron” címzésű Nyilasi Ferenc, Veszprém feladójú, golyósíróval, folyóírással, franciakockás papírra íródott nyolcoldalas levélben a Magyar Nemzeti Szocialista Párt vezérkara támogatja az MDF azon törekvését, hogy Mindszenty József földi maradványait hozzák haza Magyarországra. Ezzel egy időben az MNSZP támogatást kér a párt legálissá válásához, illetve működéséhez. A volt Nyilaskeresztes Párt jogutódjának vallja magát. Több tízezer fős tagsága van, valamint fegyveres földalatti hadereje.

Programjuk lényege:

Az ország elnevezése Magyarország legyen. Létesüljön nemzeti számonkérő szék, amely vizsgálja felül az elmúlt 40 évben történt törvénysértéseket és eszközöljön felelősségre vonásokat. Fegyveres erőket, testületeket újra kell szervezni, azokból az MSZMP tagokat el kell távolítani. Minden állami, vállalati posztról el kell távolítani az MSZMP tagjait. A magyar címert népszavazás határozza meg, a nemzeti zászló kék, fehér, zöld színű legyen, középen a nyilaskereszttel. A vörös szín törlendő nemzeti jelképeinkből. Az egyház kapja vissza összes volt ingatlanát, el kell végezni a gyárak, üzemek, bankok, iskolák stb. reprivatizálását. Vissza kell állítani a Trianon előtti államhatárokat, ha kell fegyverrel is. A szakszervezetek vezetői egyetlen pártnak sem

lehetnek tagjai. A kereskedelmi hálózatot magánkézbe kell adni. A rendőrség feloszlatandó, helyette nemzetőrséget és csendőrséget kell szervezni. A Magyar Néphadsereg helyett Honvédség szóhasználat legyen. A határőrség helyett határvadász vagy határrendészet szervezendő. A Kormányőrség helyett nemzeti gárdát kell szervezni, melynek tagjai pártonkívüliek lehetnek, vagy kizárólag nemzeti szocialista párttagok. Követelik Szálasi Ferenc rehabilitálását. Pártok alapításánál alapelv, hogy kommunista programmal nem lehet, kizáró ok viszont nem lehet az antiszemita és fasiszta elv. Az 1956-os forradalom minden kivégzett harcosát rehabilitálni kell, még a börtönből szabadult köztörvényes személyeket is. Önkormányzattal rendelkező cigánykolóniákat kell létrehozni.

A levél végén kilátásba helyezik, hogy amennyiben ellenük valaki fellép, azt likvidálják, aki szimpatizál velük, az hú szövetségesre talál.

Jóváhagyom:
dr. Cseszregi József r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Módok Árpád r. alezredes
ért. és táj. tiszt

1989. szeptember 28.

R-61-6-37/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

I. 1989. szeptember 28. (37)

HMB 12-12

HÚ 12-12

Az SZDSZ Brennbergbányán 1989. szeptember 22–24-ig megtartott tábora a következők szerint zajlott le:

Az előzetesen kialakított programtól nem tértek el, a kijelölt előadók előadásait megtartották.

Szabó Miklós elsősorban az SZDSZ liberális párt jellegét domborította ki, erősen preferálva ezekben az emberjogi, polgárjogi elemeket, valamint a szociáldemokrata értékeket. Előadását követően jószereivel 4 órás tartalmatlan fecsegés következett, melynek egyetlen jellemzője „az MDF ellenség” volt.

Kis János az SZDSZ jelöltállítás személyi és politikai követelményeiről szombaton reggel tartott 1 órás előadást, a már ismert kritériumokról: feddhetetlenség, rendezett életmód, bizonyos mértékű ismeretség. Lehet az SZDSZ jelölt kívülálló is, de akkor támogassa és fogadja el programját.

Ezután Tölgyessy Péter „A választási rendszer és az SZDSZ” címmel tartott előadást. Ezzel kapcsolatban elmondta, hogy amin a személyek neve lesz, az egy kis téglalap alakú cédula és ABC sorrendben fognak szerepelni rajta a jelöltek, megjelölve, hogy valamelyik pártnak a jelöltjei, vagy függetlenek.

Az SZDSZ a FIDESZ-el állít közösen egy jelöltet, akkor a választások előtt 8. napig nyilatkozniuk kell arra nézve, hogy hány százalékban osztoznak a jelöltön. Ha mondjuk fele-fele arányban küldték a jelöltet, akkor 50–50 százalékban bírják azokat a töredék szavazatokat, amelyek erre a jelöltre estek. Ennek rendkívüli a jelentősége, ha a végső szakaszban sikerül bevinniük a választási törvénybe, mert ez azt jelenti, hogy nincs szükség mindenütt egyenként indulni. Nagyon fontos, hogy megszerezzük a 150+ 2x750 aláírást, mert erre szükségünk lesz a megyei listaállítás jogához, a nyilvánossághoz jutás tekintetében, de a választások előtti 8. napon valamelyik jelöltünk visszaléphet egy másik javára, és bejelenthetjük, hogy közös jelöltünk van és akkor már az fog elindulni a választásokon.

Ha elérték a 15 százalékot, akkor a többiek kiesnek, ha nincsenek ilyen[ek] legalább hárman, akkor a három legjobb jelölt marad bent. A második fordulóban elég már a relatív többség is, tehát az nyeri meg a képviselői mandátumot, aki a legtöbb

szavazatot kapta a második fordulóra kerültek közül. Megjelenésnek itt elég a 25 százalék. Nos ez az eredmény megállapítása nagyjából.

Egymás mellett a pártok de már nem ABC sorrendben, hanem sorsolással megállapított helyen, megyénként eltérő listaszámot kapnak. Tehát a sorshúzás alapján kihúzzák, hogy az SZDSZ Komárom megyében a második, ez azt jelenti, hogy a második helyen szerepel. Ezen a listás választócédulán szerepelnek a jelöltek, a párt neve, és a párt szimbóluma. Tehát ez a négy név, amely az ott elnyerhető mandátumok számával azonos, pld. Nógrád megyében. Senki ne értse félre, hogy kétszer annyit lehet indítani, de magára a listára már csak annyi embernek a neve kerül, ahány mandátum azon a területen van. Különböző elképzelhető, hogy a megyei rendszerben az SZDSZ egyetlen mandátumhoz nem jut. Ezért nagyon összetett rendszert vezettünk be, nem annyira az SZDSZ miatt, hanem az elemi igazságosság is ezt kívánta. A megyék kicsik, 13 egységben 6 vagy annál kevesebb mandátum kerül elosztásra. Nagyon sok párt fog indulni a választásokon és feltehetőleg egy sem fog kirívóan jó eredményt elérni. Nagyon közeli a pártoknak az eredményei, az alacsony mandátumszám ahhoz vezet, hogy nem annyira a szavazatok száma szerint fogják megkapni a pártok a mandátumokat, hanem egy olimpiai verseny módjára, inkább a sorrend fog dönteni a mandátumokban. Nevezetesen az, hogy megkapja a mandátumot az első 4, 5, 6 párt, és a többiek nem fognak mandátumhoz jutni. Számításaink szerint az MSZMP, aki feltehetően a legerősebb párt lesz, második mandátumát csak a 6., 7. mandátumos körzetekben tudja csak elnyerni. Ezért bevezetünk egy olyan rendszert, aminek a lényege: amikor megtörténik a választás, akkor először országosan összesítjük az eredményeket. Minden szavazatszám felkerül az Országos Választási Bizottsághoz. Ott kiszámítják az összeszedett választási szavazatot és azt, hogy mennyi az a 4 százalék, vagyis hány szavazatra van szükség ahhoz, hogy valaki elérje a 4 százalékot + 1 szavazatot.

Az a párt, amelyik nem érte el a szintet, annak a szavazatai érvénytelenek, és nem veszik figyelembe a választási eredmény megállapításakor. Ezeket a pártokat törlik, és újra kezdődik az egész számítási mechanizmus, most már megyénként. Megyénként megállapítják az érvényes szavazatokat, megkapják azt a mennyiséget, amivel szükséges, hogy valaki mandátumot kapjon. Olyan is kaphat mandátumot, aki eléri ennek az osztnak a kétharmadát, akkor az a mandátum nem kerül a megyében elosztásra, hanem felkerül az országos listára.

Nagymértékű erkölcsi nyomást kell gyakorolni az egész ellenzékre, hogy a legjobb ellenzéki erők javára vissza kell lépnie a többi pártnak. Az a lényeg ebben a rendszerben, hogy ki lesz a legjobb ellenzéki jelölt, mert az fog megmérkőzni a második fordulóban reményeink szerint az MSZMP jelöltjével. Mint a gödöllői, szegedi, kecskeméti, zalaegerszegi tapasztalatok mutatják, a legjobb ellenzéki jelöltnek óriási esélye van arra, hogy az MSZMP jelöltjét legyőzze. Megítélésünk szerint néhány népszerű MSZMP politikus kivételével, valamennyi egyéni kerületben megnyerhető a választások, ha létezik egy ilyen értelemben vett ellenzéki egység, ami nem nagy kíváncsi. Franciaországban a hasonló választási szisztémában nagyon ritkán fordul elő, hogy valamelyik oldal több jelöltet futtatna a második fordulóban, hiszen ezzel saját esélyeit rombolja, ebben a választási szisztémában az MSZMP igen súlyos vereségre számíthat. Azokban az esetekben, ahol az SZDSZ-nek komoly esélye van minden szövetséges nélkül is a legerősebb ellenzéki jelölt kiállítására, egyszerűen felesleges a koalíció, nem szorulunk külső támogatásra. A második típusos eset, és ez túlnyomórészt az egyéni kerületekre érvényes, ahol egyes koalíció kötéssel elképzelhető, hogy az SZDSZ jelölt legyen a legerősebb ellenzéki jelölt, tehát érdemes volna egyéni kerületekben is koalíciót kötni, de nem eleve, hanem bejelenteni az embereinket a 30. napon, és 30. nap és a 8 nap között megkötni a koalíciót, ezt követően a 8. napon nyilatkozni. Egy közös jelölt esetében vereség esetén is a töredék szavazatai az osztozkodás arányában felkerülnek az országos listára. Amennyiben ennek a jelöltnek sikerül megelőznie az MDF emberét, akkor az MSZMP-vel szemben ez az ember fog küzdeni. Túl reménytelen ez is, csupán azért kell indulni, hogy a töredék szavazatokat az országos listára megszerezzük.

A listás helyzethez nagyon pontosan kellene tudni az egyes pártok várható eredményességét. Annak van értelme, hogy a 30. és a 8. nap között egy közvélemény kutatással felmérni a megyéket, hogy hogyan áll az SZDSZ. Már a kampány vége felé. itt

is kitaláltunk egy új intézményt, az ún. kapcsolt lista intézményét. Ez azt jelenti, hogy nem muszáj közös listát állítani. A közös lista micsoda? Eleve két párt az SZDSZ és a FIDESZ együtt indul. Eleve együtt állítják össze a listát és a 30. napon egy közös listát jelentenek be. Ez szoros választási koalíciót jelent. De elképzelhető egy olyan megoldás is, hogy nem állítanak közös listát, hanem valamennyien külön listával szerepelnek egészen a választások előtt 8. napig. Ekkor ellenben bejelenthetik, hogy kapcsolják a listájukat, nyilvánosságra hozzák. Ez annyit jelent, hogy bármelyik listára esik a szavazat, előre meghatározott szabályok szerint fogják szétosztani a mandátumot. Pl.: az egyik a 2-es, a másik a 7-es és úgy döntöttek, hogy a 2-es első embere viszi az első mandátumot, a 7-es első embere a másodikat, akkor ezen szabályok szerint fogják szétosztani a mandátumot. Ez arra ad lehetőséget, hogy az utolsó pillanatban is lehet szövetséget kötni. Itt nem annyira a százalék, hanem a sorrendiség a fontos. Feltehetőleg minden megyéből egy-egy mandátum át fog csúszni az országos listára. Pl.: Nógrád megyében 3 párt fog feltehetően mandátumhoz jutni, az első három. Amennyiben az említett közvélemény kutatásból az derülne ki, hogy az SZDSZ a negyedik, és a FIDESZ az ötödik, akkor célszerű koalíciót kötni, ellenkező esetben egyikük sem jut mandátumhoz. Ebben a szisztémában nagyobb megye esetében pl. Fejér megye, ahol 6 hely van felírva, de feltehetőleg 5 fog felosztásra kerülni, amennyiben a FIDESZ a negyedik, az SZDSZ az ötödik helyen osztozik, öngyilkosság koalíciót kötni, mivel ha koalíciót kötnek, nem fognak szerezeni annyi szavazatot, hogy két mandátumhoz jussanak. azzal a furcsa helyzettel állunk ilyenkor szemben, ha külön-külön indulnak, mindegyik párt megkapja a maga egy-egy mandátumát, ellenben ha szerencsétlen koalíciót kötnek, akkor ketten együtt jutnak egy mandátumhoz. Ilyen megyékben nagyon fontos, hogy megbízható, friss adatokhoz jussunk. Tehát az SZDSZ célja az volna, hogy mindenképpen besurranjon még az utolsó helyen is. Koalíciót kötni akkor van értelme, ha kívül vagyunk ezen a körön.

A jelenlevő kb. 20 fő elég nehezen értette meg a szavazási mechanizmust, és javasolták, hogy Tölgyessy minden megyéből 2-2 embernek tanítsa meg ezt a dolgot és ők képviseljék ezt a tudást az adott helyen. Tartalmi részét leírni kész öngyilkosság lenne. Kis János kifejtette, hogy a tábor résztvevői amit az előadáson hallottak, azt kívülállónak ne mondják el két okból: egyrészt a választási rendszer ilyen sajátosságait nagyon-nagyon kevesen ismerik az országban és sokan sosem fognak rájönni, másrészt koalíciós partnereikről és lehetséges ellenségeikről már olyasmiket mondtak el, amit egyébként nekik nyíltan nem mondanának. Ezért az itt készült esetleges magnófelvételeket ne hozzák nyilvánosságra, ami itt történt maradjon köztük.

Ezt követően Tölgyessy különböző kérdésekre válaszolva többek között kifejtette, hogy nekik valójában a többi ellenzéki pártok is választási ellenfeleik, hiszen komoly stratégiai, politikai nézetkülönbségek vannak közöttük. Tartanak attól, hogy túl sok jelölt kerül fel a listára és ez megnehezíti a választópolgárok sorsát, mivel sokan nem érik el a 4 százalékot, így sok szavazat megy veszendőbe. Kis János kilátásba helyezte, hogy nem volt ez az utolsó tábor a kampányszervezők részére.

Ezt követően regionális csoportmunka következett, melynek témája a választási rendszer, jelöltállítás és a kampányszervezés volt. Ez szerint a jelöltön túl kell a kampányhoz „arculat” csoport, egy sajtócsoport, adatbank és rendezvényszervező. A csoport image-hoz hozzátartozik, hogy már mostantól ügyelni kell bizonyos „jeles napokra” (szeptember 29., október 6., október 23., december 6. és karácsony), amikor a szervezet megmutathatja arcát és lehetőleg ismertté teheti jelöltjét. Megnyerni szándékozzák a hátrányos helyzetűeket, a nemzeti kisebbséget.

Vasárnap délelőtt Pajor András pszichológus tartott előadást a választási harc pszichológiájáról, majd Kis János bezárta a tábort. Ezután megkoszorúzták az ideiglenes kőhidai emlékművet.

Összegezve: várható volt és kikristályosodott, hogy a következőkben a különféle demonstrációk szervezését az SZDSZ nem közösködve senkivel, vállalja. Aktív és offenzív propaganda kampány fog indulni, egy-két héten belül megkezdődik a helyi regionális központok felállítása, felszerelése.

Intézkedés:

- a III/III. Osztály soron kívül tájékoztatta a BM III/III-4. Osztály vezetőjét.

Jóváhagyom:
dr. Cseszregi József r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Módok Árpád r. alezredes
ért. és táj. tiszt

Hajdú-Bihar megye

1989. július 3.

Szám: R-5/28-4/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XIII. 1989. július 3. (22)

1. HMB 12-13

Albert János „F” dossziés személy – a debreceni központú MDK elnöke – az ellenzéki szervezeteket – közöttük az MDF-t is – az MSZMP által irányított szervezeteknek tartja, melyek pozícióharcot folytatnak a nép nevében, de nem a népért. Az igazi hazafiak hangja – véleménye szerint – most elvész. Olyannyira kilátástalannak ítéli meg a helyzetét (helyzetüket), hogy komolyan foglalkozik az ország területének családjával történő végleges elhagyásával. Távozási szándékának előkészületeit nem tapasztaltuk részéről.

Intézkedés:

- az információt továbbítottuk a III/III. Csoportfőnökség ügyeleti rendszerében, valamint A[ibert] J[ános] személyével kapcsolatos információk bővítéséhez használjuk fel.

2. HK 12-13

Debrecenben az Angyalföld téri általános iskola dolgozói felhívással fordultak a város összes alap- és középfokú oktatási intézményeinek dolgozóihoz, melyben kérték csatlakozásaikat felhívásukhoz, mely szerint nem értenek egyet a kormány és a SZOT 13/1984. ÁBMH rendelet hatálya alá tartozó oktatási dolgozók bérrendezésével 1989. szeptember 01-től.

Követelik, hogy

a) hasonlóan a közművelődési dolgozók béréhez, ők is 40 százalékos béremelésben részesüljenek;

b) a bérezés alapja az 1989. január beralap legyen;

c) a kétlépcsős megoldás helyett ez évben egyszeri 40 százalékos béremelést hajtsanak végre 1989. áprilistól visszamenően.

Amennyiben a követeléseket nem teljesítik, 1989. szeptember 01-től nem kezdik meg az oktatási évet. Felhívásukat 100 példányban készítették, a csatlakozás határideje: 1989. július 10.

Intézkedés:

- az információt megküldtük a BM III/III-7. Osztálynak, valamint továbbítottuk a III/III. Csoportfőnökség ügyeleti rendszerében.

Benke Gábor r. alezredes
főkapitány áb. helyettes

Durkó Zoltán r. fhdgy.
értékelő tiszt

1989. július 10.

Szám. R-5/28-4/89.

Szigorúan titkos!

XIII. 1989. július 10. (23)

1. HMT 12-12

Habsburg Ottó június 20-i látogatása [a] Hajdú-Bihar megyei MDF szervezetnek 40 ezer forintjába került, melyből mintegy 10–12 ezer forint ráfizetése van. A hiányt Habsburg Ottó néhány publicisztikai írásának közreadásából, illetve az ebből befolyó szerzői díjakból próbálják pótolni.

A látogatás során Habsburg Ottó rendkívül határozott, egyértelmű politikusnak mutatkozott. A vele folytatott beszélgetések során kijelentette, hogy nagyon határozottan kell támogatni az állami politika, külpolitika vonalait, azt semmi képen sem szabad kétségbe vonni, aláásni, illetve megkontrázni. Álláspontja, hogy az új független szervezetek jó, ha támogató, kiegészítő javaslatokkal élnek. A közelmúltban megalakult Erdélyi Szövetség megyei elnöksége kérelemmel fordult Habsburg Ottóhoz, hogy az Európa Parlament vállalja, vagy támogassa a Magyarországon élő, vagy a Magyarországra jövő és innen továbbmenő erdélyi menekültek letelepedési gondjainak megoldását. Habsburg Ottó javasolta, hogy a szövetség kérjen minél nagyobb összeget az Európa Parlamenttől, annak lehetőségeit felhasználva a kinti biztosító cégek, bankok, nagyüzemek, és nagyvállalatok irányába. Hangsúlyozta azonban, hogy a pénz csak a magyar külpolitika és állampolitika útjain, csatornáin juthat el Magyarországra, kizárólag ellenőrizhető lakásvásárlásokra vagy ilyen irányú támogatásokra. Javasolta továbbá Habsburg Ottó, hogy a kisebbségpolitikai kérdésekben az Erdélyi Szövetség és hasonló szervezetek adatokkal, ajánlásokkal járuljanak hozzá az Európa Parlament sikeréhez, mikor ebből jelentős nemzetközi fórumot rendez, képviseltessék magukat az állami politikával együtt.

Szintén Habsburg Ottó, illetve a fia javasolta, hogy augusztus–szeptember hónapban egy osztrák–magyar szalonnasütés jöjjön létre az osztrák–magyar határon, melyet aztán minden hónapban megismételnének. A programot a Hajdú-Bihar megyei MDF és az ő baráti társasága rendezné, mely egy idő után átalakulna egy baráti mozgalommérvé a két határ állandó átlépése keretében. Az MDF Habsburg Ottó javaslatát elfogadta, és az elnökség egy tagját bízta meg az esemény megszervezésével.

Intézkedés:

- az információról a BM III/III-4. Osztályt a jelentés másolati példányának megküldésével tájékoztatjuk.

2. HMT 12-12

Az MDF Hajdú-Bihar megyei szervezete 1989. június 30-án elnökségi ülést tartott, melyen megtárgyalta a választási stratégia és taktika kérdéseit. Az ülésen az országos elnökséget dr. Furmann Imre képviselte. Stratégiájuk – az Ellenzéki Kerekasztal állásfoglalásainak elfogadása mellett – az MDF saját érdekeinek és koncepciójának sérülés, megalkuvás nélküli képviselése. Céljuk minél több MDF tag, illetve jelölt országgyűlési, illetve helyi tanácsi képviselő pozícióba juttatása. Ebben a kérdésben a kerekasztal többi résztvevőjével sem kíván alkudni, bár kerül a konfliktusokat, az MDF helyi vezetése a listás választást helyezi előtérbe, mivel az MSZMP jelenlegi közérzetbeli, közvéleménybeli helyzete okán nem arathat sikert, ezzel szemben az MDF listái pusztán a szervezet társadalmi megbecsülése révén sikert arathatnak.

Hajdú-Bihar megyében 3 tagú választási előkészítő bizottság alakult. Dr. Gali Ákos, Turi Gábor és Székelyhidi Ágoston személyében, akik a választási kampányt fogják irányítani. A választás taktikai eleme, hogy számítógépes módszerrel kimutatják az egy-egy területen elhelyezkedő, választási körzetekben élő MDF tagokat, őket összehívják a képviselővé, illetve tanácstagga jelölés személyi kérdésének eldöntése végett.

A választásokkal kapcsolatban szélsőséges taktikai javaslatok is elhangzottak. Javasolták, hogy az MSZMP, a szakszervezet, a Hazafias Népfrent színeiben induló jelöltek nem kell kímélni, a lejáratás minden eszközét latba kell vetni ellenük. A tömegkommunikációs eszközökhöz minél több cikket, kisebb-nagyobb hírt kell eljuttatni ennek a célnak az érdekében. A lejáratás mindenféle határát fel kell rúgni, s végre már az MDF-nek igazán ellenzéki helyzetbe kell kerülni a választásokon. A megyei

országgyűlési képviselőket – Lékai Gusztáv kivételével – egyszerűen negligálni kell, újjáválasztásukat meg kell akadályozni. A választási előkészítő bizottság július 15-től már megindítja a választási kampányt a helyhatósági választásokra való készülés jegyében.

Intézkedés:

- az információról a BM III/III-4. Osztályt a jelentés másolati példányának megküldésével tájékoztatjuk.

Benke Gábor r. alezredes
főkapitány áb. helyettes

Durkó Zoltán r. fhdgy.
értékelő tiszt

1989. július 19.

Szám: R-5/28-4/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XIII. 1989. július 19. (24)

1. ASZA 12-12

1989. július 18-án Debrecen több pontján A/4-es nagyságú házi stencilezéssel készült sokszorosított röplap volt található az alábbi szöveggel:

„Munkás-tájékoztató 1. szám 1989. július

Tiétek a gyár!

mert a földekről idehajtották apáitokat,

mert minden téglájában az ő rabszolgamunkájuk fekszik,

mert a gyár belőletek él,

mert ti nyomorodtok meg a gyártól.

Lássátok meg!

A bankok hiteleket adnak a vezetőknek. Azért, hogy ők miután részvénytársasággá alakítják, fölvásárolhassák a gyárakat.

Hogy azok, akik tegnap vörös dumával irányítottak, holnaptól lefölözdhessék a hasznot és holnapután kapitalista dumával tehessenek benneteket az utcára.

Eszméljete!

Követeljétek tulajdonjogotokat, amiért apáitok sorsával és a saját sorsotokkal fizettetek!

Térítésmentes részvények formájában meg kell kapnotok a gyárat!

Cselekedjete!

(FIDESZ Táncsics Mihály Csoport, Debrecen).”

Intézkedés:

- az információt megküldtük a BM III/III-7. Osztálynak, valamint szóban tájékoztattuk a BM III/III-3. Osztályt.

Benke Gábor r. alezredes
főkapitány áb. helyettes

Durkó Zoltán r. fhdgy.
értékelő tiszt

1989. július 28.

Szám: R-5/28-4/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XIII. 1989. július 28. (25)

TA 12-12

Az 1989. július 19-én leadott napi információs jelentést az alábbiakkal egészítjük ki:

A „Tietek a gyár” elnevezésű rölapokat Tóth Tamás „F” dossziés személy, a FIDESZ Táncsics Csoport vezetője sokszorosította saját, házi nyomdájában, ezer példányban. A rölapokat Debrecenben több nyilvános helyen FIDESZ tagok, illetve a Magyar Gördülőcsapágy Művek debreceni gyárában Tóth Tamás terjesztette. Tóth Tamás e hét végén szeretné a rölap 2-es számú változatát elkészíteni és sokszorosítani, majd a jövő héten pedig szórni, illetve terjeszteni ugyancsak az MGM-ben és más nyilvános helyeken.

Megállapítottuk, hogy a FIDESZ által augusztusra tervezett tüntetés időpontja augusztus 19-én lesz. Nagy valószínűséggel a Varsói Szerződés fegyveres erőinek 1968-ban Csehszlovákiába történő bevonulása miatt rendezik a tiltakozó tüntetést, melynek fő szervezője Tóth Tamás.

Intézkedés:

- a fenti információt a BM III/III. Csoportfőnökség információs rendszerében leadtuk;
- az MGM-ben hivatalos és társadalmi kapcsolatokon keresztül Tóth Tamás tevékenységét figyelemmel kísérjük.

Benke Gábor r. alezredes
főkapitány áb. helyettes

Durkó Zoltán r. fhdgy.
értékelő tiszt

1989. augusztus 15.

Szám: R-5/28-4/89.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XIII. 1989. augusztus 15. (26)

1. ASZA 12-14

Az 1989. augusztus 14-én tiltott határátlépést elkövetett H. S. [...] magyar nemzetiségű, román állampolgár meghallgatása során elmondta, hogy Romániában augusztus 20-án amnesztia rendeletet adnak ki és 48 órára megnyitják a határokat. Románia nemzeti ünnepén, augusztus 23-án a határt ismét lezárják, aki ezt követően tiltott határátlépést kísérel meg és elfogják, azt 5 évtől 10 évig terjedő kényszermunkára ítélik.

Megjegyzés: az információt a Magyarországon letelepülni szándékozók meghallgatása során ellenőrizzük, mert a jelentésben foglaltak alapján nagy számú büntetett előéletű személy tiltott határátlépése várható Románia felől.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/II-11-a. alosztályt.

Benke Gábor r. alezredes
főkapitány áb. helyettes

Durkó Zoltán r. fhdgy.
értékelő tiszt

1989. szeptember 26.

Szám: R-5/28-4/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XIII. 1989. szeptember 26. (27)

HK 12-12

1989. szeptember 24-én a Hajdú-Bihar Megyei Napló szerkesztőségének bejárati ajtaja mellé kihelyezett postaládába ismeretlen személy 1 db magnókazettát dobott be. A ládából kivett kazettát a Hajdú-Bihar Megyei Lapkiadó Vállalat igazgatónöje további intézkedés végett a megyei RFK vezetőjének 1989. szeptember 25-én megküldte. A

kazettán egy férfihang beszél – mely feltehetően torzított – és az alábbi szöveget tartalmazza:

„Első figyelmeztetés az orosz városparancsnoknak. Ha 1989. szeptember 24-én nulla óra után akárcsak egyetlen orosz gép is fel- vagy leszáll, a debreceni repülőtérre bosszút állunk. Kétszázötvenezer embernek hétről-hétre elrabolják a nyugalma az embertelen és értelmetlen repülések. Ezért ha figyelmen kívül hagyják a felszólításunkat, terrortámadásokat fogunk intézni az oroszok ellen. Mivel az oroszok is polgári lakosokat zaklatnak, a merényletek is az orosz polgári személyeket fogják célba venni, akik Debrecen különböző laktanyáiban vannak. Tudjuk, hogyan lehet azokba a laktanyákba bejutni és kijutni. Tudjuk, hova kell a gyújtó- és robbanószerkezeteket helyezni, hogy a legnagyobb kárt okozzák az emberéletben. Sehol sem lesznek biztonságban, és ha azt hiszik, hogy ez üres fenyegetés, hát csak próbálják ki. A Magyar Felszabadítási Front debreceni szervezete.”

Intézkedés:

- a kazettán lévő szöveg alapján a szovjet katonai parancsnokságot és az elhárítást tájékoztattuk;
- tekintettel arra, hogy az ismeretlen férfi terrorcselekmények elkövetésével fenyegetőzik, felderítése érdekében bizalmas nyomozást kezdeményezünk;
- az információt jelentettük a BM III/III. Csfség ügyeleti rendszerében.

Benke Gábor r. alezredes
főkapitány áb. helyettes

Durkó Zoltán r. fhdgy.
értékelő tiszt

1989. szeptember 28.

Szám: R-5/28-4/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XIII. 1989. szeptember 28. (28)

ASZA 12-12

Az Úton című Debrecenben megjelenő önálló társadalmi és politikai hetilap 1989. szeptember 28-án megjelent számában az alábbi felhívást tette közzé:

„A magyar nemzethez!

Bejelentjük, hogy 1989. szeptember 1-jén a Jurta Színházban megalakult a Nemzetőrség ideiglenes parancsnoksága. Feladatul tűzzük ki az 1848-as és az 1956-os forradalmi hagyomány szellemében a nemzet önállóságának és függetlenségének kivívását. A nemzetőrség pártokon felül álló, önkéntes társadalmi védelmi szervezet. A nemzetőrségbe várjuk mindazok jelentkezését, akik nem kívánják tétlenül végignézni, hogy a hatalom visszarendeződéssel fenyegetőzzön. Jelentkezzenek a honvédtisztek, akik nem írták alá a Kádár-féle hűségnyilatkozatot! Jelentkezzenek a volt politikai foglyok! Az 1848 és 1956-os hagyományok köteleznek minden hazáját szerető, becsületes magyar. A Nemzetőrség ideiglenes parancsnoksága a Jurta. Jelentkezés előzetesen írásban vagy telefonon. Cím: Budapest 1399 Pf. 629. telefon: 131-280. Nemzetőrség ideiglenes parancsnoksága.”

Intézkedés:

- a hetilap azon oldalát, melyen a felhívás szerepel, telefaxon megküldtük a BM III/III. Csoportfőnökségnek.

Benke Gábor r. alezredes
főkapitány áb. helyettes

Durkó Zoltán r. fhdgy.
értékelő tiszt

Heves megye

1989. július 17.

Száma: 22-2-33/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XIV. 1989. július 17-én (33)

1. K/3 12-14

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt szegedi szervezete nevében Bene István Szeged, [...] sz. alatti lakos, az MSZDP Ellenőrző Bizottságának tagja a szociáldemokraták egri vezetőségétől tájékoztatást kért arról, hogy az egriek elismerik-e a július 1-jén megválasztott pártvezetőséget. Terve, hogy a vidéki pártszervezetek összesített véleménye alapján egy tiltakozó felhívást intéznek a „puccsisták hamis információinak publikálási tilalmáról”.

További elképzelése, hogy a vidéki szociáldemokrata szervezetek válasszanak vidéki vezetőséget, hogy ellensúlyozni tudják „a budapesti furcsaságokat”. Tájékoztatja az egrieket arról is, hogy a szegedi vezetőségválasztáson egy egyenruhás rendőr beavatkozott a választások menetébe.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a III/III-7. Osztályt.

Jóváhagyom:
szds.

Csivincsik János r. ezredes
főkapitány áb. helyettes
megbízásából

Bányai Gábor r. őrnagy
III/III. osztályvezető

Készítette: Gelencsér Géza r.

ért. tiszt

1989. július 20.

Száma: 22-2-36/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XIV. 1989. július 20-án (36)

1. K/3 12-14

Az Új Nemzedék politikai tömörülés előkészítő bizottsága nevében Gyurcsány Ferenc budapesti lakos arról értesítette a heves megyei KISZ-bizottságot, hogy július 22–23-án a Zsámbéki Tanítóképző Főiskolán megalakítják az Új Nemzedék politikai tömörülést. A mozgalom vagy szervezet konkrét politikai programjáról, céljairól Zsámbékon döntenek. A program iránt érdeklődőknek az Új Nemzedék irodája – Budapest XII., Böszörményi út 8. – tud bővebb felvilágosítást adni. Kérik, hogy minél szélesebb körben propagálják az alakuló ülést.

Intézkedés:

- az információt jelentjük a BM III/III-7. Osztálynak.

Jóváhagyom:
szds.

Csivincsik János r. ezredes
főkapitány áb. helyettes
megbízásából

Bányai Gábor r. őrnagy

Készítette: Gelencsér Géza r.

ért. tiszt

1989. július 21.

Száma: 22-2-37/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XIV. 1989. július 21-én (37)

1. K/3 12-14

Az MDF békéscsabai szervezete tájékoztatta a gyöngyösi szervezetet a párttá alakulás előkészítésének helyi és országos tapasztalatairól. Eszerint a fórumtagság 81 százaléka a párttá szerveződés mellett foglalt állást. A választmány úgy döntött, hogy szeptemberben újabb országos gyűlést hív össze, párhuzamosan megtartják a vidéki szervezetek is üléseit a választásokra való felkészülés jegyében. Az MDF meg szeretné tartani azokat a tagjait is, akik a pártmunkában közvetlenül nem vesznek részt. Kívánságukra ők is MDF tagok maradhatnak, és jelen lehetnek a fórum különböző klubjaiban, tanácskozásain.

Az MDF békéscsabai szervezete az országgyűlési képviselőkkel a kapcsolatot megszakította. Csatlakoztak a FIDESZ helyi csoportjának visszahívási akcióihoz. Ennek érdekében a békéscsabai MDF-esek az akció támogatására július 25-én a Tégla Közösségi Házban nyilvános összejövetelt tartanak.

A békéscsabaiak úgy ítélik meg, hogy az MDF-ben május óta országosan is a pangás jelei mutatkoznak. Ennek ellensúlyozására javasolják a vidéki szervezeteknek a 10–15 fős lakóhelyi MDF sejtek megalakítását.

Intézkedés:

- az információt jelentjük a BM III/III-7. Osztálynak.

2. K/3 12-14

A Kereszténydemokrata Néppárt szervező bizottságának elnöke, dr. Keresztes Sándor a párt programját mellékelve sokszorosított szórólapot küldött egy egri rk. lelkésznek azzal a céllal, hogy az népszerűsítse, és a KDNP-be való belépésre agitálja híveit.

Intézkedés:

- az információt jelentjük a BM III/III-7. Osztálynak.

3. K/3 12-14

A Nagycsaládosok Országos Egyesületének elnökhelyettese, dr. Surján László az egri tagszervezethez külföldre juttatás céljából küldte meg a NOE céljait, programját, stb. tartalmazó anyagokat. Tájékoztatása szerint ezek már útban vannak a Bécsi Naplóhoz és a külföldön élő magyarsághoz, azonban az egriek is élhetnek nyugati kapcsolataik adta lehetőségekkel.

A NOE a tervek szerint 1990. június 14-17. között „családi kongresszust” tart Budapesten.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

4. K/3 12-14

Dr. Ringelhann Béla 72 éves egri lakos azzal a kéréssel fordult dr. Mészáros György ciganológushoz, az Egri Újság szerkesztőjéhez, hogy próbálja felkutatni Méray 1956-ról szóló könyvében említett dr. Sulyán Györgyöt, aki Méray szerint Nagy Imre halálbüntetésében, mint a katonai részleg főügyésze játszott szerepet.¹⁰ Dr. Sulyán – Ringelhann ismeretei szerint – Eger város párttitkára volt 1946–48-as években, és később megyei titkárból ezredesi rendfokozatú tiszt lett. Ringelhann álláspontja, hogy „az

ilyen alak elkülönítendő és megbüntetendő”. Ajánlást tett arra, hogy az ötvenhatos események következtében elhunyt egri lakosok nevét vagy a város főutcáján, vagy egyik temetőjében elhelyezett márványtáblára kellene vésni, és róluk december 12-én megemlékezni. A felhívást az Egri Újság tegye közzé.
(contr.: dr. Sulyán György)

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

Jóváhagyom:
szds.

Csivincsik János r. ezredes
főkapitány áb. helyettes
megbízásából

Bányai Gábor r. őrnagy
III/III. osztályvezető

Készítette: Gelencsér Géza r.

ért. tiszt

1989. július 25.

Száma: 22-2-38/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XIV. 1989. július 25-én (38)

1. K/3 12-14

A Kéthly Anna Ifjúsági Kör, a FIDESZ, a Szociálliberális Kör, az SZDSZ Szociáldemokrata Kör felhívást intézett az egri Reform Kör tagjaihoz, érdeklődő barátaikkal együtt vegyenek részt a Zsámbéki Tanítóképző Főiskolán július 28–30-án megrendezésre kerülő „szociáldemokrata és szociálliberális értékeket tisztázó” konferencián, melynek mottója a „Szociáldemokrata alternatíva Közép és Kelet-Európában”.

A meghívót Heiszler Vilmos, Diczházi Bertalan és Gulyás Mihály budapesti lakosok írták alá.

Megjegyzés: a konferencia összehívásának ötlete valószínűen az ugyancsak a Zsámbéki Tanítóképző Főiskolán július 22–23-án zajló Új Nemzedék-alakuló ülés ellensúlyozására született.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

Jóváhagyom:
szds.

Csivincsik János r. ezredes
főkapitány áb. helyettes
megbízásából

Bányai Gábor r. őrnagy
III/III. osztályvezető

Készítette: Gelencsér Géza r.

ért. tiszt

1989. augusztus 1.

Száma: 22-2-39/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XIV. 1989. augusztus 1-jén (39)

1. K/3 12-14

Az Országos Klubtanács, az MDF budapesti, soproni és debreceni szervezete felhívást intézett az ország klubjaihoz, egyesületeihez, stb., hogy vegyenek részt a soproni határsávban augusztus 19–20-án megrendezésre kerülő „sorsközösség táborozáson”. A tábor célja, hogy külföldi és hazai vendégek részvételével a lebontott „vasfüggöny” helyén demonstrálja az Európa Ház létrehozásának támogatását. A kétnapos „Páneurópai Piknik” védnöke Habsburg Ottó, az Európa Parlament alelnöke¹¹ és Pozsgay Imre államminiszter.

A szervezők egy másik felhívásban arra kérik Európa valamennyi baráti közösségét, hogy augusztus 20-án az országhatárok jelképes megszüntetését demonstrálva rendezzenek a határok mentén hasonló találkozókat.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. osztályt.

Jóváhagyom:
szds.

Csivincsik János r. ezredes
főkapitány áb. helyettes
megbízásából

Bányai Gábor r. őrnagy
III/III. osztályvezető

Készítette: Gelencsér Géza r.

ért. tiszt

1989. augusztus 23.

Száma 22-2-40/1989.
titkos!

Szigorúan

(selejtezésig)

XIV. 1989. augusztus 23-án (40)

1. K/3 12-14

[A] Kiss Ferenc Csongrád Megyei Természetvédelmi Egyesület nevében Peténé Füzesi Márta mint szervező felhívást intézett az Egri Környezet- és Természetvédők Baráti Köréhez, amelyben az ország valamennyi természetvédő szervezetét a Zöldek Magyarországi Pártja megalakítására szólította fel. A ZMP célja a környezet- és természetvédelem, az egészségvédelem érdekeinek országos képviselete, parlamenti mandátumok megszerzése, indulás a választásokon lennének.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

Jóváhagyom:
szds.

Csivincsik János r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Készítette: Gelencsér Géza r.

ért. tiszt

1989. augusztus 28.

Száma: 22-2-41/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XIV. 1989. augusztus 28-án (41)

1. HMB 12-14

Nyugat-Európában élő katolikus lelkészek körében nagy érdeklődés kíséri a magyarországi belpolitikai folyamatokat. A magyar egyházfő kijelentései nyomán több úgy vélekednek, hogy hamarosan sor kerül Mindszenty rehabilitációjára, illetve még a pápa magyarországi látogatása előtt hazahozzák.

A magyarországi változásokkal kapcsolatban szó van arról is, hogy az eddig Münchenben kiadott Mérleg című magyar nyelvű egyházi kiadványt Magyarországon nyomtatnák, mivel itthon jóval olcsóbban tudnák kiadni. Az ezzel összefüggő tárgyalások előrehaladott stádiumban vannak.

Magyar származású, NSZK-ban élő katolikus papok a reformátusok térnyerése miatt aggódnak. Példaként hozzák fel, hogy az NSZK-beli Kastl-i magyar gimnázium igazgatói, valamint a müncheni magyar főcserkész tisztere reformátusokat neveztek ki.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. és III/III-1. Osztályt.

2. TE 12-12

Dr. Seregély István egri érsek a nála [az] MDF képviselőjében megjelent Széll Lászlóné egri lakosnak kijelentette, hogy személy szerint semmiféle politikai szereplést nem vállal, politikai szerveződést nem támogat és ilyen tevékenységre lelkészeinek sem ad utasítást. Hitvallása szerint, amikor annak idején távol tartotta magát a papi békemozgalomtól, most ugyanígy nem hajlandó támogatni az ellenzéki szervezeteket, mint ahogy nem támogatta az MSZMP egyházpolitikáját sem. Nem hajlandó arra sem, hogy tudtával, beleegyezése nélkül a lelkészek az egymás ellen fellépő csoportok, pártok törekvéseinek szolgálatába álljanak, ha úgy tetszik rajtuk keresztül az egyház adja áldását tevékenységükre. Úgy ítéli meg, hogy Magyarország ma épp úgy gyarmat, mint tegnap volt és ez addig így lesz, amíg a szovjet csapatok ki nem vonulnak az ország területéről.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. és III/III-1. Osztályt.

Jóváhagyom:

szds.

Csivincsik János r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Készítette: Gelencsér Géza r.

ért. tiszt

1989. szeptember 7.

Száma: 22-2-42/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezéssig)

XIV. 1989. szeptember 7-én (42)

1. HMB 12-14

Az MDF, a FIDESZ és az SZDSZ egri szervezetei szeptember 29-re, a Fegyveres Erők Napjára tiltakozó demonstrációt szerveznek. Előzetes terv szerint felvonulnak a munkásőrség, az MHSZ és a polgári védelem épületei elé, ahol kifejezik tiltakozásukat a szervezetek létezésé ellen.

2. K/3 12-12

Az MSZDP szegedi szervezete felhívással fordult a vidéki szociáldemokratákhoz, hogy támogassák Király Zoltán köztársaság elnöki jelölését. A szegediek szeretnék, hogy megfelelő számú résztvevő esetén szeptember közepén, Szegeden tanácskozást tartanának, majd ezt követően Király Zoltán munkásgyűlésen találkozna leendő választóival, ahol beszámol angliai útjáról és esetleg előzetes programnyilatkozatot tesz.

3. K/3 12-12

A Szent Orsolya Rend egri megbízottja, Verasztó Terézia azzal a kéréssel fordult a Heves Megyei Tanács elnökéhez, hogy a rendnek adják vissza az egri 3. sz. általános iskolának helyet adó volt rendi épületet. Az elnök válaszában leszögezte, hogy egyrészt a jelenlegi helyzetben megoldhatatlan feladat 800 tanuló és 60 pedagógus elhelyezése az épületből, másrészt a kérés teljesítésére a volt egyházi ingatlanok jogszabályi rendezését követően lehet visszatérni.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt;
- az 1. pontban szereplő demonstráció szervezését HMB és HK útján figyelemmel kísérik.

Jóváhagyom:
szds.

Csivincsik János r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Készítette: Gelencsér Géza r.

ért. tiszt

1989. szeptember 27.

Száma: 22-2-43/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XIV. 1989. szeptember 27. (43)

1. HK 12-12
HBM-12-12
EMÖ 12-12

Gyöngyös város területén a munkásőrség feloszlását követelő szórólapot terjesztenek a FIDESZ, az FKGP és az SZDSZ helyi aktivistái, valamint a szórólapot szintén aláíró MDF gyöngyöshalászi csoportja. Arra kéri a város polgárait, hogy szeptember 29-én 16.30 órakor jelenjenek meg a város főterén a mőr. épülete előtt rendezett demonstráción. Idézet a szórólap szövegéből: a „munkásőrség a szovjet típusú diktatúra védelmére szervezett fegyveres tömörülés. Az 56-os forradalom és szabadságharc leverésében és a sztálinista restauráció végrehajtásában vett részt. Tagjai azokból a pufajkás gyilkosokból, ÁVH-ás pribékekből verbuválódtak, akik vállalták a haza elárulását ... Később csatlakoztak elbutított munkások, megtévesztett fiatalok és karrierista funkcionáriusok ... A munkásőrség a kommunista rendőrállam szimbóluma...”. A szórólapok felháborodást váltottak ki a lakosság egy részében. Elterjedt az a hír, hogy a munkásőrséget szeptember 29-én felfegyverzik és készültségben várják a tüntetőket. (HMB 12-14)

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

Jóváhagyom:
szds.

Csivincsik János r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Készítette: Gelencsér Géza r.

ért. tiszt

1989. szeptember 28.

Száma: 22-2-44/1989.

Szigorúan titkos!

XIV. 1989. szeptember 28-án (44)

1. ASZA 12-12

A megye két városának – Eger, Gyöngyös – alternatív szervezetei intenzíven készülnek a szeptember 29-i, munkásország elleni tiltakozó demonstrációkra.

A 43/1. sz. jelentésben szereplő gyöngyösi demonstrációval kapcsolatos HMB 12-14 információ szerint Szamosvári György gyöngyösi lakossal, az FKGP megyei szervezetének titkárával beszélgetést folytatott az MSZMP városi I. titkára – állítják többen a városban. Hasonlóan elterjedt az a nem valós értesülés is, miszerint Szamosvárival „állambiztonsági nyomozók” is foglalkoztak.

A 43/1. sz. jelentésben részletezett „pufajkás gyilkosok” kitélt is tartalmazó szórólap első részét – feltehetően a városi I. titkárral folytatott beszélgetés, illetve a rendőrkapitányság közbiztonsági tisztje demonstrációval kapcsolatos figyelemfelhívásának hatására – eltávolították.

A FIDESZ gyöngyösi csoportja is elhatárolta magát a szórólap idézett tartalmától a megyei Népszó 28-i számában.

EMÖ 12-12

A város közvéleményét és különösen a munkásöröket felháborította a szórólap stílusa. Szeptember 27-én a városi munkásország parancsnokságon munkaterv szerinti megbeszélés volt, ahol a többség kifejezte azt a szándékát, hogy szeptember 29-én ellendemonstrációt kellene szervezni. Erről a rendőrkapitányság képviselőjének sikerült lebeszélnie a többnyire idősebb korú munkásöröket. Ismerve a fejleményeket, több városi gazdálkodó egység, vállalat vezetője úgy döntött, hogy a Fegyveres Erők Napja alkalmából az ellenzékiek demonstrációja idejére olyan ünnepi programokat szerveznek, amelyek munkahelyükre kötik a munkásöröket.

A városi munkásörök az egység egyetértésével tervezi, hogy a szórólapokra válaszul a Népszó szeptember 30-i számában nyílt levelet jelentetnek meg. Feltett szándékuk, hogy amennyiben a megyei lap a nyílt levelet nem jelentetné meg, úgy nagyobb létszámban egyenruhába öltözve beutaznak a megyeszékhelyre, és a lap szerkesztőségének épülete előtt éhségsztrájkot kezdenek.

2. HMB 12-12

ASZA 12-12

Egerben az SZDSZ, az MDF, a FIDESZ és az MSZDP szeptember 29-én 16.00 h-kor a Liceum előtti téren, majd ezt követően a megyei pártbizottság székháza előtt tartja munkásország elleni tiltakozó tüntetést. Több nap óta a város különböző helyein ragasztottak ki, illetve terjesztettek tüntetésre felhívó szórólapokat, melyek között az SZDSZ egri szervezete a Marxista Egységplatform „pufajkás hangulatkeltése” elleni, a munkásország és az MSZMP lejáratására alkalmas gúnyrajzokat, röplapokat is elhelyezett.

A városi kapitánysághoz intézett kérelmük szerint kb. 200 fő részvételére számítanak és a tüntetést saját rendezőgardával biztosítják. Az MSZMP megyei székháza előtt a 4 szervezet képviselői 5–5 perces beszédet mondanak. A beszédek egyben a választási hadjáratra való felkészülés részét képezik.

Az SZDSZ a résztvevők között aláírási gyűjtési akció keretében aláírásokat gyűjt az alábbi követelések megvalósítása érdekében:

- a pártszervezetek vonuljanak ki a munkahelyekről,
- az MSZMP számoljon el a tulajdonában vagy kezelésében lévő vagyonról,
- csak a szabad országgyűlési választások után kerüljön sor a köztársasági elnök megválasztására,
- jogutód nélkül oszlassák fel a munkásöröket.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt, a tüntetések lefolyását operatív úton folyamatosan figyelemmel kísérjük.

Jóváhagyom:

szds.

Csivincsik János r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Készítette: Gelencsér Géza r.

ért. tiszt

Komárom megye

1989. július 6.

R-1/22-3/48/1989.

IV. 1989. július 6. (48)

Szigorúan titkos!

K/3 12-12

A tatai FIDESZ-csoport az USA elnökének címezve levelet küldött az USA budapesti nagykövetségének.

A levélben arra kéri az elnököt, „...a jelenlegi kormányt csak oly mértékben segítsék, hogy az infláció ne okozzon elviselhetetlen terheket népünknek. Magasabb összegű pénz folyósításért azonban ne járjon közben, mivel a hatalom jelenlegi birtokosai, mint már az elmúlt évtizedek is bizonyították, a pénzeszközökkel nem élni, hanem visszaélni tudnak. Félő, hogy magasabb hitelfelvételi lehetőség esetén a választások – így sem garantált – tisztaságának esélyei romlanának... Mindezen túlmenően kérjük az Elnök Urat, hogy Európában állomásozó haderők csökkentésével segítsék elő a hazánkban már évtizedek óta „ideiglenesen” állomásozó szovjet alakulatok mielőbbi kivonását.”

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget, illetve a III/II. Csfséget tájékoztattuk.

Andrási József r. alezredes

1989. július 11.

R-1/22-3/49/1989.

IV. 1989. július 11. (49)

Szigorúan titkos!

K/3 12-12

Molnár József Budapest, [...] sz. alatti lakos a lelkiismereti és vallásszabadságról folyó tárgyalásokhoz küldött javaslatot dr. Paskai László esztergomi bíborosnak. A javaslat az alábbiakat tartalmazza:

Az autonómia érdekében az állami mindenfajta egyházakkal foglalkozó hivatalt szüntesse meg, és más néven ugyanazon személyekkel sem alkossanak újat. Szüntessék meg a Belügyminisztérium egyházakkal foglalkozó osztályát és a telepített technikai felszereléseket. Szüntessék meg az egyházak részvételüket a párt által ellenőrzött társadalmi szervezetekben (Béketanács, Hazafias Népfront).

Az állami hatóságok rehabilitálják és nem akadályozzák, hogy az egyházi hatóságok rehabilitálják az elnyomott, üldözött, félreállított egyháziakat.

Az állami hatóságok ne akadályozzák, hogy az állami nyomással kinevezett tisztségviselőket az egyházi hatóságok visszahívják. A szülői v. nevelési joggal kapcsolatban az alsó- és középfokú iskolák legyenek pártsemlegesek.

Az állam és egyházak viszonyával kapcsolatban semmiféle egyházügyeket koordináló szervre nincs szükség.

Külön figyelmet kell fordítani arra, hogy az ÁEH egyetlen tagja se kerüljön egyházi személyekkel kapcsolatba.

Az állam és az egyházak között meglévő területeken felmerülő problémákat a kormányfő és az egyházi vezetők kötetlen jellegű megbeszéléseken oldják meg. Nincs szükség az egyházak vezető tisztségeinek betöltéséhez az államfő előzetes hozzájárulására.

Az egyházügyi törvény anyagi hozzájárulást ne biztosítson, ellenben mérjék fel az egyházaktól elvett ingó és ingatlan vagyonokat, melyeket adjanak vissza, vagy fizessenek érte arányos mértékű kártérítést.

Az alap- és középiskolákban órarend keretében biztosítsák a heti egy óra hittanoktatást.

A hittanoktatással kapcsolatos beiratkozás adminisztrációit szüntessék meg.

Molnár József véleménye szerint javaslatai a hívek véleményét fejezik ki és arra kéri a bíborost, hogy a tárgyalásokon képviselje azt.

Megjegyzés: az anyagot eredetben koboztuk.

Intézkedés:

- a BM III/III-1. Osztályt tájékoztatjuk.

Láttam:

Gász Vilmos r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Lengyel Ferenc r. szds.
elemző-értékelő tiszt

1989. július 19.

R-1/22-3/50/1989.

IV. 1989. július 19. (50)

Szigorúan titkos!

HMÜ 12-13

Az elmúlt héten találkozott Für Lajos történésszel, az MDF vezetőségi tagjával és Dragon Pál területi titkárral, az FKP országos választmánya tagjával.

Für szerint az Ellenzéki Kerekasztal többi résztvevője – elsősorban a FIDESZ és az SZDSZ – azzal vádolja az MDF országos vezetőségét, hogy erősen kötődik az MSZMP-hez, ill. annak reformszárnyához, rendszeres, élénk és szinte napi kapcsolatot tartanak fenn az ún. reform-kommunistákkal. Ez az irányzat az MSZMP-n belül megerősödött, mindenben szakítani kíván a régivel és egy nevében is új pártot, Magyarországi Szocialista Pártot kíván alakítani. A Tabajdi-ügyben¹² már csak presztízsből is vereséget kell szenvednie az ún. centrista szárnynak.

Für és Dragon egyetértettek abban, hogy az MSZMP a jogállam megteremtésének ígéretével hajlandóságot mutat a pártállam megszüntetésére, ez azonban oda vezet, hogy a párt elveszti a befolyását az igazgatási bürokratikus apparátus felett, és az megőrzi a sztálinista hatalmat. Ezért is fontosnak tartják, hogy a jövő év elején először az országgyűlési képviselői választások történjenek meg, mert egy korábbi választás csak az MSZMP-nek kedvez. Az új országgyűlés viszont már szabályozhatja a helyi közigazgatás felépítését stb., amit szerintük teljesen át kell szervezni, beleértve a Belügyminisztériumot is.

Megfogalmazásuk szerint az EK résztvevői bizalmatlanul szemlélik, hogy a belügyminiszter látványos reform-kommunistának tartja magát, hozzáfogott a minisztérium átszervezéséhez, ez azonban csak félrevezető manőver, mert változatlan struktúrát és hatalmat kíván így átmenteni. Szerintük azt kell elérni, hogy a belügyi-rendőri tevékenység helyi és megyei felügyelete az önkormányzatokhoz tartozzon, ne a BM-hez, ill. ORFK-hoz. A BM állambiztonsági és elhárítási tevékenységet egységesen kell megszervezni, megszüntetve a HM különállását és biztosítani kell a parlament általi felügyeletet.

Für és Dragon nem értettek egyet azokkal, akik az USA-t a FIDESZ anyagi támogatása miatt a belügyekbe való beavatkozással vádolják, szerintük ugyanis a FIDESZ alapítványi díjat pályázott meg, és anyagi támogatást a nemzetközi magánalapítványtól kapott.

Igen pozitívnak értékelték az USA elnöke által az EK tagjainak tett ígéretét, mi szerint „demokratikus választási győzelem” esetén összehangolt gazdasági segélyprogramot készítenek elő.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget és a Pest Megyei RFK III/III. Osztályát tájékoztattuk.

K/3 12-12

Senor József rokkantnyugdíjas Nádasdladány, [...] sz. ai. lakos dr. Paskainak küldött levelében közli, hogy örömmel vették a hírt, miszerint néhai Mindszenty József bíboros rehabilitációja folyamatban van, mint írja „a magyar katolikus közvélemény azt kéri Öntől, hogy a magyar kormány a rehabilitáció után hozassa haza Mindszenty József földi maradványait és helyezze el végső nyughelyére, Serédy Jusztinián mellé a esztergomi bazilika kriptájába.

A levélíró közlik két Mindszentyvel kapcsolatos versét is.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztattuk.

Tatabánya, 1989. július 19.

Láttam:

Gász Vilmos r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Andrási József r. alezredes

1989. augusztus 11.

IV. 1989. augusztus 11. (51)

ER 12-12

Az MDF tatai szervezete augusztus 12-én 10–12 h. közötti időben a város területén – az ún. újpiactól a baji Mária szoborig tartó – kb. egy-másfél km hosszú ún. választási demonstrációt szervez mintegy 200 fő + 35 fő rendező részvételével.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfségnek jelentettük.

ER 12-13

A FIDESZ tatai csoportja augusztus 12-én 10–12 h. közötti időben Tatán az ún. újpiac területén fel kívánja építeni a berlini fal egy részletét, majd jelképesen ledönteni. E jelzett területen szombati napon több ezren is megfordulnak, mivel itt van az ún. „lengyel piac”.

A FIDESZ-esek a jelzett demonstrációt a rendőri szerveknek nem jelentették be.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfségnek jelentettük;
- az operatív ellenőrzést folyamatba tettük.¹³

1989. augusztus 14.

R-1/22-3/52/1989.

IV. 1989. augusztus 14. (52)

Szigorúan titkos!

ASZA 12-12

1989. augusztus 12-én 10–10.45 között időben az MDF, az SZDSZ, a FIDESZ, valamint az FKP tatai szervezete Tatán az ún. „lengyel piac” területéről indulva, a város főutcáján demonstrációt rendezett az MSZMP munkahelyi jelenléte ellen. A rendezvényen 50 fő vett részt. Transzparenszeiken a következő főbb feliratok voltak olvashatók:

Kommunista párt, fizessd meg a kárt!

Munkásórság, pihenj, oszolj!

Kommunisták, most már elmehetnétek! a munkahelyekről.

Okoztak már elég kárt, munkahelyre nem kell párt!

A reformot rejti Fejti!

DEMISZ, neked ki hisz?

A jelzett felvonulás megkezdése előtt a FIDESZ tagok papírdobozokból a berlini falat szimbolizáló barikádot építettek, amit jelképesen szétromboltak.

Ez utóbbi demonstrációt a rendőrségnek nem jelentették be, hanem mintegy ráépültek az előbbi bejelentett rendezvényre. (A megyei lap mindkét eseményről a címdoldalon számolt be.)

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfségnek jelentettük;

- a tatai kapitányságon keresztül a rendezők figyelmét felhívtuk a törvények maradéktalan betartására.

ASZA 12-12

1989. augusztus 19-én Tatán, a „lengyel piacon” a „Szabad Száj Napja” keretében egész napos ellenzéki rendezvény lesz a FIDESZ, a kisgazdapárt és az SZDSZ rendezésében. A nap folyamán beszédeket mondanak Orbán Viktor, Deutsch Tamás (FIDESZ), Rajk László, Tölgyessy Péter (SZDSZ) és Dragon Pál (FKPP), valamint sokan mások. A jelzett FIDESZ rendezvényt ez ideig nem jelentették be a rendőri szerveknek.

Az MDF tatai szervezete augusztus 19-én 18 órától a tatai szabadtéri színpadon (rossz idő esetén a művelődési központban) politikai nagygyűlést és műsoros estét rendez. Ünnepi beszédet [mond] Csengey Dénes író, az MDF országos elnökségének tagja. Szent István királyról tart megemlékezést H. Csatai Mónika. A műsorban föllép több fővárosi művész is. A fenti programokat a megyei lap is közölte.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfségnek jelentettük;

- a FIDESZ rendezvény ügyében a tatai kapitányság felveszi a kapcsolatot a rendezőkkel.

Láttam:

Cseresznyés Antal r. őrgy.
főkapitány áb. helyettese h.

Andrási József r. alezredes

1989. augusztus 15.

IV. 1989. augusztus 15. (53)

K/3 12-12

Dr. Jávor Béla 1016 Bp. [...] sz. ai. lakos az elmúlt 40 év alatt az rk. egyházat ért sérelmek felsorolása után arról tájékoztatja Paskai László bíborost, hogy az 1989. január 30-án megalakult Keresztény Értelmisségiek Szövetsége egyesület keretében működik jogi, társadalomtudományi és vallásszociológiai munkaközösségük.

Indítványozzák és kérik, hogy a Magyar Katolikus Püspöki Kar állítson fel olyan, testülete mellett működő világiakból álló bizottságot, amely segítségére lehet az alábbiakban:

1. Előzetesen véleményezi a készülő új állami törvényeket és rendeleteket, valamint az állampolgárok jogait és kötelezettségeit érintő egyéb jogi normákat a lelkiismereti- és vallásszabadság szempontjából.

2. Az MKPK felkérésére vagy saját tapasztalataiból kiindulva felülvizsgálati javaslatot készít olyan hatályban lévő jogi normák tekintetében, amelyek sértik a keresztény erkölcs és gondolkodás elveit, korlátozzák a lelkiismereti- és vallásszabadságot, az egyházak működését, a családok egységét és céljait.

3. Az egyházi törvények figyelembevételével új jogi normák tekintetében [...] ¹⁴ megalkotására tesz javaslatot, amely normák elősegítik az egyházak tevékenységét, a keresztény emberek lelkiismereti- és vallásszabadságának gyakorlati megvalósulását a magyar társadalomban.

4. Gyakorlati segítséget nyújt a működésükben megszüntetett vagy akadályozott szerzetesrendek, egyházi intézmények és egyesületek újjá-, ill. megalakulásában, ezek tulajdonában állt épületek, értékek és vagyontárgyak jogi helyzetének tisztázásában és rendezésében.

Felajánlkozásukról tájékoztatták az MKPK tagjait, szerzetes főnökeit és intézmények vezetőit. Arra kérik a bíborost, hogy nevezze meg azt a személyt, akivel a kapcsolatot felvehetik.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztattuk.

K/3 12-12

Seres Péter Keszthely [...] sz. ai. lakos, mint szervező titkár megküldte esztergomi kapcsolatának, Bagyi Márta Esztergom, [...] sz. ai. lakosnak a Magyar Keresztény Szabadság Párt 12 pontba foglalt programját és az Igazságügyi Minisztérium által kiadott tájékoztatót, melyben közlik, hogy a párt működése nem tekinthető jogellenesnek.

Seres arra kéri kapcsolatát, szervezzék meg működési helyükön a pártot.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztattuk.

Láttam:

Gász Vilmos r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Andrási József r. alezredes

1989. augusztus 16.

IV. 1989. augusztus 16. (54)

HMB 12-12

1989. augusztus 13-án a Budapestről Győr irányába közlekedő, a Keleti pályaudvarról 17.45 h-kor induló személyvonat fülkájében volt az ülésre helyezve az „Ipari és mezőgazdasági dolgozók ébredjétek” kezdetű, Szolidaritás Szakszervezeti Munkásszövetség Budapest 1151, Dózsa Gy. út 36. aláírású 30x20 cm-es nagyságú röpcédula.

A röpcédula szövege:

„A totális pártállam a demokrácia leple mögött rendezi sorait. Semmi más nem történik, mint a már beépült kádereit az átkeresztelt, úgymond »újjászerveződő« társadalmi szervezetek vezető pozícióiba juttatja. Minderre azért képes, mert ti hallgattok, nem veszitek azt a fáradságot, hogy saját érdekeitek és az ország érdekében együttesen fellépjétek. Ha továbbra is süket falként viszonyultok a demokrácia adta lehetőségekhez, akkor ne is csodálkozzatok, hogy a megvalósuló »demokrácia« nem a tiétek lesz. Nélkületek nincs, nem volt és nem lesz demokratikus, szabad Magyarország.

A szocialista osztályelmélet nem jelentett mást, mint a rabszolgaság intézményesített ideológiáját. Mi nem veszítünk!”

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget, a BM III/III-3. és 6. Osztályokat tájékoztattuk.

Andrási József r. alezredes

1989. augusztus 17.

R-1/22-3/55/1989.

Szigorúan titkos!

IV. 1989. augusztus 17. (55)

K/3 12-12

Vassné Nyéki Ilona – országgyűlési képviselő – arról tájékoztatta dr. Paskai László bíborost, hogy az országgyűlés májusi ülésén interpellációt terjesztett elő a belügyminiszterhez, hogy a BM Tartalékos Tisztképző Iskola esetleges áthelyezése vagy megszüntetése után az épületet adják át középfokú oktatás céljára. A BM nem zárkózik el, de hosszabb időt vesz igénybe a tárgyalás és döntés. Az interpelláció óta mintegy kétezer aláírást tartalmazó jegyzék jutott el hozzá, amely arról szól, hogy a pápai látogatás tiszteletére egy katolikus rend kapja meg az épületet, ugyancsak középfokú oktatás céljára, mely tény a parlament júniusi ülésén bejelentett azzal, hogy az egyház álláspontját nem ismeri.

Arra kéri a bíborost, tájékoztassa őt az egyház álláspontjáról ebben a kérdésben.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztattuk.

Megjegyzés az augusztus 14-i jelentésünkkel kapcsolatban.

Miután a FIDESZ tatai csoportja az augusztus 19-re tervezett – szintén az ún. lengyel piacon tartandó – rendezvényét sem jelentette be a rendőrségen, a tatai kapitányság javaslatunkra behívta a rendezőket. Ugyanis a FIDESZ tatai csoportját néhány olyan fiatal alkotja, akik állítólag nem tudták, hogy bejelentési kötelezettségük van, azt sem tudták, hogy létezik erre vonatkozó törvény.

Hívás nélkül megjelent a tatai kapitányságon az MDF tatai szervezetének két vezetője, akik közölték, hogy elhatárolják magukat a FIDESZ jelzett rendezvényeitől és a tanúsított magatartástól.

Azt is közölték, hogy magával a 12-én tartott MDF demonstrációval sem értenek egyet. Viták voltak ezzel kapcsolatban az MDF-en belül. Az illetékes vezetők távollétében olyan MDF tagok szervezték meg, akik nem jogosultak az MDF nevében intézkedni. (Egyébként maga az akció inkább leégés volt részükre, a járókelők részéről sok elítélő megjegyzés hangzott el.)

Az MDF vezetői a hasonló esetek elkerülése érdekében egy aláírás mintával ellátott névsort adtak át a kapitányságnak, hogy kiknek az aláírását fogadják el.

Láttam:

Gász Vilmos r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Andrási József r. alezredes

1989. augusztus 18.

R-1/22-3/56/89.

Szigorúan titkos!

IV. 1989. augusztus 18. (56)

ASZA 12-12

A tatai kapitányság a 17-i 55. sz. jelentésünkben közölt előzmények után megtett bejelentést követően elutasító határozatot hozott arra vonatkozóan, hogy a FIDESZ tatai csoportja a 14-i 52. sz. jelentésünkben szereplő rendezvényt a tatai piacon tartsa meg.

Azt a javaslatot, hogy rendezvényüket más helyszínen tartsák meg, nem fogadták el, fellebbezést nyújtottak be a Tatabányai Városi Bírósághoz.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztattuk.

Láttam:

Gász Vilmos r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Andrási József r. alezredes

1989. augusztus 21.

R-1/22-3/57/1989.

Szigorúan titkos!

IV. 1989. augusztus 21. (57)

ASZA 12-12

A Tatabányai Városi Bíróság felülbírálta a tatai kapitányságnak azt a határozatát, amelyben tiltó rendelkezést hozott az ügyben, hogy a FIDESZ, az SZDSZ és az FKP tatai csoportja augusztus 19-én a tatai piacon tartsa meg rendezvényét.

A jelzett rendezvényen Deutsch Tamás bírálta az MSZMP-t az 1956 utáni megkorlátozásokért, és hogy 40 év alatt diktatórikus eszközökkel birtokolta a hatalmat. Felszólította a lakosságot, hogy vegyenek részt a választásokon, ahol majd tükröződik a nép valós akarata. Kérdésekre válaszolva kifejtette, hogy Pozsgay Imre a 70-es években támogatta a progresszív ifjúsági mozgalmakat, de ma nincsenek tisztában valós nézeteivel, attól tartanak az MSZMP hatására meghasonlott önmagával.

Orbán Viktor azt hangoztatta, hogy a jelenlegi országgyűlés nem legitim, ezért a köztársasági elnök megválasztására, az új alkotmány létrehozására, az alkotmánybíróság felállítására csak az új népakaratot tükröző parlament megválasztása után kerülhet sor. Nem zárta ki a kommunisták részvételét a leendő hatalomban.

Rajk László arról beszélt, hogy az MSZMP megpróbálja átmenteni a hatalmát, vezetői hangoztatják, akár ellenzékbe is vonul. Ha ezt megteszik, akkor valóban európai párt lesz, hisz sok európai országban van ellenzékben kommunista párt és jelen van a parlamentben. Akkor viszont ne akarjon kommunista köztársasági elnököt, ne akarjon kommunista alkotmányt elfogadtatni a parlamenttel. Olyan parlamentet követelt, amelynek összetétele a népakaratot tükrözi és olyan kormányt, amelyet ez a parlament választott meg.

Boross Imre az FKP nevében üdvözölte a megjelenteket, kiemelve a fiatalokat. Gúnyosan üdvözölte a tatai rendőrségnek civilben jelenlévő képviselőit. A bíróság részükre kedvező határozatára hivatkozva kijelentette, hogy már nem a rendőrség az egyetlen hatalom Tatán. Élesen támadta a hatalmat azt állítva, hogy nem tartotta be az EK-val kötött megállapodást, az igazságügyi miniszterhelyettest az alkotmányügyben tett állásfoglalásáért, a DEMISZ-t az aláírásgyűjtési akcióért, az MSZMP-t, hogy csak módosítani akarja az alkotmányt és a szocialista jelzőt benne akarja hagyni, amit úgy minősített, hogy „kép nélküli keret”.

Teli torokból ordítva követelte az MSZMP vagyonának felosztását, a munkásőrség feloszlását, az MSZMP-nek a munkahelyekről való kivonulását, a fegyverek beszolgáltatását. A rendőrség és a hadsereg depolitzálását, választási esélyegyenlőséget a tömegkommunikáció területén. Beszéde végén gúnyosan nyilatkozott az MSZMP programjáról, amely demokráciát és jogállamot hirdet. Feltette a kérdést, hogy ki akadályozta meg ez idáig ebben.

Dragon Pál beszédében kiemelte a Szent István-i hagyományokat a magyar államiság szempontjából. Kérdésekre adott válaszában elmondta, hogy a három ellenzéki szervezetnek a mostani tatai jelenléte az ellenzéki koalíció erősítését szolgálja. Az

ellenzék erejének demonstrálására az erdélyi tüntetést, a decemberi parlament előtti tüntetést, valamint a március 15-i demonstrációt hozta fel. Közölte a hallgatósággal, hogy az FKGP most készíti agrárprogramját, amely a magántulajdon alapján áll. Pozsgay Imréről úgy nyilatkozott, nem tudni, hogy az MSZMP érdekeit képviseli-e, vagy pedig az egész n[ép vezére, államelnök]¹⁵ akar-e lenni. Szerinte ezt a jövő hónapok eseményei fogják eldönteni, s ennek alapján döntenek a hozzá való viszonyukról.

A rendezvény helyszínén, a tatai piacon lévő kb. kétezer fős tömegből és egyéb kíváncsiskodókból változó létszámmal 50–150 fő hallgatóság állt meg hosszabb-rövidebb időre a teherautóról beszélő szónokok előtt. Feltűnő volt, hogy a különböző ellenzéki szervezetekhez tartozó 30–40 fős társaság élesen elkülönült a spontán hallgatóságtól, tetszésnyilvánítás is elsősorban részükről volt tapasztalható.

Jelentem, hogy 1989. augusztus 12-én Tatán, a szabadtéri színpadon tartotta augusztus 20-i megemlékezését az MDF. A rendezvény 18 órától 22.30 h-ig tartott, kb. 1500–2000 fő részvételével. A meghívott előadó, Csengey Dénes bevezetőben felhívta a figyelmet az elmúlt 40 év „sírbaemetelésére”. Hangsúlyozta, amit az MSZMP eredményként könyvel el, azt ők nem tudják elfogadni. Váholta pártjuk célkitűzésit, amit akkor tudnak megvalósítani, ha a választásokon kormánypártként kerülnek a képzeletbeli dobogó legfelsőbb fokára.

Céljuk a föld újbóli felosztása, ill. a régi tulajdonosoknak történő visszajuttatása. A kisebb termelőszövetkezeteket továbbra is elfogadják, de csak a teljes önkéntesség alapján. Szerintük szükség van a közigazgatás újjászervezésére. Független, demokratikus Magyarországot szeretnének s [az] ország semlegességét, az Európa Házhoz való csatlakozását. Csengey több alkalommal is megkérdőjelezte az MSZMP szavahihetőségét, s azt okolta a háromoldalú kerekasztal tárgyalások gödörbejutásáért. A koalíciót csak olyan párttal tudja elképzelni, amely mentes a különböző irányvonalaktól.

Intézkedés:

- a BM III/III. Osztályát tájékoztattuk.

Andrási József r. alezredes

1989. augusztus 25.

R-1/22-3/58/1989.

Szigorúan titkos!

IV. 1989. augusztus 25. (58)

ER 12-12

A FIDESZ tatai csoportja 1989. augusztus 26-án 12–16 óráig Komáromban a közúti Duna-híd magyar oldalán 15–30 fővel ülősztrájkot szervez Deutsch Tamás és Kerényi György csehszlovákiai fogva tartása elleni tiltakozásul.

Eredetileg tervezték az úttest 5 perces (12–12.05-ig tartó) elfoglalását is, de ettől a komáromi rendőrség lebeszélésére elálltak.

A komárnói rendőrség vezetője arról tájékoztatta a Komárom városi kapitányság vezetőjét, hogy a csehszlovákiai magyarság körében nagy az elkeseredettség, mert a prágai eseményekben résztvevő FIDESZ különítmény magatartása miatt a két ország között keletkezett feszültség az ő helyzetüket igen meg fogja nehezíteni.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget és a határőrséget tájékoztattuk.

Láttam:

Gász Vilmos r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Andrási József r. alezredes

1989. augusztus 28.

R-1/22-2/59/1989.

Szigorúan titkos!

IV. 1989. augusztus 28. (59)

ASZA 12-12

A FIDESZ és az SZDSZ tatabányai csoportjának szervezésében 1989. 08. 26-án 12.00 h-tól 15.10 h-ig Komáromban a közúti Duna-híd magyar hídfőjénél fiatalok kisebb csoportja tiltakozó tüntetést tartott Kerényi György és Deutsch Tamás csehszlovákiai letartóztatása és fogvatartása ellen. A résztvevők létszáma 7 fő volt, hozzájuk senki nem csatlakozott. A híd tartóvasára kifüggesztették a tatabányai FIDESZ csoport és az SZDSZ zászlaját, a helyszínen kartonpapírból transzparenszeket készítettek, amelyben az emberi jogok nyilatkozatának 19. pontja és „Sztálinista hatalom, engedd őket szabadon!”, valamint ennek szlovák nyelvű fordítása volt olvasható.

A tüntetők fegyelmezetten viselkedtek, rendbontásra, intézkedésre nem került sor. A 15.05-ös ill. 15.26-os vonattal elhagyták Komáromot, magukkal vitték a transzparenszeket is.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztattuk.

Andrási József r. alezredes

1989. szeptember 6.

R-1/22-3/60/1989.

Szigorúan titkos!

IV. 1989. szeptember 06. (60)

K/3 12-12

Ausztrália fővárosa s annak környéke magyar társadalma nevében Kogon Károly elnök egy 27 aláírással ellátott levelet írt dr. Paskai László bíboros érseknek. A levélben kifejtik, hogy néhány külföldön megjelenő magyar újság és otthoni megfigyeléseik nyomán aggódva szemlélik a magyarországi katolikus egyház életét és megszegyenülve látják hogy pl. a lengyel, litván és ukrán egyházi élethez viszonyítva a magyar senyved.

Bírálják a bíborost azért a nyilatkozataiért, amelyeket különböző nyugati lapoknak adott, s amelyekben Mindszenty bíborost tette felelőssé a magyar katolikus egyházat ért sérelmekért. Azt állítják, hogy sokkal nagyobb maradt volna az egyház életereje, ha püspökeit Mindszentyvel együtt mind bebörtönözték volna.

Mint írják „mi szégyelljük magunkat eminenciád helyett” (Mindszentyt elítélő) nyilatkozatai miatt, de amiatt is, hogy nem áll ki elég eréllyel:

1. a Mindszenty teljes rehabilitációjáért;
2. a magyar katolikus rendek újrászervezéséért;
3. a szégyenletes békepapi szervezetek maradéktalan felszámolásáért;
4. az abortusz néppusztítása ellen;
5. a pornográfia engedélyezett beömlése ellen.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztattuk.

ASZA 12-12

1989. szeptember 9-én 19 órától Tatán az Építők parkjában „Csillagfény-futás” elnevezéssel sportrendezvényt tartanak, amelynek célja az Erdéllyel való szolidaritás kifejezése. Az ünnepi megnyitó beszédet az Erdélyi Szövetség Komárom megyei ügyvivő elnöke tartja 19.30 órakor.

Az ünnepség szervezői és védnökei: az MDF tatabányai szervezete, a HNF városi bizottsága, a megyei tanács sportfelügyelősége.

Tatabánya, 1989. szeptember 06.

Láttam:
dr. Cseresznyés Antal r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

Andrási József r. alezredes

1989. szeptember 13.

R-1/22-3/61/1989.

Szigorúan titkos!

IV. 1989. szeptember 13. (61)

K/3 12-12

Az FKGP gyöngyösi szervezete – szeptember 5. keltezéssel – egy levelet valamint az FKGP Nógrád megyei választmánya augusztus 31-én kelt állásfoglalását küldte meg az FKGP valamennyi helyi szervezetének.

A levélben arra szólítják fel a helyi szervezeteiket, hogy a mellékelt dokumentum alapján csatlakozzanak hozzájuk, és az előzetes hírek szerint 1989. szeptember 9-én összeülő országos intéző bizottság ülésén szólítsák fel lemondásra minden pártfunkciójából dr. Balogh Györgyöt, és javasolják: indítsanak pártvizsgálatot a helyzet, illetve a körülmények tisztázására, s a mulasztókat részesítsék pártbüntetésben.

A mellékelt állásfoglalásban leírják, hogy dr. Balogh György az érdi nagyválasztmányon való szereplésével többször és súlyosan megsértette a pártdemokráciát. Neki tulajdonítják, hogy a vezetésben ellentétek keletkeztek és meggyőződésük, hogy ezzel az újkeletű árulással függ össze, hogy a vezetőség hatása együttesen alig-alig érzékelhető a több ellenzéki párt és mozgalom között. Mint írják, dr. Balogh György a kommunista diktatúra egyik „elismert” haszonélvezője volt. Ugyanis addig, amíg a régi vezetők színe-java üldöztetve volt, addig ő eljutott a vezérigazgató-helyettesi beosztásig az AUTÓKER-nél, kerületi tanács tag lett, sőt 1986-ban megkapta a Munka Érdemrend arany fokozatát, mint politikai hűséget is honoráló kitüntetést.

Az állásfoglalás szerint meg kell tisztítani soraikat a nem irányító posztokra való személyektől akkor is, ha ez hálátlan és a küszöbön álló választások miatt veszélyes feladatnak is tűnik.

Javaslatuk az, hogy a megyék IB tagjai ezt képviseljék az ülésen, és közvetlenül is küldjenek táviratot dr. Boross Imre pártfőügyész címére, amiben követelik dr. Balogh lemondását és a pártvizsgálatot. Egyidejűleg felkérjük az FKGP szervezetet, hogy ez az egész fegyelmi ügy semmiképpen ne kerüljön nyilvánosságra, maradjon a párt belügye, mert ellenkező esetben politikai ellenfeleik felhasználhatják az FKGP lejárására.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztattuk.

Láttam:
dr. Cseresznyés Antal r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

Andrási József r. alezredes

1989. szeptember 18.

R-1/22-3/62/1989.

Szigorúan titkos!

IV. 1989. szeptember 18. (62)

ASZA 12-12

A Dolgozók Lapja c. napilapnak az ellenzék számára biztosított 6. oldalán 1989. szept. 16-án Endrédi József, a Komárom megyei VOSZ elnöke felhívást tett közzé, melyben felszólítja a megye összes vállalkozóját, hogy szavazatával és tagságával ne támogassa

az MSZMP-t, mert a jelenleg is folytatott gazdaságpolitikai gyakorlata nem vállalkozásbarát és nem szolgálja az ország felemelkedését.

A FIDESZ tatabányai csoportja nyílt levélben tiltakozott Tatabánya város tanácselnökénél a tatabányai pártingatlanoknak a Next 2000-be való átmentése miatt. (Az MSZMP az oktatási igazgatóságot és a műhely garázsát kívánja a Next 2000-be integrálni.)

A FIDESZ szeptember 18-tól december 4-ig nyolc előadásból, ill. filmvetítésből álló sorozatot szervez a FIDESZ Akadémia keretében a tatabányai Népház kamaratermében. A filmek közül a „Magyarország lángokban”, a „301-es parcella”, valamint a „Hagyjátok Kutruczot beszélni” alkotásokat vetítik le. Előadóknak Szabó Miklós és Reiner M. János történészeket hívták meg.

EMÖ 12-12

A megye FIDESZ csoportjai 1989. szeptember 29-én megmozdulásokat terveznek a munkásörtség megyei objektumai előtt a szervezet feloszlásának követelésével. A megmozdulásokra utalás történt a Dolgozók Lapja c. megyei lap 1989. szeptember 16-i számában, az ellenzék részére fenntartott 6. oldalon is.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztattuk.

Andrási József r. alezredes

1989. szeptember 19.

R-1/22-3/63/1989.

Szigorúan titkos!

IV. 1989. szeptember 19. (63)

K/3 12-12

Vénusz János Bokod, [...] sz. ai. lakos, az FKGP helyi szervezője feladó nélkül levelet kapott, melyben arról tájékoztatják, hogy a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt polgári tagozata felújítja tevékenységét. Az újjáalakult polgári tagozat az Amerikában élő Varga Bélát kéri fel díszelnökéül.

Az anyag tartalma szerint a polgári tagozat a kisgazdapárti elődök közül elsősorban azokkal vállal közösséget, akiket a demokratikus kisgazdapárti magatartásuk és politikájuk miatt meghurcoltak, bebörtönöztek vagy emigrációba kényszerítettek. [A] polgári tagozat elítéli azoknak a magatartását, akik a pártot a diktatúrának kiszolgáltatták, vagy akikről utólag kiderült, hogy egyidejűleg a kommunista párt tagja voltak, a kisgazda- és bármelyik más nem kommunista pártban vállalták is a beépített ügynök dicstelen szerepét. A kettős tagságnak ez a kommunista módszere elfogadhatatlan, az is marad.

A polgári tagozat szerveit és testületeit maga választja, védnökéül Vörös Vincét, a párt elnökét.

A polgári tagozat felhívja azokat a budapesti, megyei és helyi szervezeteket, melyek irányelveivel és célkitűzéseivel egyetértene, hogy szervezeti függetlenségük fenntartása mellett közöljék egyetértésüket az anyagban is felsorolt ügyvivőkkel vagy a kisgazdapárt polgári tagozata Budapest, Pf. 151-es címen.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztattuk.

Láttam:

dr. Cseresznyés Antal r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

Andrási József r. alezredes

1989. szeptember 20.

R-1/22-3/64/1989.

Szigorúan titkos!

IV. 1989. szeptember 20. (64)

K/3 12-12

Feladó megjelölés nélkül „Dunántúl 1989. szeptember 15.” keltezéssel „Dunántúli Népi Tömörülés” aláírással ismeretlen feladó megküldte dr. Paskai László bíborosnak az MDF budapesti választási irodájához írt kérelmük, illetve levelük másolatát.

A hozzá írt kísérő levélben feladó közli, hogy tevékenységükkel egy keresztényszocializmus megvalósítását kívánják szolgálni és bizonyosak abban, hogy az MDF vezérlete mellett a Kereszténydemokrata Párt hatékony tevékenysége elősegíti céljaik megvalósítását.

Az MDF budapesti választási irodájának címzett levélben leírják, hogy amennyiben a választásokon az MSZMP többséget szerez és kormányt alakíthat, ez azt jelentené, hogy „a visszarendeződés csakis idő kérdése lenne, ez pedig végzetes tragédia az egész ország részére...”. Javaslatuk az, hogy az MDF mielőbb lépjen kapcsolatba a kereszténydemokrata és a kisgazdapárttal, együtt alkossanak választási koalíciót, a szeptember végi országgyűlésen ezt jelentsék be, és vázolják a pártpolitikai programját.

Levélírók úgy vélekednek, fel kell készülni arra, hogy az MSZMP megtalálja a módját az ellenzéki politikusok „likvidálásának”, ami még inkább indokolja az ellenzéki összefogást és főleg falun a felkészült agitátorok választási programját a helyi problémákkal való foglalkozás előtérbe helyezésével.

Választási győzelmük esetén a kormányba meghívni képzett MSZMP tagokat is. Az állam gépezetének felújítása képzettebbekkel 1–3 év. Cél: alkotmányozó országgyűlés létrehozása.

Intézkedés:

- tekintettel arra, hogy a levél – a postabélyegző szerint – Veszprémben lett feladva egy pld. megküldésével értesítettük a Veszprém Megyei RFK III/III. Osztályát;
- a BM III/III. Csfséget tájékoztattuk.

Láttam:

dr. Cseresznyés Antal r. alezredes
főkapitány áb. helyettese

Andrási József r. alezredes

1989. szeptember 21.

R-1/22-3/65/1989.

Szigorúan titkos!

IV. 1989. szeptember 21. (65)

LBE 12-12

1989. szeptember 29-én az SZDSZ tatbányai szervezete Tatabányán 16.30 h-kor a Kossuth Lajos utcán lévő emlékműnél tüntetést szervez a munkásórség felfegyverzettsége ellen. A rendezvényt követően a gyalogjárdán a tatabányai Centrum Áruház elé vonulnak, ahol rövid beszédekben tiltakoznak a fenti témában. (A munkásörök objektuma előtt nem szerveznek demonstrációt.) Tervezett létszám kb. 200 fő, ebből 30 fő rendező. Szervezők: Kakuk Elemér, Szalay Gábor.

Ugyanezen a rendezvényen részt vesz az MDF tatabányai szervezete is.

Jelentem továbbá, hogy a Bánhidai Barátok Köre a Kossuth Lajos utcai hősi emlékműnél ugyanezen a napon 16 h-kor koszorúzást szervez. Ezt megelőzően 15.40 h-tól lovas felvonulást terveznek a Puskin Művelődési Központtól a koszorúzás helyszínére.

Mindkét szervezet kérte a rendezvény rendőri biztosítását.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csfséget tájékoztattuk.

Nógrád megye

nincs jelentés

Pest megye

1989. július 12.

212-292/58/1989.

Szigorúan titkos!

(09) Budapest, 1989. július 12. (58)

1. ER 12

1989. július 5-én a hajnali órákban ismeretlen személyek Fót nagyközség területén nyomdai eljárással készült 20,5x14,5 cm nagyságú röplapokat terjesztettek.

Tartalma:

„Ipari és mezőgazdasági dolgozók! Ébredjétek! A totális pártállam a demokrácia leple mögött rendezi sorait. Semmi más nem történik, mint a már beépült kádereit az átkeresztelt, úgymond »újjászerveződő« társadalmi szervezetek vezető pozícióiba juttatja. Minderre azért képes, mert ti hallgattok, nem veszitek azt a fáradtságot, hogy saját érdekeitek és az ország érdekében együttesen fellépjétek. Ha továbbra is süket falként viszonyultok a demokrácia adta lehetőségekhez, akkor ne is csodálkozzatok, hogy a megvalósuló »demokrácia« nem a tiétek lesz. Nélkületek nincs, nem volt és nem lesz demokratikus, szabad Magyarország. A szocialista osztályelmélet nem jelentett mást, mint a rabszolgaság intézményesített ideológiáját.

Szolidaritás Szakszervezet Munkásszövetség

Budapest 1151 Dózsa György u. 36.”

A röplapokból 150 db került birtokunkba.

Intézkedés:

- BM III/III-3. Osztály tájékoztatása.

dr. Sipos István r. alezredes
tzls.

főkapitány áb. helyettese

Takácsné Nagy Erzsébet r.

1989. július 17.

212-292/59/1989.

Szigorúan titkos!

(09) Budapest, 1989. július 17-én (59)

1. K/3 12

1989. október 23-án Cegléden a nagytemplom kertjében egy emlékmű felavatását tervezik, amelyet a város állítana a honfoglalás, a reformáció, 1848, I–II. világháború és 1956 emlékére.

Az avatást ill. a napi programot Lizik Zoltán ref. lp. szervezi. Az ünnepségen három előadást terveznek: egy vallásos tartalmú a reformációról, amelynek megtartására Lizik Zoltán Varga Sándor Londonban élő ref. lp.-t kérte fel.

A második előadás témája a II. világháború újraértékelése magyar szempontból. Ezt egy katonatiszt fogja megtartani.

A harmadik előadást 1956-ról Rácz Sándor volt nagy-budapesti munkástanács vezető tartja.

Közben zenés, táncos műsort is terveznek. Várhatóan a Magyar Televízió is jelen lesz. Részvételi szándékát jelezte Mark Palmer is, USA nagykövet.

A tervezett emlékmű egy harangláb, melyben porcelán harangok vannak.

Intézkedés:

- a BM III/III-1. Osztály tájékoztatása, további adatgyűjtés.

dr. Sipos István r. alezredes
tzls.

főkapitány áb. helyettese

Takácsné Nagy Erzsébet r.

1989. július 24.

212-292/60/1989.

Szigorúan titkos!

(09) Budapest, 1989. július 24. (60)

Előzmény: 37/3. sz. információ

1. HMB 14-12

Tudomásunkra jutott információ szerint Cz. J. Pilisvörösvár, [...] sz. alatti lakos egy müncheni (NSZK) szociális szervezettel vette fel a kapcsolatot, mivel a II. világháborúban mint német katona elvesztette a bal kezefejét. A szervezettől segítséget kért, melyhez részére kérdőívet küldtek.

A kapcsolat felvételéhez M. J. pilisvörösvári, W. F. kölni, ill. H. P. salzburgi lakosok nyújtottak segítséget.

1989. április 26-án Pilisvörösváron tartott, volt SS katonák találkozásánál H. P. ismerkedett meg Cz. J-fel, és tájékoztatta őt arról, hogy részére rendszeres havi segély folyósítására van lehetőség.

Intézkedés:

- a felmerült személyek operatív ellenőrzését végrehajtjuk;
- a BM III/II-11. Osztályon keresztül a BM III/II-2. Osztály tájékoztatása.

dr. Sipos István r. alezredes
tzls.

főkapitány áb. helyettese

Takácsné Nagy Erzsébet r.

1989. augusztus 11.

212-292/61/1989.

Szigorúan titkos!

(09) Budapest, 1989. augusztus 11. (61)

1. ASZA 13

1989. augusztus 8-án tudomásunkra jutott, hogy 11 óra körüli időben egy NDK állampolgár előállítására került sor a Szigetszentmiklósi Rendőrkapitányságon, mivel távcsővel megfigyelést végzett a tököli szovjet katonai objektum kerítésénél. Az operatív tiszti meghallgatás során megtudtuk, hogy B. F. B. [...] Bezirk Dresden, Kreis Niesky [...] sz. alatti lakos, 1989. 08. 06-án érkezett hazánkba érvényes 17 napra szóló beutazási engedéllyel turisztikai céllal. Budapesten a kőbányai kemping területén kapott sátorhelyet. 1989. 08. 07-én 19 óra körüli időben felült a vágóhídi végállomáson a HÉV-re. Célja az volt, hogy Ráckevére utazik, de idő közben katonai repülőgépeket vett észre és úgy döntött, hogy Szigetszentmiklóson leszáll és majd másnap megfigyeli a repülőket.

Elmondása szerint egyszerű emberi kíváncsiság volt részéről, mivel élénken vonzódik a repüléshez. NDK-ban megjelenő repülési szakfolyóiratokat olvassa és légi bemutatók megtekintésével tölti szabadidejét.

Az éjszakát egy fa alatt öltötte, majd másnap reggel gyalog indult Tököl irányába, ahol a laktanya kerítésétől kb. 6 m-re megállva távcsővel megfigyelte a repülőtéren lévő katonai gépeket. Ekkor igazoltatták és bekísérték a rendőrségre.

B. F. B. 1989. 08. 14-én utazik el hazánkba az NDK-ba.

Vele szemben az intézkedést szóbeli figyelmeztetéssel befejeztük, melyben felhívtuk figyelmét arra, hogy hasonló cselekményektől a jövőben tartózkodjon. Személyével kapcsolatban ellenséges tevékenységre utaló adatok nem merültek fel.

Intézkedés:

- javasoltuk az NDK Állambiztonsági Minisztérium tájékoztatását B. F. B. személyéről;
- a keletkezett anyagok 1 +pld.-nyát a BM III/II-11. Osztályon keresztül megküldjük a BM III/II-9. Osztálynak.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. augusztus 14.

212-292/62/1989.

(09) Budapest, 1989. augusztus 14-én (62)

Szigorúan titkos!

1. HMB 12-12

Tudomásunkra jutott, hogy 1989. július 24–25-én a Magyarországi Evangélikus Egyház lelkészeinek egy csoportja találkozót tartott Kőszegen.

Az összejövetelen többek között elhangzott: „Hogyan tudnánk évtizedeken át züllesztett nemzetünknek erkölcsi segítséget adni, amikor magunk is demoralizált egyház vagyunk?”

Az eseményen bejelentették a „megújulási mozgalom” megalakulását. Céljaikat a Kiáltó Szó című felhívásban fogalmazták meg, melyet 23-án írtak alá, megyénkből Dóka Zoltán ev. lp., ki jelenleg „F” dosszié keretén belül ellenőrzés alatt áll. E szerint: elhatárolódní az elmúlt évtizedek állami irányítását elfogadó egyház politikájától. Szerintük az ÁEH megszűnése csak látszati, egyes egyházi és állami személyek a régi gyakorlatot folytatják.

Követeléseik között szerepel:

Felszámolni a személyi és hivatalokultuszt. Azonnal meg kell szüntetni a „püspök-elnöki” címet.

Nevelő- és oktatóhálózat kiépítése, vidéki diákokotthonos evangélikus gimnázium létrehozása, stb.

Csatlakozni kívánók részére 1989. augusztus 26-án de. 10 órakor országos találkozót tartanak Budapesten a kelenföldi templomban (XI. Bocskai u. 10.).

Intézkedés:

- BM III/III-1-c. alosztály tájékoztatása;
- Dóka Zoltán ellenőrzésben hasznosítjuk.

2. TK 12-12

1989. augusztus 14-én jutott tudomásunkra, hogy a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt Pest megyei szervezete 1989. augusztus 13-án Szentendrén tartotta meg tisztújító közgyűlését.

A gyűlésen a tagságot kb. 60 személy képviselte. A közgyűlés a szavazás során Dragon Pált megyei elnökké – „Esztergályos” fn. bizalmas nyomozás célszemélye –, Borz Miklóst főtitkárrá választották.

A közgyűlés állást foglalt, hogy a kisgazdapárt nem lép választási szövetségre semmilyen marxista-leninista alapon működő pártokkal [sic!].

A földtulajdon kérdésébe egyetlen alap az 1945-ös földtörvény a mérvadó.

Intézkedés:

- BM III/III-7. Osztály tájékoztatása;
- „Esztergályos” fn. biz. nyom. felhasználjuk.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. augusztus 14.

212-292-63/é1989.

(09) Budapest, 1989. augusztus 14. (63)

Szigorúan titkos!

1. K/3 12

Tudomásunkra jutott, hogy 1989. szeptember 17–20 között Csurgón református lelkesztálalkozót tartanak. Fő téma: „Egyházunk a változó Magyarországon”. A programban szerepel többek között Ember Judit Fekete doboz című videójának megtekintése, Für Lajos történész előadása, viták, stb.

Intézkedés:

- a BM III/III-1-c. alosztály tájékoztatása.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. augusztus 16.

212-292-64/1989.

(09) Budapest, 1989. augusztus 16. (64)

Szigorúan titkos!

1. K/3 13

A Gödöllői Ellenzéki Kör 1989. szept. 2-án és 3-án konferenciát rendez Politikai stratégia – választási taktika címmel a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen. A konferencián előadást tartanak: Roszik Gábor országgyűlési képviselő és az MDF, az SZDSZ, valamint a FIDESZ felkért előadói. A szept. 2-i program szerint Roszik Gábor nyitó előadása után plenáris ülésen a választási stratégia és taktika, valamint a választójog témakörben terveznek előadásokat. Szept. 3-án három szekcióban üléseznek a résztvevők. „A” szekció témája: választási stratégia és taktika. „B” szekció témája: kampányszervezés és -menedzselés. „C” szekció témája: a választások jogi kérdései, kampányetika. A Gödöllői Ellenzéki Kör vezetői szept. 3-án beszámolnak a gödöllői választási tapasztalatokról, valamint dr. Raffay Ernő és dr. Debreczeni József országgyűlési képviselők is felszólalnak. Az információ forrása által részünkre továbbított fénymásolat szerint 125 db névre szóló meghívót készített a Gödöllői Ellenzéki Kör, amelyeket az MDF gödöllői szervezetének bélyegzőjével adtak postára.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.

Kiss Tiborné r.

főkapitány áb. helyettese

1989. augusztus 17.

212-292-65/1989.

Szigorúan titkos!

(09) Budapest, 1980. augusztus 17. (65)

1. HK 12-12

A Csepel Autógyár TÜK vezetője saját hatáskörben titokvédelmi ellenőrzést tartott 1989. július 10-én. A CSA Dugattyú és Dugattyúgyűri Gyártó Leányvállalatnál (Bp. XX., Haraszi u. 267.) a 0057/2/88. sz. iratot Varga Imre ig. ov. elvtárs nem tudta bemutatni. Az irat küldője: 2. lap Kereskedelmi Minisztérium, minősítése: szt! Érvényességi ideje: visszavonásig! Tárgya: „pályázati felhívás” „a konvertibilis elszámolású importot gazdaságosan kiváltó és helyettesítő tevékenység elősegítésére”. 8. lap: a Kereskedelmi M. tárcaközi bizottsága a küldő szerv. Minősítése: szt! Érvényességi ideje: visszavonásig! Tárgya: útmutató az importhelyettesítő pályázathoz. 3. lap: kiadta Állami Bér- és Munkaügyi Hivatal, Pénzügyminisztérium (titkos, visszavonásig). Tárgya: „tájékoztató a konvertibilis import kiváltásösztönző bérpreferenciáról”. Az irat bemutatását jegyzőkönyvben határidőzték.

Az ügyintéző visszaérkezéséig a 0057/2/88. sz. irat 1989. aug. 15-ig nem került elő, ezért a vállalat írásban is bejelenti szervünknek az eseményt.

Intézkedés:

- a vállalat bejelentése alapján szóban tájékoztatjuk a BM III/II-A. önálló alosztályt.

1. ATA 12

1989. aug. 18-án az IMI-ben és a kettő hozzátartozó gyáregységben, Bercelen és Fehérgyarmaton a vállalati szakszervezeti tanács figyelmeztető sztrájkot szervezett a kormány tervezett húsáremelése miatt. A szakszervezeti tanács tagjainak tudomása szerint, amennyiben a Vasas Szakszervezet elnöksége a mai egyeztető tárgyalásokon elfogadja a húsáremelési javaslatot, a már kész megfogalmazott tiltakozó kommunikét a tömegkommunikáció számára közlés céljából átadják. Ennek alapján valamennyi magyar vasas üzemben hasonló sztrájkfelhívás kiadása várható.

Intézkedés:

- az SZT tiszt a fejleményekről azonnal jelentést ad;
- a BM III/II-6. Osztály vezetője tájékoztatva lett.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. augusztus 23.

212-292-67/1989.

Szigorúan titkos!

(09) Budapest, 1989. augusztus 23-án (67)

1. HMB 12-12

Kapcsolatunk írásban kapott értesítést arról, hogy a FIDESZ 1989. szeptember 1-3. közötti időben Balatonkenesén, a Bp.-i Műszaki Egyetem mérési táborában tagjai részére a közlegő választásokra való felkészülés jegyében táborozást tart.

A tárggyal kapcsolatos előadásokat a FIDESZ vezetői, ill. más meghívott előadók fogják tartani.

Intézkedés:

- a BM III/III-2. Osztályt tájékoztatjuk.

2. TK 12-12

Az MDF gödöllői szervezete 1989. aug. 25-én 18 órakor a Petőfi Műv. Házban nyilvános választmányi ülést tart az alábbi pontokkal:

1. Szervezeti kérdések:

- az MDF gsz. munkastílusa és működőképessége, a munkamódszer javítása;
- a helyi önkormányzattal foglalkozó munkacsoport létrehozása, feladatai.

2. Az MDF gsz. munkaterve az elkövetkező 6 hónapra.

3. Az MDF gsz. kapcsolatai, irányvonalát meghatározó stratégiai kérdései. A Soros Alapítvány elfogadásának legális lehetősége.

4. Személyi etikai kérdések.

Megjegyzés: az információ forrása is részt vesz a szervezésben.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. augusztus 29.

212-292-68/1989.

(09) Budapest, 1989. augusztus 29. (68)

Szigorúan titkos!

Előzmény: 67/2

1. TK 12-12

A gödöllői MDF megkezdte az Ifjúsági Demokrata Fórum helyi szervezését. Az MDF 18–30 éves személyek részére belépési nyilatkozatot küldenek [sic!] az ideiglenes alapszabállyal együtt.

Az MDF gödöllői szervezete a közgyűlés (aug. 25.) során olyan határozatot hozott, hogy az MDF-hez tartozás politikailag ellentétes bizonyos pártok, szervezetek vezetőségében vállalt funkcióval (MSZMP, HNF, SZOT). Ezért azok a személyek, akik ilyen funkciót betöltenek, választani kell, hogy MDF tagjai kívánnak-e maradni.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. szeptember 1.

212-292-69/1989.

(09) Budapest, 1989. szeptember 1. (69)

Szigorúan titkos!

1. EMÖ 12-4

1989. augusztus 31-én a monori mőr. egység parancsnoka átadott részünkre egy géppel írott névtelen levelet, melyet egyik női munkásőre kapott.

A levélben a címzett közreműködését kérik – mint egy Jehova Tanúi fn. alatt illegálisan működő antikommunista szervezet tagjai – hogy a munkásőrségről részükre hasznos információval szolgáljon. A levél végén a címzettet megfenyegetik, amennyiben a levél tartalmát hivatalos szerv tudomására hozza, úgy férjét el fogja veszíteni, azaz férjét könnyen érheti baleset.

Intézkedés:

- elvégezzük a levél priorálását;
- megkezdjük a bejelentő és férje alapellenőrzését.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. szeptember 4.

212-292-70/1989.

(09) Budapest, 1989. szeptember 4-én (70)

Szigorúan titkos!

Előzmény: 69/1.

1. LBE 12-3

Parancsnoka jelenlétében meghallgattuk U-né K. E-t, aki elmondta, hogy 1988. őszén és ez év februárjában kapott már kézzel írott levelet „Jehova Tanúi” aláírással, de azok nem fenyegető tartalmúak voltak. Elmondta, hogy fenyegető telefonhívást kapott férjének körzeti orvosa, hogy miért kezel munkásórt. Férje volt munkahelyén (Országos Mentőszolgálat) is megfenyegették. A fenyegető személyének felderítése érdekében felajánlotta segítségét, amennyiben megkeresik, felveszi velünk a kapcsolatot.

Intézkedés:

- felvettük a kapcsolatot a XVIII. kapitánysággal, bűnügyi operatív feladatokat határoztunk meg az elkövető felderítésére;
- jelentést készítünk a BM III/II-11. Osztály részére.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. szeptember 5.

212-292-71/1989.

(09) Budapest, 1989. szeptember 5. (71)

Szigorúan titkos!

1. HMB 14-14

Az MDF szigetszentmiklósi szervezete aktívan készül a választásokra, elsősorban a helyi vezetés (tanácselnöki funkció) megszerzése a céljuk. Erre már jelöltjük is van Nádasdi Lajos, 49 éves kultúrház-igazgató, szigetszentmiklósi lakos személyében. A helyi szervezetnek jelenleg kb. 80 fő tagja van.

Intézkedés:

- az információ további ellenőrzése;
- BM III/III-7. Osztály tájékoztatása.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. szeptember 6.

212-292-72/1989.

(09) Budapest, 1989. 09. 06. (72)

Szigorúan titkos!

1. HMB 12-4

Az MDF váci szervezete csatlakozott az MDF gödi szervezete által 1989. szeptember 10-re és 24-re, valamint október 1-re tervezett környezetvédelmi tiltakozó akcióhoz. Céljuk, hogy a 2. sz. főútvonal megnövekedett forgalmát Dunakeszi, Göd és Vác térségében kerülő útvonal megépítésével mentesítsék.

A különböző helyszíneken a forgalmat 16.00 órakor kívánják megállítani 10–15 perces időtartamra és a járművezetőket szórólapon tájékoztatják akciójuk céljáról.

Az MDF váci szervezete az akció helyszínéül a 2. sz. főútvonal AFIT szervizzel szemben lévő szakaszát határozza meg. A járműforgalmat több személygépkocsi keresztbefordításával akarják megállítani.

Intézkedés:

- a BM III/III-7. Osztály tájékoztatása;
- az információ további ellenőrzése;
- a PMRFK közl[ekedési] és közb[iztonsági] oszt[ály] tájékoztatása.

2. LBE 12-12

Állampolgári bejelentés útján tudomásunkra jutott, hogy szept. 5-én 14 órakor a Magyarkút–Verőcsemaros állomástól 1,5 km-re Balassagyarmat irányában a sín alatti áteresztben egy kb. 20–25 cm hosszú, 4–5 cm átmérőjű a két végén pipettaszerűen elvékonyodó fehér műanyag „tubust” talált. A címke szövege és a jellegábra szerint erősen aktív maró anyagot, feltehetően savat tartalmaz. A címke felirata olasz nyelvű.

A helyszínre érkező tűzszerek megállapították, hogy az anyag sav, a tárgyat elcsomagolták és magukkal vitték. A tárgy feltalálási helye és az elhelyezési módja alapján alaposan feltehető, hogy szándékos cselekmény történt.

Intézkedés:

- az ismeretlen elkövető kilétének megállapítása érdekében további adatgyűjtést folytatunk.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. szeptember 7.

212-292-73/1989.

(09) Budapest, 1989. szeptember 7. (73)

Szigorúan titkos!

Előzmény. 72/1.

1. ASZA 12

Váci Rendőrkapitányságon keresztül ellenőriztük és megállapítottuk, hogy a váci MDF vezetők 1989. szept. 6-án kérték a demonstráció engedélyezését, melyet a váci RK elutasított. Az elutasítás indoka a csúcsforgalom volt. Javasolták, hogy a szórólapokat a piros jelzőlámpánál várakozó gépkocsik vezetőinek adják át.

A gödi MDF szervezete a demonstráció megtartására az illetékes dunakeszi rk.-tól nem kért engedélyt.

Intézkedés:

- III/III-7. Osztály tájékoztatása.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. szeptember 13.

212-292-74/1989.

Szigorúan titkos!

(09) Budapest, 1989. szeptember 13. (74)

1. TK 12-12

A gödöllői MDF a Soros Alapítványtól 200.000, azaz kettőszázezer Ft-ot, valamint számítógépet és sokszorosító gépet kapott.

2. TK 12-12

Szeptember 8-án a közgyűlésen Odorics Ferenc vezetőségi tag bejelentette, hogy szept. 29-én Budapesten az SZDSZ békés tüntetést szervez a munkásörtség ellen, követelve a szervezet azonnali felosztatását.

A gödöllői MDF felhívást tett, hogy szept. 29-én minden helyi szervezet szervezzen hasonló demonstrációt.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. szeptember 15.

212-292-75/1989.

Szigorúan titkos!

(09) Budapest, 1989. szeptember 15. (75)

1. TMB 12-12

A hírforrás átadta részünkre 1989. szept. 26-ra tervezett tüntetésre a szórólapot.

Felhívás !

Mi, ápolónők és ápolók, szükségesnek érezzük az ország tudomására hozni, hogy a jelenlegi adózási rendszer súlyosan veszélyezteti – több esetben már lehetetlenné is teszi: kórházi osztályok bezárása – a kórházi betegellátást. A mi gondunk az ország gondja is. Mindenki lehet beteg!

Méltánytalanak érezzük, hogy a túlórában végzett munkánk után járó fizetésünket az alapbérhez kapcsolva adóztatják. Ennek következtében minél többet dolgozik valaki, az órabére – nettó jövedelemben – egyre csökken. Kiszámítható, hogy bizonyos túlóra felett, az időnk egy részében már ingyen munkát adunk az egészségügynek. A túlóra végzésére pedig a körülmények kényszerítenek bennünket. A kórházban eltöltött többlet időt a családunktól és önmagunktól vesszük el – jutalmunkat magánéletünk kudarcaival mérhetjük.

Igazságosnak érezzük kérésünket, hogy

1. túlóra díjunkt az alapbérünktől különválasztva adóztassák,

2. túlóra díjunk adóztatása havonta történjen, mert a jelen helyzetben úgy látjuk, hogy az év végi elszámolásig mi adunk kamatmentes kölcsönt az állami költségvetésnek.

Bizonyosak vagyunk abban, hogy az általunk elképzelt adózási rendszerben az egészségügyi dolgozók száma nem csökkenne, elképzelhető, hogy növekednek.

Meggyőződésünk szerinti jogos követelésünknek szeretnénk érvényt szerezni!

Kérünk mindenkit, aki velünk egyetért, hogy 1989. szeptember 26-án kedden az általunk kezdeményezett tüntetésen vegyen részt. A tüntetés gyülekező helye az Egészségügyi Minisztérium előtt – Bp. V., Arany J. u. 6/8. – délután 4 órakor. Innen indulunk a parlament elé. Itt az aznap induló parlamenti ülés alkalmából, az országgyűlés elnökének adjuk át petíciónkat.

Transzparenszek hozzatok!

(Kérjük a részvételről való visszajelzést. Cím: OIE Bp. II., Vörös Hadsereg útja 116. 1020 – IV-es pszichiátria. – tel: 760-922/291 m.)

Intézkedés:

- BM III/III-7. Osztály tájékoztatása.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. szeptember 18.

212-292-76/1989.

(09) Budapest, 1989. szeptember 18. (76)

Szigorúan titkos!

1. K/3 12

Tudomásunkra jutott, hogy az „Osztály Köztársaság követsége, Bp. VI., Benczúr u. 16.” címzetű eredeti anyag, a „Minden magyar állampolgárnak!” kezdetű és „Pártonkívüliek Blokkja” aláírási fiktív feladójú anyag készítője az „Utazó” fn. bizalmas nyomozás célszemélye.

Az anyag tartalma: mindent és mindenkit támadó, kommunistaellenes, szovjetellenes, reformellenes. Többek között:

„...Halál a kommunista Horn-Némethekre, akik csak arra használják a szerencsétlen menekülőket, hogy pénz kunyeráljanak az NSZK-tól. Ez a vezetőség nem képvisel senkit, csak a kommunista hazaárulókat: kerekasztal+MDF+Bánfiék, kit képviselnek? 9 millió 200 ezer pártonkívülit nem hívtak meg a kerekasztalhoz?! Egy éve működik a Pártonkívüliek Blokkja, s mindent megteszünk, [hogy] az e Fejti-banda+álreform alternatívái kisebbségbe kerüljenek effektíve is a választásokon. Magyarok csak a Pártonkívüliek Blokkja, a többség jogosult a magyar nemzet képviselőre, célunk olyan társadalom kialakítása, ahol nincs adó, vám, rendőrség, katonaság, tanács, kormány képviselőház, párt stb., csak a lakosság közössége, mely dönt minden kérdésben, fizetés nélkül a közösség javára...”

„...Szocializmus nincs, nem lesz csak államkapitalista sztálini diktatúra, melynek ti a zászlóvivői voltatok, ezért mint népellenes bűnösök, akasztófára kerültök, nyomorult banditák, akik 40 éven át a magyar nép ellen tevékenykedtetek. Halál rátok, fasisztaszta-
sztálinisták! Szavazz az ellenzékére!...”

Azonos, ill. hasonló tartalmú levelet küldött még Kárpáti Ferenc miniszternek és Pozsgay Imre államtitkárnak.

Intézkedés:

- BM III/III-3. és BM III/III-7. Osztály tájékoztatása.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. szeptember 22.

212-292-77/1989.

(09) Budapest, 1989. szeptember 22. (77)

Szigorúan titkos!

1. ASZA 12

A dabasi MDF szervezésében 1989. szeptember 26-án 18.00 órakor a dabasi műv. házban Mark Palmer USA nagykövet tart előadást az amerikai-magyar kapcsolatokról.

A részvétel csak személyre szóló meghívó alapján lehetséges.

Intézkedés:

- a BM III/III-7. Osztály tájékoztatása.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. szeptember 25.

212-292-78/1989.

(09) Budapest, 1989. szeptember 25. (78)

Szigorúan titkos!

1. 12-12¹⁶

A Gödöllői Ellenzéki Klub 1989. szept. 22-én 18 h-kor megtartott rendezvény keretén belül előadást tartott Roszik Gábor lelkész. Elmondta, hogy szept. 26-án kezdődő országgyűlésen Király Zoltánnal közösen fognak interpellálni a pártvagyon ügyében. Követelni fogják a pártvagyon azonnali zárolását, ill. a magyar nép felé történő elszámolását.

2. 12-12¹⁷

Az ellenzéki klub nevében Varga Kálmán, a gödöllői MDF elnöke bejelentette, hogy 1989. szept. 29-én 18 h-kor a műv. házban Mark Palmer USA nagykövet előadást tart az amerikai-magyar kapcsolatokról. A tolmács szerepét Roszik Gábor vállalta.

Intézkedés:

- a BM III/III-7. Osztály tájékoztatása.

3. HMB 12-14

1989. szept. 20-án megtartott Pest megyei Evangélikus Lelkeszi Munkaközösség ülésén (LMK) Roszik Gábor ev. lelkész bejelentette, hogy, mint országgyűlési képviselő szept. 26-án kezdődő országgyűlésen interpellálni fog a miniszterelnökhöz. Elmondta, hogy tájékoztatást kér az Állami Egyházügyi Hivatal megszüntetéséről, tekintettel annak egyházakat elnyomó szerepéről, az ÁEH átmentésének kísérletéről, és megkérdezi, hogy Miklós Imre, az ÁEH volt vezetője mindezekért miért kapott állami elismerést.

Intézkedés:

- BM III/III-1., BM III/III-7. Oszt. tájékoztatása.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. szeptember 26.

212-292-79/1989.

(09) Budapest, 1989. szeptember 26. (79-80)

Szigorúan titkos!

1. BS 12

1989. szeptember 16-án és 22-én a tököli szovjet katonai objektumban megjelent Polgár János, az MDF szigethalmi szervezetének vezetője (telefon. [...]), akit az alakulat parancsnokának politikai helyettese fogadott.

Polgár János elmondta, hogy 1989. október 23-án helyi nagygyűlést szerveznek, 1500 fő részvételével számolnak. A demonstráció egyik tervezett helyszíne a tököli szovjet objektumon belül az a hely, ahol Maléter Pált 1956-ban elfogták. Ehhez kérte a parancsnokság hozzájárulását, kért belépési engedélyt. Kifejezésre juttatta, hogy kérelmük elutasítása esetén az objektum kapujánál tartják meg tiltakozó demonstrációjukat.

Engedélyt nem kaptak, a kontaktus nem zárult le.

A politikai helyettes érdeklődött a szigethalmi tanács VB-titkáránál, aki a tervezett demonstrációról felvilágosítást nem tudott adni. Ezzel kapcsolatban semmi információjuk nincs.

2. ASZA 12

1989. szeptember 25-én a Budapest XIX., Rákóczi utca 31. sz. alatti lakóépület levélszekrényeibe az alábbi szövegezésű szórólapokat dobták be:

„Tisztelt kiscesti polgárok!”

Követeljük együtt a munkásórség jogutód nélküli felosztatását!

E célból tüntetést szervezünk 1989. szeptember 29-én pénteken, 17 órára a Hunyadi út-Vörös Hadsereg u. sarkán lévő ABC parkolójában.

Programunk:

1. politikai gyászbeszéd a munkásórség jelképes koporsójánál;
2. tiltakozó jegyzék átadása a parancsnokságon, küldöttségünk által;
3. Szabó Lőrinc: Szun Vu Kung lázadása;
4. Búcsúsortűz vizipisztolyokból, jelképes fegyverletétel.

Részvételével fejezze ki ön is a kommunista diktatúra eszközének, a párthadsereg felszámolásának szükségességét.

Jelszavunk: árvíz ellen nem kell géppisztoly!

Szabad Demokraták Szövetsége

Kiscesti szervezete

1192 Bp. Pannónia u. 15.

Intézkedés:

- BM III/III-7. Oszt. és a BRFK III/III. Osztály tájékoztatása.

3. HÜ 14-12

1989. szeptember 25-én tudomásunkra jutott, hogy az elmúlt hetekben a gödöllői MDF, SZDSZ és FIDESZ tagjai ún. „Ellenzéki Klubbot” hoztak létre, amelynek otthont a művelődési központ ad. Ennek létrehozásával lehetőségük nyílt arra, hogy a Soros Alapítványtól anyagi támogatást kapjanak a klub működéséhez. Megbízható adataink szerint a már így befolyt, illetve a jövőben átutalásra kerülő összegeket saját céljaik: pl. választási előkészületek, stb. megvalósítására fordítják.

Intézkedés:

- BM III/III-7. Osztály tájékoztatása.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.

főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. szeptember 27.

212-292-81/1989.

(09) Budapest, 1989. szeptember 27. (81)

Szigorúan titkos!

1. LBE 12-12

1989. szeptember 26-án jutott tudomásunkra, hogy Szentendrén iskolás gyermekek, feltételezhetően szovjet katonáktól, robbanóanyagot és gyújtószerkezetet vásároltak, darabját 50–100 Ft-ért. A bejelentés ellenőrzésére a mai napon a szentendrei kapitányság az érintett térségben polgári ruhás rendőröket helyeztek [sic!] el horgász fedéssel, akik két helyi szovjet katonát elfogtak trotil-árusítás közben. A szentendrei kapitányságok szovjet és magyar katonai ügyészek jelenlétében folyik a kihallgatásuk.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/II-9. Osztályt.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

1989. szeptember 28.

212-292-82/1989.

(09) Budapest, 1989. szeptember 28. (82)

Szigorúan titkos!

Előzmény: 81. sz. információs jelentés

1. ER 12

1989. szeptember 27-én elfogott két szovjet katonát átadták a szovjet katonai ügyészségnek. Az elsődleges kihallgatásukon jelen volt a magyar katonai ügyészség képviselője is. Az ügyet illetékességből a szovjet katonai ügyészség vizsgálja.

dr. Sipos István r. alezredes
hdgy.
főkapitány áb. helyettese

Kiss Tiborné r.

Somogy megye

1989. július 5.

R-213-19/1989.

XVI. 1989. július 5. (18)

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

ASZA 12-13

1989. július 4-én kb. 14 h-tól július 5-én kb. 11 h-ig Barcs városában tartózkodott a CK 40-50 frsz.-ú személygépkocsival Hou Feng-Jing [...] kínai állampolgár, az Új Kína hírügynökség állandó budapesti tudósítója, Budapest XIV., [...] szám alatti lakos. A városban gyalogosan közlekedve önellenőrző mozgást végzett, több alkalommal – július 4-én 17 h körül, majd 19.30 h-kor – 10–15 percnyi ideig Losonczy Pál, az MNK elnöki tanácsa nyugalmazott elnökének a Barcs, Türr I. utcai lakóházát és környezetét figyelte.

A mai napon 10.30 h körüli időben ismét megjelent a környéken és a lakóházat fényképezte. Állampolgárok érdeklődésére azt válaszolta, hogy a lakóház megnyerte a tetszését, azért fényképezi. A házba nem kísérelt meg bejutni.

Visszatérve a szállodába a vezetőnek panaszkodott, hogy nem tetszik neki a város, mivel még fényképezni sem hagyták. Barcsi utazását, tartózkodását nem hivatalos útként, hanem átutazó programként említette.

Megjegyzés: Losonczy Pál tájékoztatás szerint kb. fél évvel ezelőtt levelet kapott az Új Kína hírügynökségtől, melyben interjú adását kérték. Erre nem reagált, nem is kíván interjút adni.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/II-4. Osztályt;
- tájékoztatjuk a BM III/III-A. önálló alosztályt.

dr. Mátyás József r. ezredes
főkapitányság vezető áb. h.

László Lajos r. őrgy.

1989. július 19.

R-213-21/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XVI. 1989. július 19. (19)

K/3 12-12

Kocsi György ([...] rk. adminisztrátor) „F” dossziés, Iharos, [...] sz. alatti lakos (legutóbb az 1989. május 15-i 14. számú jelentésünkben szerepel) elemző cikket írt „Elkésett bátorság, avagy köpönyegforgatás” címmel, melyet az Élet és Irodalom című folyóiratban, illetve nyugati emigráns egyházi sajtóban kíván megjelentetni. Értékelésünk szerint a cikk egyeztetett támadás a Magyar Katolikus Püspöki Kar – elsősorban lojális – tagjai és különösen Paskai László esztergomi érsek ellen. A szerző azzal vádolja a püspöki kar tagjait, hogy különböző előnyök, kitüntetések érdekében lepaktáltak a hatalommal, s szembefordultak egyházuk alapvető érdekeivel. Nyilatkozataik egyes részleteit kiragadva igyekeznek bizonyítani azt, hogy az elmúlt 40 év során a püspökök mindenben a hatalom kiszolgálói voltak.

Kocsi György cikkének kéziratát véleményezésre megküldte több, hasonlóan gondolkodó egyházi elvbarátjának, többek között Lipien Mihály bőii lakosnak.

Intézkedés:

- az információt a BM III/III. Csoportfőnökség napi információs rendszerébe továbbítottuk;
- tájékoztattuk a BM III/III-1. Osztályt.

dr. Mátyás József r. ezredes
főkapitányság vezető áb. h.

László Lajos r. őrgy.

1989. szeptember 22.

R-213-22/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XVI. 1989. szeptember 22. (20)

AK 12-12

A FIDESZ, az MDF és az SZDSZ kaposvári szervezetei 1989. szeptember 29-re demonstrációt szerveznek a munkásország azonnali megszüntetése érdekében. A demonstrációt a fegyveres erők napján 17-20 h. közötti időben tervezik megtartani Kaposváron a Forradalmárok terén, ahol az MSZMP Somogy Megyei Bizottságának, a Somogy Megyei Rendőr-főkapitányságnak, valamint a Munkásország Somogy Megyei Parancsnokságának épületei találhatóak. A demonstráció sikere érdekében szórólapok terjesztését kezdték meg Kaposváron. A „megye békeszerető polgárainak” címzett felhívásukban népszavazást is követelnek a munkásország megszüntetése érdekében.

Információink szerint rendőri szervnek még nem jelentették be szándékukat, engedélyt nem kértek.

Intézkedés:

- tájékoztattuk a BM III/III-7. Osztályt.

dr. Mátyás József r. ezredes
főkapitányság vezető áb. h.

László Lajos r. őrgy.

1989. szeptember 27.

R-213-24/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XVI. 1989. szeptember 27. (21)

K/3 12-14

Király Zoltán szegedi országgyűlési képviselő, Szeged, Körzeti TV címére ismeretlen feladó, írógéppel írt fenyegető tartalmú levelet adott fel Kaposváron. A levél szerzője egy újonnan alakult „Maffia” nevű szervezet nevében azzal fenyegeti meg címzettet, Tölgyessy Pétert és azt „a fideszes atyafit, akinek olyan nagy hangja volt Pozsgay Imrével...”, hogy mostantól kezdve rettegés lesz az életük. Kijelenti, hogy a szervezetük kiképzést kapott távirányítási robbantásokra és egyéb speciális jellegű akciók elvégzésére, így amennyiben a címzett „nem viselkedik normálisan az országgyűléseken és köztársasági elnökek jelölteti magát” elrabolják, kíméletlenül leszámolnak vele, vagy családjával, illetve a megfenyegetett személyekkel. Arra utasítják, hogy a levelet olvassa fel az országgyűlésen. „...Amennyiben nem, úgy már nem került családjához haza...”. A szervezet nevében kijelentik, hogy „majd mi rendet csinálunk, mert az MSZMP nagyon előzékeny magukkal szemben. Halál rátok!”

Intézkedés:

- az anyagról soron kívül tájékoztattuk a BM III/III. csoportfőnök elvtársat;
- a vezetői döntés alapján az anyagot továbbengedtük;
- az ismeretlen feladó felderítése érdekében a BM III/III. csoportfőnök elvtárs utasítására bizalmas nyomozást rendeltünk el.

dr. Mátyás József r. ezredes
főkapitányság vezető áb. h.

László Lajos r. őrgy.

Szabolcs-Szatmár megye

1989. augusztus 15.

R-214-23/26-1989.¹⁸

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

LBE 14-14

M. A. [...] Déva, [...] sz. alatti lakos, román állampolgár – aki tiltott határátlépés után érkezett területünkre – meghallgatása során elmondta, hogy lakóhelyén 1988. májusban a helyi milícia Scticleanu nevű főhadnagya gazdasági jellegű bűncselekmények felderítésére beszervezte. A beszerzés alapja nevezett és szülei tiltott „pümkösdista” vallása volt. 1988. novemberében kapcsolattartója javaslatára – aki 5000 lei kifizetését ígérte meg – Magyarországra szökött. Feladatul határozta meg számára a határ közvetlen környezetének megfigyelését, a kihallgatásán elhangzottak, illetve a vele kapcsolatos ügyintézés regisztrálását. Elmondása szerint Scticleanu közölte vele, hogy úgyis visszaadják, mivel román nemzetiségű.

Visszaadása után Szatmárnémetibe vitték, ahol kihallgatták, megverték, de nem merte bevallani, hogy az átszökést feladatul kapta. Hazatérte után a megbízójának beszámolt tapasztalatairól, aki azonban a beígért pénzüsszeget nem fizette ki részére.

Mostani átszökését azzal indokolta, hogy megunt a miliciától kapott feladatok végrehajtását, s tartója személyében is változás következett be, akivel az együttműködést nem szívesen folytatja.

Intézkedés:

- M. A. rövid úton történő visszaadására javaslatot tettünk;
- az információról tájékoztatjuk – átiratban – a BM III/II-12. Osztályt.

dr. Koncz András r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Tordai Tibor r. százados
elemző-értékelő főelőadó

1989. augusztus 18.

XVII. 1989. augusztus 18. (23)

K/3 12-12

A nyíregyházi MÉM RSZ-nél szolgálatot teljesítő 3 pilóta arról kapott értesítést, hogy a megbeszéltek értelmében f. hó 21-én figyelmeztető munkabeszüntetésre kerül sor. Megjelenés 7.00 órakor Budaörsön, zöld munkaruhában. Vállalati gépkocsi az utazáshoz nem használható. Aláírás: üzemeltető tagozat vezetősége.

ATA 12-12

F. hó 18-án 09.00 órakor jelentette, hogy a Szovjetunióba ki- és onnan belépő gyorsvonatok fogadása tekintetében szovjet részről komoly akadályok merültek fel. A f. hó 18-án 00.35 órakor Záhonyba érkezett vonatot jelenleg sem fogadják. A Moszkva felől Záhonyba 00.50 órakor és 03.10 órakor érkező gyorsvonatok még nem érkeztek meg.

Megjegyzés: a szovjet vasutak részéről felelős vezetőt telefonon a MÁV Záhonyi Üzemigazgatóság illetékesei nem találták. A körülmény a szovjet vasutasok munkalassító sztrájkjára utal.

Intézkedés:

- az eseményt jelentettük a BM III/II-7. Osztálynak, továbbá tájékoztattuk a SZU Kárpátontúli Terület áb. csoportfőnökségét;
- a záhonyi üzemigazgatóságon megszerveztük a folyamatos információ áramoltatását.

dr. Koncz András r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Tordai Tibor r. százados
elemző-értékelő főelőadó

1989. augusztus 21.

=Nyíregyháza nr. 0029 0821=
R-214-23/29-1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XVII. 1989. augusztus 21. (29)¹⁹

EHÓF 12-12

Tájékoztatásuk, valamint román állampolgárok meghallgatásai alapján jutott tudomásunkra, hogy f. hó 20-án 01.00 órakor Csengerújfalú térségében, román oldalán, tiltott határátlépés elkövetésére készült:

1. P. P. [...]
2. R. V. Z. [...]
3. B. K. [...]
4. R. Gy. [...]
5. D. L. [...]

román állampolgárok, miközben román területen 1 fős román járőr elfogta és lefektette őket. Személyi motozás közben R. a járőrt megtámadta, dulakodtak, a járőr két egyes lövést adott le, minek következtében R. a bokáján és a combján megsérült. Társai segítségére siettek, a járőrt lefegyverezték és kényszerítették, hogy menjen velük a határvonalig. A fegyvert a határvonalon kitérítették, román területen eldobták, a járőrt elengedték és átjöttek az MNK területére. Csengerújfalú községben O. M. helyi lakos, autóbuszvezető lakására mentek, aki a sérültet a körzeti orvoshoz szállította. Az orvos a

sérültet a kórházba utalta. A mentők R-t D. kíséretében – aki a tolmácsi teendőket látta el – előbb a mátészalkai majd a nyíregyházi kórházba szállították, ahol orvosi ellátásban és további gyógykezelésben részesült.

O. a többi 3 főt a csengeri határőr őrre kísérte.

Megjegyzés: D. L. a nyíregyházi kórházból társa bekísérése után eltávozott azzal a céllal, hogy a rendőrségre megy, azóta ismeretlen helyen tartózkodik.

Intézkedés:

- D. feltalálása érdekében országos körözés lett elrendelve;
- R. Gy. a kórházban jegyzőkönyvileg meg lett hallgatva;
- a többi 3 személy jegyzőkönyvi meghallgatása folyamatban van;
- az eseményről tájékoztatjuk a BM III/II-12. Osztályt.

dr. Koncz András r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Tordai Tibor r. százados
elemző-értékelő főelőadó

1989. augusztus 29.

R-214-23/29-1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XVII. 1989. augusztus 29. (24)²⁰

BS 12-12

F. hó 29-én arról adtak tájékoztatást, hogy augusztus 30-tól Csop [Csap] és Batyevo [Bátyú] átrakó pályaudvarok vasutas dolgozói bér- és szociális igények kielégítése céljából munkabeszüntetést terveznek. Ennek eredményeként jelentős zavarok várhatók a MÁV záhonyi átrakókörzet teherforgalmában és a nemzetközi személyvonatok közlekedésében.

Megjegyzés: a szovjet vasutasok a munkabeszüntetést a követeléseik teljes kielégítéséig tervezik – mivel az augusztus 11-én bevezetett munkalassító sztrájkjuk nem vezetett eredményre – így várhatóan a teljes munkabeszüntetés több napot vesz igénybe.

Intézkedés:

- a szükséges intézkedések megtétele céljából soron kívül tájékoztattuk a BM III/II-7. Osztályt, illetve a MÁV Záhonyi Üzemigazgatóságon lévő hivatalos kapcsolatainkat.

dr. Koncz András r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Tordai Tibor r. százados
elemző-értékelő főelőadó

1989. szeptember 20.

R-214-23/31-1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XVII. 1989. szeptember 20. (26)

HK 12-12

F. hó 20-án 12 óra 10 perckor jelentette, hogy a Tiszavasvári Alkaloida Vegyészeti Gyárban egy 100 köbméteres dimetil-foszfítot tartalmazó tartály – melybe egy vasúti tartálykocsiból tévedésből foszforoxid-kloridot fejtettek – a két anyag reakciója folytán felrobbant. Jelenleg nem ismert, hogy a robbanás következtében milyen gáz keletkezett, az nem analizálható. A keletkezett gáz nagy területre terjed ki, azonban a kedvező szélirány következtében lakóterületre nem, csak mezőgazdasági területet érint.

Személyi sérülés nem történt, azonban mérgezés gyanújára két személyt megfigyelés céljából a nyíregyházi kórházba szállítottak.

Megjegyzés: a gyárban a termelést leállították, a gyárat és környékén lévő gyermekintézményeket kiürítették, a helyszínt a tűzoltóság és a polgári védelmi alakulatok biztosítják. A tartályt – a reakcióintenzitás növekedésének a megakadályozása céljából – folyamatosan hűtik, mivel a keletkező gáz mérgező, azonban környezetkárosító hatása eddig ismeretlen. További robbanásveszély nem áll fent. Az eddigi adatgyűjtés során szándékosságra utaló körülmény nem nyert megállapítást.

Intézkedés:

- a helyszín biztosítására társszervekkel együttműködve a szükséges intézkedéseket megtettük;
- az MRFK helyszíni szemlebizottsága – állambiztonsági operatív tiszttel – a helyszínen tartózkodik, adatgyűjtést végez;
- a bekövetkezett esemény körülményeinek a tisztázása érdekében operatív úton a szükséges intézkedéseket megtettük;
- az információról részletes jelentésben tájékoztatjuk a BM III/II-6. Osztályt.

dr. Koncz András r. ezredes
főkapitány áb. helyettese
távollétében
Nagy Béla r. százados
III/II. Osztály vezetője

Tordai Tibor r. százados
elemző-értékelő főelőadó

1989. szeptember 26.

R-214-23/32-1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XVII. 1989. szeptember 26. (27)

ATA 12-14

F. hó 26-án jelentette, hogy az MDF és a kisgazdapárt kisvárdai szervezetei szeptember 24-i ülésükön elhatározták, hogy az alma felvásárlási árának az emelése elérése céljából közös demonstrációt szerveznek. F. hó 30-án a 4. sz. főközlekedési útvonal Kisvárdá-Dombrád és Kisvárdá-Döge elágazásainál az utat eltorlaszolja 2-2 vasúti kocsni mennyiségű almát akarnak elhelyezni a délelőtti órákban 9-10 óra körül.

Megjegyzés: a demonstrációra – melynek szervezését a szélsőséges nézeteiről ismert nyírlövői református lelkész, MDF tag végzi – meghívták az amerikai és francia TV-társaságot is.

Intézkedés:

- operatív eszközeink útján figyelemmel kísérjük az akció szervezését, végrehajtásának valószínűségét;
- az információról tájékoztatjuk a BM III/II-7. Osztályát;
- a közlekedés zavartalanságának a biztosítása érdekében a szükséges intézkedések megtétele céljából tájékoztatjuk a rendőrfőkapitányt.

dr. Koncz András r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Tordai Tibor r. százados
elemző-értékelő főelőadó

1989. szeptember 27.

=Nyíregyháza nr. 0028 09.27=
R-214-23/33-1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XVII. 1989. szeptember 27. (28)

HMB 12-14

Jelentette, hogy. f. hó 24-től Nyíregyházán tartózkodik [az] ABS (Berlini Egyetemisták Munkaköre) nyugat-berlini ifjúsági szövetség 9 fős delegációja. A csoport vezetője Wenk Hans Joachim, az ABS alkalmazottja, az Express, majd a Caroline utazási irodákkal fennálló csereüldetése során már többször járt Magyarországon, illetve Nyíregyházán.

Jelenlegi programjukban szerepel a DEMISZ, a Demokrata Fórum és a FIDESZ nyíregyházi szervezeteivel, közép- és felsőfokú oktatási intézmények tanulóival való találkozás, a Nyíregyházi Városi Televízió stúdiójának, valamint termelőüzemek meglátogatása. Szokatlanul intenzív érdeklődést tanúsítanak az emberi jogok érvényesülése, a szociális biztosítottság iránt. Tétélesen rákérdeztek a városi televízió üzemelésének feltételeire, a műsorszórás frekvenciájától kezdve, a cenzúrázás rendjének tisztázásáig. Ezzel szemben kevés figyelmet fordítanak a turisztikai látványosságokra. A csoport f. hó 29-én utazik Budapestre, majd október 1-jén tér vissza az NSZK-ba. Adataink szerint kapcsolatban állnak Őszi Istvánnal és Haraszi Miklóssal.

Megjegyzés: az ABS-től érkező csoportoknál 1985-ben tapasztaltunk olyan törekvést, hogy programként kifejezetten kérték a Nyíregyházi Konzervgyár meglátogatását, ahol COCOM-listás termelőgépek voltak rendszerbe állítva. Ezzel párhuzamosan kérték annak megszervezését is, hogy találkozhassanak Magyarországon nyaraló NDK diákokkal, fiatalokkal.

Intézkedés:

- a csoport tagjait BM nyilvántartásokban és adattárakban ellenőrizzük;
- Nyíregyházán kifejtett tevékenységüket operatív eszközeink útján ellenőrizzük, annak eredményétől függően döntünk HKA-ba történő besorolásukat illetően;
- az információt koordinálás céljából megküldjük a BM III/II-11. Osztálynak.

dr. Koncz András r. ezredes
főkapitány áb. helyettese
távollétében
Nagy Béla r. százados
osztály vezető

Tordai Tibor r. százados
elemző-értékelő főelőadó

1989. szeptember 28.

=Nyíregyháza nr. 0029 09.28=
R-214-23/34-1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

XVII. 1989. szeptember 28. (29)

HMB 12-14

Az 1989. szeptember 26-án adott 27. számú napi jelentésünket, az információ pontosítását követően, az alábbiakkal egészítjük ki:

A demonstrációt f. hó 29-én 15 órától a 4. sz. főközlekedési útvonalon, Kisvárda és Döge elágazási szakaszán elképzelésüktől eltérően a forgalmat teljes mértékben akadályozni nem, csupán a jelzett útszakaszra felvonuló és ott leparkoló járművekkel lassítani akarják. Erre a célja összegyűjtött mintegy 400 mázsa léalmát értékesítik és az így befolyt összegből Tőkés László erdélyi református lelkész megsegítésére alapítványt hoznak létre.

Megjegyzés: a demonstrációt, illetve annak időpontját, a vonatkozó jogszabályi előírásoknak megfelelően az illetékes rendőrkapitányságnak bejelentették.

dr. Koncz András r. ezredes
főkapitány áb. helyettese

Tordai Tibor r. százados
elemző-értékelő főelőadó

Szolnok megye

nincs jelentés

Tolna megye

1989. augusztus 24.

VII. 1989. augusztus 24. (6)

K/3 12-12

Az MDF pécsi területi irodája megküldte az MDF paksi szervezetének az MDF marcali szervezetének állásfoglalását és az MDF siklói szervezetének felhívását, melynek rövid tartalma a következő:

Állásfoglalás

Tekintettel, hogy a munkásőrség az MSZMP tényleges fegyveres testülete, a célként megjelölt jogállamiság, valamint az egyesülről szóló 1989. évi 11. tv. 2.§. (3) bekezdése szerint egyesületi jog alapján fegyveres szervezet létrehozásának tilalma miatt a munkásőrség meglétének nincsen törvényes alapja. Ezért követelik a munkásőrség lefegyverzését és felosztatását, vagyonának célszerű felosztását és hasznosítását, a költségvetésből a fenntartására fordított összegnek az egészségügybe és az oktatásügybe történő átirányítását. Mivel a jelenleg hatalmat gyakorlók erre nem szánják el magukat, a felosztással kapcsolatos népszavazás elrendeléséhez aláírásokat gyűjt.

Felhívással fordulnak az MDF valamennyi szervezetéhez, függet szervezetekhez, az ország valamennyi állampolgárához, hogy gyűjtsenek aláírásokat. A megfelelő számú aláírás meglétekor az országgyűlés elnökéhez betérjesztik a dokumentumokat a népszavazás kiírása végett.

Felhívás

Felhívással fordulnak minden demokráciát akaró emberhez, üzemekhez, intézményekhez, hogy ne vásároljon, ne vegyen bérbe az MSZMP-től épületet, helységet, területet, semmit. Bojkottot hirdetnek az MSZMP-vel kötendő minden üzletre. A területi ellenzéki szervezeteket felszólítják, hogy beszéljék le a vállalkozókat az MSZMP-vel köthető szerződésekről. A már létrejött vállalkozások, szolgáltatások stb. ellen pedig hirdessenek lakossági bojkottot, ha azok az MSZMP-nek (is) hasznot hajtanak.

Intézkedés:

- tájékoztatjuk a BM III/III. Csoportfőnökséget.

Eigner György r. ezredes
megyei rendőr-főkapitány
állambiztonsági helyettes

Preizinger Lajos r. őgy.
ért.ti.

1989. augusztus 28.

R-19/4-7/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

VII. 1989. augusztus 28. (7)

K/3 12-14

R. G. Basal, [...] szám alatti lakos a következőkről tájékoztatta a Dátum c. szabadelvű politikai napilap szekszárdi szerkesztőségét.

A szigetvári rendőrség állandóan zaklatja, fenyegeti, naponta tartanak nála házkutatást, s nemcsak a szamizdat irodalmat, hanem a Reform c. újságot is lefoglalják. Az eljárás elleni tiltakozásul augusztus 28-án de. 08.00 h-tól éhségsztrájkot kezd a szigetvári rendőrkapitányság épülete előtt.

Intézkedés:

- a BM III/III. Csoportfőnökség és a Baranya Megyei RFK vezetőjének tájékoztatása.

Eigner György r. ezredes
megyei rendőr-főkapitány
állambiztonsági helyettes

Preizinger Lajos r. őgy.
ért. ti.

Vas megye

1989. augusztus 2.

Szám: R-217-21/21/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

VI. 1989. augusztus 2. (21)

TA 12

1989. augusztus 13–20 között az Országos Klubtanács és az egyetemi, főiskolai szakkollégiumi hálózat Martonvásáron „Sorsközösség, kiútkeresés, közös múltunk és jövőnk Európában” címmel „Sorsközösség tábort” szervez. A rendezvényen a következő témákban tartanak előadást:

Csehszlovákia – vízágyuk a Vencel téren,
Lengyelország – milyen alakú a kerekasztal?
Románia – az utolsó császár birodalma,
Jugoszlávia – széthullás előtt,
Szovjet – unió?

Szent István napi gondolatok – a magyarság helyzete a Kárpát-medencében.

A tábor augusztus 19-én Sopronba, a „vasfüggöny” helyére települ az ún. „Páneurópai Piknikre”. A piknik védnökének Habsburg Ottót és Pozsgay Imrét kérték fel. E rendezvényen „Soha többé vasfüggönyt” elnevezéssel aláírásgyűjtést szerveznek.

Intézkedés:

- az információról tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

Készítette: Hajdú Tamás r. fhdgy.

dr. Bödi Ferdinánd r. ezredes
állambiztonsági helyettes

1989. augusztus 3.

Száma: R-217-21/22/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

VI. 1989. augusztus 3. (22)

HMB 12-12

Az MDF sárvári szervezete augusztus 15-re sajtótájékoztatót szervez, melyre meghívták Ilkei Csabát az Új Reflektor Magazintól, a Népszabadság, a Reform és a Tér-Kép, valamint még nyolc újság képviselőjét. A sajtótájékoztató célja a Sárvári Rendőrkapitányság és a városi ügyészség vezetőjének, valamint az állami gazdaság igazgatójának a lejárata. Az akcióhoz az állami gazdaság volt fővadászát, MSZMP-tag, használják fel, aki ellen a nyár folyamán vadászattal kapcsolatos visszaélések miatt bírói ítélettel zárult büntetőeljárást folyt. A volt fővadász elmondása szerint titoksértésre és gazdasági jellegű visszaélésekre vonatkozó kompromittáló adatokkal rendelkezik a fenti vezető beosztású személyekre vonatkozóan.

Intézkedés:

- az információról tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt, valamint az MSZMP Sárvári Városi Bizottságának titkárát.

Készítette: Hajdú Tamás r. fhdgy.
értékelő tiszt

dr. Bödi Ferdinánd r. ezredes
állambiztonsági helyettes

1989. augusztus 16.

Szám: R-217-21/23/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

VI. 1989. augusztus 16. (23)

HK 12

1989. augusztus 15-én 10.15 órakor a katonai lőtér irányából Hajmáskér MÁV állomás katonai rakodójához érkezett a DT 01-78 frsz.-ú, kék színű, Lada Niva típusú személygépkocsi két utassal. A rakodót megtekintve Gyulafirátót irányába távoztak.

A fenti időben a MÁV állomáson katonai rakodás nem folyt. A lőtéren viszont szovjet katonai alakulatok tartottak lögyakorlatot.

Megjegyzés: a fenti gépkocsi az USA budapesti diplomáciai testület tulajdona.

Intézkedés:

- az információról tájékoztatjuk a BM III/II-1. és 9. Osztályokat.

Készítette: Hajdú Tamás r. fhdgy.
értékelő tiszt

dr. Bödi Ferdinánd r. ezredes
állambiztonsági helyettes

1989. augusztus 31.

Szám: R-217-21/24/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

VI. 1989. augusztus 31. (24)

HK 12-3

1989. augusztus 30-án két esetben 10 és 11 órakor Hajmáskér MÁV állomás katonai rakodója előtt lassú tempóban elhaladt az olasz diplomáciai testület DT 06-45 frsz.-ú gépkocsija, melyet egy kb. 35 éves férfi vezetett. Az állomáson ez időben Drégelypalánk irányállomással nehéz és könnyű harci technika berakodását végezte egy szovjet csapat. A fenti gépkocsi vezetője haladás közben a kezében lévő – valószínűleg – mikrofonba mondta a látottakat.

Intézkedés:

- az információról tájékoztatjuk a BM III/II-3. és 9. Osztályokat.

Készítette: Hajdú Tamás r. fhdgy.
értékelő tiszt

dr. Bödi Ferdinánd r. ezredes
állambiztonsági helyettes

1989. szeptember 26.

Szám: R-217-21/25/1989.

Szigorúan titkos!
(selejtezésig)

VI. 1989. szeptember 26. (25)

HÜ 12-12

1989. szeptember 29-én 17.00 órakor a szombathelyi ellenzéki szervezetek – FIDESZ, MDF, SZDSZ – tüntetést szerveznek Szombathelyen az MSZMP székháza előtt. Céljuk a munkásőrség feloszlításának követelése, illetve a honvédség és a rendőrséggel kapcsolatos elképzeléseik, elvárásaik ismertetése.

Intézkedés:

- az információról tájékoztatjuk a BM III/III-7. Osztályt.

Készítette: Hajdú Tamás r. fhdgy.
értékelő tiszt

dr. Bödi Ferdinánd r. ezredes
állambiztonsági helyettes

Veszprém megye

1989. augusztus 9.

Ikt.sz: R-218-176/5/59/1989.
titkos!

Szigorúan

(selejtezésig)

III. 1989. augusztus 9. (59)

LBE 13-13

1989. augusztus 8-án 09 óra 25 perckor a veszprémi autóklub 21-006 sz. telefonjára a következő fenyegető bejelentés érkezett:

„Az udvarban áll egy autó, elhelyeztek valamit benne, fél óra múlva repülnek”. A fenyegető hangból ítélve kb. 30 év körüli férfi lehetett.

Intézkedés:

- autóklub területének kiürítése, környezet lezárása;
- a jelzett időtartam kivárása után a számításba jöhető gépjárművek ellenőrzése.

A rendkívüli esemény nem következett be. Fenyegetéssel kapcsolatba hozható eszközt nem találtak.

láttam:
dr. Szegvári Ferenc r. ezredes
főkapitány (áb) helyettese

dr. Simon Ferenc r. alezredes

Zala megye

nincs jelentés

¹ Lásd a 1989. július 27-i Baranya megyei jelentést.

² Az illető személy neve az eredetiben monogrammal rövidítve.

³ Engedéllyel.

⁴ Az illető személy neve az eredetiben monogrammal rövidítve.

⁵ Jelentésről hiányzik a fejléc.

⁶ Az illető személy neve az eredetiben monogrammal rövidítve.

⁷ Anonimizálva.

⁸ Habsburg Ottó 1973-tól volt a Páneurópai Unió elnöke volt, majd 1979-től az Európai Parlament tagja, 1989-től a testület magyar ügyekkel foglalkozó delegációjának elnöke.

⁹ Pozsgay Imre

¹⁰ Sulyán György népbíróként kapott szerepet a Nagy Imre-perben.

¹¹ Lásd a 8. lábjegyzetet.

¹² Tabajdi Csabát, az MSZMP KB Külügyi Osztály helyettes vezetőjét 1989. júniusában Grósz Károly pártfőtitkár azért függesztette fel, mert Tabajdi egy olasz lapnak azt nyilatkozta, hogy az ország biztonságát nem nyugatról, hanem délkelet, azaz Románia felől fenyegetik.

¹³ A lap aljára kézzel írták fel Andrási József r. alezredes nevét.

¹⁴ Az eredetiben – gépelési vagy technikai hiba következtében – négy darab e betű szerepel.

¹⁵ Kiegészítés az eredetiben, kézírással.

¹⁶ A jelentés forrása az eredetiben nincs feltüntetve.

¹⁷ A jelentés forrása az eredetiben nincs feltüntetve.

¹⁸ A jelentésben nem található címsor. Utólag kézzel ráírva: 26. majd javítva 22., illetve az augusztus 15-i dátum.

¹⁹ Kézzel javítva: 24.

²⁰ Kézzel javítva: 25.